

shelve as

Gerefor-
meerde
Kerken in
Neder-
land.
Het zend-
ingsblad

ZENDINGSBLAD

VAN DE

Gereformeerde Kerken in Nederland

REDACTIE:

Ds. H. DIJKSTRA, Smilde

Dr. J. HANIA, de Bildt

1918

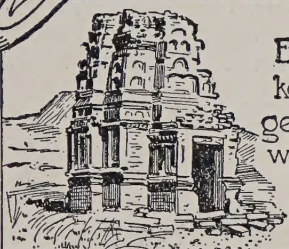
1918

Digitized by the Internet Archive
in 2022 with funding from
Kahle/Austin Foundation

HET ZENDINGSBLAD

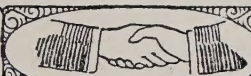
VAN DE
GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND

En dit Evangelie des
koninkrijks, zal in de
geheele wereld gepredikt
worden tot een getuigenis
allen volkeren.
Matth. 24 : 14

Redactie:
H. DIJKSTRA, Rotterdam.
J. HANIA, Steenwijk.

Comm. v. Toez. en Controle:
W. BREUKELAAR, Zaandam.
W. B. RENKEMA, Renkum.

INHOUD. Verhef Gij over ons het licht uws aanschijns, o Heere! — Brieven naar Antiochië. — De Koningin-Wilhelminaschool. — Rekening Ned. Ger. Zend. Ver. — Magelang. — Soemba. — Korte Berichten. — Leestafel. — Giften.

Verhef Gij over ons het licht uws aanschijns, o Heere.

Velen zeggen: Wie zal ons het goede
doen zien? Verhef Gij over ons het licht uws
aanschijns, o Heere. Psalm 4 : 7.

Het nieuwe jaar is ons opengedaan en wij mochten er ingaan. Nehemia getuigde in zijn tijd, toen hem eene vorstelijke gunst was bewezen, dat hij dat te danken had aan „de goede hand zijns Gods” over hem; het was — zegt hij — „naar de goede hand mijns Gods over mij”, (Neh. 2 : 8) —; welnu, moeten wij ook niet zeggen, en zeggen wij ook niet van harte, door de goede hand onzes Gods over ons zijn wij nog weer uit 1917 uitgekomen en zijn wij in 1918 ingegaan? Die goede hand van onzen trouwen God heeft onze hand gevat en ons in het nieuwe jaar gebracht. „Uw hand, o God, heeft veilig mij geleid”. Loof dan den Heere, mijne ziel, en vergeet deze weldaad niet.

Wat ons in dien nieuwen tijdkring te wachten staat, weten wij niet. De tijden zijn nog steeds donker en benauwend. Als David voor Saul staat, spelende op de harp, dan wijst ons dat op kalmte, op vrede, op de harmonie, die de harpspeler tracht aan te brengen; daarentegen wijst Sauls werpen met de spies om David te treffen op haat, op wrok, op oorlog, die wordt aangericht. Is nu dat laatste, dat spies-werpen om David te dooden, niet meer het beeld van onzen tijd dan het spelen op de harp? Wij doorleven daarom nog steeds doodelijke tijds-gewrichten. Mogen zij er maar veel toe leiden om ons te doen toegaan tot den troon der genade en telkens te herhalen: „Verhef Gij over ons het licht uws aanschijns, o Heere”.

Die bede uit Psalm 4 is opgekomen in tijden van bloed en tranen, van zuchting en wee. Wat was toen namelijk het geval? Er was toen ook oorlog. Veel, o zooveel kleiner in omvang dan de groote wereldoorlog in onzen tijd. Wat den *omvang* aangaat is de oorlog van toen met den zeer grooten oorlog van nu eigenlijk niet te vergelijken. Doch het *karakter* van dien strijd was eigenlijk nog wel pijnlijker dan het karakter van den krijg in onze dagen. Er werd toen oorlog gevoerd door de burgers van hetzelfde land tegen elkander. Binnenlandsche oorlog was er. Er was „broeder-krijg”. Het ging tusschen Vader en Zoon. Absalom was tegen zijn eigen vader, tegen David opgestaan. Hij trachtte zijn vromen vader van den troon te stooten om zelf koning te worden. David heeft toen zelfs de vlucht moeten nemen voor zijn goddeloozen zoon, zooals ons in 2 Sam. 15, 16 en 17 uitvoerig wordt meegedeeld.

David ging haastig de poort uit.

„Barrevoets”.

„Weenende”.

„Het hoofd bewonden”.

En ook hadden de getrouwen, die hem niet afgefallen waren, maar meegingen, allen „het hoofd bedekt” „en gingen op opgaande en weenende”.

Hachelijke tijden voor den ouden man naar Gods hart!

Verjaagd door eigen zoon uit huis en stad!

Straks bovendien nog gevloekt door Simeï!

Kort daarop werd het schier nog benauwder.

Want Absalom is zijn vader achterna gegaan, „hij en alle mannen Israëls met hem”.

David en de zijnen schenen spoedig geheel en al vernietigd te zullen worden. De doodsschaduw hingen over hen heen. De kansen om te ontkomen leken o zoo gering. De dood omringde hem en zijne getrouwen als van allen kant.

Toen konden „velen” uit Davids omgeving zich niet meer inhouden. Het was zóó donker *vóór* hen en *achter* hen; ook *in* hen. „Vertrouwen” week voor „angst”. „Hope” sloeg in „vertwijfelen” om. Hoe zou het komen? De klacht kwam over de lippen: Wie zal ons het goede doen zien? O Koning, wat zal er nog van ons worden? Zijn wij niet weg en verloren? Zoo spraken één, twee, drie, ja „velen”.

Die oude klacht wordt nog wel geuit. Hoe menigmaal is ze ook in onze dagen misschien geslaakt! Misschien ook al wel op den eersten dag van het nieuwe jaar met het oog op eigen persoon, of op gezin, familie, arbeid, stad, land, volk, werelddeel, Zending enz. Hoe licht is het hart er toe geneigd om te herhalen: Wie zal ons het goede doen zien? Het lijkt alles zoo donker en verkeerd. Ja, hoe dikwijls moedigen wij, als het ware, door ons spreken een ander of elkander aan, om het ook nog eens te zeggen: Wie zal het goede ons doen zien?

Davids voorbeeld leert ons nu om in den nood op te zien naar boven. Op het angstig en twijfelmoedig vragen: „Wie zal ons 't goede toch doen zien”, antwoordt hij met de bede: Verhef Gij over ons het licht uws aanschijns, o Heere.

De beteekenis en bedoeling van die bede is niet onduidelijk.

Van het „aangezicht Gods” is gedurig weer sprake in de H. Schrift.

Voor den geregelden Bijbellezer is het eene bekende uitdrukking.

Soms *verbergt* de Heere dat aangezicht voor Zijne schepselen: en ook nog wel voor Zijne kinderen. Hij onttrekt zich dan als 't ware aan hen.

De kracht en de liefelijkheid van Zijne gunst en van Zijne zorg wordt dan niet gevoeld en genoten; veeleer Zijn toorn en ongenoegen ondervonden.

Voor een kind van God, zeggen onze Dordtsche leerregels — is die verberging van het aangezicht des Heeren „bitterder dan de dood”. En uw eigen ziel, die het misschien ook wel eens ondervond, beaamt dat zeker geheel en al. Wat is het dan donker en ongetroost in het binnenste. Alles zoo doodsch en zoo benauwd.

„Verberg uw oog voor mij toch niet, o Heer” is daarom vaak de bede van de ziel.

Verheft de Heere dat aangezicht over ons, het vriend'lijk licht van Zijn vertroostend aangezicht; laat Hij merken dat Hij bij ons is; toont Hij Zijne bemoeienissen en toegenegenheden; laat Hij zich als persoonlijk met ons persoonlijk in; wordt dan Zijne liefde en Zijne trouw, Zijne troost en Zijne zorg ondervonden, o hoe leeft dan het neergebogen en bekommerde hart weer op. Wat is er dan weer een licht en vroolijkheid voor den oprechte van hart! De aanschouwing van dat vaderlijk aanschijn Gods is den christen „zoeter dan het leven”.

Om de genieting van het licht van dat vriendelijke aangezicht Gods heeft David toen in den nood gebeden.

En hij bad er om in het geloovige vertrouwen dat de Heere merken zou op de stem van zijn gebed en hem zou verhooren. „De Heere zal hooren, als ik tot Hem roep” (vs. 4). Ja hij heeft aanstonds de kennelijke verhooring van zijn gebed in Zijne ziel mogen ondervinden, zoodat hij, te midden van de wederwaardigheden en te midden van het klagen om hem heen: „Wie zal ons het goede doen zien”, heilig-kalm, geloovig-gerust, zelfs nog verblijd is geweest; want op zijne smeeking: „Verhef Gij over ons het licht uws aanschijns, o Heere”, laat hij dadelijk volgen: „Gij hebt vreugde in mijn hart gegeven, meer dan ten tijde, als hun koren en hun most vermenigvuldigd zijn. Ik zal in vrede te zamen nederliggen en slapen; want Gij, o Heere, alleen zult mij doen zeker wonen?” Dat is met andere woorden, nu God zoo goed is om mij het licht Zijns aanschijns te doen genieten, ben ik zoo bemoedigd en zoo verkwikt, dat ik zeggen kan: Er is geen gevaar te vreezen; alles zal *wel* gaan; God zal *blijven* zorgen.

En als zij die bij David waren van diezelfde genade wat in het hart hebben gekregen, dan zullen zij zich met hun Koning ook zeer gesterkt hebben gevoeld. Gevoeld hebben dat God, ten dage van hunne benauwdheid, het steunsel van hun hart bleef.

Laten wij die bede van David ook maar gedurig herhalen. Wij kunnen zeker niets beters doen tot onze bestiering en bemoediging, wanneer wij uit het eigen hart en uit anderer mond de klacht hooren herhalen: „Wie zal ons 't goede doen zien”. „Verhef, Gij, over ons het licht uws aanschijns o Heere Blijf Gij aan ons denken; blijf U met ons bemoeien; toon ons gedurig uwe trouw en Uw zorg; beur ons altijd weer op door Uwe gunst; help ons immer weer; neen, laat er ons *nooit* alleen voor zitten.”

Herhale een ieder die bede van David met het oog op de velerlei nooden, die hij zoo heeft in zijn leven en die ieder zelf het beste weet. Laten wij ook voor elkander blijven vragen om inwilliging van die smeeking; verhef over *ons* het licht uws aanschijns, o Heere, zij het daarom.

En de Heere gunne ons het voorrecht dat wij ook — evenals David — de verhooring van ons gebed mogen verkrijgen.

Onzen personen, onzen familie's, onzen vrienden, Zion enz. — ook der Zending, bestraald door Gods licht, zal het dan wel gaan. Tegenheden en teleurstellingen blijven dan wel niet geheel en al weg; dat zal eerst het geval

zijn in de nieuwe bedeeïing, die den godvruchtigen wacht na dezen tijd; doch te midden van die moeilijkheden kan de christen, opgebeurd en getroost door het licht van Gods aangezicht, dan blijven zeggen: Geen nood, onze God en Vader zal blijven zorgen; en ook al het kwaad, dat Hij ons toeschikt, zal Hij ons ten beste keeren.

Steenwijk, Jan. 1918.

J. HANIA.

Brieven naar Antiochie.

Gel! De volken strijden en wij strijden. De volken strijden voor den vorst der duisternis, wij strijden voor koning Jezus. De volken beschikken over millioenen menschen en milliarden schats en wij hebben onze manschappen bij tientallen en ons geld bij honderdtallen. Dat kan mij soms drukken. Eén bom kost zooveel als het onderhoud van een Zendeling in een heel jaar en die bommen worden als hagelsteenen in menigte op den vijand geworpen.

Zulke overpeinzingen zouden iemand moedeloos maken. Maar God beoedigt ons door Zijn woord.

Sedert 16 Oct. ben ik inwoner van Rotterdam, kerkelijk Delfshaven. In stede van elken Zondag iets te geven, ga ik nu ter kerk om iets te ontvangen. Eén onzer leeraars had het gisteren over Jes. 11, het Rijsje uit den afgehouden tronk van Isaï, dat opschieten zou. Hij bracht dat over op de gemeente en op de prediking. Is de gemeente niet als een spruitje, klein in aanzien en gering en draagt ze geen schoone vrucht? Is haar vrucht niet uitnemender dan de vrucht der wereld? Is het woord der prediking, waarmee wij tot u komen, niet een klein en weinig beteekenend woord, gesproten uit den wortel der belofte? Zoo kwam hij op het werk der Zending, een klein zwak onbeteekenend werk, als een rijsje uit een afgehouden tronk, dat rijke vrucht zal dragen. Dat bemoedigde mij. Ik zag ze voor mijn oogen. de ruwe klanten, die om oorlogsbelang den boom der Zending afhakken en de Zendelingen in gevangenschap voeren, de jeugdige Christenen overlatende aan het noodlot, en mijn hart juichte omdat een scheut uit die wortelen vrucht zal voortbrengen. Zoo kreeg ik goeden moed voor onze Zending op Java en Soemba. Een klein begin, maar dat zich als een levende spruit krachtig ontwikkelt, dat bladen vormt en bloezemknoppen en welks vrucht daarom zoo vast is, omdat het stoelt op den levenden wortel der belofte.

Wat beleven wij wonderlijke tijden! De wereld schijnt wel op den kop te staan. Voor eenigen tijd verscheen bij J. H. Kok een lezing van Dr. B. Wielenga, getiteld: „*De Ster in het Oosten*”. Hierin verhaalt hij ons van een vereeniging in Eng. Indië, die ons belooft dat een nieuwe wereldleeraar zal opstaan en voor dezen leeraar den weg wil banen. Zij, die als gezanten van dit nieuwe Evangelie opstaan, zijn Boeddhisten, heidenen dus, en zij zenden hun gezanten naar Europa. Wij meenden dat van Europa het licht naar Azië zou gaan, dat de Christenen hun zendelingen naar de heidenen moesten zenden om den weg der waarheid te wijzen, maar wij vergisten ons. Boeddha, het licht van Azië, de ster in het Oosten, komt als de groote profeet en zendt gezanten uit om de volken den weg des geluks te leeren. Meent gij dat ze geen geloof vinden? Integendeel. Boeddha behoeft zelfs geen zendelingen te zenden, hij vindt zijn profeten in Europa, in Nederland in Engeland. Dr. Bähler, een predikant van de Hervormde Kerk, verkondigt zijn hoorders „dat alle goeds uit Indië komt”. Niet uit Jeruzalem of Nazareth, neen uit Indië. Een Amsterdammer laat zich in Indië tot priester wijden. Een geestelijke van de Engelsche kerk ordende een paar Zendelingen, met de woorden: „Gij moet niet allereerst heengaan met de gedachte, aan de

heidenen iets te geven, maar met de gedachte van hen te leeren en te ontvangen."

Zoo gaat in veler oog de ster uit Jakob verbleeken voor de ster uit Indië".

De ster uit het oosten straalt schoon in veler oog. Boeddha's volgeling be-roemt er zich op, dat in zijn naam nooit één droppeel bloed is vergoten. De Boeddhist doodt niet. Geen menschen, geen dier, geen bijtend insect; kan deze vijand van bloedvergieten niet met recht naar Europa komen om de volken den weg des geluks te wijzen? Is het ooit zoo dwaas en gruwelijk vertoond, als in den volkerenkrijg, waar reeds millioenen zijn gevallen door het moordend lood? Ze hebben gelijk. De ster van Boeddha geeft beter licht dan de ster van Bethlehem, althans dit schijnt zoo, in dezen bloedrooden tijd. Gelukkig, het is niet zoo. De volkeren hebben den Christus verlaten, hoewel ze naar hem genoemd worden, ze zijn kinderen des duivels geworden, die een moordenaar is van den beginne, ze hebben zich vernederd en zijn minder geworden dan de heidenen, — maar dit heeft Christus hun niet geleerd. Ze worden terecht Barbaren genoemd, wreede monsters, ze hebben geweigerd te luisteren naar den Apostel der liefde. Ze hebben het verdiend dat heidenen hun zendelingen zenden naar de diepgezonken Christenwereld!

Heel de wereld houdt zich dezer dagen bezig met de verovering van Jeruzalem door de Engelschen. Eeuwen lang heerschte de Turk over de heilige plaatsen en nu kwam die stad in handen van een Christen-natie. Juicht nu niet heel de Christenheid? Och neen! Engeland legde de hand op Jeruzalem met een politiek doel, om den weg naar het Oosten veilig te stellen onder Engelsche hoogheid en Duitschland ziet uit naar den dag dat het Jeruzalem den Engelschen kan ontrukken. Zelfs hoorde ik beweren, dat in het Oosten deze oorlog zou worden beslist, niet op het Westfront, maar te Jeruzalem. Misschien is het juist gezien. Maar zal de verovering van Jeruzalem nog beteekenis hebben voor de komst van het godsrijk? Ik weet het niet. God weet het. De Schrift schijnt wel in vervulling te gaan, nu Jeruzalem weer wordt het middelpunt der wereld.

Dr. H. A. van Andel beklaagt zich bitter over de kerken van Noord-Holland, die hem geschreven hebben, dat hij aan het Zendingswerk te Solo geen verdere uitbreiding mag geven. Hij beklaagt zich, denk ik, meer dan noodig is; de kerken van N.-Holland zijn niet onwillig te geven voor de Zending, al is het waar dat de last soms te zwaar kan worden.

De Brief van Dr. v. Andel is zeer aangrijpend. Ik neem er een paar zinnen uit over:

„Gisteren werd ons overgebracht het verzoek om nader onderricht in den Christelijken godsdienst van een man uit Batoereto, een dorp, twee dag-reizen van Solo, ver in het Zuidergebergte. Hij had zich bereid verklaard, ook anderen in zijn huis te noodigen om dat onderricht bij te wonen. Indien ik een helper daarheen zend, heeft hij heen en terug vier dagen te reizen. Al zend ik hem slechts eens per maand, dan is hij daarmee een week kwijt. Zulk een tocht kost aan reiskosten en loon op zijn voordeeligst tien gulden. Mag ik aan dit verzoek voldoen, Broeders en Zusters in Noord-Holland? Of moet ik dien man laten weten: we kunnen U niet helpen, want er is in Noord-Holland geen geld om aan U en Uw dorpsgenooten den weg naar den hemel te wijzen?

„Eergisteren kwam het verzoek, een helper te zenden naar een dorp in het oostelijkst deel van Solo, zes uur gaans voorbij Karang-Pandan (dat reeds 27 kilometer ten Oosten van Solo ligt en niet met een publiek vervoermiddel te bereiken is).

„De mededeeling was er bij, dat meerderen daar naar onderwijs verlangden. De reis naar Karang-Pandan kost op goedkoope Javanenmanier een rijksdaalder. Al gaat nu de helper de andere zes uur te voet langs de berg-

wegen, dan kost de reis toch heen en terug met zijn loon voor een week weer tien gulden. Al gaat hij maar eenmaal per maand, deze uitbreiding van werk kost dan toch tien gulden per maand. Mag ik weigeren? Mag ik zeggen: er is geen geld om aan de menschen van dat dorp den weg naar den hemel te wijzen?"

De „Heraut" neemt het geheele schrijven van v. Andel over en zegt er van:

„We twijfelen geen oogenblik of de vrucht van dit schrijven zal wezen, dat de gaven zoo mildelijk toestroomden, dat de Kerkeraad van Amsterdam aan dezen ijverigen zendingsdienaar zal kunnen berichten: ga met uw arbeid door en breid dien uit; voor de kosten durven we thans weder instaan."

En eenige regels verder:

„Onze arbeid te Solo is van te veel beteekenis, dan dat deze wegens geldgebrek zich niet verder zou mogen uitbreiden, waar de roepstemmen om Evangelieprediking zoo luide tot ons komen."

Het is zeer verblijdend dat de „Heraut" niet alleen dit schrijven over neemt, maar de zaak ook zoo warm aanbeveelt. Geruimen tijd scheen het, alsof de Heraut tegenover den arbeid op Java een eenigszins minder sympathieke houding aannam. We werden opgewekt en aangemoedigd voor de Buiten-Bezittingen. Dáár was vrucht te wachten. Op Java weinig of niet. Wij vermoedden wel dat de koele houding tegenover de Java-missie meer schijn dan werkelijkheid was; we zijn verblijd dat de „Heraut" dit vermoeden bevestigt door het nu voor Solo zoo warm op te nemen.

Hiermee sluiten wij dezen eersten brief in 1918, met de beste wenschen voor alle Antiocheners in Nederland, Indië en in alle landen der wereld.

H. DIJKSTRA.

Rotterdam, Snellinckstraat 54a.

De Koningin-Wilhelminaschool.

Te Djokja vindt men, nevens de scholen die rechtstreeks met onze Zending in verband staan, de school voor meisjes uit den Javaanschen adelstand. Deze gaat uit van een Vereeniging van verschillende Christenen en legt het ook niet rechtstreeks toe op de bekeering der leerlingen. Haar doel is de meisjes uit den Jav. adel in aanraking te brengen met het Evangelie in de hoop dat dit van invloed zal zijn op haar volgend leven en aanleiding zal zijn dat ze in haar kring een goed getuigenis geven van het Christendom.

De school die nu 10 jaren oud is, bloeit zeer. Het tweede internaat werd geopend 14 Aug. 1917 en de „Banier" geeft daarvan een verslag dat we ten deele overnemen.

De voorzitter, onze bekende Ds. D. Bakker, gaf bij deze gelegenheid een **overzicht van de historie**.

Hij bracht in herinnering den krachtigen steun ons door het Gouvernement verleend, de welwillendheid van Zijne Hoogheid den Kroonprins, die het uitgestrekte terrein voor onze gebouwen geheel belangeloos heeft afgestaan; het gunstig oordeel van de Inspectie

van het Inlandsch Onderwijs, dat niet weinig bijdroeg tot het welslagen onzer plannen. Daarna deelde spreker in de volgende woorden het een en ander uit de geschiedenis der school mede, die juist een periode van 10 jaar achter den rug heeft. Dit eerste decennium was een tijdperk van langzamen doch gestadigen groei. Onbeduidend klein was het begin. Bij de opening der school meldden zich twee leerlingen aan. En dit waren nog externen. Pas twee jaren later kon het internaat geopend worden, eveneens met twee leerlingen. Er moest blijkbaar heel wat overwonnen worden, eer de ouders hun kinderen aan ons toevertrouwen durfden. En menigmaal rees de vraag of onze arbeid levensvatbaarheid zou hebben. Doch onze vrees werd beschaamd. Toen in 1912 Mej. Wellensiek met buitenlandsch verlof ging, was het aantal internen tot 14 gestegen. Door de uitbreiding zoowel van dag- als kostschool waren we nu genooddaakt uit te zien naar terrein, om eigen school en internaat te bouwen. Het was niet mogelijk zich langer te behelpen met het huurhuis op Bentaran tengah, waarin tot nu toe onze inrichting ge-

huisvest was. Onze pogingen om meer vastigheid en uitbreiding te geven aan onzen arbeid werden met goeden uitslag bekroond. Het prachtig gelegen terrein, dat wij thans

werden de nieuwe gebouwen in gebruik genomen. Het aantal internen was intusschen geklommen tot 16. Wij meenden toen, dat het jaren zou duren, eer de vraag naar uitbrei-

Kon. Wilk. School. Gbr. Holl. Jav. Meisjes-School te Jogja - Java.

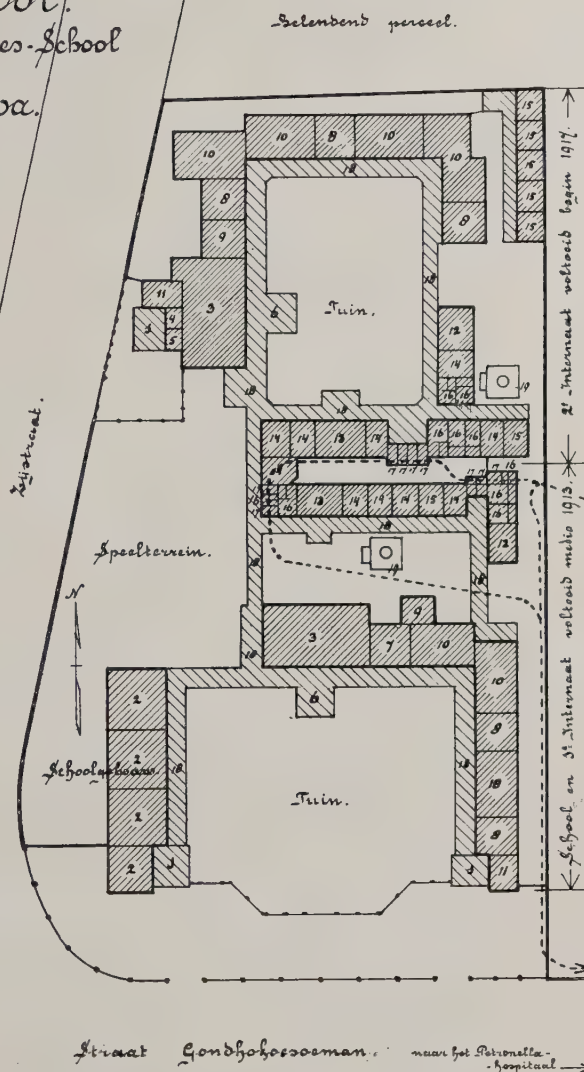
Situatie,
Schaal 1 : 500.

Toelichting.

- 1 Voorgalerij.
- 2 Schoollokalen.
- 3 Bet.-in leerzaal.
- 4 Gang.
- 5 Kust.
- 6 Veranda.
- 7 Kamer Directrice.
- 8 Onderwijzers.
- 9 voor Liefden.
- 10 Slaapzaal leerlingen.
- 11 Logeerkamer.
- 12 Binnenkamer.
- 13 Keuken.

- 14 Bergplaatsen en dienovertrekken.
- 15 Bediendenkamers.
- 16 Bedkamers.
- 17 Privaton.
- 18 Afwassen en overdekte doorloopen.
- 19 Waterputten.

-- Speelleiding.

← naar de Witte paal.

Staat Gondhohossoman.

naar het Patronella-hospitaal →

den Haag 1917.

bewonen, werd op verzoek welwillend afgestaan door Z. H. den Koonprins en met behulp van de Gouvernmentssubsidie kon een school met drie lokalen en een internaat van 30 leerlingen worden gebouwd. In 1913

ding opnieuw aan de orde zou komen. Het bleek echter weldra, dat langzamerhand veler vertrouwen was gewonnen. Binnen betrekkelijk korten tijd werd de inrichting te klein en werd besloten naast het eerste een tweede

De Koningin-Wilhelminaschool.

Links: gezicht op het eerste Internaat. Rechts: de woning der Directr. Mej. M. Wellensiek.

De Koningin-Wilhelminaschool. — Voorzijde van het Internaat.

internaat op te richten. Opnieuw werd ons van alle zijden welwillende steun verleend, zoodat we zoo gelukkig zijn nu reeds het tweede internaat te kunnen openen, dat ruimte bevat voor 40 leerlingen. Dat we niet te overhaast te werk zijn gegaan met deze belangrijke uitbreiding kan wel hieruit blijken, dat van de 70 plaatsen, die beschikbaar zijn, thans reeds 60 bezet zijn. Straks zal U de gelegenheid gegeven worden om te zien, dat van de geheele inrichting nog slechts een slaapzaal en een kamer voor een onderwijzeres ongebruikt zijn. Ik mag hier niet onvermeld laten, dat het na tien jaren verkregen resultaat, mede te danken is aan de krachtige medewerking van uit Nederland. In het Vaderland heeft zich van meet af een Dames-Comité gevormd, dat onder bewame en hooggewaardeerde leiding tot voor korten tijd van wijlen Prof. Rutgers en thans van den Heer Idenburg, zeer belangrijken zedelijken en finantieelen steun verleend heeft, zoodat het Bestuur dezer Inrichting zonder zorg kan voortarbeiten aan hare voltooiing.

Van niet minder beteekenis voor het welslagen van onzen arbeid is geweest het gelukkige feit, dat de arbeidskrachten aan school en internaat verbonden, steeds met lust en ijver, met liefde en toewijding hun taak hebben verricht. Een school met internaat kan nog zoo prachtig zijn ingericht, zij kan geen vrouwen wekken indien bekwaamheid, plichtsgevoel, verantwoordelijkheidsbesef ontbreekt bij het personeel. De geschiedenis heeft geleerd, dat dit vertrouwen is gewekt en steeds toeneemt. En we twifelen niet of dit zal onder de uitnemende leiding van Mej. Wellensiek ook verder zoo blijven.

Tien jaren liggen dus nu achter ons. Jaren van moeite en zorg, maar ook van rijken zegen. Een zegen, waarvoor allereerst dank toekomt aan den Vader der lichten, van wien alle goede gaven en volmaakte giften voortdurend ook voor deze school afdalen.

Niet als een wonderboom is deze inrichting opgeschoten, maar geleidelijk en langzaam is zij uitgegroeid tot hetgeen ze nu is. We achten dit een voorrecht. Het doel toch, dat zich de Javaansche Meisjesschool gesteld heeft is niet allereerst onderwijs, maar opvoeding. Niet dat het onderwijs verwaarloosd wordt, integendeel. We meenen te mogen zeggen, dat de vorderingen der leerlingen niet staan beneden het peil van andere Holl. Jav. scholen.

Ook hier wordt een opleiding gegeven, die het den leerlingen mogelijk maakt later een betrekking te bekleden in de Javaansche maatschappij. Maar onderwijs in den zin van

bekwamen voor bepaalde examens is toch niet hoofdzaak. Doel der inrichting is allereerst, de leerlingen te bekwamen voor de gewichtige taak, die de meesten hunner later zullen hebben te vervullen in het gezin. Zelfs de grootste voorstanders van de vrouwenbeweging zullen niet ontkennen dat, generaal genomen, de vrouw vooral bestemd is kinderen op te voeden. Van al wat zij doet en doen kan voor den welstand van huiselijk en maatschappelijk leven (en dat is niet weinig) is deze taak verreweg de gewichtigste. Doch om later te kunnen opvoeden is noodig zelf een goede opvoeding te ontvangen. En deze opvoeding bestaat niet enkel in het aanbrengen van schoolsche geleerdheid, vermeerderd met kennis van huisvlijt en eenige culinaire bekwaamheden. Hoe noodig dit alles ook is, het eerste en voornaamste is en blijft toch karaktervorming.

Opdat karaktervorming hoofdzaak blijve, heeft het Bestuur der school dan ook geen plannen deze inrichting nog verder uit te breiden. Wel zal het trachten op andere plaatsen dergelijke stichtingen in het leven te roepen, doch het meent dit internaat niet nog grooter te moeten maken. Ons ideaal is het gezinsleven zooveel mogelijk nabij te komen en al wat kazerneachtig is, te weren. En dat is niet mogelijk, wanneer 100 kinderen of meer in een huis en onder één hoofd worden saamgebracht. Zestig á zeventig leerlingen kunnen hier opname vinden. Het schijnt ons toe dat dit getal niet moet worden overschreden, zal onze arbeid aan zijn hoogste doel blijven beantwoorden. Om dezelfde reden wordt het internaat in tweeën gesplitst. De leiding der school blijft natuurlijk in één hand, maar de internen zullen twee van elkander onafhankelijke gezinnen vormen, ieder met een eigen verantwoordelijk hoofd. We waren zoo gelukkig in U, Mej. van Anel, iemand te vinden die bereid is de leiding van het tweede internaat op zich te nemen. Gij zult U ongetwijfeld klein gevoelen bij de gedachte aan de groote verantwoordelijkheid die op U wordt gelegd, temeer nu gij opeens een betrekkelijk groot aantal kinderen voor Uwe rekening krijgt. Toch durven we met vrijmoedigheid U die taak opdragen. Uw liefde tot het Javaansche kind is ons niet onbekend, gij hebt op het terrein, waarop gij hier zult arbeiden, reeds ervaring opgedaan. Mej. Wellensiek zal in moeilijkheden U gaarne met haar meerdere ervaring te hulp komen, Mej. Jonkhof, staat U bereidwillig terzijde. Dit alles zal het U gemakkelijker maken Uw plaats met eere in te nemen. Bovendien, wat meer zegt, gij neemt Uw taak niet op U in eigen kracht. Wordt het door U ervaren, dat zij die hun

sterkte zoeken bij de Bron van alle kracht niet beschaamd uitkomen.

Tot zoover hetgeen wij aan de toespraak van Ds. Bakker ontleenen.

Wij zijn zoo gelukkig hierbij een platte grond van beide internaten en foto's van de gebouwen te kunnen geven.

De eerste foto geeft links een gezicht op het eerste internaat, rechts de woning der Directrice Mej. M. Wellensiek, de tweede geeft de voorzijde van het nu pas geopende Internaat.

Al is deze school ook niet van ons, toch vergezellen haar onze beste wenschen.

H. D.

Rekening en verantwoording der Hulpvereniging „Heidenpenning” van de Ned. Ger. Zendingvereniging over het boekjaar 1916.

Ontvangsten:

Aan saldo vorig jaar	f 6.51
Aan Contributiën	f 13.16
Aan gebruikte postzegels en Cap- sules	f 5.80
Aan busjes en giften	f 323.66
	<hr/> f 349.13

Uitgaven:

Aan drukwerk „Heidenpenning” ..	f 174.80
Port voor verzending en nieuw kas- boek	f 26.—
Redactie „Heidenpenning”	f 40.—
Administratie	f 25.—
Afgedragen aan de Kas der Nederl. Ger. Zending V. E. G.	f 80.—
Saldo voor het volgend jaar	f 3.33
	<hr/> f 349.13

Nagezien en accoord bevonden in de vergadering van het bestuur der „Heidenpenning” d.d. 26 Nov. 1917 in Salvatori.

N. A. DE GAAY FORTMAN.

....., onleesbaar.

....., onleesbaar.

Rekening en Verantwoording van de Staat der Kas van de Nederl. Ger. Zending- vereniging over het boekjaar 1916.

Ontvangsten:

Aan Saldo vorig jaar	f 1452.43
„ Contributiën	f 426.22
„ Giften	f 12.65
„ Pinkstercollecte	f 3.50
„ Legaten	f 9000.—
„ Rente	f 153.58
„ Hulpvereniging „Heidenpen- ning”	f 80.—
	<hr/> f 11128.38

Uitgaven:

Per innen van kwit. en reiskos- ten	f 15.10
Afschrift testament en retour rekening	f 8.25
Lokaalhuur	f 2.25
Administratiekosten	f 50.—
Afgedragen aan de Gen. Kas	f 9600.—
Saldo volgend jaar	f 1452.78
	<hr/> f 11128.38

Nagezien en accoord bevonden in de vergadering van het Hoofdbestuur der N. G. Z. V. d.d. 26 Nov. 1917 in Salvatori.

N. A. DE GAAY FORTMAN.

....., onleesbaar.

....., onleesbaar.

Rekening en Verantwoording van de Afdeeling Amsterdam der Nederl. Gereformeerde Zendingvereniging over het boekjaar 1916.

Ontvangsten:

Aan Saldo vorig jaar	f 79.90
„ Contributiën	f 315.75
„ Giften	f 34.—
„ Busjes	f 4.75
Van de Zendingskrans „Trifosa” ..	f 100.—
	<hr/> f 534.40

Uitgaven:

Per afgedragen aan de Missie van Amsterdam	f 375.—
Aan Bodeloon	f 129.60
„ port	f 95
Saldo volgend jaar	f 28.85
	<hr/> f 534.40

Nagezien en accoord bevonden in de vergadering van het Afdeeliningsbestuur d.d. 26 Nov. 1917 in Salvatori.

N. A. DE GAAY FORTMAN.

....., onleesbaar.

....., onleesbaar.

MAGELANG.

Aan de Zeeuwsche Synode werd het volgende gerapporteerd aangaande de zending te Magelang.

Intusschen gaat de zendingsarbeid geregeld voort. Ofschoon zijne huisgenooten meermalen met ongesteldheid zijn bezocht, bleef Ds. Merkelijs zelf door Gods goedheid vrij van krankheid en mocht hij kracht en opgewektheid voor zijne gewichtige roeping ontvangen. Naar het oordeel van de visitatoren gaat het werk op ons zendingsterrein gezegend. Vooral stemde tot dankbaarheid 'e opgewektheid, waarmee de helpers hunne taak verrichten, wat één van de meest beteeke-

nende factoren in de zendingsactie mag heeten. Met name wordt Prawira Soeginda genoemd, die de bewondering van de visitatoren, de brs. Bakker en Esser, opwekte. Er is geleidelijke groei in het aantal bekeerlingen. Kort voor zijn laatste brief geschreven werd, had de zending weer drie mannen en een vrouw mogen doopen, terwijl er één dooplid tot belijdenis des geloofs kwam. De drie mannen zijn gewonnen door den colportage-arbeid, twee te Magelang en een te Setjang. Voorts hebben nog anderen den doop begeerd, maar ze moeten nog een proeftijd doormaken. Tot hen behoort een santri uit Djoerang, in het Temanggoengsche, die onder invloed van het blaadje Mardi Rahardjo met de zending aanraking heeft gezocht en ten koste van zijne positie en bestaan den doop heeft begeerd. Hij is een man van 50 jaar, die wellicht een uitnemende helper kan worden. Ook schreef de zending over de vrouw van den kapitein-Chinees (het hoofd van al de Chineezinnen in Magelang), die den doop begeert, maar tot dusverre teruggedhouden is door het uitdrukkelijk verbod van haar man. Uitbreiding is er ook in het terrein, waarop gearbeid wordt. Het zendingswerk is ook in Temanggoeng begonnen, op plaatsen, waar br. Horstman niet kon komen. Jammer, dat altoos het gebrek aan geschoolde helpers nijpt. Gelukkig is, naar ons bleek, Sadi, de helper van Poerworedjo, er weer en nog op ons zendingsterrein werkzaam en de zending van Utrecht is zoo goed geweest, hem ook nog dit jaar te Magelang te laten. We zijn hem voor dezen dienst dankbaar. In Djambangan (Karangtaloen) woont en werkt Prawira Soeginda met opgewektheid en zegen. De zendingsscholen gaan ook vooruit. Te Magelang is nog geen school gebouwd, omdat nog geen geschikt terrein was gevonden. Volgens de laatste berichten is er grond te krijgen tegen f700. Voorloopig houdt men school in een gehuurd huis. Te Glagahomba is tengevolge van de tegenwerking door den loerah de school verplaatst. Daar werkten Awatoes en Josafat als onderwijzers. Laatstgenoemde is echter naar Djokja vertrokken, om in het Petronella-hospitaal opgeleid te worden als medisch helper. Een van de beide onderwijzers, die werkzaam zijn aan de school te Magelang, is bestemd voor Djambangan, waar bereids met bekwaamen spoed grond gekocht is, groot genoeg voor school en helperswoning. Kajat, een jongen uit Sadrachiaanschen kring, die het zoogenaamde kweekeling-diploma bezit, zou dan de openvallende plaats te Magelang innemen. Op 1 Jan. is de regeling van het salaris der helpers met diploma van de Keu-

cheniusschool en der helpers met diploma van de school tot opleiding van helpers bij den dienst des Woords in werking getreden, zooals zij is geadviseerd door de Algem. Vergadering van zendingsarbeiders op Midden-Java (Zuidelijk) en onzerzijds is goedgekeurd. Tractement f13 per maand en (bij gebleken ijver en plichtsbetrachting) met twee jaarlijksche verhoogingen van f1 per maand. Gehuwden krijgen f5 per maand meer, en jaarlijksche verhooging van f1 tot een maximum van f30 per maand, benevens vrije woning en kindergelden (behalve algem. toeslag van f1, voor ieder kind van 1—6 jaar f1 en van 6—16 jaar f2 per maand). Met de Holl.-Jav. en de Holl.-Chin. scholen gaat het goed. De vereeniging te Magelang, waarvan zij uitgaan, is bezig ook een Holl.-Chin. School te Temanggoeng op te richten. Het is den zending nog niet gelukt, een Chineesch helper te vinden. Hij klopte aan bij alle zendingen, die onder de Chineezinnen op Java arbeiden, maar tevergeefs. Inzake het Hospitaal is de gemeenteraad te Magelang sedert 1913 nog altoos overwegende, of hij zelf een hospitaal zal exploiteeren dan wel de zaak aan de zending zal overlaten. Volgens het jongste schrijven van Ds. Merkelijn zal de beslissing binnen enkele maanden vallen. Van eventueele subsidie, die gemeenteraad en gewestelijke raad zou willen toezeggen, hebben wij in tijden niet meer gehoord.

(Wordt vervolgd).

SOEMBA.

„In Soemba hebben ernstige „aardbevingen plaats gehad. „De grootte der aangerichte „schade is nog niet bekend. Er „worden nieuwe aardbevingen „verwacht.”

(Telegram uit Indië).

Een treurig bericht voorzeker, van harte hopen wij dat nadere tijdingen ons niet alleen met de bijzonderheden bekend zullen maken, maar ook de vreeze die ons bevangen heeft moge beschamen.

Van zelf denken wij bij het lezen van zulk een bericht aan onze zendingsterreinen op Soemba, en vooral aan de menschen die daar wonen, en de broeders en zusters die daar werkzaam zijn.

Het is mogelijk — want Gods bestuur gaat ook over de aardbevingen — dat de bevolkte streken van het eiland niet getroffen zijn, maar even goed is het mogelijk dat één of meer van onze zendingsterreinen wel zijn getroffen.

En dan kan de schade aanzienlijk wezen. Aan menschen. En aan gebouwen.

Dat er eens een Soembaneesche hut of paleis instort, is niet zoo erg; die kunnen gauw genoeg weer opgebouwd worden. Maar wanneer onze gebouwen schade lijden, dan loopt het zoo spoedig in de honderden en duizenden.

Wij hopen dat de Heere ons genadig geweest is, en dat er geruststellende berichten weldra komen, opdat wij den naam des Heeren mogen kunnen prijzen voor zijne sparende genade.

Intusschen — wat is het een wondere tijd, waarin wij leven. Oorlogen — geruchten van oorlogen — aardbevingen in verscheidene plaatsen — hongersnood — gebrek en ellende overal. Wel mag er verootmoediging komen en het gebed zich vermenigvuldigen! Kamper Kerkbode. E.

Korte Berichten.

De Macedoniër.

Zendingstijdschrift onder Redactie van Ds. H. Dijkstra te Rotterdam, Ds. D. Bakker te Djokja en Ds. D. K. Wielenga te Pajeti. Uitgever E. Venema te Groningen. Prijs f3 per jaar met f0.30 oorlogstoelag.

Men vrage de eerste afl. aan. Zij bevat een zeer belangrijk stuk over de Zending op Celebes.

BUSJES.

a. Knikkertjes à f 2.50.
b. Blikken busjes 10 f 1.30, 5 f 0.80 en 1 f 0.23.

Verkrijgbaar bij Mej. S. Hania, Steenwijk, tegen postwissel.

c. Papieren busjes.

Verkrijgbaar bij G. M. Feij, Middelburg: **Papieren busjes (geen blikken)**, kunnen aan eene zijkant geopend en weder met gedruken tekst gesloten worden.

Prijzen: 10 à 57 ct., 25 à f 1.75, 50 à f3.25, losse tekst: 50 à 25 cts.

Alleen tegen postwissel.

Voor een Mohammedaansche school.

Bij 't 40-jarig jubileum van den sultan van Djocja op Java werd f50.000 aangeboden voor een Javaansch studiefonds.

LEESTAFEL.

P. Keuning. **Kinderen in verstand en Boosheid van menschen uit het Groningerland.** — Rijswijk, H. J. Spruijt.

Tien schetsen naar de natuur geteekend. Soms wat scherp, maar altijd waar.

Gulden Spreuken. Vertellingen voor

de Jeugd door Hermanna. — D. A. Daamen, 's-Gravenhage.

Acht korte verhalen in aansluiting aan de zaligspreekingen. Een nuttig en zeer schoon uitgevoerd boek voor onze kleinen. Met leuke plaatjes.

In het Geuzehuis door G. Schrijver.

— D. A. Daamen, Den Haag.

Kinderen van mijnheer de Geuze en hun levenservaringen. Zeer goed verteld voor kinderen van 12—16 jaar. Met zeer aardige plaatjes.

Uit Oranjes verleden door A. v. d.

Flier. — E. J. Bosch, Nijverdal.

Vijf verhalen uit het leven van het glorieuze voorgeslacht onzer Koningin, uit den tijd van Karel den Groote en uit volgende eeuwen. Onze jongelingen zullen het met vrucht lezen.

In den dag der Benauwdheid door

J. J. Knap. — J. H. Kok, Kampen.

Drieëntwintig overdenkingen over teksten. Zeer schoon, maar wat veel in één toon. Verscheidenheid bevalt.

Weggedreven. Schets uit den arbeid der Middernacht-Zending

door W. A. Vroegop. — E. J. Bosch, Nijverdal.

Een schuldeloos meisje, dat zich niet laat raden — een slechte jongeling, die zich schoon voordoet — een rampzalig einde. Geeft dit boek in handen van elke jonge dochter, die dienen moet, en laat ze gewaarschuwd zijn.

Opvoedkunde voor het Huisgezin

door B. Westera. — E. J. Bosch, Nijverdal.

Wijze lessen, die weinig betracht worden.

Morgenstond. Uit de eerste jaren der

Hervorming door P. Brouwer. — E. J. Bosch, Nijverdal.

Dit boek las ik nadat ik reeds verzadigd was van Hervormingslectuur en — het boeide mij.

Giften voor de Zending.

Ontvangen voor de Generale Kas.

Van H. Hungerink te Haarlo f10. Door Ds. G. Renting uit de nalatenschap van Mej. H. Lutjen Kossink f100. Van A. Homoet te Veenendaal f10. Door B. Alkema te Pingjum uit een busje f4.33. Door Ds. T. Sap 10 pCt. der inkomsten van de Zending in de Classe Gouda f135. Van de Gereformeerde Kerk te Nieuw Vennip f150. Door J. Zomer

van Mej. de Koning te Krabbendijke, saldo abonnementsgelden van het Zendingsblad f3.70. Door Dj. R. Postma, collecte Geref. Kerk te Ferwerd voor de Generale Kas f48.36. Van Mej. D. Pars te Apeldoorn f6.74. Door D. Prins te Nijkerk uit het Zendingsbusje van Mej. Gijsje v. d. Kamp f1.70. Door Ds. H. Dijkstra door hem verantwoord f4.50.

W. BREUKELAAR,
1e Quaestor.

Zaandam, 22 Dec. 1917.

Voor de Zending te Djogja en Solo.

Van de Geref. Kerk te Halfweg voor de uitbreiding van het werk te Solo f240. Van de Geref. Kerk te Beverwijk f26.86. Idem Sloteweg f23.76. Idem Velsen f35. Idem Zaandam 2e halfjaarlijksche bijdrage f300 en voor het te kort f200. Van H. J. Meijerink te Laren (Gld.) voor Djogja en Solo f25. Door J. v. Katwijk voor een reis naar Karang Pandan (Solo) f10. Door Ds. Tazelaar van N. N. te Sloteweg, Haarlemmermeer f5. Van J. V. te Andijk voor Solo f25.—

W. BREUKELAAR,
Zaandam, 22 Dec. 1917.

Mej. G. Haan te Groningen, 2 mnd.l. stort v. d. Kinderzend.v. f110. N. N. te Koudum f5. Ds. Boersma te Lutten, gev. in de coll. f5. Ds. Bolman te Oostwolde (Old.) gev. in de coll. f1. A. Smit te Haren, contributiën f39.90. Ds. Goris te Bergentheim, een collecte f13. J. F. Fleurke te de Krim, saldo Kal. f3. Ds. Ouendag te Wierden, Zendingsbusje der school f2.60. A. Boot, van Mej. N. te Haren, 10 stuivertjes f0.50. Kleine Meisjesveren. te Westerlee, uit het busje f1.—. Ds. Elzinga te Grootegast, gev. in de coll. f10 en f5 is f16. Mej. I. H. Mulder te Mepel v. d. Zend.v. f2. A. Blaak te Sappemeer, v. d. Zend.v. f73.55. Mej. H. T. Wildeboer te Siddeburen v. d. Kleine Meisjesv. f10. Ds. Middelveld te Hoogkerk, gev. in de coll. f1, gev. door een catechis. f0.10, J. Knoop 125 h. c. is f1.72½; uit Zuidbroek, gev. in de coll. f1, saldo Kal. f2 is f3; coll. in een door hem gehouden spreekbeurt te Aduard f48.84½ en N. N. 112 h. c. is f49.40½. O. J. Bouwman te Uithuizen, gev. in de coll. f2.50. H. Huisman te Delfzijl, gev. in de coll. f1. J. Ophoff Wz. te Dalfsen, v. d. Jongel.v. f10. Ger. Kerk te Westerlee, gev. in de coll. f10. B. Roosjen te Diever, saldo Kal. f4.50. Ds. Smitt de halve

coll. van 't Zendingsf. in 't Laarwoud f70.32. Mevr. Texer—Offringa te Groningen v. d. Zangv. S. D. G. f5.04½ en f7.34½ en van A. en W. f1 en v. d. Zondagsch. Guijotplein f8.56½ is f21.95½. Ds. Lammertsma te Ap-pingedam van een zuster f10 en saldo Zangv. f0.87½ is f10.87½. Ds. Dekkers te Zevenhuizen, busje in de Kerk f41 en v. d. Jongedochtersv. f2.50 is f43.50. M. Velthuis te Bedum, gev. in de coll. f2.50. A. Verwer Rz. te Compascuum, gev. in de coll. f25. Ds. S. Bos te O. Pekela, N. N. een dankoffier f10. Mej. Kassies te Vroomshoop (Daarlerveen) v. d. Jonged.v. f2.72. Ds. Binnema te Munnekezijs, busjes in de Kerk f30 en 150 h. c. van S. Osinga is f30.75. Ds. Scholten te Zuidhorn, van een broeder der Gem. f50. Riemer Leutscher te Oostwolde b. d. Leek uit de Zendingsspaarpot f1.70. Ds. Buwalda te Schouwerzijl 100 h. c. van W. Visser f0.50. H. Haan te Westerlee, saldo Kal. f12.15. Bouma te Groningen van N. N. f1. Ds. Postema te Beilen, gev. in de coll. f1. Mej. W. Bruin te Baflo, saldo Kal. f6.80. Ds. Meijer te Marum, saldo Kal. f17.05. Mevr. Goeree—Bakker te Wagenborgen v. d. Zendingskr. f9; van blinde Tine f0.90 en van de Meisjeskring f6.20 is f16.10. B. ten Have te Hengelo gev. in de coll. f10. Ger. Kerk te Gasselter-Nijeven, gev. in de coll. f10. Ds. Lammertsma te Ap-pingedam van een zuster f1 en 100 h. c. is f1.50. Ds. Bouma te Hoogeveen gev. in de coll. f6 en f2.50, gev. in de brievenbus van Ds. B. f1 en f1 is f10.50; Legaat van wijlen Mevr. de Wedw. Berkenbosch f3000. Ds. Sybesma te Wijhe, verz. op een familiefeest f2.64 en coll. Zend. Zondag 2 Dec. f12.86 is f15. Ds. Bulder te Vroomshoop, gev. in de coll. f5. R. Koolstra te Zalk f7.65. Ds. Bolsman te Oostwolde (Old.) saldo Kal. f2.50. D. A. Koebrugge te Onstwedde, busje van Mej. Mooibroek op de school f4.46. E. Nienhuis te Overschild, v. d. Zend.v. f20 en 50 h. c. van Willem Poort is f20.25. Mej. B. Hoolsema te Enumatil v. d. Jonged.v. f11.10. Ds. Hamming te Groningen, N. N. f1, T. 90, R. 150, W. 100, Z. 100 halve centen, gev. in de coll. f0.70 en 500 halve centen, v. d. Zondagschool „Bethel” f1.20, Theelood school Leliest. f13.42, zijn catechisatiebus f19.58½ is f40.20.

J. DUURSEMA,
Quaestor.

Groningen, 20 Dec. 1917.

Het abonnementsgeld van 1918 te zenden aan den Uitgever.

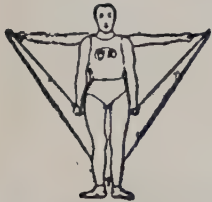
De prijs is voor Kerkeraden en Vereenigingen, die 4 ex. en daarboven ontvangen, 5 cts. per nummer; welk bedrag per 3 maanden wordt tegemoet gezien.

Particulieren die 1 tot 3 ex. ontvangen, betalen per Jaargang, franco per post, 66 cts. Ex. op beter papier f 1.25 per jaar.

De contribuanten van de Ned. Geref. Zendingsvereniging, waarvan Penningmeester is de heer L. Berk, Heerenmarkt 5, Amsterdam, ontvangen het „Zendingsblad” gratis.

J. ZOMER, Uitgever.

NEDERLANDSCHE FABRIEK VAN Turnartikelen en Schoolmeubelen.

AMSTERDAM - 2de Leeghwaterstraat No. 5.

Telefoon: 1601 Noord.

AIJ GII U

afgemat gevoelt en lijdt aan voortdurende vermoeidheid, vermagering, bloedarmoede of verlies van krachten, gebruik dan bijtijds

Mijnhardt's Levetog* n

Dit is een goed geneesmiddel.

Sterkt lichaam en zenuwen.

Bussen van f0.90, f1.75, f4.25, f8.25.

Hoesten,

verkoudheid, vastzittend slijm, kriebeling in de keel.

Neem Anga-bonbons.

In dozen van 30 en 60 cent.

Bij Kinkhoest

en slijmhoest, luchtpijpkatarrhen, bronchitis, slaapstorende hoestprikkels, hoest bij ouden van dagen en Asthma

gebruik men Anga-siroop.

Per flacon f1.40, 3 fl. f4.—.

Rheumatiek

licht, spier- en gewrichtspijn, pijn in de ledematen, hoofdpijn, aangezichtspijn en kiespijn. Gebruik

Sanaperin-tabletten.

Per koker 60 ct., 3 k. f1.70.

Keelpijn

ontstoken keel, opgezette en pijnlijke amandelen, en pijn bij het slikken. Neem

Mijnhardt's Glorintabletten.

Per doos 40 ct., 3 d. f1.10.

Eenig fabrikant

A. MIJNHARDT,

Pharmaceutische Fabr. ZEIST. Deze artikelen zijn

Verkrijgbaar bij

Apotheekers en Drogisten.

Sedert eenigen tijd is de derde druk van „Hij is onze Vrede" uitverkocht. Van dit standaardwerk onzer Christelijke lectuur zijn reeds 8000 exempl. verkocht, waardoor het algemeene bekendheid verkreeg, en steeds opnieuw als boekgeschenk ten eerste wordt gewaardeerd. — De beide laatste uitgaven waren goedkoop van prijs, maar ook compres gedrukt, en vaak werd gevraagd naar een royaler editie. — Deze is thans bijna gereed. De vierde druk van

HIJ IS ONZE VREDE

door M. v. O.

is op royaal 8° uitgevoerd in flinke letter. Behalve de illustraties tusschen den tekst zijn er nog vier platen op kunstdrukpapier van ISINGS aan toegevoegd. Een nieuwe band, eveneens van ISINGS, geeft het een uiterlijk, dat ieder liefhebber van een mooi, goed boek in alle opzichten zal bevredigen. — Ondanks de prachtige uitvoering kost deze nieuwe druk niet meer dan

2.25 INGENAALD. — IN PRACHTBAND 2.90

Uitgave van W. KIRCHNER - Bloemgracht 133, Amsterdam.

Goosen & Swagerman

ORGEL- EN PIANOHANDEL
DEN HAAG TEL. 2051

Boekhorststraat-149

FRANCO LEVERING DOOR GEHEELE LAND

SPECIALE INRICHTING VOOR
GEREEDMAKING VOOR DE TROPEN

PEEK & CLOPPENBURG

Grootste Heeren-en Jongeheeren
KLEEDINGMAGAZYNEN

In alle voornamen plaatsen

LEVEN- en ONGEVALLENVERZEKERING

DE AMSTERDAMSCH

AMSTERDAM: Tijdelijk adres: HEERENGRACHT 414.

Directie: Jhr. A. F. DE SAVORNIN LOHMAN Jr., Jhr. J. DE SAVORNIN LOHMAN,
Mr. J. C. L. VLAANDEREN.

Bij J. H. KOK te Kampen is verschenen de
4^e geheel herziene
druk van

HET HUWELIJK

DOOR
Dr. A. DUPONT
Geneesheer-Directeur te Ermelo.

Een uitnemend boek voor Gehuwden en Verloofden, met geneeskundige wenken, nuttige raadgevingen en ernstige waarschuwingen, waarvan in korten tijd reeds de **VIERDE DRUK** is verschenen. Door de gansche Chr. Pers dringend aanbevolen. Prijs **f2.25**, in stempelb. **f2.85**. Verkrijgbaar in elken Boekhandel en bij den uitgever J. H. KOK te Kampen.
Vraag uitvoerig prospectus.

Vraagt VAN DELFT's
verpakte Ontbijt-, Sucade- en Gemberkoek.
In elke koek bevindt zich een bon. Bij
inzending van 50 bons of meer ontvangt
men gratis een mooi cadeau. Vraagt bij
Uw winkelier inzage van de lijst waarop
de verschillende cadeaux aangegeven zijn,
met vermelding van het aantal in te zenden
bons.

N.V. VAN DELFT & ZONEN's
Banket- en Koekfabriek v.h. „DE VLIJT”
KOOG a. d. ZAAAN.

Hôtel-Rest. „DE HOOP”
Warmoesstr. 158. Tel. 9132 N. Amsterdam.
Logies f 0.50, f 0.60 en f 0.75.
:: Diners vanaf 50 cent. ::
Aanbevelend, A. L. ALDENKAMP.

H. F. DE CHARRO & ZONEN.
PAPIERHANDEL - DEN HAAG.
PAPIERFABRIEK TE EERBEEK.
Vraagt onze nieuwe collectie Pakpapieren.

CLICHÉ-FABRIEK „UTRECHT”
DIR. RUNCKEL. JERUSALEMSTEEG 9

□ □ □ □ □ OTE UTRECHT. □ □ □ □ □

Christelijk Internaat Wilhelmina, te Zeist,
neemt niet meer dan 20 leerlingen. Daardoor kunnen ouders verzekerd zijn, dat voor hun kind alles gedaan wordt, wat eenigszins mogelijk is.
J. POPPES Jzn., Hoofdonderwijzer.

GOEDKOOPSTE, BESTE KERKBIJBEL met Pealmen, formulieren enz.
Prijscourant met proefpagina's op aanvraag gratis. Kerkeraden en andere
besturen bij miastens 10 exemplaren, 15 pCt. korting.

KUYPER, BAVINCK en RUTGERS BIJBEL-UITGAVE.

HET ZENDINGSBLAD

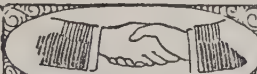
VAN DE
GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND

En dit Evangelie des
koninkrijks, zal in de
geheele wereld gepredikt
worden tot een getuigenis
allen volkeren.
Matth. 24 : 14.

Redactie:
H. DIJKSTRA, Rotterdam.
J. HANIA, Steenwijk.

Comm. v. Toez. en Controle:
W. BREUKELAAR, Zaandam.
W. B. RENKEMA, Renkum.

INHOUD: Allen volken een vetten maaltijd. — Brieven naar Antiochië. — Wat er in Solo gedaan wordt. — Hulphospitaal te Wonosari. — Soemba. — Magelang. — Korte Berichten. — Leestafel. — Giften.

Allen volken een vetten maaltijd.

En de Heere der heirscharen zal op dezen
berg allen volken eenen vetten maaltijd
maken, eenen maaltijd van reinen wijn,
van vet vol merg, van reine wijnen, die ge-
zuiverd zijn. Jesaja 25 : 6.

Toen de Heere God den eersten mensch, Adam, schiep, was in hem het gansche menschelijke geslacht besloten. Wij kunnen dat toelichten met hetgeen Paulus leert in Hebreë 7 van Abraham en Levi, bij gelegenheid van het geven van de tienden aan Melchizédek, den Koning van Salem. Toen Abraham de tienden van den veroverden „buit“ aan Melchizédek gaf — volgens Gen. 14 : 20 — moest Abrahams achter-kleinzoon Levi nog geboren worden; doch Paulus zegt ons nu in Hebreë 7, dat, om zoo te spreken, die Levi toen toch eigenlijk al, mits dan door Abraham, de tienden aan Melchizédek heeft gegeven. En dat beredeneert de Apostel dan verder door er bij te voegen, „want hij (namelijk Levi) was nog in de lendenen des vaders, als hem Melchizédek tegemoet ging.

Zoc kunnen wij nu ook zeggen dat toen Adam, de *Vader* van het gansche menschelijk geslacht, geschapen is, dat geheele geslacht reeds in hem, als zijnde in zijne lendenen, besloten was.

God heeft dat aldus beschikt. „Wie heeft dit gewrocht en gedaan, roepende de geslachten van den beginne? Ik, de Heere, die de eerste ben, en met de laatsten ben Ik dezelfde“. (Jes. 41 : 4).

En God had toen in Adam, en dies ook in het gansche menschelijke geslacht, een welgevallen. Het was „zijn maaksel“.

Adam is toen van God afgefallen en in hem dies ook dat gansche menschelijke geslacht. Alle menschen hebben in hem gezondigd: zelfs de kleine kinderen zijn, ook zonder hun weten, der verdoemenis in Adam deelachtig. Zij hebben allen gezondigd en derven de heerlijkheid Gods.

God heeft zich echter niet onttrokken aan den gevallen mensch, maar heeft hem weer opgezocht, toen hij al bevende voor Hem vlood, heeft hem getroost en heeft hem, naar zijn liefderijk bestel, weer verlossing toegezegd. Uit het gansche *menschelijke geslacht* wil Hij weer bijeen vergaderen ter zaligheid. Hij is *allen* volken genegen.

Wel ging eeuwen lang de stroom des heils bijna uitsluitend door één volk, door Gods oude volk Israël, doch in de bedeeing van de volheid der tijden komt het overduidelijk uit, dat God de Zijnen bijeen vergadert en toebrengt uit *alle* volkeren en geslachten en natieën.

Simeon profeteerde daar van: De geboren Christus is ook „een licht tot verlichting der Heidenen". (Lucas 2). Jezus zelf zei, tijdens Zijne omwandeling op aarde: „Ik heb nog andere schapen, die van dezen stal (het Joodsche volk) niet zijn, deze moet ik ook toebrengen". (Joh. 10 : 16). Daarom gaf Hij ook de groote opdracht aan Zijne Apostelen: Gaat dan henen, onderwijst *alle* volkeren enz. (Matth. 28). En de Handelingen der Apostelen leeren ons telkens weer „dat God geen aannemer des persoons is, maar in allen volke is die Hem vreest en gerechtigheid werkt, Hem aangenaam." (Handel. 10 : 34—35). En wat zag Johannes op Patmos, volgens Openbar. 21 : 13? Dat het nieuwe, heilige Jeruzalem, 12 poorten had, van het Oosten drie, van het Noorden drie, van het Zuiden drie en van het Westen drie; om er ons op te wijzen, dat de geloovigen, door goddelijk licht geleid, van *alle* kanten en uit *alle* volken zullen aankomen naar de stad Gods toe en allen met elkander in haar zullen ingaan.

De Christelijke Kerk mag dan ook, om die toebrengring van de vromen tot die Kerk uit *alle* natieën, met recht den naam van „algemeene" Christelijke Kerk dragen, d. w. z. zij is eene gemeente, wier lidmaten niet uit één volk, maar uit *alle* volken bijeengebracht worden door den Zone Gods.

Wat heeft de groote Ziener Jesaja ook reeds een klaar inzicht in deze dingen gehad. In Zijne profetieën wijst hij er telkens en telkens weer op. Christus zou „Gods knecht" zijn om op te richten „de stammen Jacobs"; maar Hij werd ook gegeven „ten licht der heidenen". (Jes. 49 : 6). „Mijn huis zal een bedehuis genoemd worden voor alle volkeren". (56 : 7). En zoo is het in Jesaja 25 : 6: „En de Heere der heirscharen zal op dezen berg *allen volken* eenen vetten maaltijd maken, een' maaltijd van reinen wijn, van vet vol merg (vleesch vol merg), van reine wijnen, die gezuiverd zijn, (van goed belegen wijnsoorten).

Zie daar de geestelijke maaltijd aan *al* de volken beloofd!

Ongetwijfeld is er mee bedoeld op de geestelijke spijs en den geestelijken drank der ziel, die door God voor zondaren bereid is in Christus: „Zijn vleesch is waarlijk spijs en Zijn bloed is waarlijk drank" (Joh. 6). De volheid van genade en heil uit Christus wordt dus, met andere woorden, door dien vetten maaltijd, door dien reinen wijn, door dat vleesch vol merg, aangeduid; genade en heil tot vernieuwing; genade en heil tot versterking; genade en heil tot vertroosting; genade en heil tot verheuging enz., het is altijd weer genade voor genade en heil voor heil wat uit Christus vloeit.

En er is nooit te weinig; nooit schaarschte. Nimmer gevaar voor „ondervoeding", omdat er niet genoeg in Christus zijn zou; want in Hem is overvloed voor den tijd en voor voor de eeuwigheid.

En die vette maaltijd is nu niet uitsluitend voor het volk Israëls, maar Gods bedoeling is om er mee te verzadigen en mede te verkwikken uit *alle*

volkeren; hongerigen en dorstigen uit alle volkeren mogen er van nemen zonder prijs en zonder geld. Daarom is Christus dan ook niet gekomen als Middelaar Gods en *der Joden*, maar Hij is Middelaar Gods en *der menschen*; de vrucht van Zijn Middelaars werk kan dies allen geslachten der aarde ten goede komen.

Alleen deze maaltijd, alleen dit geestelijk voedsel, alleen het heil in Christus, kan den mensch waarlijk redden en behouden. Wat door andere z.g. „religies" geboden wordt is altijd weer schrale kost. Schrale kost is het wat de fatalistische Islam den menschen voorzet. Schrale kost is het, wat het athëistische Buddhisme opdischt. Schrale kost biedt het Animisme aan; en zoo kunnen wij doorgaan; al wat niet uit Christus is, is altijd schrale kost. Ja, dat is nog te sterk gesproken. Wij lezen in 2 Kon. 4 dat een profeten-zoon in het veld ging om moeskruiden te lezen; toen een wilden wijnstok vond, daarvan zijn kleed vol wilde kolokwinten las en kwam en ze sneed in den moespot. Maar wat bleek toen straks? „Zij schepten voor de mannen op om te eten: en het geschiedde als zij aten, dat zij riepen en zeiden: „Man Gods, de dood is den pot!" En zij konden het niet eten.

Zoo is het ook bij de valsche „godsdiensten", „de dood is in den pot!" Zij bieden voedsel aan dat den waren honger en dorst niet stillen kan. Wie daarvan eet, weegt, om met Jesaja te spreken, geld uit voor hetgeen *geen* brood is en arbeid voor hetgeen *niet* verzadigen kan.

Alleen het heil in Christus kan den zondaar, hij zij Jood of Heiden, zalig maken en dies volkomene bevrediging schenken: wie daarvan eet zal niet meer hongeren en wie daarvan drinkt nimmermeer dorsten, maar rijkelijk verzadigd en gedrenkt wezen. In Hem is alles wat ter zaligheid van noode is.

En alzoo lief heeft God de wereld dat Hij voor *alle* volken dien geestelijken maaltijd bereiden wil.

Wat eene aansporing ligt in deze belofte om dan maar altijd weer aan de menschen in de „Christen-landen" en in de Heiden-wereld voor te houden, dat Christus en Die alleen, met al Zijn weldaden, volle bevrediging biedt aan de diepste behoeften van het zondaars-hart.

Gaat naar Hem henen en eet het goede, hongerige en dorstige, en uwe ziel zal leven en zich in vettigheid kunnen verlustigen.

En wat is er ook, met dezen „vetten maalijs" aan alle volken beloofd voor oogen, goede hope voor het welslagen van de prediking van het Evangelie onder de volken. Met vertrouwen en ijver kunnen wij blijven voortarbeiten.

Het woord zal niet ledig wederkeeren.

Het werk is niet ijdel in den Heere.

Late de Heere het ook in deze doodelijke tijdsgewrichten nog uitkomen dat Hij een waarmaker is van deze beloften. Hij leide velen op het Zendingveld naar den „geestelijken disch" henen, door middel van den arbeid onzer missionaire broeders en zusters.

Hij verkwikke ook ons hart, geliefde lezers, gedurig met Christus, de ware spijze en drank des eeuwigen levens.

En laat *ons* dan „voor den Heere Zijne goedertierenheid loven en Zijne wonderwerken voor de kinderen der menschen; (omdat) Hij de dorstige ziel heeft verzadigd en de hongerige ziel met goed heeft vervuld. (Psalm 107 : 8, 9).

J. HANIA.

Steenwijk, Februari 1918.

Brieven naar Antiochie.

Gel! In den laatsten tijd maak ik nog al eens uitstapjes op het gebied der Evangelisatie en der Joden-missie. Misschien vindt gij het goed dat ik er u eens wat van vertel.

Allereerst hebben wij noodig te bewaren wat wij hebben. De booze geesten van het Boeddhisme waren rond en verleiden er velen. Het is inzonderheid Dr. B. Wielenga van Amsterdam, die voor deze geesten waarschuwt in zijn geschriften. Zoo deed hij in „De ster in het Oosten” waarvan ik u den vorigen maal wat vertelde, zoo doet hij het nu weer in zijn boek over: *Willem Kloos als litterair profeet*. Deze Willem Kloos is een profeet des ongeloofs, met groote gaven, hij tooverd met de taal, hij boeit door den vorm van voorstelling, maar hij verheerlijkt de beginselen des grooten leugenaars, die van den beginne de menschen verleid heeft. Laat ik u een paar regels overschrijven, waarin Dr. Wielenga tegen dezen profeet waarschuwt.

„Tegenover godsdienst en moraal althans is de nieuwe kunstrevolutie niet neutraal geweest, en de afkeer die het positieve christendom tegenover deze richting heeft getoond, moet, voorzover zij heilige reactie tegen demonische aanranding was, rechtvaardig genoemd worden. Van deze kunst zeggen wij: ontvangt ze niet in uw huis en zeg tot haar niet: wees gegroet! Geen kunst te hebben is beter dan deze kunst toegang te geven. En het is beter het verwijt van kunsteloosheid te dragen, dan toe te zien dat ons opgroeiend geslacht, in hetwelk de onderdrukte kunstzin hoopvol begint te ontkiemen, met deze kunst wordt besmeerd. Want het modernisme en de antithetische wijsbegeerte hebben haar duizenden, maar deze woordkunst heeft haar tienduizenden verslagen.”

Alzoo spreekt Dr. Wielenga.

Gave God dat voor ons Gereformeerde volk een profeet opstond die nog mooier kon schrijven, nog beter de taal kon smeden, maar dan tot lof des Hemelschen Vaders! Steeds verblijd ik mij als onze pers iets weet voort te brengen dat waarlijk goed is en gaarne vestig ik er de aandacht mijner lezers op.

Er is echter wat meer noodig dan het verschaffen van goede lectuur. De ongelukkigen, die in des Satans strikken verward zijn geraakt, moeten worden opgezocht en bij de hand geleid, want zij wankelen ter dooding.

Het andere uitstapje dat ik mij veroorloof betreft de *Joden-Zending*. Een der laatste avonden van het pas geëindigd jaar ging ik hier in Rotterdam naar de kerk in de Hovenierstraat om het Kerstfeest der Joden-kinderen bij te wonen. Daar sprak Dr. A. Kuyper Jr. heel schoon over Jes. 11 : 1, heel schoon voor mij en voor velen der aanwezigen, vermoedelijk ook voor eenige der kinderen, en ik schaamde mij dat ik in vroeger jaren dien tekst zoo gebrekkig had verklaard voor mijn gemeente. Daarna hoorde ik Dr. Jac. v. Nes mooi vertellen van een heerlijk Kerstfeest, in 't Joodsche land, waaraan alleen Joden deelnamen, n.l. het Kerstfeest te Bethlehem. Zijn verhaal wisselde hij af met vragen aan de kinderen. Zeer trof het mij dat sommige Joodjes en Jodinnetjes de geleerde teksten zoo prompt kenden en dat de Kerstliederen zoo uit volle borst werden gezongen. Er zullen ongeveer 40 kinderen geweest zijn en er zaten ook verscheiden ouders tusschen en, hoewel de verhalen en preeken naar mijn oordeel wat lang duurden, het was er stil, muisstil. Och hoe gaarne zou ik eens in de harten gezien hebben van die arme menschen. Zouden onder die lompen waarlijk harten kloppen voor den gesmaden Nazarener? Zouden in de scheeve afgeloopen schoenen van dat tienjarige Joodje, dat ik op het oog had, waarlijk voeten staan, die op den weg des rechts en der waarheid zullen wandelen? God weet het.

Het einde van het feest heb ik niet bijgewoond, het werd voor een oud

man te laat, maar later heb ik gehoord dat er nog verteld is en vermoedelijk ook gegeten en gedronken.

Verder heb ik gelezen van een groote samenkomst van Dr. Jac. van Nes te Amsterdam. Het was een samenkomst, waar men hoopte Joden te zien, maar die schijnen er zeer weinig geweest te zijn, buiten stonden Joden om hun volksgenooten, die lust hadden naar binnen te gaan, te waarschuwen. De zaal was wel gevuld, maar met Christenen en Dr. van Nes pleitte voor en om de Joden, volgens het verslag dat ik er van las, op indrukwekkende wijze. Laat mij toe er iets van over te schrijven:

„Daarom zij het verre van ons ooit Israël te verachten en te vertrappen, gelijk sommigen hebben gedaan.

Christus is verzezen. Dat moest. „Opdat in Zijnen Naam gepredikt zou worden bekeering en vergeving der zonden, onder alle volken, beginnende van Jeruzalem." En Paulus zegt: „Alzoo zijn ook dezen nu ongehoorzaam geweest, opdat zij, door uwe barmhartigheid, barmhartigheid zouden verkrijgen."

Dat bevel is nog niet ingetrokken. Daarom moeten we in gehoorzaamheid aan dat bevel Zending drijven. Neen, 't geldt hier geen knechtelijke gehoorzaamheid, maar wij willen uit liefde den Joden barmhartigheid bewijzen. We willen hen tot jaloerschheid verwekken. Hen niet van 't geloof afbrengen, maar hen voeren tot de voltooiing van hun geloof. We willen hen bevrijden van 't deksel, dat ligt op hun aangezicht, en hen toeroepen: Uw Messias is gekomen!

Wij voelen voor de Joden hooge achting. Wij willen Zending onder hen om hunnentwil, opdat zij rijk mogen worden in Christus.

Wij willen van de Joden echte Joden maken en hebben niet tot doel hen maar alleen te doopen. Wij doopen slechts degenen, die ernst maken met hunne Christusbelijdenis."

Tot zoover de verslaggever in de Rotterd. Kerkbode.

Het was zeker goed geweest als de Joden deze warme pleitrede gehoord hadden, maar voor de Christenen is ook goed dat ze voor het oude volk zoo warm hooren pleiten.

Zulk een pleitbezorger moesten wij ook voor de Heidenzending hebben. In 1896 kregen wij 4 aanvuurders, maar drie jaren later zijn ze weer verdwenen. Omdat het vuur toen zoo hard brandde, dat er geen aanvuurders meer noodig waren? Of omdat ze niet hard genoeg geblazen hadden? Of omdat ze niet goed blazen konden? Ik weet het niet. De officiële reden is niet opgegeven en idealisten zeiden dat nu voortaan alle predikanten zouden aanvuren. Het is wel mogelijk, dat deze idealisten gelijk gekregen hebben, want zonder aanvuurders heeft de Zending zich in de eerste 18 jaren dezer eeuw prachtig ontwikkeld. Ik geloof dat de Groote Zender aanvuurder is geweest.

Ik lees daar juist, nadat ik het bovenstaande geschreven had, in de „Standaard" dat Mej. H. S. S. Kuyper te Oosterbeek een lezing heeft gehouden over Christelijke scholen voor meisjes uit den Javaanschen Adelstand. De heer en Mevrouw Beelaerds van Blokland traden op om voor deze lezing uitnodigingen te verzenden en de „talrijke aanwezigen" volgden de voordracht met gespannen aandacht.

De toestand der vrouw op Java werd beschreven en de dringende behoefte aan Christelijk onderwijs werd in het licht gesteld. Het doel is om nu te komen tot opening van zulk een school te Solo, op dezelfde wijze als die te Djokja.

Kijk, dacht ik, dat is een aanvuurster, ditmaal eens niet een predikant en ook niet benoemd door de Generale Synode, maar toch aanvuurster, die een kring bereikt en een invloed oefent waar een dominé-aanvuurder van het

einde der vorige eeuw naar mag watertanden, als hij tenminste nog watertanden kan. Zoo verwekt de Heere onze God pleitbezorgers voor de Zending.

Versta mij wel. Zij trad niet op voor een specifiek Gereformeerde zaak, deze scholen gaan uit van Christenen van verschillende Kerkelijke Gezindheid, haar spreken dient echter de Zending.

Er is ook weer een opening voor een reis naar Indië. De „Nieuw-Amsterdam" zou 16 Jan. naar New-York vertrekken en onderscheidene Zendingsmensen zouden meegaan o.a. ook Dr. W. G. Harrestejn voor Medan. De laatste is echter niet meegegaan, het is mij onbekend om welke reden hij niet mee kon. Ook is de boot niet op 16 Jan. vertrokken, wegens mist en onweer. Het vertrek heeft plaats gevonden 23 Januari.

Onder de ontvangen brieven zie ik er één waarin mij verzocht wordt vreemde woorden te vertalen. Ik zou wel gaarne weten, welke woorden bedoeld worden. Woorden als Koempoelan = vergadering, goeroe = onderwijzer, komen zoo vaak voor dat ik er moeilijk telkens de vertaling achter kan zetten. Ik zal er echter aan denken. Den schrijver verzoek ik mij eens eenige woorden te noemen met aanduiding van de bladzijde.

Ik vestig uwe aandacht op het stuk van Mevr. van Andel-Rutgers, waarin op zeer duidelijke wijze beschreven wordt hoe heerlijk van uit Solo in den omtrek door allerlei inlandsche krachten gearbeid wordt.

t.t.

H. DIJKSTRA.

Snellinckstraat 54a, Rotterdam.

Wat er in Solo gedaan wordt.

(Overgenomen uit de „Macedoniër").

We krijgen hier in Solo nog al eens gasten, die in het zendingswerk belang stellen. Voor ons is dat een groot genot, want we vinden zelf het zendingswerk de mooiste en interessantste levenstaak, en dus praten we er ook graag over met anderen. Dikwijls komt de wensch bij ons op, dat onze vrienden in Holland ook zoo eens een poosje hier konden meeleven en alles van nabij zien. Nu dit niet kan, moeten we maar trachten het zendingswerk naar Holland te brengen, en U zoo te laten meeleven.

Daarom dezen keer iets over de organisatie van het werk.

Het meest in het oog valt de medische arbeid. Het ziekenhuis, aan een der hoofdwegen gelegen, herbergt tusschen de 150 en 200 patienten. Voor een groot deel zijn ze nog ondergebracht in het eenige jaren geleden aangekochte huis, dat voor woning van den directeur en voor bergplaatsen bestemd is. Met kracht wordt echter al gewerkt aan den bouw van een deel van het nieuwe ziekenhuis, dat naast het oude komt te staan.

Behalve in het hoofdziekenhuis in de stad worden ook zieken behandeld in Pedan, elken Wagé (een van de dagen der Javaansche 5 daagsche week). Op elken Wagé is daar een groote markt, waar duizenden bij-

een komen. Ook worden er zieken behandeld in het hulpziekenhuis te Wonosari (een suikerplantage), waar onder toezicht van den missionair-arts een Christen-verpleger aan het hoofd staat. Al dit medische werk geeft aan niet-Christenen een goeden indruk van het Christendom, verlicht en geneest veler lijden, en bereidt zoo den weg tot de harten. Over de organisatie van dit werk te schrijven zou een artikel op zichzelf worden, en ligt ook meer op den weg der dokters. De verslagen der Vereeniging „Dr. Scheurer's Hospitaal" geven daarover ook geregeld inlichtingen.

Hier wil ik mij bepalen tot de organisatie van het meer directe zendingswerk. Ik beantwoord daarbij drie vragen:

1. Waar wordt gewerkt?
2. Wie werken er?
3. Wat is hun werk?

1. Waar wordt gewerkt?

- 1e. In de stad Solo op 5 plaatsen.
- 2e. Pédan, per trein 3 kwartier en te voet nog 3 kwartier van Solo. Hier is een helper gevestigd, die van hier uit bewerkt:
- 3e. Klaten, 3 kwartier loopen en een kwartier per spoor van Pédan.
- 4e. Wedi, 3 kwartier van Klaten.

5e. Delanggoe, 1½ uur per fiets van Pédan, Van Solo uit worden bewerkt:

6e. Wonosari, een hulphospitaal op een onderneming ten Z.W. van Solo, een kwartier per trein en ruim ½ uur lopen.

7e. Kartasoera, ten W. van Solo, een uur per tram.

8e. Bojolali, in dezelfde richting, per tram ruim 2 uur.

9e. Karang Pandan, een klein gedeelte per trein, verder per karretje en te voet ongeveer 6 uur van Solo oostwaarts.

10e. Masaran, ten N.O. van Solo, per trein bijna een uur.

11e. Sragen, het station, volgend op de halte Masaran.

12e. Gemantar, per rijtuig ongeveer 4 à 5 uur van Solo.

2. Wie werken er?

Ik zal U de helpers voorstellen:

A. 5 helpers in het evangelisatiewerk.

1e. Stefanoes Aroen, de oudste in dienst-jaren hier in Solo. Hij is opgeleid aan het seminarie te Depok en aan de theologische school van Ds. Bakker. Hij is gehuwd en heeft 4 kinderen, waarvan de oudste schoolgaat. In de gemeente is hij zeer gezien en men hoort gaarne naar hem.

2e. Eliëzer, onderwijzer met einddiploma Keuchenius-school, ook opgeleid aan de Theologische school. Daar er onderwijzers te kort zijn, is hij 's morgens op de school werkzaam. Hij is niet heel sterk, en kreeg bovendien de vorige maand, toen hij te Djokja was om de laatste afspraken voor zijn huwelijk te maken typhus, waarvoor hij te Djokja verpleegd wordt. Gelukkig is nu alle gevaar geweken. Wanneer hij geheel hersteld is, trouwt hij met de derde dochter van den bekenden Joram. Ze heeft onlangs haar examen voor inlandsch verloskundige gedaan, wat bij latere plaatsing in de desa van veel nut zal kunnen zijn voor haar omgeving.

3e. Martaredja. Vroeger was hij werkzaam in het Petronella-Hospitaal en in een der hulphospitalen van Djokja, daarna ook in het ziekenhuis te Solo, waar Dr. Vogelesang hem op zijn verzoek afstond ter opleiding aan de Theologische school, zoodat hij toen overging bij den dienst der evangelisatie.

4e. Jerobam en

5e. Jochanan, beide overgekomen uit de Salatiga-zending, die ten N. van ons terrein werkt. Jerobam is gehuwd en heeft 4 kinderen, waarvan een schoolgaand. Jochanan is in leeftijd de oudste der helpers, hij is weduwnaar, heeft volwassen kinderen en kleinkinderen. Nog twee kleine jongens heeft hij thuis. In December zal hij weer in het huwelijk treden met een vrouw uit Djokja.

Behalve deze 5 zijn er nog drie helpers in opleiding aan de Theologische school, waarvan één onderwijzer, die gevraagd heeft na zijn opleiding weer teruggeplaatst te worden aan een school, en dan daarbij graag evangelisatie-werk wil doen.

B. 8 helpers bij den schooldienst.

In de drie scholen zijn 7 onderwijzers met einddiploma Keuchenius-school en één met diploma kweekeling werkzaam.

C. 9 colporteurs:

1e. Doeta, tevens ouderling, woont en werkt in het zuidelijk deel der stad. Hij doet ook colportage-tochten, zoo b.v. gaat hij in deze maand 4 weken naar Karang Pandan, om daar de gemeente te verzorgen en den omtrek te bewerken.

2e. Mangoen, verkoopt boeken op het groote station van Solo. Hij is al oud, een Christen uit den tijd, dat Dr. Scheurer hier werkte. Met buitengewone trouw en toewijding gaat hij dag in dag uit naar zijn post, zóó zelfs, dat de stationschef er tegen mijn man eens een opmerking over maakte, dat hij zoo trouw in zijn werk was.

3e. Kartapangarsa, heeft het station Poerwosarie voor zijn rekening.

4e. Kartadiwirja, vader van Kartapangarsa, een heel oud man, is juist geschikt om te zitten in de kiosk op den grooten pasar, midden in de stad. Elken morgen en elken avond is hij daar te vinden.

5e. Djajataroena en

6e. Mangoensoewita, deze beiden hebben samen de 8 andere pasars in de stad, en het plein voor den kraton.

7e. Midi moet evangelisatie-bladen langs de huizen verspreiden en tevens trachten op deze manier boeken, vooral Evangelieën te verkoopen.

8e. Djagaswara, een Christen uit Geman-tar. Hij doet van uit zijn eigen desa verre tochten in de afdeeling Wonogiri, natuurlijk alles te voet.

9e. Djagrawesti, een Christen uit Sragèn, verkoopt boeken in Sragèn en omstreken.

Voor den arbeid onder de vrouwen hebben we een vrouw van stand: Raden Nganten Tjitrawasana. Ze is niet in geregelde dienst, daar ze veel haar familie bij ziekte en dergl. helpen moet.

Bovendien moet ook bij de colportage gerekend worden een jongen, die belast is met het vouwen en verzenden van het evangelisatie-blad, voor zoover het over de post verzonden wordt, en voor een deel van de verspreiding in de stad moet zorgen. Er worden elke maand 10.000 exemplaren verspreid, waarvan ruim 1000 over de post.

D. De Kerkeraad.

4 ouderlingen: Doeta (colporteur), Mangoen (colporteur), Pawirataroena (verkoopt ijs), de Chinees Babah Sie Siau Tjong (handelt in tabak).

2 diakenen: Wiradikrama (waschman) en Herman (hoofdverpleger in het ziekenhuis).

3. Wat is het werk van die allen?

Voor een gemakkelijk overzicht verdeel ik het in:

- a. werk in het ziekenhuis,
- b. werk in de stad,
- c. werk buiten de stad.

a. Werk in het ziekenhuis. Elken morgen wordt door een der helpers bij de evangelisatie voor dat de polikliniek begint een korte toespraak over een Bijbelgedeelte gehouden en gebeden. Daarna houdt hij zich nog eenigen tijd bezig met de menschen, die op den dokter moeten wachten. Drie ochtenden per week gaat daarna de helper, die in de polikliniek was, naar de ziekenzaal om zieken te bezoeken, en blijft daar den heelen morgen. Eens per week wordt op de mannenzaal en eens op de vrouwenzaal 's middags een korte bijbellezing gehouden. Een avond per week wordt aan enkele leerlingverpleegsters, die onvoldoende lager onderwijs gehad hebben, nog les gegeven. Er wordt een catechisatie gehouden voor de verplegers, en een voor het vrouwelijk personeel, waarbij ook enkele anderen komen, die in de buurt van het ziekenhuis wonen. Elken Zondagavond wordt er voor patiënten en personeel een godsdienstoefening gehouden, waar ook anderen mogen komen. Zondagsmorgens woont het personeel de godsdienstoefening bij in de Noorderkerk.

Het spreekt vanzelf, dat op de patiënten geen pressie wordt uitgeoefend om godsdienstoefeningen bij te wonen; dit moet vrijwillig zijn.

b. Werk in de stad. Voor zoover dit verzorging van de gemeente is door bezoeken, geschiedt dit grootendeels door de ouderlingen, die elk hun eigen wijk hebben. Zij doen ook, al of niet vergezeld van een der helpers, huisbezoek voor elke Avondmaalsbediening. Ze bezoeken degenen die in voorbereiding zijn voor den Doop, om ze ook aan huis nog nader te onderwijzen.

Des Zondags worden, behalve in het ziekenhuis, nog op 4 plaatsen godsdienstoefeningen gehouden: op twee daarvan 's morgens en 's avonds.

Behalve de catechisaties in het ziekenhuis worden op verschillende plaatsen in de stad door de helpers bij de evangelisatie 8 catechisaties gehouden. Een kinder-catechisatie wordt door een onderwijzer gehouden en een Hollandsche catechisatie voor Java-

nen en Chineezzen, die de Hollandsche scholen bezoeken, door mijn man.

In de stad worden, zoowel door de gemeentelieden, die hierin ijverig medehelpten, als door de helpers en de colporteurs, een groot aantal evangelisatiebladen verspreid. Ook zijn den helpers, voor zoover de avonden niet met ander werk bezet zijn, vaste avonden voor bezoeken bij niet-Christenen aangewezen. Geregeld moet door hen aangegeekend worden wie bezocht werden, en wat bij deze bezoeken besproken werd.

Aan een der helpers is de dagelijksche administratie opgedragen van de colportage: het uitgeven der boeken aan de colporteurs, het aantekenen welke boeken aangevraagd werden en de waarde der boeken, die aan de colporteurs zijn uitgegeven, het maandelijksch opnemen van hun voorraad, het tijdig waarschuwen, als een of andere soort boeken bijna uitverkocht is. Verleden jaar werden 28.000 stuks verkocht. Bovendien ruim 10.000 wandkalenders. Het spreekt vanzelf, dat deze administratie veel tijd in beslag neemt.

c. Werk buiten de stad.

We beginnen met Pédan, omdat dit de eenige post buiten Solo is, waar een eigen helper is gevestigd. Het is onze nieuwste post, sedert twee maanden woont Martaredja daar. Elken Wagé, den marktdag van Pédan, houdt de dokter daar een druk bezochte polikliniek. Martaredja, in wiens huis die polikliniek gehouden wordt, moet de patiënten inschrijven, den dokter helpen, en zoo veel mogelijk met de menschen praten. Daar de polikliniek 's morgens vroeg begint, moet hij ook den middag en avond te voren thuis zijn, en besteedt die, om aan enkele belangstellenden 's middags catechetisch onderwijs te geven, terwijl hij 's avonds thuis is voor wie bij hem wil komen praten. Velen, die op de markt verkoopen, komen daar al den vorigen avond aan, zoodat dit op den duur ook gelegenheid zal kunnen geven voor belangstellenden van buiten om onderricht te ontvangen. Verder moet Marta Zondagsmorgens te Pédan preeken om 9 uur. Na die godsdienstoefening moet hij op weg naar Klaten. Onderweg bezoekt hij soms nog enkele Sadrachianen. Hij preekt te Klaten om 4 uur en gaat vandaar te voet of per karretje naar Wedi, waar hij den avond doorbrengt en overnacht. De gesprekken strekken zich soms tot in den nacht uit. Vrijdags gaat hij naar Delanggoe en overnacht daar meestal ook, omdat het rustiger en gezelliger is 's nachts te praten. Verder moet hij zorgen voor de verspreiding van een zoo groot mogelijk aantal evangelisatie-bladen in al die

plaatsen, en moet bezoeken afleggen en daarvan aanteekening houden.

Wonosari, het hulpziekenhuis, was tot nu toe ook aan de zorg van Martaredja toevertrouwd. De medische helper daar, Soegija, evangeliseert veel, en ziet ook vrucht op zijn werk. Drie maanden geleden werden de eerste oud-patiënten van het ziekenhuis daar gedoopt. Hij deed nu het verzoek om een helper, die dan Zaterdagmiddags zou komen, eerst een bijeenkomst voor de zieken zou houden, dan bij een paar belangstellenden buiten het ziekenhuis beurtelings catechetisch onderwijs zou geven, en dan Zondagsmorgens een godsdienstoefening zou houden. Hier in Solo zijn daarvoor echter geen krachten meer disponibel. Daar de leerlingen van Ds. Bakker ook praktisch moeten werken, heeft mijn man nu daar hulp gevraagd voor Wonosari.

Naar Kartasoera en Bolojoli gaat Stefanoes Aroen. Dinsdags vertrekt hij naar Kartasoera, bezoekt daar enkele menschen en houdt 's avonds een bijeenkomst. Den volgende dag gaat hij door naar Bojolali, waar hij hetzelfde doet. Hij neemt natuurlijk ook evangelisatie-bladen mee. Donderdags komt hij weer thuis. Die beide plaatsen vorderen nog niet zooals we zouden wenschen. Misschien hebben we in Kartasoera de rechte menschen nog niet gevonden: in een rapport van het Britsch en Buitenlandsch Bijbelgenootschap lezen we een paar jaar geleden, dat juist te Kartasoera veel boeken werden verkocht en daar veel belangstelling was. Mettertijt gaat het toen gestrooide zaad, hopen we, vruchten dragen.

Karang Pandan. Hier werkt hoofdzakelijk de eerste daar gedoopte Christen, een jonge Chinees: Kwee Kim Siang. Hij is zeer ijverig. Elken Zondag wordt bij hem aan huis godsdienstoefening gehouden. De eene week gaat hij zelf voor, de andere week gaan om beurten Stefanoes en Jerobam er heen. Ze zijn daarmee drie dagen kwijt. Kim Siang heeft een kleine bibliotheek van uitgeschreven preeken en Maleische commentaren over enkele Bijbelboeken door Ds. Tiemersma. Hij heeft veel tact om met de menschen om te gaan: er is daar een bijzonder aardige kring. We waren onlangs een maand met vacantie op Karang Pandan, waar we door de vriendelijkheid van Prins Mangkoenegara in zijn buitenverblijf konden logeeren. We hadden toen gelegenheid een paar tochten te maken, om met de Christenen daar, die zeer verspreid wonen, kennis te maken.

De maand gaat de ouderling-colporteur Doeta er 4 weken heen om de gemeente te verzorgen en in die streek te colporteeren.

Masaran en Sragèn. Op deze beide plaatsen wordt eens per week door Jerobam gecatechiseerd, die dan op een van beide overnacht. Er is op Masaran om een Zondagsdienst gevraagd, waarvan echter, door gebrek aan helpers, vooreerst niet kan komen. Evangelisatie-bladen worden er geregeld verspreid en ook boeken verkocht. Voor de Avondmaals-bediening komen de Christenen van deze beide plaatsen nog naar Solo.

Gemantar. Hier is evenmin een Zondagsdienst, behalve eens in de drie maanden voor de bediening van het H. Avondmaal. Elken Vrijdag gaat Doeta er heen. Hij is uit die streek afkomstig, en is geheel berekend voor het werk daar. Het liefst zou mijn man hem in het nabijgelegen Wonogiri plaatsen, als helper voor die streek, maar er is in de stad nog te veel werk, dat door hem gedaan moet worden, waarvoor we geen ander hebben. Te Gemantar is ook al eens drie weken een onderwijzer geplaatst: Eliëzer, om de Christenen lezen te leeren en zingen. Het kerkgezag in de buitengemeenten laat vanzelf veel te wenschen over. Doordat de menschen niet allen lezen kunnen, worden de psalmen regel voor regel voorgezegt. Ieder zingt dan op zijn eigen wijs, wat wel eigenaardig klinkt.

Op al deze plaatsen wordt gecolporteerd met boeken en evangelisatie-bladen. Echter is in de desa het aantal menschen die lezen kunnen belangrijk minder dan in de stad. Nu er hoe langer hoe meer scholen komen, wordt dit langzamerhand beter.

De schoolarbeid heeft in het zendingswerk een eigen plaats, evenals de medische arbeid. De onderwijzers werken in drie scholen, waarvan één complete school van 5 klassen, en twee pas dit jaar begonnen scholen, alleen met eerste en tweede klasse, die in de volgende drie jaren eveneens tot 5 klassige scholen moeten groeien. De schooltijden zijn van half 8 tot 1 uur. Bovendien geven de onderwijzers 4 maal per week avondlessen aan de leerlingen der twee hoogste klassen, om ze voor te bereiden voor het toelatingsexamen der Keuchenius-school, want ze stellen er hun eer in, dat van hun leerlingen geen wordt afgewezen. Ook zijn ze belast met het geven van Zondagschoolonderwijs.

Het is uit dit alles wel duidelijk, dat er reeds veel werk gedaan wordt.

Maar hoe groot is het terrein, en hoe weinig zijn dan nog de krachten!

Hoeveel grooter is nog het terrein, dat niet bewerkt, wordt, dan het bewerkte!

Een volgende maal over „het werk dat niet gedaan wordt“.

J. C. VAN ANDEL—RUTGERS.

Hulphospitaal te Wonosari.

Het hospitaal te Djocja heeft verscheiden hulphospitalen rondom. De namen zijn Toengkak, Randoegoenting, Wonosari, Wates, Medari, Patalan. Op al deze plaatsen zijn zeer eenvoudige gebouwen en inlandsche verplegers verzorgen er de kranken, terwijl de doctors van Djocja geregeld komen helpen. Dit stelsel van een groot hospitaal met vele kleine er om heen gegroepeerd is door onze doctoren het eerst in practijk gebracht en wordt algemeen zeer aanbevelenswaardig ge-

acht. Aanvankelijk werd er voor deze hulphospitalen door de Regeering geen subsidie gegeven, maar dit is nu ook in orde gekomen.

Er zijn twee van deze soort hospitalen die den naam Wonosari dragen, één behoort onder Djocja en één onder Solo. De afbeelding die men hier ziet is van Wonosari in Djocja.

Van links naar rechts heeft men hier eerst de zaal voor mannen, het middengebouw de kliniek, waar dagelijks de loopende patiënten worden geholpen, dan volgt de apotheek en het laatste raam de zaal voor vrouwen.

De bijgebouwen, d.w.z. keuken, bergplaats, woningen voor verpleger en verpleegsters en andere zijn achter het hoofdgebouw.

SOEMBA.

Ds. W. W. Smitt, die belast is met de correspondentie met de broederen op Soemba, geeft aan het einde van het jaar 1917 in Het Ger. Kerkbl. voor Drente en Overijsel een terugblik, dien wij onzen lezers niet mogen onthouden. Hij schrijft:

Wanneer we achterom zien, moeten we 't uitspreken: „Loof den Heere! mijne ziel, en vergeet geene van Zijne weldaden“. Vele waren de goedertierenheden des Heeren, die we ook dit jaar, uit de volheid van Gods ont-

ferming hebben ontvangen. Voorzoover we weten, zijn onze broeders en zusters met de hunnen allen gespaard gebleven. Wel hebben ze geleden aan krankheden en werd zuster M. W. Lock gebracht nabij den dood, maar de Heere wilde haar nog weer genadiglijk oprichten en voor den arbeid behouden. Terugziende op dien arbeid kunnen we van veel zegen spreken. Een aantal heidenchristenen werden gedoopt en ook onder de Soembaneezen komt op verschillende posten

beweging in de dorre doodsbeenderen en openbaart zich langzamerhand meer belangstelling in de prediking des Evangelies.

De schoolzaak ging ook dit jaar met reuzenschreden vooruit. De uitslag van de schoolinspectie was zeer goed en het resultaat van 't eindexamen aan de Standaard-school te Pajeti was zelfs buitengewoon gunstig.

Naar omstandigheden kregen we nog tamelijk geregeld brieven van onze broeders ginds.

Ds. C. de Bruijn mocht in het afgelopen jaar zijn zilveren ambtsjubileum vieren, in de nu geïnstitueerde kerk. Wat we van dat jubileum lazen, deed 't hart goed, omdat het getuigde van liefde en waardeering voor den arbeid van onzen hooggeachten broeder, terwijl er niet minder uit bleek, welk een zegen de Heere aan zijn werk heeft willen verbinden. Moge het Ds. C. de Bruijn en zijn gade gegeven zijn nog tal van jaren, Soemba tot heil, daar te verkeeren.

Ds. J. F. Colenbrander kon wegens den oorlogstoestand nog niet aan repatriatie denken. Zij 't hem gegeven om met lijdzaamheid den tijd af te wachten, waarop hij vergezeld van de zijnen met vacantie kan overkomen.

Met de beroeping van een 2en Dienaar voor West-Soemba bereikten we tot dusverre nog geen doel. Zelfs hebben Deputaten besloten om voorloopig met dit beroepingswerk geen voortgang te maken, wijl broeder Tj. Van Dijk hoog noodig een Europeesch hoofd aan de school te Pajeti moet hebben, waarvoor volgens bericht van de broeders op Soemba geen subsidie verleend wordt, zoodat met de uitzending, woningbouw en salariering groote uitgaven gemoeid zijn. Indien nu eerst een Europeesch onderwijzer wordt uitgezonden, waartoe aan de particuliere synodes der drie noordelijke Provinciën een voorstel zal worden gedaan, dan kan later weer met de beroeping van een 2en Dienaar voor West-Soemba worden begonnen, zoodat deze tegen de repatriatie van Ds. L. P. Krijger aldaar kan zijn.

Dat de oorlogstoestanden ook op Soemba gelijk op Java hun invloed deden gelden behoeft geen betoog. Ook in Indië is 't leven thans veel duurder dan voorheen. 't Gevolg daarvan was, dat duarte-toeslagen niet konden achterwege blijven en dat er een regeling moest getroffen worden, dat onze broeders op Soemba op tijd hun geld ontvingen. Door de bemoeienissen van onzen quaestor gelukte het met de Koninklijke Pakketvaartmaatschappij een zoodanige schikking te verkrijgen, dat deze er voor zorgt, dat het geld in Indië op den juisten datum wordt uitbe-

taald, mits onzerzijds zorg wordt gedragen, dat het geld op dienzelfden datum bij de Maatschappij hier is gestort.

Met dank aan den Heere mogen we be-
tuigen dat, wat de inkomsten hier te lande betreft, deze ook in het afgelopen jaar van dien omvang waren, dat aan de financiële verplichtingen kon worden voldaan, en al is 't ook, dat we tot voortdurende offervaardigheid blijven opwekken, zoo mag toch aan onze broeders en zusters de lof niet worden onthouden, dat ze met liefde hunne gaven voor Soemba den Heere wijdden.

MAGELANG.

(Slot).

De praeses en de scriba der Deputaten zagen de rekening van den penningmeester na. Ze werd in orde bevonden. Ontvangen werd in het afgelopen jaar f9524.01½. Onderscheiden kerken in Noord-Brabant en Limburg gaven blijk van eene kerkelijke medewerking ter vermeerdering van de inkomsten. Uitgegeven is in totaal f6885.43. Batig saldo dus f2638.58½. Het totaal der uitgaven is dit jaar zeer laag, wanneer men bedenkt, dat daaronder een voorschot van meer dan f3000 begrepen is voor den onderwijzer Griede. Dit is hieruit te verklaren, dat de zendeling voor een deel geteerd heeft op de voorschotten van het vorig jaar. Intuschen hebben we stof tot dank voor de vermeerdering van inkomsten, waartoe voor geen gering deel de kerken van Noord-Brabant en Limburg hebben bijgedragen. Van de verzameling fotografieën „In en om Magelang" zijn 2500 ex. gedrukt. Tot dusverre is de totaalontvangst van den verkoop f709.42½. De uitgaven bedroegen 339.42½. Voor den kerkbouw te Magelang dus een saldo van f370, waarvan in 1916 bereids f200 aan den penningm. is afgedragen. Vermoedelijk zijn nog enkele bijdragen van dezen en genen te wachten. Het resultaat is dus geene teleurstelling. Zegene de Heere verder onzen arbeid!

Korte Berichten.

Postzegels en Theelood

ontvangen van Hielke Wildschut te Gaastmeer met een kwartje. Een doos van Mej. A. Langenberg, Ged. Nieuwesloot 99, Alkmaar. Een partij van C. Verstraete, Philosophenallee, 9, Zwolle. Van Mej. S. Hania te Steenwijk postzegels en theelood. Van K. S. Bbersma te Scharnegoutum 1800 postzegels,

theelood en capsules verzameld door Mej. J. Bakker in haar ligtent.

W. C. VAN BUUREN.

Schiedamsche weg 9, Rotterdam.

Postsriptum. De heer v. Buuren stelde mij ter hand f25.19½ opbrengst van den verkoop van gebruikte postzegels, theelood enz. enz.

H. DIJKSTRA.

Verbetering.

Men schrijft mij: Het is jammer dat U mij de drukproef van Uw stuk „de Kon. Wilh. School” in No. 1 van het Zendingsblad niet even ter inzage hebt gezonden. Ik was dan in de gelegenheid geweest een paar zeer hinderlijke vergissingen onder Uwe aandacht te brengen.

Ten 1e is, door het in verkleind formaat opnemen der teekening, de **School natuurlijk gewijzigd**. Deze is nu **niet 1.500** maar **1 à 1000**.

Verder geeft de **eerste foto** wat anders te zien, dan het onderschrift en de toelichting op blz. 11 zeggen.

Links is n.l. te zien **de school** en rechts het **1e Internaat**.

De Directrice R. (niet M.!) Wellensiek, heeft geen woning. Slechts één kamer, No. 7 der teekening, die ze door gebrek aan ruimte vóór de voltooiing van het 2e Internaat, herhaaldelijk met anderen gedeeld heeft.

Haar zuster M. Wellensiek is Juffr. der huishouding van het 1e Internaat.

Voor één en ander mijn oprechten dank.

H. D.

De Macedoniër.

Zendingstijdschrift onder Redactie van Ds. H. Dijkstra te Rotterdam, Ds. D. Bakker te Djokja en Dr. D. K. Wielenga te Pajeti. Uitgever E. Venema te Groningen. Prijs f3 per jaar met f0.30 oorlogstoeslag.

Men vragde de eerste afl. aan. Ze bevat een zeer belangrijk stuk over de Zending op Celebes.

BUSJES.

a. Knikkertjes à f 2.50.

b. Blikken busjes 10 f 1.30, 5 f 0.80 en 1 f 0.23.

Verkrijgbaar bij Mej. S. Hania, Steenwijk, tegen postwissel.

c. **Papieren busjes.**

Verkrijgbaar bij G. M. Feij, Middelburg: **Papieren busjes (geen blikken)**, kunnen aan eene zijkant geopend en weder met gedruken tekst gesloten worden.

Prijzen: 10 à 57 ct., 25 à f 1.75, 50 à f 3.25, losse tekst: 50 à 25 ct.

Alleen tegen postwissel.

LEESTAFEL.

Kindervreugd. Vertellingen voor de Jeugd. Eerste bundel. — D. A. Daamen, 's Gravenhage.

Dit zijn negen verschillende verhalen voor kinderen van onderscheidene schrijvers. Het grootste verhaal, dat ook het meest bevreemdt is „Op visite bij Tante Saar”, door J. L. F. de Liefde. Ook de kleinere verhalen zijn zeer goed. Ik denk wel eens wat zou ik toch veel beter geworden zijn, als ik in mijn jeugd zulke leerzame verhalen gelezen had.

Draagt nu den Olijtak aan, Bede om Vrede, voor ééne zangstem met begeleiding van orgel en piano, woorden van Ds. A. J. Mulder, pred. te Bussum. Muziek van A. Pomper, organist te Amsterdam. — W. ten Have, Amsterdam.

Mooie woorden en mooie muziek, zeer aan te bevelen.

De Leeuw heeft gebruld, door Ds. B. Wielenga. — J. H. Kok, Kampen.

Acht zeer te roemen tijdpreken uit de profetie van Amos.

Nederlandsch Zendingsjaarboekje. Volledige Zendingsstatistiek. — Zend. Studieraad, 's Gravenhage.

Het is een tamelijk volledige lijst. Ditmaal zonder meer.

Zielegrootheid, door Max Rudiger. — La Rivière en Voorhoeve, Zwolle.

Een zeer mooi verhaal, van zeer goede strekking, waarin wij leeren dat de liefde alles verdraagt en overwint, met één groote vlek: de brandstichting, die niet echt ernstig wordt afgekeurd.

Vrij en Blij. Christelijk tijdschrift voor jongens en meisjes. — E. J. Bosch, Nijverdal.

Dit maandblad wordt gaarne gelezen. Het ziet er netjes uit. Veel aanbeveling.

Christelijk Vrouwenleven. Red. Antonia Margaretha (Mevr. Lindeboom), Prinsengracht 522, Amsterdam. — E. J. Bosch, Nijverdal.

Dit Tijdschrift, dat nu in het tweede jaar loopt, maakt een goeden gang.

Hartelee, van L. v. Winterfeld—Platen. — W. ten Have, Amsterdam.

Dit is No. 1 van de Standaard-serie, die ik met blijdschap begroet. Het is een verhaal uit den tijd van Karel den Stouten en leest prettig.

Van een Kleinen Papoea, door Aletta Hoog, 2de druk. — H. ten Brink, Arnhem.

Een zeer mooi zendingsboekje voor school en huis dat een tweeden druk haalde.

Dienstknecht en Getuige. Twee gelegenheidspreken uitgesproken 18 Nov. 1917 door C. W. Impeta (den zoon) en J. J. Impeta (den vader) en uitgegeven bij Buurman en de Kler te Leiden.

De tekstkeuze vooral van den eerste getuigt van eigenaardige vinding, beide heb ik in mijn rust met stichting en instemming gelezen. Ook wordt de zending niet vergeten.

Ons Arsenaal. — Zutphen, J. B. v. d. Brink.

No. 2. **Apostolischen**, door Ds. D. v. Dijk, Uithuizen.

No. 3 en 4 **Darbisten**, door Ds. K. Schilder, Vlaardingen.

Juist en leerzaam.

Giften voor de Zending.

Ontvangen voor de Generale Kas.

Door H. T. den Hartogh verzameld van de schoolkinderen te Lexmond door Mej. van Triel f4.65. Door G. J. Verdonk te Drimmlen verzameld door Jo v. Laan voor Zendingsskalenders f2.76 en voor Zendingssbladen f9.89, te zamen f12.65. Door Ds. J. de Waard te Ferwerd opgespaarde halve centen door Klaas Burmania f1, door Renschje v. d. Wal f1.50 en door Jitse de Haan f1, te zamen f3.50. Door Ds. J. G. Meinen 10 pct. van de ontvangsten voor de Zending in de classe Amersfoort f90. Door M. de Bruin te Herwijnen van B. Kuipers bijeenverzameld door de kinderen der Christ. School f10. Van D. Romein Hz. te Barneveld f10. Door Ds. E. Schouten 10 pct. van de ontvangst voor de Zending in de classe Woerden over 1916 f200. Van J. W. te den H., „uit mijn kwartjesbusje” f7.25. Door Ds. Tazelaar te Weesp uit het busje der Christ. Bewaarschool f2.50. Van de Geref. Kerk te Utrecht de bijdrage voor het Christ. Jav. Boekenfonds over 1917 f75. Door Ds. J. W. Esselink van de Geref. Jonged. Ver. Tryfena te Alteveer f2. Door H. Verschoor te Pernis saldo kalenders f9.10. Door C. Dekkers te 's Gravenmoer saldo kalenders f7.30 en saldo Zendingssblad f4 te zamen f11.30. Door Mej. A. Fokkens te Brit-

sum saldo kalenders f1.84. Van Fam. v. Wijn- gaarden te Nijmegen uit het huisbusje f3.35. Van de Geref. Kerk te Stiens f1.52½. Door Tj. G. v. Netten te Gaastmeer van Hielke Wildschut, verzamelde halve centen f1.44, van Antje B. Elsinga idem f0.75 van E. Ny- holt idem uit het busje f0.50 en van Rienschje B. Algera uit het busje f2.17½ te zamen f4.85½. Van de Geref. Kerk te Delft voor het Christ. Jav. Boekenfonds de bijdrage over 1917 f83.34. Van B. P. Koster te Som- melsdijk f5.30. Van E. Groeneveld te Lage Zwaluwe f0.75. Door Ds. J. A. Tazelaar saldo Zendingsskalender Oostzijde Haarlem- mermeer f6. Door S. Huismans te Holysloot saldo Zendingsskalenders f3.09 en giften van H. K. en S. H. f2.36 te zamen f5.45.

W. BREUKELAAR,
1e Quaestor.

Zaandam, 23 Jan. '18.

Voor de Zending te Djokja en Solo.

Door H. Sikma te Rotterdam van eene zuster voor Solo f5. Van P. K. te den H. voor Solo f8.50. Gevonden in de collecte te Vijfhuizen voor de uitbreiding te Solo f25. Van de Geref. Kerk te St. Anna Parochie f25.

W. BREUKELAAR.

Zaandam, 23 Jan. '18.

Voor de Zending op Soemba.

Adres: Ds. J. Duursema, Trompstraat 24, Groningen.

Ds. Scholton te Zuidhorn, v. d. Jonged.v. f7.37½. P. Pilon Pz. te Stedum, v. d. Zen- dingsv. f80. Ds. Kool te Meeden, v. d. Zend. Comm. f50.25. Ds. Stadig te Ezinge, van J. Knoop 100 h.c., E. v. d. Veen, verz. op een bruiloft f7.75, busjes C. Karon, A. Wierenga, D. v. d. Kooy, R. Datema, Z. Bosma, H. Kooy, G. T. v. d. Veen, G. v. d. Kooy en A. Wiersema f21.75 is f30. J. Bernard Sr. te Zwolle, van 't Zendingsscomité f700. G. v. Oostveen te Amsterdam, van M. v. S. 200 h.c. is f1. J. Hofsteenge te Oldekerk v. d. Jongel.v. f6. Joh. Hoving te Oostwolde b. d. Leek uit het schoolbusje f15. A. S. Emmens te Delfzijl, v. d. schoolkinderen f17. P. Bloen Cz. te O. Pekela, v. d. Jonged.v. f10, v. d. Zend.v. f90 is f100. Ds. v. d. Boom te Uithuizermeeden, gev. in de coll. f10. H. A. Hulsebos te N. Pekela, uit de Zendingssbusjes f100. Ds. v. Halsema te Nijeveen, v. d. Jongel.v. f8.22. Ds. Postema te Beilen de halve Kerstcoll. f17.50. Mej. J. H. Mulders te Mep- pel v. d. Zend.v. f5. J. v. Dalen Sr. te Ambt Vollenhove B. v. d. Zend.v. f50. Ds. Gispén v. de Centsv. te Haulerwijk f58.95. Ds. Scheepsma te Roodeschool van 't Zondag- schoolf. op 't Kerstfeest f9.61. Ds. de Boer te Garremsmeer, v. d. Zend.v. f20, gev. in de coll. f2.50. J. Apol 160 h. c. is f23.20. Ds. v. Goor te Groningen zijn catechisatiebus f19.50. J. F. Ritsema te Loppersum, gev. in de coll. een dankoffer f19.89½. Ds. Keressies te Smilde, busje van H. Veenstra f4.75. Mej. A. Hospers te N. Buinen Zend. busjes f14.40, saldo Kal. f27.45, saldo Zend.bl. f34.20,

Jongel.v. f8.20 is f84.25. Ds. Lammertsma te Appingedam, saldo Kal. f11.87. A. Kampen te Winsum van N. N. f1. J. Vredevoogd te Middelstum f15. L. v. Dijken te Stadskanaal, verschillende gaven f223.22½. Ds. Scheps te Deventer, gaven gev. in de coll. te Almelo f147.50. Ds. v. Halsema te Nijeven, v. d. Zendingsv. f7.50. L. Kramer te Roden, saldo Kal. f29. Ds. Goris te Berenthem, gev. in de coll. f5. Ds. de Jong te Dalfsen, Kerstcoll. f33.44. K. Kisteman Az. te Rouveen van collecte f95. Hut te Bedum, busje v. d. Jongel.v. f9.30. Ds. Duursema te N. Amsterdam in de brievenbus f2.50 en f2.50, N. N. f2.50, gev. in de coll. f1, op Dankdag f5 is f16. Coll. bij een Spreekbeurt te Emmen f18.65. Coll. bij een Spreekbeurt te Sleen f10.14. Einde 1917.

1918.

F. Dijkens te Uithuizen saldo Kal. f28. J. A. Kiers te Tenpost, Kerstcoll. f45.25. L. M. Verhorst te Zalk, uit het knikkertje der school f7.50. Ds. Postema te Beilen, gev. in de coll. 50 h. c., saldo Kal. te Hijken f4.72½ is f4.97½. D. A. Koebrugge te Onstwedde, zijn Zend. busje op de School f5.50. Mej. J. H. Mulders te Meppel v. d. Zend. Comm. f88.07½. J. de Vries te Kommerzijl, busjes in de Kerk en saldo Zend.bl. f20.30. H. Hulshoff te Zoutkamp v. d. Zend.v. f40. Ds. Bulder te Vroomshoop gev. in de coll. Nieuwjaarsdag f10. Mej. de Wedw. Wibbens te Middelstum uit het busje f10. Uithuizen van de Wedw. S. O. f1. L. v. Dijken te Stadskanaal v. d. Zendv. f137.28, gev. in de coll. f5 en f12.50 is f154.78. Ds. Esselink te Altever v. d. Jonged.v. f2. Mej. de Wed. G. Dwarshuis te Zuidwolde uit het Negertje van Grietje f4.50. Ds. Schaafsma te Grijskerk, busjes in de kerk f14.22½. J. Renkema te Lutjegast v. d. Jongel.v. f13.29½. Ds. v. d. Vegte te Groningen van W. K. op haar krankbed verz. f12.57, dankoffer N. N. f5, M. K. 240 h. c. is f1.20, zijn catechis.bus f22.50, saldo Kal. f42.80 is f84.07. A. Brouwer te Gasselter—Nijeven, uit het Negertje van H. Ellen en A. Brouwer f20. Ds. Lanning te Dwingeloo, gev. in de coll. f5, v. de Jongel.v. f5 is f10. Mej. A. Stoit te Stadskanaal, v.

d. Jonged.v. f10. B. ten Have te Hengeloo, gev. in de coll. f1. Ger. Kerk te Westerlee, gev. in de coll. f10. B. Mulder te Bellingwolde f3.46. Dr. Hania te Steenwijk, busjes van F. Luchtmeijer f4.20½, A. Vink f1.94½, E. v. Engen f3.05, D. Beverwijk f2.91½, A. Mol f3.93, S. Kolk f2.88½, E. Staal f24.70, G. Nijenhuis f2.95, P. de Bock f8.57, G. Piest f2.84½, H. v. Engen f2.72½ is f59.72. Mej. A. Postma te Oldekerk, busje v. d. Jonged.v. f16.64. A. Smit te Haren, contrib. f22.80, H. Vrieling 200 h.c. is f1 is f23.80. Mej. H. Lubberts te Zuidbroek saldo Kal. f9.45, Zend.bl. f1 is f10.45. N. N. postmerk Hollandscheveld en dankoffer f10. Dr. Hania te Steenwijk, gev. in de coll. f5. Ds. Petersen te Veendam, bus der Jongel.v. f5. H. Brons Jr. te Scheemda, coll. op 't Zondsch.f. op 't Kerstf. f8.50 en de navergad. f3.50 is f12. Ds. Fokkens te Hollandschuld, Kerstcoll. f15.99. D. de Jong te Kampen v. d. Zendingskring f36.66. Ds. Dijkstra gev. i. d. coll. f5, R. Klok f3.55, busje H. Veenstra f4.40½, R. Daling f5, G. Veenstra f1, saldo Kal. f16.92 is f35.87½. Van de Wed. M. Vos te Hoogersmilde f1.50. v. d. Jong.verein. te de Krim f8.92. J. Aarts te Blokzijl, v. d. Zondagschool f15.05½. H. J. Hulsebos te N. Pekela uit de Zend.busjes nog f100. Mej. J. Vegter te Aduard, verzam. door B. Rozema, A. Wolters, T. Staal, A. Buurman, B. de Vries f3.50. J. v. Dalen Sr. te Ambt Vollenhove B. saldo Kal. en Z.bl. f25. Ds. Kool te Meeden en N. N. f1. H. Franssens te 2de Exloërmond, saldo Kal. f6. Ds. Jansen te Tenboer 2 bedragen uit de busjes f13.80 en f18.48 is f32.28. J. J. Wegener te Wildervank f2.50. R. Noback te Blokzijl v. de Ger. Kerk f37.82. Ds. Boersma te Luiten, door catech. verz. 4e kw. f41.45 en Gez. de Vries h. c. f0.30, Kerstcoll. f31.75, saldo Kal. f5.20 is f78.52. Mej. G. Haan te Groningen 2 m.d.l. stort. Kinderzendv. f80. A. Plender te Kamperveen, zendingsbusje 2e halfj. f27.08½, saldo Kal. en Bl. f5.50 is f32.58½. Mej. A. E. Bos te Delfzijl v. d. Jonged.v. f4.75. C. Munk Jr. te Onderdendam, saldo Lichtb.avond f2.46½.

J. DUURSEMA,
Quaestor.

Groningen, 18 Januari '18.

Het abonnementsgeld van 1918 te zenden aan den Uitgever.

De prijs is voor Kerkeraden en Vereenigingen, die 4 ex. en daarboven ontvangen, 5 cts. per nummer; welk bedrag per 3 maanden wordt tegemoet gezien.

Particulieren die 1 tot 3 ex. ontvangen, betalen per Jaargang, franco per post, 66 cts.

Ex. op beter papier f 1.25 per jaar.

De contribuanten van de Ned. Geref. Zendingsvereniging, waarvan Penningmeester is de heer L. Berk, Heerenmarkt 5, Amsterdam, ontvangen het „Zendingsblad” gratis.

J. ZOMER, Uitgever.

NEDERLANDSCHE FABRIEK VAN

Turnartikelen en Schoolmeubelen.

AMSTERDAM - 2de Leeghwaterstraat No. 5.

Telefoon: 1601 Noord.

Als gij U

algemat gevoelt en lijdt aan voortdurende vermoeidheid, vermagering, bloedarmoede of verlies van krachten, gebruik dan bijtijds

Mijnhardt's Levetogen

Dit is een goed geneesmiddel.

Sterkt lichaam en zenuwen.

Bussen van f0.90, f1.75, f4.25, f8.25.

Hoesten,

verkoudheid, vastzittend slijm, kriebeling in de keel.

Neem Anga-bonbons.

In dozen van 30 en 60 cent.

Bij Kinkhoest

en slijmhoest, luchtpijpkatarrhen, bronchitis, slaapstorende hoestprikkel, hoest bij ouden van dagen en Asthma

gebruike men Anga-siroop.

Per flacon f1.40, 3 fl. f4.—.

Rheumatiek

jicht, spier- en gewrichtspijn, pijn in de ledematen, hoofdpijn, aangezichtspijn en kiespijn. Gebruik

Sanaperin-tabletten.

Per koker 60 ct., 3 k. f1.70.

Keelpijn

ontstoken keel, opgezette en pijnlijke amandelen, en pijn bij het slikken. Neem

Mijnhardt's Glorintabletten.

Per doos 40 ct., 3 d. f1.10.

Eenig fabrikant

A. MIJNHARDT,

Pharmaceutische Fabr. ZEIST. Deze artikelen zijn

Verkrijgbaar bij

Apothekers en Drogisten.

OFFICIEELE KERKENORDE

VAN DE

Geref. Kerken in Nederland

DOOR

Ds. W. B. RENKEMA en Dr. J. C. DE MOOR.

Prijs f1.—, franco per post f1.04.

Uitgave: J. ZOMER, Drukkerij „Vada”, Wageningen.

Behoort elk meelevend lid te bezitten.

Goosen & Swagerman

ORGEL- EN PIANOHANDEL
DEN HAAG TEL. 2051

Boekhorststraat-149

FRANCO LEVERING DOOR GEHEELE LAND

SPECIALE INRICHTING VOOR

GEREEDMAKING VOOR DE TROPEN

KERKORGELFABRIEK VAN A. S. J. DEKKER te GOES. VRAAGT TEEKENINGEN EN PRIJSOPGAVEN. VELE ATTESTEN VAN TEVREDENHEID.

PEEK & CLOPPENBURG

Grootste Heeren-en Jongeheeren KLEEDINGMAGAZYNEN

In alle voornamen plaatsen

LEVEN- en ONGEVALLENVERZEKERING

DE AMSTERDAMSCH

AMSTERDAM: Tijdelijk adres: HEERENGRACHT 414.

Directie: Jhr. A. F. DE SAVORNIN LOHMAN Jr., Jhr. J. DE SAVORNIN LOHMAN,
Mr. J. C. L. VLAANDEREN.

Bij J. H. KOK te Kampen is verschenen de
4^e geheel herziene
druk van " "

HET HUWELIJK

DOOR
Dr. A. DUPONT
Geneesheer-Directeur te Ermelo.

Een uitnemend boek voor Gehuwden en Verloofden, met geneeskundige wenken, nuttige raadgevingen en ernstige waarschuwingen, waarvan in korten tijd reeds de **VIERDE DRUK** is verschenen. Door de **gansche** Chr. Pers dringend aanbevolen. Prijs **f2.25**, in stempelb. **f2.85**. Verkrijgbaar in elken Boekhandel en bij den uitgever J. H. KOK te Kampen.

Vraag uitvoerig prospectus.

VACANT.

Hôtel-Rest. „DE HOOP”
Warmoesstr. 158. Tel. 9132 N. Amsterdam.
Logies f 0.50, f 0.60 en f 0.75.
:: Diners vanaf 50 cent. ::
Aanbevelend, A. L. ALDENKAMP.

H. F. DE CHARRO & ZONEN.
PAPIERHANDEL - DEN HAAG.
PAPIERFABRIEK TE EERBEEK.
Vraagt onze nieuwe collectie Pakpapieren.

CLICHÉ-FABRIEK-UTRECHT.
DIR. RÜNCKEL. JERUSALEMSTEEG 9

□ □ □ □ □ TE UTRECHT. □ □ □ □ □

Christelijk Internaat Wilhelmina, te Zeist,
neemt niet meer dan 20 leerlingen. Daardoor kunnen ouders verzekerd zijn, dat voor hun kind alles gedaan wordt, wat eenigszins mogelijk is.
J. POPPES Jzn., Hoofdonderwijzer.

GOEDKOOPSTE, BESTE KERKBIJBEL met Psalmen, formuleren enz. Prijscourant met proefpaginā op aanvraag gratis. Kerkeraden en andere besturen bij minstens 10 exemplaren, 15 pCt. korting. Uitgevers-Genootschap „BIBLIA” te MAASSLUIS.

KUYPER, BAVINCK en RUTGERS BIJBEL-UITGAVE.

HET ZENDINGSBLAD

VAN DE
GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND

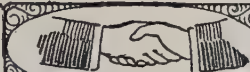

En dit Evangelie des
koninkrijks, zal in de
geheele wereld gepredikt
worden tot een getuigenis
allen volkeren.

Matth. 24 : 14

Redactie:
H. DIJKSTRA, Rotterdam.
J. HANIA, Steenwijk.

Comm. v. Toez. en Controle:
W. BREUKELAAR, Zaandam
W. B. RENKEMA, Renkum

INHOUD: Opdat Hij ons tot God zoude brengen. — Brieven naar Antiochië. — Dr. W. G. Harrenstein. — Wat er in Solo niet gedaan wordt. — Comité van Bijstand voor Christelijke Scholen voor meisjes uit den Javaanschen adelstand te Jogjakarta en Solo. — Korte Berichten. — Leestafel. — Giften.

Opdat Hij ons tot God zoude brengen.

Want Christus heeft ook ééns voor de zonden geleden, hij rechtvaardig voor de onrechtvaardigen, opdat hij ons tot God zoude brengen; die wel is gedood in het vleesch, maar levend gemaakt door den Geest. 1 Petr. 3 : 18.

Petrus wijst hier op het lijden en sterven van Christus. Als Petrus daaraan dacht, aan dat lijden en sterven van Christus; en vooral als hij dan dacht aan het allerzwaarste lijden van Christus „aan het einde Zijns levens” op de aarde, wat zal dan telkens weer veel door de ziel van den Apostel zijn gegaan. Hem kwam dan zeker gedurig weer te binnen hoe vreemd, ja hoe zondig hij toen gehandeld had. Toen zijn Heiland in den hof van Gethsemané zóó zwaar gedrukt werd door den last van den toorn Gods tegen de zonde, dat Zijn zweet werd gelijk druppelen bloeds, die op de aarde afliepen — sliep *hij* en kon niet één uur met Jezus waken. Kort daarop sloeg hij op onbedachtzame wijze met zijne sabel, zoodat Jezus tot hem moest zeggen: „Keer uw zwaard weder in zijne plaats; want allen, die het zwaard nemen, zullen door het zwaard vergaan” (Matth. 26 : 52). Even later, toen de vijand Jezus gevangen nam en bond, vluchtte Petrus. „Al de discipelen vluchtten, hem verlatende”; Thomas, Mattheus, Jacobus, Johannes enz., ook Petrus, die anders nog wel gezegd had: „Al werden zij ook allen aan U geërgerd, ik zal nimmermeer geërgerd worden”. En

niet zoolang daarna heeft diezelfde Petrus Zijn Heere tot driemaal toe verloochend.

Wat is Jezus lijden door Petrus verzaamd geworden!

Jezus werd „Man van smarte”, ook om hetgeen de *discipelen* en niet het minst Petrus, Hem hebben doen lijden.

Al die dingen zullen Petrus wel gedurig door de ziel zijn gegaan, als hij aan het lijden van Christus dacht. Wat zal hij zich dan ook nog telkens weer hebben verootmoedigd! Wat kan de Christen zich dan van achteren schamen over zijne fouten en gebreken! En wat zal het Petrus dan ook altijd nog weer tot wondere, onuitsprekelijke vreugde zijn geweest, dat Jezus voor hem had gebeden dat Zijn geloof niet ophield; dat Jezus hem tot oprecht berouw over Zijn zwaren val had gebracht; en dat Jezus hem zelfs, kort na Zijne opstanding, weer had opgezocht en zeker, tot Petrus' groote vertroosting, had verzekerd: Ik ben en ik blijf uw Heiland.

Wat was hem, Petrus, groote genade bewezen!

Wat was hem een heil bereid!

Hij kon deswege wel zingen:

Welzalig mij, wiens zonden zijn vergeven;
Die van de straf voor eeuwig is ontheven;
Wiens wanbedrijf, waardoor ik was bevlekt,
Voor 't heilig oog des Heeren is bedekt.

In zijne Zendbrieven deelt Petrus ons echter niets mede van wat hij zoo wel vaak dacht omtrent zich zelf als hij bij het lijden en sterven van Christus stil stond. Misschien is een woord als wij in 1 Petr. 4 : 18 vinden: „Indien de rechtvaardige nauwelijks zalig wordt, waar zal de goddelooze en zondaar verschijnen”, mee de vrucht van Petrus ziels-ervaring — *hij* ook, hij kwam maar „nauwelijks” binnen en alleen door de bewarende genade Gods —, doch Petrus heeft in zijne brieven zijn hart niet voor ons open gezet (evenals b.v. David in de Psalmen deed) om ons te vertellen van wat er zoo al in hem omging als Jezus Christus en Dien gekruist hem voor de aandacht kwam. Hij is bij de bespreking van Christus lijden aldus te werk gegaan, dat hij den eenen keer er op wijst hoe de profeten onder den ouden dag ook al gedurig met dat lijden bezig waren: „Onderzoekende op welken of hoedanigen tijd de Geest van Christus, die in hen was, beduidde en te voren getuigde het lijden (dat) op Christus (komen zoude)” (1 : 11); dat hij een ander maal aan de geloovigen voorhoudt, hoe Christus ons in Zijn lijden een „voorbeeld” heeft nagelaten, „opdat wij Zijne voetstappen zouden navolgen” (2 : 21); terwijl hij in het woord, dat hierboven is geschreven, de aandacht vestigt op het doel of op de vrucht van Christus lijden, n.l.: opdat Hij ons tot God zoude brengen.

„Ons tot God brengen” veronderstelt dat wij van God verwijderd zijn. Dat er scheiding tusschen Hem en ons was. En zoo is het ook metterdaad als wij letten op de verhouding tusschen God en den natuurlijken mensch. Eens was dat zoo geheel anders. In den „staat der rechtheid” bestond die scheiding tusschen God en mensch niet. God was toen dicht bij den mensch en ging „gemeenzaam” met hem om; en de mensch was „nabij God” zonder dat er iets in hem was, dat hem van God vervreemde. Heerlijke toestand van den mensch in het Paradijs! Het was toen het rijkste lot van den mensch om „nabij God” te wezen.

Door de zonde is dat toen anders geworden. Niet *God*, maar de *mensch* heeft eene breuke geslagen tusschen God en zich. „Uwe ongerechtigheden maken eene scheiding tusschen Ulieden en tusschen uwen God” (Jes. 58 : 2.) Door zijn val en ongehoorzaamheid heeft hij scheiding tusschen God en zich teweeggebracht. Hij heeft zich, door het ingeven des duivels en door moedwil-

lige ongehoorzaamheid, van God, Die Zijn ware leven was, afgescheiden; en daardoor is er verwijdering, vervreemding van God ontstaan. Hoe jammer, dat hij „de springader des levenden waters verlaten heeft, om zich zelven bakken uit te houwen, gebrokene bakken die geen water houden" (Jerem. 2 : 13)! Allerlei verwarring in allerlei verhouding, waarin de mensch stond, is daardoor ontstaan; ja de mensch sleepte het geheele menschelijke geslacht in Zijn val mede. „Daar is niemand, die God zoekt; allen zijn ze afgeweken" (Rom. 3 : 11, 12) is de ontzettende, doch niettemin juiste aanspraak, die Paulus schrijft aan de Romeinen; armen en rijken; kleinen en grooten; vorsten en wereld-grooten evenzeer als geringen en onaanzienlijken — zij hollen van nature voort op den breeden weg; geraken al meer van God af; ze zijn den verloren zoon gelijk, die zich steeds verder van het Vaderhuis verwijderde. En komt daarin geene verandering, dan stort de zondaar aan 't einde van dien doolweg in de eeuwige verwoesting neder. Hij zal daar totaal verlaten zijn van God, Dien hij verliet; de angst der hel zal hun allen troost doen missen; ten volle wordt dan ondervonden; wie God verlaat heeft smart op smart te vreezen.

Nu is Christus gekomen om ons weer tot God te brengen. Al Zijn lijden heeft Hij daartoe ondergaan. Hij was eerst in den hemel; in de heerlijkheid bij den Vader. Het woord was „bij God". Doch Hij is uit dien hemel neder-gedaald op aarde en ging toen aanstonds in het lijden in. En al zwaarder en dieper heeft Hij geleden. Het allerswaarste aan het einde Zijns levens. Gethsemané, Gabbatha, Golgotha herinneren het ons wel. Tot in de onuitsprekelijke benauwdheden en helsche kwellingen voor ziel en lichaam is Hij verzonken. Steeds verder van God verwijderd toen Hij aldus den last van den toorn Gods droeg. Eindelijk zelfs van God verlaten, zoodat Hij riep, aan het hout des kruises, met groote stem: Mijn God, mijn God, waarom hebt Gij mij verlaten.

Doch Hij leed dat alles tot vergeving van de zonden Zijns volks. Als hun Borg. Om in hunne plaats al hunne schuld voor God te bedekken. Om de scheiding tusschen God en hen weer weg te nemen; den band der gemeenschap tusschen God en hen weer te herstellen; en hen weer tot God te brengen. „Maar nu in Christus Jezus zijt gij, die eertijds verre waart, *nabij gebracht* door het bloed van Christus" (Efeze 2 : 13).

Christus verheerlijkt dat brengen tot God aan de Zijnen in *dit* leven, als Hij met Zijne vernieuwende genade in hen begint te werken door den Heiligen Geest. Als Hij ze staande houdt op haar weg van God af; hen door de kracht van Zijne genade trekt en doet wederkeeren; ze steeds meer losmaakt van allerlei banden en strikken der zonde en hen steeds nauwer vereenigt met God. Veel werk, o zooveel werk heeft Christus daartoe met hen, omdat bij hen nog zoo gedurig weer neiging is tot vervreemding van en tot afdwaling van God. „Gelijk een schaap heb ik gedwaald in 't rond, dat, onbedacht, zijn Herder had verloren". Doch Hij laat niet van hen af; de goede Herder drijft de schapen steeds weer en steeds meer naar den Vader heen.

Komt aan het einde van hun aardsche leven de dood, dan neemt Christus hunne ziel tot zich in den hemel, opdat die daar de gemeenschap met God nog rijker ervaare dan hier op aarde ooit het geval was. En eens zullen alle zaligen met ziel en *lichaam* tot God gebracht zijn. Nimmer zal er dan iets zijn dat ook maar eenige verwijdering tusschen God en hen zal kunnen te weeg brengen; de volzalige gemeenschap met God zal altoos en ongestoord worden genoten.

Heil der ziel, die weten mag: Christus leed ook voor mij, opdat Hij *mij* ook tot God zou brengen; die genade is *mij* ook geschonken. Hij heeft

mij ook „nabij” gebracht door Zijn bloed; ik geniet daarin; het is mij goed, mijn zaligst lot, nabij te wezen bij mijn God.

Hoe dichter bij God, hoe beter!

Dichter bij U, o mijn God! blijf de bede.

Laat dat kostelijke Evangelie, „Christus leed om den zondaar tot God te brengen”, ook overal in de Heidenwereld bekend gemaakt worden, opdat de blinde Heiden, Die nu nog van God gescheiden is, ook dat heil leere kennen en verstaan en genieten. Want, onrustig zal hij blijven ronddolen en voortdwalen — gelijk elk ander zondaar — en eens voor altoos, vervreemd van God, in 's afgronds donk'ren nacht wegzinken, als hij niet door Christus tot God gebracht wordt om rust te vinden aan Zijn Vaderhart.

J. HANIA.

Steenwijk, Maart 1918.

Brieven naar Antiochie.

Gel.! Ik ben in de Chr. Ger. Kerk geweest om een Ger. predikant te hooren, niet in de gewone godsdienstoefening, zonder „zegen” voor of na, maar niet zonder zegen.

Het was hier te Rotterdam waar de Chr. Ger. hun kerkgebouw hebben in de Jonkerfransstraat, verscholen achter de huizen, alleen door een gangetje te bereiken en waar Ds. R. E. v. Arkel optrad om te spreken over de „Stad van Kain”. Het was geen Zendingswoord, maar ik wil er u toch iets van vertellen. Hij hing zijn rede op aan Gen. 4 en tot mijn verwondering kon de spijker het houden, hoewel ik soms vreesde dat het heele stel naar beneden zou komen.

De stad van Kain was de eerste aller steden, en was door hem gebouwd om God te trotseeren. God had gezegd: „Gij zult zwervende en dolende zijn”. Kain was eerst zeer verslagen door dit woord, diep gebogen doorkruiste hij de wildernissen, tot hij een zoon kreeg en weer moed vatte en zeide: Niet zwerven en dolen, maar wonen in een stad. Voortaan was Zijn heele streven om God te weerstaan, het streven van hem en zijn geslacht, met alle middelen, en er stonden hem vele middelen tendienste, zijn zonen werkten in ijzer en metalen, en muziek en zang, en maakten de heele aarde bewoonbaar door hun tenten. En zie alle deze uitvindingen, waarmee men het Godsrijk wilde weerstaan, kwamen het juist ten goede. Zij allen moeten kerk en Zending dienen. Kain scheen te zegepralen. Zijn zonen waren velen, zijn dochters bekoorden zelfs de zonen van Seth, de aarde was vervuld met wrevel, maar des Heeren zaak triomfeerde in de ark, terwijl heel Kains aanhang hopeloos onderging.

Dat is volgens Ds. v. Arkel profetie van heel de toekomst. De Kerk zal klein zijn, de zending maar een klein groepje winnen en, gezien met Kains oog, ten ondergaan, maar dat kleine kuddeke triumfeert. De groote steden Babylon en Ninevé, Rome en Parijs, Londen en New-York zullen ondergaan, maar het nieuwe Jeruzalem zal heerlijk zegepralen.

Nu verstaat gij wel wat mij zoo bemoedigde. Ik paste dat toe op ons eigen werk. Het is reeds dikwijls gezegd, vooral van het werk op Java, dat het zoo klein is en blijft. Er worden wel enkelen gewonnen, maar wat is dat bij zoovelen? Kain wint! Neen! Kain wint wel in schijn, maar niet op den duur. De eindtriomf is voor de enkelen uit Seth's geslacht, die den Heere getrouw blijven. Leest er Johannes' Openbaring maar op na!

Een volgende week ben ik in het „Nut” geweest.

Dat mag immers, als men er maar geen samenkomst der gemeente zoekt.

Nu dat was heel veilig, want er was zelfs een man die vloekte, en dat doet men immers niet in de samenkomsten der gemeente. Ook daar sprak een Gereformeerd predikant, Dr. Kaajan, en hij vertoonde lichtbeelden van Soemba en vertelde daarbij. Hij had zijn onderwerp goed onder de knie en ik zou de kerken in de Noordelijke Provinciën aanraden hem eens te verzoeken om te komen. Hij wil ook wel buiten het „Nut” spreken.

Onze wakkere Ds. Merkelijn steekt in Indië de trompet op, om te blazen voor het werk der Evangelisatie. In het No. van het Ind. Kerkblad van 21 Oct., dat mij op 18 Febr. in handen kwam, plaatst hij een stuk, waarin hij allereerst het ongeloof bestraft dat vele Christenen bezielt, betreffende de Indisch-Europeesche wereld. Men zegt: zij hebben het Evangelie leeren kennen en het verworpen, wat zou het geven als wij ons opmaken om het hun nogmaals te verkondigen?

Vooreerst zegt hij, is dat volstrekt niet waar, zeer velen hebben niets of heel weinig van het Evangelie gehoord. Ook zal ieder, die zich op het terrein der Evangelisatie beweegt, ontdekken, dat er zeer vele personen zijn, die snakken naar wat blijdschap, naar iets om hun geestelijken dorst te lesschen. Voor velen is het geklank des Evangelies iets dat oude herinneringen wakker schudt. Hij vertelt dan in de derde plaats een zeer treffende historie.

„Verleden jaar vertoefde in een onzer hotels op Java een Christen, niet een dominé, die tot stichting van zich en de aanwezige christenen des Zondags een preek las. Hij probeerde ook de overige gasten er bij te krijgen en noodigde des Zaterdag al de gasten uit om tot wijding van den Zondag de samenkomst bij te wonen, waarin hij een stichtelijk woord zou lezen. En zie tot zijn verbazing gaven zoo goed als al de gasten aan deze uitnoodiging gehoor. En na de samenkomst kwam er een jonge man naar hem toe, bij wien de behoefte was ontstaan, om eens met dien christen te spreken, aan wien toen deze jonge man mededeelingen deed over zijn christelijke opvoeding. zijn gaan naar Indië, zijn wegzakken en over de nu weer opnieuw ontstane behoefte aan vrede voor zijn hart en zooveel was aan dien christen wel duidelijk, dat er een tekort aan zoekenden arbeid was en dat er toch meer gedaan moest worden om ook aan de Europeanen het Evangelie te brengen.”

Daarna besluit Ds. Merkelijn zijn schrijven, als volgt:

„Op sommige plaatsen vatte men den Zondagschoolarbeid stevig aan en kon men na korten tijd reeds spreken van een verrassend aantal leerlingen.

Op andere plaatsen begon men met huisbezoek bij Europeanen en de verrassende ervaring was, dat degenen, bij wien de ontvangst minder net was, tot de groote zeldzaamheden behoorde en dat deze arbeid met kracht aangevat, met lust werd voortgezet.

We doen dus goed, om de gedachte, alsof deze arbeid onder de Europeanen „niets zou geven”, van ons te werpen en ons niet door een opgedrongen onjuist idee tot werkeloosheid te laten doemen.”

Het zal wel niet voldoende zijn om het ongeloof aangaande de bekeerlijkheid der onbekeerden uit te roeien, maar de druppel holt den steen uit.

Met diepe droefheid vervult ons, hetgeen bericht wordt van Ds. W. S. de Haas. De „Standaard” maakte het publiek, ontijdig naar mij toescheen, want zulk een bericht behoort door de betrokken kerk gepubliceerd te worden; maar het schijnt, helaas! waar, Ds. de Haas gaat den Missionairen dienst verlaten en wordt in dienst der Regeering Directeur van een Rijksopvoedingsgesticht in Indië.

Utrecht is wel zeer ongelukkig. Ds. Adriaanse werd ziek en kon niet weer terug. Ds. Ingwersen bleef in het land, omdat hij een roeping ontving, dien hij meende te moeten opvolgen. Ds. de Haas gaat over tot een anderen staat

des levens. Formeel is dit naar art. XII K. O. nog niet alles in orde, maar wie zal iemand, die den dienst wil verlaten, dwingen tot blijven?

Het doet mij zeer leed. Ds. de Haas was begaafd met uitnemende bekwaamheden, wat hij wilde dat kon hij. Omdat hij een zoon was van Ds. de Haas, een warmen Zendingsvriend, verwonderde het mij in geen deele, dat hij zich aan de Zending gaf. Zijn vrienden en studiegenooten verwonderden zich echter wel; zij hadden nooit bij hem den Missionairen lust bespeurd.

Ds. de Haas kon gemakkelijk studeeren, hinderpalen kende hij niet op zijn weg. Alles week voor zijn energie en bekwaamheid. Maar in het leven van een Dienaar des Woords komen vele dingen voor, die met kunnen en willen niet zijn te dwingen. Begin eerst maar eens met het krijgen van een beroep. Men moet er geduldig op wachten en tevreden zijn met wat er komt. Let op het werk in de gemeente. Men bestudeert zijn preek, zet het geheel met bekwaamheid en zorg in elkander, spreekt met nadruk en kracht, maar als men verwacht, dat dit iemand zal doen komen tot bekeering, vergist men zich dikwijls. Men moet alweer wachten. In den Missionairen Dienst gaat dat weer denzelfden weg op. Men kan zich zelve niet op den voorgrond brengen, men kan geen Javanen bekeeren, geen kerk stichten of tot bloei brengen, men moet wachten en met taai geduld jaren lang zaaien, terwijl de vrucht uitblijft. Dat maakt het leven moeilijk en doet een krachtig, voortvarend man uitzien naar wat anders; iets waarbij zijn kracht en bekwaamheid meer aan den dag treedt en dat zijn begeerten meer bevredigt. Maar de heer W. S. de Haas zal wel ondervinden, als hij straks aan de opvoeding der Rijkskinderen begint, dat hij het ook daar niet in de macht heeft, dat ook daar teleurstellingen zijn deel zijn. Ik ben nog al blijde dat hij kort bij huis blijft, Evangeliedienst en opvoeding staan in nauw verband. God zegene zijn werk en stelle in Poerworedjo een nieuwen dienaar met Zendingslust en Zendingsgeduld; de lijdzaamheid der heiligen!

Nu wil ik eindigen; alleen nog een herinnering:

a. dat giften voor de Generale Kas moeten worden gezonden aan Ds. W. Breukelaar te Zaandam;

b. dat, als iemand nu gaarne aan mij zendt, ik te *Rotterdam* woon en niet meer te *Smilde*.

Willen alle Antiocheners en Antiochenerinnen hierop letten?

Met hartelijke groete,

Snellinckstraat 54a, *Rotterdam*.

H. DIJKSTRA.

20—2—'18.

Dr. W. G. HARRENSTEIN.

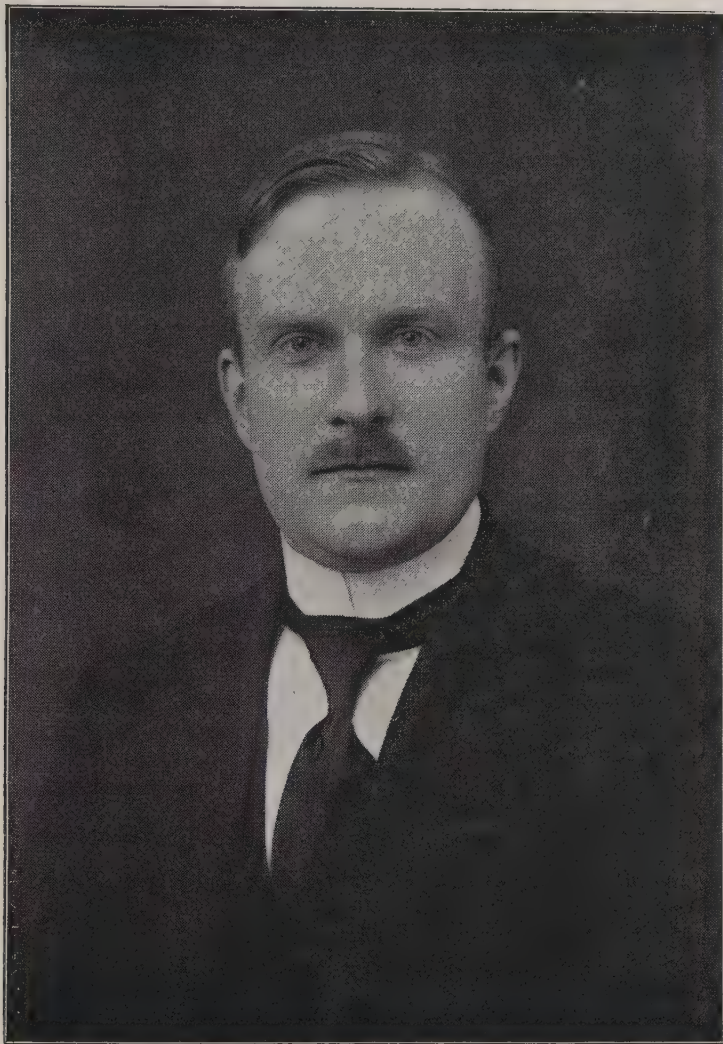
Dr. W. G. Harrenstein ging te Den Helder aan boord van den kruiser „Hertog Hendrik”, om, naar hij hoopte Zaterdag 16 Febr. de reis naar Indië te aanvaarden.

Naar de „Amst.” verneemt, had Dr. Harrenstein, toen voor hem door allerlei omstandigheden de reis per „Nieuw-Amsterdam” onmogelijk werd, zich tot den Minister van Oorlog gewend om mee te mogen reizen als aalmoezenier met den kruiser „Hertog Hendrik”, welk schip een reis naar Indië zou doen. De Minister wees echter dit verzoek af, doch verleende bij wijze van uitzondering Dr. H. verlof als gewoon reiziger mee te varen.

Van de te volgen reisroute is alleen nog maar bekend, dat via Amerika gevaren wordt en dat de verwachting is, na een reis van 4½ maand op den 2den Juli te Batavia te zullen arriveeren.

Het arbeidsterrein op Sumatra, dat Dr. H. voor zijn rekening krijgt, is, zoo men weet, ongeveer zesmaal zoo groot als ons land. De Kerk te Medan is het middelpunt en voorts behooren er bij de verspreide leden der Kerk in Noord-Sumatra en op de punt van Malakka te Singapore en Penan. De afstand, dien hij op zijn arbeidsveld te be-reizen heeft, is ongeveer de afstand Amsterdam-Constantinopel. De helft van het

Dr. W. G. HARRENSTEIN.

jaar hoopt hij te Medan te werken, terwijl de andere helft bestemd is voor den arbeid onder de verspreide gemeenteleden.

Over de verdere plannen van Dr. Harrenstein wordt veel geschreven. We hopen dat

hij rustig eenige jaren zich aan de verstrooiden zal wijden en dan in verband met de omstandigheden verdere plannen zal uitvoeren.

De „Hertog Hendrik” kreeg averij en keert vermoedelijk terug naar Nederland.

Wat er in Solo niet gedaan wordt.

(Overgenomen uit de Macedoniër).

In den Kraton te Solo is een toren, misschien 30 à 40 M. hoog, de „Panggoeng Songga Boewana” (toren, die het heelal draagt). Ik herinner me goed den eersten keer, dat we daar boven stonden en een overzicht hadden over de heele stad.

Zulk een groote uitgestrektheid; overal palmen en andere boomen, hier en daar een

huis zichtbaar; want die liggen onder de boomen. Zoo heel anders dan Europeesche steden: geen kerktorens; geen andere hoge gebouwen; niets dat de tuinenreeks onderbreekt.... zoo uitgestrekt; en toch.... zulk een klein deel van ons zendingsterrein.

Deze vacantie zijn we ook „boven” geweest, maar nu veel hooger, op een heuvel-

top boven Karang-Pandan, aan de oostelijke grens der residentie. Op dien heuveltop (700 M.) staat een buitenverblijf van Prins Mangkoe Negara, die zoo vriendelijk was, ons te vergunnen daar een maand te logeeren. Het is een heerlijk plekje en een prettig huis, dat we deelden met een paar duizend vleermuizen. Het was een aardig gezicht ze 's avonds onder de sirappen (houten dakpannen) uit te zien komen, en in dichte drommen naar beneden te zien vliegen. Het was zeker wel aan die vleermuizen te danken, dat we van muskieten en andere insecten geen last hadden.

Van dien heuveltop van Karang-Pandan zien we bij heel helder weer in de verte Solo liggen, nu o zoo klein; en zien we daarachter zich verheffen de Merapi en de Merbadoe, hooge bergen die een deel der westgrens van onze residentie vormen. Vóór ons ligt een groote, wijde vlakte, zich uitstrekend van die twee bergen in het westen tot den Lawoe vlak achter ons in het oosten, met suikerriet-tuinen en rijstvelden en daartusschen honderden groene boomen, waaronder desa's schuilen. Honderden zien wij er, van die desa's; maar nog veel meer zijn er, die we niet zien. Het nieuwe regime is hier nog niet ingevoerd: ongeveer 12.000 van die kleine gehuchten hebben we hier, straks door de reorganisatie in groote desa's vereenigd. Ons, neen, uw heele zendingsterrein Solo ligt vóór ons, zoo ver als het oog reikt.

Uw zendingsterrein, de plek van Java, die de Kerken van Amsterdam en Noord-Holland voor hun Koning willen winnen. Hoe lang zal het nog duren, eer de dorpen die we hier zien, die honderden, het Evangelie bezitten? Hoe lang, eer al die andere bereikt zijn? Die vragen moeten ook u bezig houden. Ik zou u allen daar op Karang-Pandan willen plaatsen, om u onder den indruk te brengen van de taak, die gij op u genomen hebt, en u te laten zien, hoe weinig wat er gedaan wordt, beteekent, vergeleken bij wat er nog niet geschiedt.

Eén voorbeeld. Het district Karang-Pandan alleen reeds telt een kleine 60.000 inwoners in vele, vele dorpen verspreid. Tot boven tegen den Lawoe liggen zij, de meeste genesteld in de ravijnen tusschen de uitloopers van den berg. Het is een heel ander volk dan de stadsbewoners. Ze hebben zulke goede gezichten, die bergbewoners, gebruid door het buitenleven; die uit de hoogere desa's zelfs met roode wangen. De vrouwen, en vooral de kinderen, zijn heel schuw voor ons, Hollanders. In sommige desa's gingen de kinderen gillend op de vlucht als zij ons zagen.

In die dorpen leeft nog, soms sterk, soms

bijna verdwenen; de oude Javaansche verwachting van een komenden koning. Het menschenhart is op Java niet anders dan in andere landen: ook hier zijn er, die het raadsel van het leven zoeken op te lossen en den sluier der toekomst willen oplichten. En er zijn er die uit de duisternis van het onbegrepen leven uitzien naar een tijd, waarvan een hunner oude vorsten, naar men zegt, geprofeteerd heeft. Dan zal er een gouden eeuw aanbreken; zegen en voorspoed zullen het deel zijn van het Javaansche volk; een koning zal komen, die rechtvaardig zal heerschen en zijn volk gelukkig zal inaken. In armoede zal hij komen, niet met uiterlijke praal. Degene, dien men er voor zal aanzien, die zal het juist niet zijn. Door een volk van over de zee, met een blanke huid zal zijn leer bekend worden. En nog vele dergelijke, raadselachtige voorspellingen meer. In dat district zijn 12 Christenen. Wanneer zal die bevolking hooren van den „Wensch aller heidenen“, die geene gedaante noch heerlijkheid had; als wij hem aanzagen, zoo was er geen gestalte, dat wij hem zouden begeerd hebben; die veracht was en de onwaardigste onder de menschen“?

Karang-Pandan is maar één district van uw zendingsterrein; heeft maar 60.000 inwoners; uw residentie heeft er twee millioen.

Twaalf Christenen onder 60.000 menschen is naarevenredigheid nog méér dan de 300 Christenen van Solo onder de twee millioen Soloneezen. En ach, wat is het nog weinig: één op de 5000.

Laat dat ééne district u een voorbeeld zijn van het werk, dat niet gedaan wordt. Laat het u een aansporing zijn, om te bidden om de arbeiders, en ook om de middelen. De arbeiders komen van God; de middelen ook, maar door menschen, door u.

't Is avond. Donker, pikzwart teekent zich tegen den sterrenhemel achter ons de Lawoe af. Vóór ons ligt de vlakte van Solo, óók in het donker. Neen, toch niet geheel. Hier en daar zien we een klein licht; in de verte, waar Solo ligt, een grootere lichtplek. Maar toch, de duisternis wint het verre; een beeld van ons zendingsterrein, een „volk dat in duisternis wandelt“.

't Is onze laatste morgen op Karang-Pandan heuveltop. Nog eenmaal zien wij de zon opgaan, zoo mooi, als het alleen kan na een regen, als van nacht viel. Eerst nog alles bijna donker. Daar beginnen heel in de verte de toppen van Merapi en Merbaboe een gouden glans te vertoonen. Langzaam daalt de lichtglans langs de berghelling naar de vlakte, over de vele dorpen vóór ons, over de heuvels rondom ons en de diepe

ravijnen, tot eindelijk de zon juist van achter den Lawoe te voorschijn komt. De nevelen, die nog in de vlakke hangen, trekken op en verdwijnen: alles baadt zich in een zee van licht.

Profetie van een heerlijke toekomst wanneer, ook door middel van uwen en onzen arbeid, over het land van Solo het licht zal zijn opgegaan.

Solo. J. VAN ANDEL-RUTGERS.

Comité van Bijstand voor Christelijke Scholen voor meisjes uit den Javaanschen adelstand te Jogjakarta en Solo.

„JOGJAKARTA en SOLO” — die namen hebben voor den Javaan ongeveer de betekenis, die „Londen en Parijs” voor den West-Europeër hebben: Voor den Javaan zijn Jogjakarta en Solo — de beide hoofdsteden van zijn twee, uit ouden glorie tijd nog overgebleven, Javaansche rijken — de centra van zijn Javaansch-Mohammedaansche cultuur. Hier zetelen in grootsche paleizen, Kratons geheeten, zijn eigen vorsten — de Sultan van Jogjakarta en de Soesoehoenan van Soerakarta — met hun eigen hofhouding, omringd door talrijke en aanzienlijke families van zijn adelstand.

Die Javaansche adelstand leidt een geheel ander leven dan b.v. de Hollandsche. Toen de Hindoes in 't begin onzer jaartelling het toen nog onafhankelijke en heidensche Java onderwierpen, brachten zij er met hun godsdienst, het Hindoeïsme, ook het kasteelsel. De Javaansche adel leeft nu sinds bijna twintig eeuwen als een kaste, in hooghartige en strenge afzondering van het gewone volk, dat met zijn aristocratischen aard toch een groote vereering voor zijn adel heeft en dien gaarne zooveel mogelijk in alles navolgt.

In de laatste tijden begint de Javaansche adel zich baan te breken uit die eeuwenoude afzondering, en met name **onderwijs** te verlangen; eerst voor zijn zonen, nu ook voor zijn dochters.

Dit verlangen is een kleine uitlooper van de grootsche Aziatische beweging, die „de ontwaking van het Oosten” genoemd is. Ook Java, ook de Javaansche adelstand is door die beweging aangeraakt. Het Oosten voelt de superioriteit van het Westen, maar het wil niet langer bij het Westen in de schaduw staan. Het Oosten strekt de handen uit, om de zegeningen der Westersche cultuur deelachtig te worden.

Nu ook Java om Westersche hulp en voorlichting begint te vragen, spreekt het wel

van zelf dat Nederland het aangewezen land is, om Java te helpen.

Doch — hoe zal Nederland helpen? Zal het uitsluitend de Westersche **Cultuur** overbrengen? Er zijn Nederlanders, die dit willen, en meenen de Javanen dáárdor te zullen helpen. „Neutrale cultuur”, óók „neutraal onderwijs” willen zij op Java brengen. Maar de Javaan is nu eenmaal geen „neutraal” mensch. Integendeel, hij is van huis uit religieus aangelegd. Zijn geheele levensbeschouwing, zijn levenswijze, zijn traditie, alles is ten nauwste met den Islam verbonden. Wie den Javaan „neutraal” onderwijs geeft, geeft hem ja „onderwijs”, — maar ontroof hem zijn „godsdienst” en maakt hem dus erger dan hij was, een „godsdienstlooze.”

De Javaan vraagt Westersche cultuur, Westersch onderwijs. Het **Christelijk** Nederland erkent in de zegeningen der Westersche cultuur de **vruchten van het Christendom**. Het Christelijk Nederland wil Java's bede om hulp beantwoorden niet met neutrale, maar met **Christelijke** scholen.

En in 't bijzonder wil het dit doen voor den Javaanschen **adel**. Wie met de zending op Java meeleeft, weet hoe uiterst moeilijk het is voor den gewonen zendeling, die onder het gewone volk werkt, om den Javaanschen adel te bereiken. Van plaatsen, waar het gewone volk komt, houdt de Javaansche adel zich liefst verre. En toch, wie het Javaansche volk kent, weet het, van hoe gróót belang het zou zijn, juist op het aristocratische Java den **adel** voor het Christendom te winnen. Wie op Java den adel wint, wint het volk.

De Javaansche adel vraagt onderwijs voor zijn kinderen. Een gelegenheid, zoo schoon als zich nog nooit heeft voorgedaan, en zich misschien nooit meer zal voordoen, om den Javaanschen adel met het Evangelie in aanraking te brengen.

Nederlandsche Christenen hebben dit gevoeld, en een „Comité van Bijstand” gevormd, dat nu tien jaren geleden een christelijke dag- en kostschool voor meisjes uit den Javaanschen adelstand, „de Koningin-Wilhelmina School”, te Jogjakarta heeft opgericht. Deze school, aan wier hoofd Mej. H. J. Wellensiek staat, telt thans reeds 60 kostleerlingen, die allen op deze Nederlandsche school een Christelijke opvoeding krijgen ¹⁾.

Maar nu is ook uit Solo een dringende bede om ook Solo een Christelijke School voor

¹⁾ Een dergelijke school voor Soendaneesche meisjes is de „Prinses-Juliana-School” te Soekaboemi.

meisjes uit den Javaanschen adelstand te geven. Om dit doel zoo goed en zoo spoedig mogelijk te bereiken, heeft dit Comité een organisatie over 't heele land in het leven geroepen, Provinciale Hoofden aangesteld, die locale hoofden onder zich hebben, die allen pogen in de plaats hunner inwoning giften en contributies te verwerven.

Want er is veel noodig, maar als héél het land helpt, worden de financiëele zorgen door verdeeling tot feitelijk kleine afmetingen teruggebracht. Er is noodig voor den bouw der school met internaat f 60,000. Hierbij is ingekomen, om eveneens zulk een school te mogen ontvangen. Het „Comité van Bijstand” heeft gemeend, Solo's verzoek niet te mogen weigeren, en de hand aan den ploeg geslagen, begrepen de afkoopsoom van den grond. Twee derden zal door de Regeering worden gerestitueerd. Rest dus pl.m. f 20,000. Hiervan zal in Indië f 5000 bijeengebracht worden aan giften en rentelooze voorschotten. Holland zal dus nog voor f 15.000 moeten zorgen, als leening tegen lage rente. Welwillend is reeds door Mej. F. v. B. C. te U. voor f 5000 ingeteekend.

Wie helpt ons aan het ontbrekende?

Behalve deze gelden, die voor den bouw noodig zijn, heeft het Comité van Bijstand geld noodig voor de uitzending van twee onderwijzeressen ¹⁾. Ook zal er, althans voorloopig, jaarlijks pl.m. f 1200 naar Indië moeten worden overgemaakt voor loopende uitgaven.

Laten wij thans een overzicht geven van wat door onze organisatie voor Solo aanvankelijk bereikt is.

I. Noord-Holland.

Hoofd: Mevrouw Fabius—van de Poll, Emmalaan 23, Amsterdam.

Locale Hoofden, voor:

Amsterdam, Mevrouw Kuyper.

Zaandam, Mevrouw Breukelaar.

Alkmaar, Mevrouw Bierdrager.

Haarlem, Mej. Rasmussen.

Bussum, Mevrouw Mulder.

Velsen-IJmuiden, Ds. J. Eggink.

Bloemendaal, Mevrouw van Leeuwen.

Hoofddorp-Haarlemmermeer, Mej. 't Hoofft.

Buiksloot, Mej. C. Hansen.

Enkhuizen, Ds. D. Hoek.

Ingekomen giften uit **Amsterdam:** G. R. f 2.50, P. S. H. f 5, Mevr. J. D. W.-W. f 10, C. A. H. f 10, Mevr. B. f 2.50, D. IJ. f 5, D. A. H. f 5, J. T. H. S. f 5, Fam. B. f 1, Mevr. H. D. v. M. f 1, Mevr. O. S. f 1, Mevr. M. f 1, Mevr. v. A. f 1, Th. R. f 10, Mej. R. R.

¹⁾ Wij zoeken voor Solo twee onderwijzeressen met hoofdacte.

f 2.50, Mej. v. B. f 3, A. M. f 5, Mevr. S. f 1, Mevr. v. d. G. f 2.50, Zr. G. f 2.50, L. G. H. f 25, Mevr. L. f 2, Mevr. D. F. f 2.50, Mevr. B. W. L. f 1, H. J. B. f 10, G. J. V. f 2.50, J. H. H. f 2.50, H. H. B. f 2.50, H. G. f 10, C. A. G. f 5, M. C. v. S. f 2.50, C. J. K. v. A. f 250, L. B. L. f 25, W. de V. f 5, B. v. S. f 30, L. G. W. f 10, J. B. f 10, Jonkvrouw G. J. A. M. B. f 2.50, Mevr. B. G. J. f 5, T. B. f 10, R. f 2.50, Mevr. B. A. f 2.50, N. N. f 1, D. f 1.25, W. v. d. B. f 10, S. f 1, N. N. f 2.50, E. S. D. f 2.50, H. C. L. f 1, A. C. G. f 10, Mevr. R. v. D. f 2, F. H. f 10, H. v. M. f 2, A. J. v. W. v. d. S. f 1, Fam. B. f 10, Mevr. H. v. d. B. f 5, Mevr. A. S. R. f 5, J. d. B. f 1, J. H. f 1, C. H. f 0.50, Mevr. J. V. f 3, M. V. f 2.50, C. V. f 5, Mevr. N. M. f 2.50, Mevr. M. v. L. K. f 2.50, B. v. C. f 1, v. d. P. f 2, L. f 0.50, Mevr. B. f 1, Mevr. S. f 1.50, S. f 1, Mevr. K. f 2.50, IJ. f 5, H. K. f 10, C. W. v. T. f 1, H. v. T. f 1, R. 0.50, B. 1, „Martha Kr.” S. f 1, Mevr. v. M.-S. f 100, Mevr. v. G. S. f 2.50, Mevr. G. f 2.50, J. B. d. B. f 5, S. A. f 2, R. v. H. f 5, H. v. R. f 10, Mevr. de Wed. C. f 10, R. A. B. M. f 3.50, C. R. f 25, Mevr. B. K. f 10, N. A. F. f 2.50, Mevr. A. G. f 5, Mevr. B. f 1, Mevr. v. E. v. M. f 10, M. M. f 25, Mevr. L. H. f 5, B. f 10, S. f 10, Mevr. J. f 2.50, Mevr. v. L. G. f 5.

Uit **Watergraafsmeer:** Mevr. K. f 2.50, Mej. W. f 0.75, Mevr. de Wed. P. f 0.50, Mevr. V. f 1, Mevr. V. f 1, Mevr. C. v. O. f 1, Mevr. H. f 2.50, Mevr. K. P. f 10, Mevr. J. de B. f 2.50, Mevr. P. H. f 2.50, Mevr. v. L. f 2.50, Mevr. H. f 1, Mevr. G. f 2.50, Mevr. S. f 1, Dames B. f 2.50, Mevr. H. f 1, Mevr. B. f 1, Mevr. H. f 2.50, V. f 1.

Uit **Bussum:** Mevr. I. R. f 5, Mevr. R. v. H. f 1.

Uit **Buiksloot:** H. S. f 0.50, M. P. f 0.75, Mej. S. f 0.50, J. T. f 0.20, J. R. f 0.50, J. S. f 0.25, J. B. f 0.25, B. V. f 0.75, K. S. f 0.10, J. D. f 0.50, J. G. f 1, Mej. C. B. H. f 1.

Uit **Krommenie:** P. de J. f 5.

Uit **Alkmaar:** d. W. f 2.50, J. A. B. f 2.50, A. D. f 1.

II. Zuid-Holland.

Hoofd: Mevrouw Six geb. Baronesse Taets van Amerongen, Celebesstraat 75, Den Haag.

Locale Hoofden, voor:

Den Haag, Mej. Heemskerk.

Leiden, Mej. de Waal Malefijt, Mej. Boer Knottnerus.

Gouda, Mevrouw Dercksen.

Woerden, Mevrouw Bredius.

Gorinchem, Dames van Andel.

Boskoop, in besprek.

Ingekomen giften uit **Den Haag:** Douair v. A. v. W. f 40, Zend. Krans „Tryfena” f 25,

Mevr. I. f40, Mevr. R. v. D. f25, Jonkvr. E. v. S. f50, Jonkvr. J. M. A. B. v. Bl. f10, A. R. D. V. f10, Mevr. de W. W. f25, Mevr. E. W. f15, Barresse v. H. f10, S. v. d. H. f100, Mevr. Ch. E. f100, Mej. E. M. N. f10, Mevr. v. H. B. f2.50, Jonkvr. J. G. D. f2.50, Barresse v. L. f5, Jonkvr. C. v. N. f10, Jonkvr. B. v. Y. f25, Dr. A. K. f50, Mej. M. H. f25, Mevr. I. f10, Hr. R. f10, Dames G. f5. Door Ds. R. (uit de bijzondere catechesatiebus der Noorderkerk) f20.

Uit **Leiden**: Mevr. de Wed. R. f1, Coll. na lezing Mej. H. S. S. K. f16, Mej. H. f0.50, Mej. H. E. D. f25, Mej. J. D. f25, Mevr. C. de H. f5, Mevr. B. f1, Mevr. B. F. v. B. f1.50.

Uit **Rotterdam**: Mej. J. M. f17.50.

Uit **Gouda**: Mevr. M. J. V. f5, M. L. v. A. f2, R. H. J. f2, J. D. R. f2, Mevr. v. V. f1, A. v. W. f1, A. R. E. f2.50, R. M. D. f2.50, P. V. H. f2, Mevr. W. J. D. v. W. f2.50, W. J. D. Jzn. f2.50, R. v. W. f0.50, Mevr. t. B. f1, Mevr. B. f2, Mevr. S. f0.50, Mevr. M. f1, Mevr. de R. f1, Mevr. B. f2.50.

III. Utrecht.

Hoofd: Mevrouw van Romondt Vis—Quarles de Quarles, Schoonoord, Zeist.

Locale Hoofden, voor:

Dorp de Bilt, Jonkvrouwe Baronesse van Heemstra.

De Bilt-Station, Jonkvrouwe Quarles van Ufford.

Bruckelen, Mevrouw van der Hoop van Slochteren.

Maarssen, Mevrouw Krüger.

Amersfoort, Mevrouw Donner.

Utrecht, Dames van der Bruggen.

Baarn, Mevrouw Hooft Graafland en Mej. H. Cordes.

Ingekomen giften uit **Amersfoort**: Mevr. K. f2.50, Mevr. v. V. V. f2.50.

Uit **Bilt-Station**: Mej. C. v. H. f10.

IV. Gelderland.

Hoofd: Mevrouw Havelaar—van Beeck Calkoen, „Sterrenberg”, Ede.

Locale Hoofden, voor:

Arnhem, Jonkvrouwe E. H. Baronesse van Tuyll van Serooskerken.

Oosterbeek, Mevrouw Beelaerts van Blokland.

Rozendaal, Mevrouw van Dijk.

Winterswijk, N. W. van Diemen de Jel.

Tiel, Mejuffrouw M. van der Bil.

Zutphen, Jonkvrouwe Martens.

Aalten, Mevrouw Monnik.

Ingekomen gift uit **Apeldoorn**, „Zondagsch. bus”, Mej. C. A. J. f10.

Uit **Renkum**, Mej. B. f10.

Uit **Arnhem**, v. h. Arnh. Jongevrouwen-

gilde” f20, Coll. na lezing Mej. H. S. S. K. f117.85.

Uit **Oosterbeek**, Coll. na lezing Mej. H. S. S. K. f37.50.

Uit **Tiel**, N. N. f100, Hr. v. A. f1, H. v. V. f1, C. C. f2.50, Mevr. V. f3.

V. Zeeland.

Hoofd: Mevrouw Buizer—Schroeter, Wal 63, Middelburg.

Locale Hoofden, voor:

Middelburg, Mevrouw de Ligt.

Goes, Mevrouw Brandts.

Souburg, Mevrouw Calliber.

Vlissingen: in besprek.

VI. Groningen.

Hoofd: Mevrouw Haan geb. van Velden, N. Ebbestraat 23, Groningen.

Locale Hoofden, voor:

Groningen, Mevr. Zijlstra.

Hoogkerk, Mevrouw Middelveld.

De Leek, Mevrouw Duisterwinkel.

Nieuwe Pekela, Mevrouw Scholtens.

Grijskerke, Mevrouw Raven.

Enumatil, Mevrouw Kieft.

Winsum, Mejuffrouw Visser.

Holwierde, Mejuffrouw Vegter.

Wagenborgen, Mejuffrouw Lamères.

Veendam, Mevrouw Woldendorp.

Scheemda, Mevrouw Rooseboom.

Appingedam, Mevrouw Dam.

Hoogezand, Mejuffrouw Wolters.

Ingekomen gift: uit **Delfzijl**, Mej. R. M. f2.50.

Uit **Groningen**: Jhr. O. Q. v. S. f10, Mevr. E. M. M. v. S. v. d. H. f10, J. J. f2, J. C. W. f5, J. F. f1.50, C. B. f5, M. Z. f1, M. W. B.-K. f1, F. C. B. f0.50, B. f0.50, B. f0.25, E. S. f1, D. f2.50, J. f1, D. S. f1, E. f1, M. f1, C. J. B. f1, A. M. f1, H. W. f1, H. B. f1, Dr. L. B. f2.50, P. W. f2.50, R. F. f1, N. N. f1, N. N. f0.25, N. N. f0.25, N. N. f1, N. N. f0.50, N. N. f1, N. N. f0.50, D. R. f0.50, R. F. f2, J. J. W. f0.25, M. H. f0.25, E. W. f1, J. A. f1, H. W. f1, P. W. f1, J. B. f1, G. v. d. W. f1, J. B. f1, J. V. f1, G. J. f2, G. E. f1, H. N. f1, Z. J. D. f0.25, R. B. f1, H. A. f1, M. I. f1, A. R. f1, G. M. f0.50, R. B. f0.50, Dr. L. B. f1, R. f0.25, S. B. f1, G. v. d. V. f0.50, P. S. f0.25, M. H. W. f1, d. V. f0.50, Ds. R. H. f1, M. R. f0.50, S. f0.25, R. O. f0.25, E. B. f1, J. H. f1, N. N. f0.25, T. W. f0.25, G. N. f0.50, A. V. te M. f10.

Opbrengst giften: te **Grijskerk** f20.75.

Te **Appingedam**: f53.00. Te **Groningen**: f8.50. Te **Oostwold**: f9.40. Te **Holwierde**: f10.50. Te **Veendam**: f64.30. Te **Munneke-zijl**: f12.50.

VII. Friesland.

Hoofd: in besprek.

Locaal Hoofd, voor:

Harlingen, Mejufrouw H. E. Allaart.

Uit **Harlingen:** Mevr. B. B. f0.50, Mevr. E. v. P. f2, F. F. f2, Sj. F. f10, Mevr. Wed. D. F. f5, Mevr. d. G.—S. f2, Mej. J. H. f10, W. H. f10, Dr. D. P. H. v. N. f1, F. R. f2.50, S. O. f3, Mevr. S. H. f3.50, Mej. E. S. f4.
Uit **Makkum:** Mej. E. T. f2.50.

VIII. Overijsel.

Hoofd: Mej. D. Bosch, Wilhelminastraat 26, te Zwolle.

Locaal Hoofd, voor:

Kampen: in besprek.

Ingekomen gift uit Steenwijk: N. N. f25, N. N. f1.

De contributies over het jaar 1918 zullen geïnd worden in de maand September.

Hoe verblijvend deze namen en getallen ook zijn na slechts enkele maanden van arbeid, toch is dit alles nog slechts een **begin**. De actie moet over het héële land worden dóórgezet, en zich gemakshalve liefst aansluiten bij bestaande locale vereenigingen, b.v. jongelingen- en jongedochters-vereenigingen, die bereid zijn allen iets te doen om Solo aan de gewenschte school te helpen.

Op 16 Januari j.l. heeft het „Comité van Bijstand” ten huize van het Provinciaal Hoofd van Noord-Holland, Mevrouw Fabius, een vergadering gehouden met de andere provinciale hoofden en vele locale hoofden.

En op deze vergadering heeft de adviseur van het „Comité van Bijstand”, de Heer A. W. F. Idenburg, ons zoowel den grooten geestelijken nood van het ontwakend Java zeer na aan 't hart gelegd, als ons aange- maand, om toch **alle** zeilen bij te zetten, om zoo spoedig als maar eenigszins mogelijk is, Solo zijn Christelijke school te geven. Het geldt hier geen lokaal- maar een **lands**- belang dat geen uitstel gedooft.

En daarom is onze dringende bede: zoo er nog mannen of vrouwen mochten zijn, wier woonplaats nog niet in de bovengenoemde organisatie vermeld is, en die in de plaats hunner inwoning voor Solo zouden willen werken, — of zij zich slechts willen opgeven aan het Hoofd hunner provincie, die hun dan gaarne de noodige circulaire met inteken- biljetten zal zenden.

En voorts is ons dringend verzoek, dat toch **alle** reeds aangestelde Hoofden, zoo de provinciale als de locale ook zij, die reeds zoo ijverig gewerkt hebben, niet wachten en stil zitten, maar met alle hun ten dienste staande middelen **arbeiden**, om Solo aan zijn Christe-

lijke school voor meisjes uit den Javaanschen adelstand te helpen.

Namens het „Comité van Bijstand” voornoemd:

C. GRAVIN VAN LIMBURG STIRUM.

Presidente.

H. S. S. KUYPER, Secretaresse.

's-Gravenhage, 26 Febr. 1918.

Korte Berichten.

De „Nieuw-Amsterdam.”

Dit stoomschip is den 23 Jan. uitgevaren en heeft meegenomen:

Zend. de Groot en zijn vrouw van de Ned. Z. Ver.

Zuster A. Eijkhout van de Salatiga-missie.

Zuster Molenaar voor het pension „Vrouwenbond” te Weltevreden.

Mej. M. Reinsma, onderwijzeres bestemd voor de Koningin-Wilhelminaschool.

Zij reizen overland door Amerika en dan per „Rindjani” van Sanfrancisco naar Batavia.

De Zendeling-onderwijzer W. Schulz, die bestemd is voor de Holl. Christelijke School te Tarotoeng op Sumatra, kon geen verlof krijgen om door Amerika te reizen. Hij is een Nederlander van onvervalschten bloede, maar draagt een Duitschen naam.

Dr. Harrestein mocht ook niet mee. Zou dat ook aan zijn naam moeten worden toegeschreven?

Groote sommen.

Het Ned. Zend. Gen. ontving uit den Haag f2609.21, uit Rotterdam f1344.90, uit Utrecht f1003.80, uit Tiel f1300, uit Zutfen f2500.

De Utrechtsche Zend. Ver. uit Rotterdam f1584.55½, uit Zwolle f1091.

Het Rijsche Zend. Genootschap uit Amsterdam f10.000.

Voor de Zending van de Gereformeerde Kerken werden alleen kleine giften ontvangen. Zijn er onder ons geen rijken?

Solo.

Na een reis van ongeveer vier maanden kwam de heer G. J. Kaemingk uit Holland alhier aan, zoodat Maandag 29 October de Chr. Holl. Java School geopend kon worden. De heer Kaemingk treedt tot de komst van den heer Meijerink als Hoofd op.

Mej. T. Jonkhoff uit Gombong, tijdelijk onderwijzeres aan bovengenoemde school, kwam eveneens over.

LEESTAFEL.

Nederlandsche Zendingen. 29e Jaargang, no. 1, Orgaan van den Zendingstudie-Raad. f2.50 per jaargang van 26 nummers.

In dit blad worden schetsen uit de Zendingswereld gegeven, voorts een rubriek voor Zendingstudie en Zendingsofvoeding. Ook houdt dit blad zijne lezers op de hoogte van de belangrijkste voorvallen op Zendinggebied. Daarbij worden de verschillende Zendingsvelden in onze Oost- en West-Indische Bezittingen geregeld besproken.

Wie nog iets meer begeert dan Macedoniër en Zendingblad geven, kan hier goed terecht.

Ons Zendingblad. Zendingstijdschrift voor de Jeugd, f0.50 per jaar, 25—49 abonn. 45 cent; 50—99 abonn. 40 cent; 100 en meer abonn. à 35 cent.

Geschiedte leetuur voor onze kinderen, zodat zij reeds vroeg kunnen meeleven met den arbeid voor Gods Koninkrijk.

Alle Geslachten. Verslag van de 30e algemeene Nederl. Zending-Conferentie en van de Jaarvergadering van het Nederl. Bijbelgenootschap, 18—21 Juni 1917 te Amsterdam.

Een tal zeer belangrijke referaten. Men leze en studeere ze.

Punten en Aanteekeningen bij een vijftal Zendingverhalen, ten dienste van het Zendingsonderwijs op de Zondagsscholen.

Gratis te verkrijgen.

Al de bovengenoemde uitgaven zijn van den Zendingstudieraad, Javastraat 78, Den Haag.

Menigerlei Genade. Wekelijksche Leerredenen onder redactie van Prof. Dr. Sillevius Smitt en Dr. B. Wielenga. 7e Jaarg. no. 23—32. — Uitgave van J. H. Kok te Kampen.

Degelijke, Schriftuurlijke preeken, die gaarne in vacante kerken gelezen worden.

Schild en Pijl. Dr. F. W. Grosheide, Schriftgezag. — J. H. Kok, Kampen.

Schild en Pijl is een reeks brochures waarvan 10 per jaar verschijnen. De eerste wil den grond leggen voor de andere, door het Gezag der Schrift in het rechte licht te stellen. Geloof en weten gaat hier hand aan hand.

Wij vernemen dat er met enkele dagen bij den Uitgever J. H. Kok te Kampen een zeer belangrijk boekwerk van de hand van Prof. Dr. H. Bavinck, over het Vrouwen-Vraagstuk, het licht zal zien. Het werk zal

getiteld zijn: **De Vrouw in de hedendaagsche Maatschappij** en zal op dit meer en meer urgent wordend vraagstuk van verschillende zijden licht doen vallen.

Giften voor de Zending.

Ontvangen voor de Generale Kas.

Door W. de Graaf te Nes. W. Dongeradeel saldo Zendingblad f3.20. Door S. de Jong uit de busjes van N. C. de Jong, M. v. Namen, A. de Jong en C. Vermeer te Krimpen aan de Lek f20. Van Tj. Hoekstra te Urk f4. Door A. v. Dam van de kinderen der Christ. School te Oud Beijerland f4.20. Van W. Kirchner, Uitgever van de Kleine Heidenbode, door de lezers betaald boven de abonnementsgelden f13.20. Door H. C. v. d. Schuur te Hillegom, verzameld bij personeel en leerlingen der Christ. School f7.93½. Door C. J. Hondius te Middelburg 10 pCt. van de ontvangsten voor de Zending in Zeeland en Noord-Brabant f720. Door idem de bijdrage van Zeeland en Noord-Brabant voor het Christ. Jav. Boekenfonds f50. Van W. v. d. Molen te Ermelo uit het Nikkertje f1.50. Door J. H. Nieuwenhuizen te St. Maarten saldo Zendingblad en kalenders f12.16½. Door J. J. Worries saldo Zendingblad in de Geref. Kerk te Groningen B. f19.08. Door Mej. B. Atsma van de Geref. Jonged.ver. te Surhuizum f7. Door Ds. A. de Geus van de Geref. Kerk te Knijpe voor de Keuchenius-school f2.50. Door J. Postma van de Geref. Jongel.Ver. te Harlingen f3. Door Ds. C. A. van Nood te Lopik 10 pCt. van de ontvangsten voor de Zending in de Classe Utrecht f102.60. Door Ds. A. Boekenooogen te Apeldoorn 10 pCt. van de ontvangsten voor de Zending in de Classe Apeldoorn f79.50. Door Mej. H. Proper van de Geref. Jonged. Ver. „Martha” te Nieuwendam collecte Jaarvergadering f5. Door P. Kraan te Doorn, saldo Zendingblad f7.50. Van Mevr. de Wed. P. Vellinga te Oosterend Friesland f2. Door Ds. J. Veenbaas van de Zendingvergadering te Koornhorn f7.50. Door W. Feringa te Putten, Veluwe ½ collecte Jaarvergadering Jongel. Ver. f5, ½ busje Christ. School f2.25 en van N. N. f5, te zamen f12.25.

W. BREUKELAAR,

Zaandam, 23 Febr. '18. 1e Quaestor.

Ontvangen voor de uitbreiding van den arbeid van Ds. H. A. van Andel te Solo:

Collecte van de Geref. Kerk te Zuidland f104.15. Door A. v. d. Knaap van de Zendingcommissie te Maasland f20. Gift gevonden in de collecte te Hallweg f100. Van Gebr. van Leeuwen te Veenendaal f1000. Uit het busje van de Christ. School te Leerdam f4.61. Door Ds. Tazelaar, collecte Geref. Kerk, Oostzijde, ex. port. f28.83 en uit het busje van Mej. Chr. v. Andel f24.05.

W. BREUKELAAR.

Zaandam, 23 Febr. '18.

Ontvangen voor de Zending te Djokja-Sclo: Van de Geref. Kerk te Westzaan ½ jaar-

lijksche bijdrage f12.50. Van de Geref. Kerk te IJmuiden f200. Door K. Brug te Eiland Marken: uit de spaarpot van Geertje Visser Gd. f1.51. Uit den spaarpot van wijlen Maretje Kes Kd. f1.50. Van de Geref. Jonged. Ver. Tryfosa f5. Uit het school busje f14.50.

W. BREUKELAAR.

Zaandam, 23 Febr. '18.

Ontvangen bij Ds. Dijkstra: v. Buuren postz. en theelood f25.19½, v. Dijk, Schagerbrug uit h. Kn. f7.83; E. S. de Boer, Jong. Ver. Hindeloopen f5, Gerben Venema te Wierum f2.

H. DIJKSTRA.

Men zende deze giften aan Ds. W. Breukelaar te Zaandam.

Voor de Zending op Soemba.

Adres: Ds. J. Duursema, Trompstraat 24, Groningen.

Ds. Scholten Zuidhorn, Mej. M. Tammeling busje f25.30½ en 114 h. c. en Mej. A. Mulder busje f8.69 is f34.56½. G. Bakema, Nieuw Weerdinge v. d. Jonged. ver. f11.88½, Knapenver. f9.57½ is f21.46. A. Bosman, Oldekerk, saldo kal. f21.47½, zend. busjes f31.06 en van een zuster der Gem. 150 h. c. is f53.29. A. H. Homan, Ten Boer, uit 't Negertje der schoolkinderen f15. Ds. Berghuis, N. Buinen, saldo coll. zendingsdag Ter Apel f25. Ds. Vrieling, Scheemda, saldo kal. f12.50. O. J. Bouwman, Uithuizen g. i. d. c. f0.50. J. Kruithof te Olst saldo kal. door Hermina Evelina Kruithof f5.25. P. M. Pel Stroobos, saldo Zendingsblad f11.10. Ds. Elzinga, Grootegast g. i. d. c. f10 en f1 en f2.50 is f13.50. W. Sonsbergen te Ambt-Vollenhove v. d. zend. busjes f25.70. v. d. Molen, Zuidlaren, uit de busjes f24.05½. Ger. Kerk te Gass-Nijveen g. i. d. c. f2.50. Ds. Dijkstra, Diever g. i. d. c. te Dwingelo f11. W. Borkent te Enschede v. d. zend. ver. f260. Mej. E. Uil, Midwolda, v. d. Jongd. ver. saldo kal. f32. Ds. Postema, Beilen, busjes te Hijken f13.05. Mej. B. F. Bonnema, Grootegast, v. h. Chr. Dameskoor f12.50. Dr. Schot, Kerstcoll. te Den Ham en gift v. f10 is f51.81. Kerstcoll. Ommen f25.48. Kerstcoll. Heemse f104.45 en giften v. f25 en f2 is f131.45. Kerstcoll. Lemele f7.83. Kerstcoll. Avereest f16.64. Kerstcoll. Dedemsvaart f100. Kerstcoll. N. Leuzen f15.22½. Kerstcoll. Gramsbergen f53.23. Kerstcoll. De Krim f29.28. Kerstcoll. De Krim f29.18. Kerstcoll. Hardenberg f79. Ds. de Jong, Wons, h. c. van Jelka v. d. Veen f0.98½. Ds. Broek Roelofs, Schildwolde saldo kal. f11.30. Mej. Joh. Goris, Bergentheim saldo kal. f11.35. G. H. Hutman, Nijverdalen v. d. Zendingsveren. f170. Ds. Petersen, Veendam v. d. schipper A. de Gr. f2.50, saldo kal. f44.20 is f46.70. Ev. Huizen, Roodeschool Zendver. f80.60, negertje school f4, saldo kal. f5.40 is f90. Ds. Dijkstra g. i. d. c. te Dwingelo f1 en f2.50 is f3.50. J. A. Kiers,

ten Post v. d. Jongel. ver. f4. R. Kladder, Kommerzijl h. c. f5.10. W. Westerhof, Lutfegast saldo kal. f27.80. A. Boot, Gez. W. te T. f2. Mej. A. M. Oosterhuis v. d. Zend. studiekering f3.50. H. Waterink Jr. te Haaksbergen saldo kal. f1. J. de Witte, Vriezenveen 250 h. c. f1.25. Ds. Enserink, Siddeburen g. i. d. c. f10. Dr. Hania, Steenwijk v. d. Jond. ver. f8.70. Ds. Ligter, Pieterburen saldo kal. f3.70. E. Star, Godlinze v. d. Jnogd. ver. f3.60. K. D. v. d. Kooi, Winsum-Obergum en Javaantje school f10.75. J. J. Woris, Groningen saldo kal. f19.18. Ds. Sijbesma, Wijhe busje v. Dientje Kleefstra f10. J. F. Ritsema, Loppersum g. i. d. c. f5.94½. Ds. Kievits, Midwolde, busjes v. d. fam. Tuin f5.05. R. Koolstra, Zalk f0.75. J. Koops, Zweelo g. i. d. c. f2.50. Ds. Middelveld, Hoogkerk, A. en E. Wiersema 200 h. c. J. Eeuwema 100 h. c., T. Ronda 82 h. c., J. v. d. Zwaag 200 h. c. is f2.91. Ds. Middelveld saldo kal. f46.10, busjes Jongd. ver. f15.06½ g. i. d. c. f1 is f62.16½. Ds. Middelveld uit Aduard van de Wed. N. N. f2.22. Ds. Middelveld uit Bedum B spreekbeurt Ds. Middelveld f8.25. Nagekomen giften f5.35, kerkbusje f6.53, saldo kal. H. Ormel f25.50 is f45.63. Ds. Middelveld van J. Koopmans, Kuinre busje lokaal f13.16. J. J. Wegener, Wildervank g. i. d. c. f2.50. H. Poppen, Schoonebeek saldo kal. f7.50. A. P. Stol, Oldekerk van H. B. te Gr. f10. R. Beute Kz., Steenwijk g. i. d. c. f10. Ds. Wiersma, Sauwerd busje Joh. K. f4.32, Mej. de Wed. D. f2 g. i. d. c. 100 h. c. is f0.50, saldo Zend. blad f25.75 is f32.57. Ds. Oosterheert, Ter Apel v. e. zuster der Gemeente f1. Ds. Schoemakers, coll. spreekb. i. d. Cl. Zwolle: Wilsom f6.15½, Staphorst f16.10, Ambt-Vollenhove B. f26. Langeslag f27.07½, gift Vollenhove f25. T. Bolhuis, Enumatil v. d. Jongl. ver. f8.70. Ds. Sluys, Staphorst saldo kal. f10.95. Ds. Binnema, Munnekezijl g. i. d. c. f1, Jongd. v. f3.85, busjes kerk en saldo kal. f72 is f76.85. Ds. Bulder, Vroomshoop g. i. d. c. een dankoffer f5. Ds. Meijer, Bierum busje Harm: v. Dijken f21.50, Jan Hoeksema f8.17, Eelje Noordhof f9.12, Klaassien Zaagman f9.35, saldo kal. f8.30 is f56.44. H. Doeburg, Bedum van de Centsver. f170. G. J. Breukink te Holtten, saldo kal. f14, Zend. bl. f12.50 is f26.50. J. de Vries, Kommerzijl, saldo kal. f10.14½. K. Nienhuis, Wetsinge-Sauwerd v. d. schoolkinderen f10. Mej. M. V. v. d. Blom, Smilde, saldo kal. f4.65. Ds. Kersies, Smilde Zend. busje v. Joh. Wedeven f11.83. Ds. Veenbaas, Kornhorn v. d. Zendingsveren. f40, Jongd. v. f5 is f45. Ds. Meijer, Marum zilveren bruiloft H. Reitsma en A. Nijenhuis f10. Ds. Scheepsma, Roodeschool Jongd. v. f6.70, Jaarverg. Jongd. v. f8.34 is f15.24. J. Ds. Gispén, Haulerwijk g. i. d. c. f12, saldo kal. f1.54, saldo kal. Een f3.35, saldo kal. Vries f24.50 — f0.20 is f41.19.

J. DUURSEMA,

Groningen, 22 Febr. '18. Quastor.

OFFICIEELE KERKENORDE

VAN DE

Geref. Kerken in Nederland

DOOR

Ds. W. B. RENKEMA en Dr. J. C. DE MOOR.

Prijs f 1.—, franco per post f 1.04.

Heden verscheen het **SUPPLEMENT** op de Kerkenorde.
Dit supplement bevat de Besluiten van de laatstgehouden Synode
van Rotterdam.

Prijs 10 Cent.

KERKENORDE met SUPPLEMENT franco p. p. f 1.14.

Uitgave: J. ZOMER, Drukkerij „Vada”, Wageningen.

Behoort elk meelevend lid te bezitten.

Slapeloos-

heid brengt iemand in een toestand van volkomen uitputting.

Mijnhardt's Zenuw-Tabletten
overwinnen slapeloosheid spoedig,
en schenken U een verkwikkenden
slaap. Doen gejaagdheid en onrust
ophouden en genezen U van
zenuwachtigheid.

Per koker 60 ct., 3 kokers f 1.70.
Onschadelijk, zuiver samengesteld.
Verkrijgb. bij Apoth. en Drogisten.
Eisch vooral merk „Mijnhardt”

Disponibel.

Goosen & Swagerman

ORGEL- EN PIANOHANDEL
DEN HAAG   **TEL. 2051**

Boekhorststraat-149

FRANCO LEVERING DOOR GEHEELE LAND

SPECIALE INRICHTING VOOR
GEREEDEMAKING VOOR DE TROPEN

PEEK & CLOPPENBURG

Grootste Heeren-en Jongeheeren
KLEEDINGMAGAZYNEN

In alle voornamen plaatsen

LEVENS- en ONGEVALLENVERZEKERING

DE AMSTERDAMSCH

AMSTERDAM: Tijdelijk adres: HEERENGRACHT 414.

Directie: Jhr. A. F. DE SAVORNIN LOHMAN Jr., Jhr. J. DE SAVORNIN LOHMAN,
Mr. J. C. L. VLAANDEREN.

Bij J. H. KOK te Kampen is verschenen de
4^e geheel herziene
druk van " "

HET HUWELIJK DOOR
Dr. A. DUPONT
Geneesheer-Directeur te Ermelo.

Een uitnemend boek voor Gehuwden en Verloofden, met geneeskundige wenken, nuttige raadgevingen en ernstige waarschuwingen, waarvan in korten tijd reeds de **VIERDE DRUK** is verschenen. Door de **gansche Chr. Pers** dringend aanbevolen. Prijs f2.25, in stempelb. f2.85. Verkrijgbaar in elken Boekhandel en bij den uitgever J. H. KOK te Kampen.
Vraag uitvoerig prospectus.

VACANT.

Hôtel-Rest. "DE HOOP"
Warmoesstr. 158. Tel. 9132 N. Amsterdam.
Logies f 0.50, f 0.60 en f 0.75.
" Diners vanaf 50 cent. "
Aanbevelend, A. L. ALDENKAMP.

H. F. DE CHARRO & ZONEN.
PAPIERHANDEL - DEN HAAG.
PAPIERFABRIEK TE EERBEEK.
Vraagt onze nieuwe collectie Pakpapieren.

CLICHÉ-FABRIEK-UTRECHT
DIR. RUNCHEL. JERUSALEMSTEEG 9
□ □ □ □ □ UTR. □ □ □ □ □

Christelijk Internaat Wilhelmina, te Zeist,
neemt niet meer dan 20 leerlingen. Daardoor kunnen ouders verzekerd zijn, dat voor hun kind alles gedaan wordt, wat eenigszins mogelijk is.
J. POPPES Jzn., Hoofdonderwijzer.

GOEDKOOPSTE, BESTE KERKBIJBEL met Psalmen, formulieren eaz.
Prijscourant met proefpaglaa' op aanvraag gratis. Kerkeraden en andere
besturen bij minstens 10 exemplaren, 15 pCt korting.
Uitgavers-Gemeenschap. BUREAU A. A. S. J. DEKKER.

KUYPER, BAVINCK en RUTGERS BIJBEL-UITGAVE.

HET ZENDINGSBLAD

VAN DE
GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND

En dit Evangelie des
koninkrijks, zal in de
geheele wereld gepredikt
worden tot een getuigenis
allen volkeren.
Matth. 24 : 14

Redactie:
H. DIJKSTRA, Rotterdam.
J. HANIA, Steenwijk.

Comm. v. Toez. en Controle:
W. BREUKELAAR, Zaandam
W. B. RENKEMA, Renkum

INHOUD: Wat baat het een mensch. — Br. n. Ant. — Het Zendingshospitaal te Keboemen. — Adjibarang. — Soemba. Ds. L. P. Krijger. — Dr. Harrestein. — Korte Berichten. — Leestafel. — Giften.

Wat baat het een mensch, zoo hij de geheele wereld gewint en lijdt de schade van zijne ziele?

Want wat baat het een mensch, zoo hij de geheele wereld gewint, en lijdt de schade van zijne ziele? Of wat zal een mensch geven, tot lossing van zijne ziele?
Matth. 16 : 26.

Ieder mensch heeft eene ziel. Zij is een van de twee groote bestanddeelen, waaruit de mensch bestaat. Zij is *in* het lichaam en *werkt* in dat lichaam van den mensch. Toch is ze geen deel van het lichaam, zoodat ze niet anders zou zijn dan het fijnste bestanddeel van onze hersenen. Wel is er nauwe samenhang tusschen de ziel en het lichaam; lichaam en ziel zijn op het innigst aan elkaar verbonden; er gaat gedurig wederkeerige actie van ziel en lichaam op elkander uit. Dat blijkt wel uit hetgeen de Heilige Geest ons leert in de Schrift: b.v. „Een gezond hart is het leven des vleesches” (Spr. 14 : 30); en wederom: „Het licht der oogen verblijdt het hart” (Spr. 15 : 30). En weten wij ook niet wel uit de ervaring hoe b.v. bekommerning in de ziel groote verwoesting van het lichaam ten gevolge kan hebben, ja de verslagenheid der ziel soms leidt tot algeheele knakking van het lichamelijk gestel?

Niettemin, hoewel het leven der ziel van grooten invloed is voor het lichaam, de ziel is toch niet een deel van dat lichaam, maar ze is een *zelfstandig*, en dan *onstoffelijk* en meteen ook *onsterfelijk* bestanddeel van den mensch.

Die ziel des menschen nu heeft groote waarde. Ze is een kleinood van bijzondere uitnemendheid. Kostelijker dan robijnen. Vele aardsche schatten

zijn met elkander lang zooveel niet waard als ééne ziel. Zoodat een mensch die zeer rijk is, en wiens vermogen nog gedurig en overvloedig aanwast, doch die nu de schade zijner ziel lijdt, d. w. z. dat zijne ziel voor eeuwig verloren gaat, toch nog een diep ongelukkig mensch is. Leert ons dat niet zeer duidelijk de gelijkenis van den rijken dwaas uit Lucas 12? Zijn land had wel gedragen. „En hij overleide bij zich zelven, zeggende: Wat zal ik doen? Want ik heb niet waarin ik mijne vruchten zal verzamelen. En hij zeide: Dit zal ik doen: ik zal mijne schuren afbreken en grootere bouwen en zal aldaar verzamelen al dit mijn gewas en deze mijne goederen, en ik zal tot mijne ziel zeggen: Ziel, gij hebt vele goederen, die opgelegd zijn voor vele jaren, neem rust, eet, drink, wees vroolijk. Maar God zeide tot hem: Gij dwaas, in dezen nacht zal men uwe ziel van u afeischen, en hetgeen gij bereid hebt, wiens zal het zijn? Alzoo is (het met dien) die zich zelven schatten vergadert, en niet rijk is in God.”

Ja, Jezus zei zelfs dat ééne ziel meer waarde heeft dan *de geheele wereld*, „Want wat baat het een mensch, zoo hij de geheele wereld gewint, en lijdt de schade van zijne ziele?”

Nu is elke ziel door de zonde een *verloren* ziel. Ze is van nature onrein; gansch melaatsch; walgelijk en wegwerpelijk. Tenzij er zaligmakende genade komt om ze te „lossen”, moet ze in de eeuwige verdoemenis omkomen.

Hoe noodig is het daarom verlossing van de ziel te zoeken. Wat gaat er veel verloren als er maar ééne onsterfelijke ziel verloren gaat, die meer waardij heeft dan de geheele wereld.

En wat is het dan eene openbaring van zeer groote barmhartigheid dat Christus Jezus gekomen is om verloren zielen te redden. Hij is geboren, heeft steeds geleden, is aan het vloekhout gestorven, doch stond ook weer op en leeft nu eindeloos ook tot redding van zielen. Om die zielen te bevrijden van het geweld der hel heeft Hij — zegt onze belijdenis (art. 18) — zelf ook „eene ware menschelijke ziel aangenomen”. Want aangezien de ziel zoowel verloren was als het lichaam, zoo was het van noode, dat Hij ze beide (— d. i. lichaam en ziel —) aanname om ze beide zalig te maken. En om den arbeid van Christus' ziel wordt nu de ziel van de zijnen weer verlost en gered. Christus maakt van *verloren* zielen weer *behouden* zielen. Van Gods toorn zijn ze dan weer bevrijd. In Gods gunst mogen ze weer deelen. Hij verrijkt en versiert ze met Zijn heil. In alle zielsgevaar blijft Hij ze met Zijne vleugelen dekken. Keer, mijne ziel, zoo kan dan gezongen, tot uwe ruste weder; Gij zijt verlost, God heeft u welgedaan. Of ook: Prijst den Heer, met blijde galmen, Gij, mijne ziel, hebt rijke stof.

O mensch, mogen wij dan wel zeggen, zoek dan toch vóór alle dingen, de behoudenis van uwe ziel; anders zal zij voor altoos onder den rechtvaardigen toorn moeten verzinken. Zoek toch de redding van uwe ziel bij Jezus. Haast U om uws levens wil. Diep *ongelukkig* wie de schade van zijne ziel lijdt. *Welgelukkig* die bij Christus reiniging heeft gezocht en gevonden van zijne ziels-melaatschheid en ervaren mocht, dat de Heere hem *vrij* sprak op hetzelfde oogenblik, waarop hij als een doemschuldige het doodvonnis inwachtte. Wat is het ruim in de ziel als hare behoudenis wordt genoten! Hoe moeten de verlost en zich telkens weer door opgewekt gevoelen tot 's Heeren lof en dienst! Wat zal ik met Gods gunsten overlaan, dien trouwen Heer voor Zijn genâ vergelden!

En wat heeft dat ernstige woord van Jezus: „wat baat het een mensch, zoo hij de geheele wereld gewint, en lijdt de schade van zijne ziele” ook groote beteekenis voor de Zending.

In tweeërlei opzicht. Ook ééne Heiden-ziel is meer waard dan de geheele wereld. En ook die zielen der Heidenen zijn, zooals ze in zich zelf

zijn, verloren zielen. Hoe gewenscht is het dan dat ook hunne zielen worden gelost. Maar hoe noodig is het dan ook dat hun gepredikt worde de eenige naam, die onder den hemel tot redding van zielen gegeven is. Zij kunnen zelf hunne zielen niet bevrijden; niemand hunner zal ook de ziel van een ander immermeer kunnen verlossen. (Ps. 49). En van geen enkelen afgod is ook ooit eenig zieleheil te verwachten. Alleen Jezus kan helpen.

Zijn naam moet daarom gedragen voor alle heidenen, opdat ze, in Hem geloovende, zich blij beroemen in de weldaad dat hunne verloren ziel is gered.

Wat moet dus de groote waardij van de zielen der Heidenen die ook maar alleen door het bloed van Jezus behouden kunnen worden, aansporen tot Zendings-actie!

En voorts ligt in Jezus woord ook altijd weer groote *bemoediging* bij allen Zendings-arbeid!

De Zending is een werk van veel geloof; van groot geduld; van taaie volharding! „Wat geeft het weinig" dat Zendingswerk, is soms de moedeloze klacht! — Hoe pover en mager zijn de resultaten! Wat worden er weinigen tot den Heere bekeerd! enz. — gij kent de bezwaren ook wel, die er vaak worden ingebracht. Laten wij nu echter nooit vergeten dat indien ook de zielen maar als „één bij één" in plaats van bij tientallen en bij honderden worden opgelezen", er toch nog groote vrucht op den arbeid wordt verkregen; omdat ééne enkele onsterfelijke ziel naar het woord van Jezus, meer waard is dan eene geheele wereld, die voorbijgaat. Daardoor aangemoedigd behoeft een klein getal van toegebrachten, na soms jarenlangen arbeid, niet traag te maken in het benaarsstigen op het Zendings-veld. Ook al werd hier of daar slechts ééne ziel gered, de arbeid zou deswege al volstrekt niet ijdel zijn in den Heere. En als die ééne geredde eens onze eigen zoon of dochter was wat zouden wij dankbaar zijn dat „de Zending" daar zoo lang was voortgezet en zoo'n blijde zegen was verkregen.

Steenwijk, April 1918.

J. HANIA.

Brieven naar Antiochie.

Gel.! Laat ik beginnen met een verlies, dat wij geleden hebben, ook bepaaldelijk de Zending, in Prof. Dr. P. A. E. Sillevis Smitt, die in 1867 geboren was en 24 Febr. 1918 op 50-jarigen leeftijd weggenomen. Hij was een warme Zendingsvriend, had zitting als Deputaat voor art. IV Zend. Orde voor het examen en onderwees aan de Universiteit ook theorie en historie der Zending. Zijn werk is als prof. niet veel geweest, slechts een viertal jaren mocht hij die eervolle plaats innemen en vermoedelijk ondermijnde hem al dien tijd het lichamelijk lijden, dat hem nu ten grave sleepte. Zijn beste jaren bracht hij door te Rotterdam 1896—1910 en groot was hier de deelneming, bij zijn lijden en overlijden. Hij ruste in vrede.

Intusschen gaat de wereld zijn gang. Wij sterven weg en anderen staan op. Een aandoenlijke gedachte, maar toch ook heerlijk. Als wij onmisbaar waren, met hoeveel angst moesten wij dan onze krachten zien slinken.

De Zeeuwsche Zending laat een jubelzang hooren. Er was f 24000 noodig voor een kerkgebouw en een pastorie te Magelang en men schreef daarvoor een geldleening uit. De leening is meer dan volteekend. Er is geloof ik geen zending van één der provinciën die met zooveel zorg begonnen is. Zullen wij? zullen wij niet? Zou het kunnen? Zou het ook te zwaar worden? Zoo vroeg men, zoo zuchtte men. Maar het loopt heerlijk. Gij zult met mij eens zijn, als ik Zeeland met deze leening gelukwensch.

Zeeuwen zijn Calvinisten en Calvinisten is een wonderlijk volk. Een

moderne Prof. die een zeer bekenden Calvinistischen naam draagt, maar van wiens verwantschap ik niet op de hoogte ben, teekent ze volgens de Bazuin aldus:

„*Modern oordeel over de Calvinisten.* De moderne Prof. Dr. J. Lindeboom, van Groningen, spreekt van Calvin als „de sterke, harde, systematisch-aan-gelegde geest" en noemt den Calvinist „den in het dagelijksch werk Gods werk en Gods bevel zienden, zuinigen, soberen, ordelijk gezinden, eenigszins door praedestinatie somber getinten, voor de eere Gods zwoegenden mensch; die zichzelf wegcijfert, die offers wil brengen, om van deze aarde te maken wat van haar te maken is, opdat niet het schepsel maar God in de eerste plaats zou worden verheerlijkt. Altijd en overal is het Calvinisme organisator geweest. Men ziet het in de Calvinistische landen. Zij waren de beste koloniseerders, zij hadden de best geordende staatsinrichtingen, de beste militaire legers en waren de beste organisators van het handels- en bedrijfsleven."

Dat is een heerlijk getuigenis. Ik heb er wel ontmoet, die zich gaarne Calvinisten noemden, maar op dit portret maar heel weinig lijken.

Mij werd verzocht uw aandacht te vestigen op het werk van den *Zendingsstudieraad*. Dit is een vereeniging, die de studie der Zending wil bevorderen door spreken, door 't houden van een jaarlijksche zomerconferentie, door het uitgeven van boeken, leiddraden bij de Zendingsstudie en andere. Gij begrijpt wel dat dit alles veel geld kost, en hoewel er iets verdiend wordt door het uitgeven van boeken, de kosten loopen toch ver boven het gewin. De Gen. Synode heeft reeds herhaaldelijk besloten dezen raad te steunen, eerst met f 150 en nu met f 100.— per jaar. Nu is dat voor de Gen. kas wel genoeg, want deze heeft weinig inkomsten, maar als men rekent dat onze kerken met elkander jaarlijks meer dan een ton voor de Zending samenbrengen, dan is dat niet genoeg. Ook heeft de Raad besloten zich te wenden tot de verschillende Zendende Kerken. Elk wat, dan draagt het gemakkelijk.

Wanneer gij die zaak nu eens aanbevelen wilt, dan kunt gij er op wijzen, dat ten minste een drietal boeken zijn uitgegeven, die voor onze zending van belang zijn.

a. *De Hedendaagsche Zending in onze Oost*, waarin ook onze Zending wordt besproken.

b. *De Islam*, vertaald en bijgewerkt door Mevr. van Andel-Rutgers, dat voor Midden-Java van belang is.

c. *Het Animisme* dat voor Soemba veel waarde heeft.

Hoewel deze boeken nu niet expres voor ons zijn uitgegeven, wij mogen deze uitgaven toch waardeeren en doen wel goed als wij de zaak steunen.

Dat Ds. W. de Haas den Zendingdienst gaat verlaten, wordt helaas, bevestigd. Wij staan niet alleen in onze afkeuring van de publicatie van dit bericht in de „Standaard". Ds. Klaarhamer van Utrecht laat er zich vrij scherp over uit. Ik knip zijn stukje uit de „Utr. Kerkbode".

„*Onaangenaam.*

„Het was voor den Kerkeraad der Gereform. Kerk van Utrecht, het was voor de Familie van Ds. de Haas, zoowel als voor hem zelf, verre van aangenaam, dat de couranten noodig vonden, om zich te haasten het bericht te publiceeren, dat Utrecht's missionaire Dienaar te Poerworedjo zijn ontslag uit den Zendingdienst neemt en eene benoeming als directeur van een Rijkstuchtschool te Semarang heeft aangenomen.

„Terwijl sommige publicisten het dan bovendien nog noodig vonden, er allerlei beoordeelingen van feiten en beweegredenen aan toe te voegen.

„Het zou voor alle betrokkenen wel aangenaam zijn, indien men nu vooreerst de publieke bespreking der zaak liet rusten.

„De Kerkeraad maakte tot heden niets publiek, omdat hij wacht op een

schrijven van Ds. de Haas, waaruit hij pas precies zal vernemen, wat Ds. de Haas besloot, met welke redenen hij zijn besluit motiveert en wat hij aan den Kerkeraad verzoekt of heeft voor te stellen.

„Zoolang dit schrijven niet is ingekomen, is alle oordeel voorbarig, en dacht het den Kerkeraad beter, nog niets te publiceren.

„Hij kan ook nog geen enkel besluit nemen, en nog minder eenige handeling doen.

„Waarom kon men niet wachten tot ten minste de Kerkeraad gesproken had? Waarom had men zoo'n haast, om de zaak op straat te brengen?

„Dit heeft nu reeds aanleiding gegeven tot overhaaste en schadelijke besluiten.

„Zoodra de Kerkeraad spreken kan, zal hij dit doen.

„Een kwade tijding komt altijd vroeg genoeg.

KLAARHAMER."

Er zijn vele predikanten die sommige dingen, b.v. krankheid, zeer zorgvuldig zoeken te verbergen, omdat ze vreezen in de courant te komen. Voor een oud man als mij hindert dat niet, maar jonge menschen, die nog een toekomst hopen te hebben, worden niet graag der wereld bekend gemaakt als ziek, zwak of iets dergelijks. Onze bladen moesten wat bescheidener zijn.

De weg van Dr. Harrestein is wel zeer moeilijk. Hij is te Thorshavn op de Faroër-eilanden met de „Hertog Hendrik" gelukkig aan wal gekomen en dat was een uitkomst na den zwaren storm, die ons oorlogsschip als een notendop op en neder smeed. Het roer werd beschadigd en op de Faroër-eilanden is geen gelegenheid om zulk een schip te repareeren. Zoo zijn er twee sleepbooten op af gestuurd en deze hebben den „Hertog" en mede onzen Dr. Harrestein naar Bergen in Noorwegen gesleept. Hoe nu verder de weg van Dr. Harrestein zal wezen kan ik u niet vertellen. Hij zal, hoop ik, niet bijgeloovig zijn, anders zou hij den moed verliezen.

De sterke drank heeft in de Tweede Kamer een kleine tegenspoed onderhouden, maar laat u dit niet ontrusten, ik kan u verzekeren dat hij dappere verdedigers heeft. Laat ik u dat geschiedenisje eens vertellen. De heer Gerhard had met negen andere heeren een motie ingediend, aldus luidende:

„De Kamer,

van oordeel, dat ter afdoende voorkoming van het alcohol-gevaar voor Nederlandsch-Indië het noodzakelijk is, dat er een algemeen alcohol-verbod voor de geheele inlandsche bevolking en voor de daarmede gelijkgestellten worde uitgevaardigd,

gaat over tot de orde van den dag".

In 1913 heeft de heer Gerhard deze zaak ook ter sprake gebracht en een motie ingediend. Deze motie was uitgesteld en eindelijk in Maart 1917 behandeld. De Minister had er zich met een praatje afgemaakt. Maar nu bleek dat de opbrengst van de alcohol in Indië weer met anderhalf-millioen guldens was verhoogd en nu kwam de heer Gerhard nog eens weer. De toeneming van de opbrengst was naar zijn inlichtingen te wijten aan het gebruik van Jenever op Inlandsche feesten.

Er vielen vrij harde woorden. De heer Gerhard vroeg bewijs dat de Regeering zijn motie van '13 niet *kon* uitvoeren. De minister antwoordde: Of niet *wilde*. De heer Gerhard weer: De regeering mag niet niet willen. De minister zocht zich te dekken achter den „Volksraad" een college dat in Indië zal samenkomen en adviezen geven.

De heer Gerhard werd aangeraden zijn motie in te trekken. Hij weigerde zeer beslist en de Kamer nam de motie aan met 31 tegen 30 stemmen. De alcohol zal er echter geen schade van hebben. De Minister weet zich wel te dekken. Toen hij erg in het nauw zat, beriep hij zich op de verantwoordelijkheid der Regeering. De heer Sibinga Mulder schoot ter hulpe en noemde

het voorgestelde middel „onjuist, zelfs niet ongevaarlijk". Hij noemde het rechtsongelijkheid, dat den inlander iets verboden zou zijn, wat de Europeaan wel mag doen. Aan dappere verdedigers onthrak het koning alkohol dus niet.

Wees zoo vriendelijk er op te letten dat de blikken busjes en knikkertjes voortaan verhuisd zijn van Steenwijk naar de Bilt. Eigenlijk is het zoo. Dr. J. Hania is verhuisd en zijn dochters zijn met hem verhuisd en met die dochters zijn de busjes verhuisd. Wie derhalve busjes begeert moet een postwissel zenden aan Mej. S. Hania te de Bilt bij Utrecht. Let er wel op, Mej. Hania verzendt alleen na ontvangst van een postwissel. Geen geld, geen Zwitsers! Wie geld wil zenden voor de Generale Kas moet dat adresseeren aan Ds. W. Breukelaar.

Ontvangt nu alle Antiochieërs hartelijke groeten van uw vriend

H. DIJKSTRA.

Rotterdam, Snellinckstraat 54a.

Maart 1918.

Het Zendingshospitaal te Keboemen.

Een zendingshospitaal te Keboemen, wie had daarvan durven droomen, een jaar of tien geleden. We dachten, dat het reeds iets groots was, dat we één zendingshospitaal op Midden-Java, te Djogja, hadden. Ten behoeve van dat hospitaal werd eene organisatie over het geheele land gevormd. Want alle zendende kerken verheugden zich over dat hospitaal, en alle hadden ze daar belang bij. Dat zij te eeniger tijd elk haar eigen hospitaal zouden hebben; daaraan dacht men niet.

Maar Djogja is niet het eenige gebleven. Eerst kwam er Poerbolinggo bij, toen Solo, en dan ook Keboemen, terwijl een hospitaal te Poerworedjo reeds in aanbouw is, en voor Wonosobo de plannen gereed zijn. Ook zijn voor deze beide posten de zendingartsen reeds ter plaatse.

Er was op het zendingsterrein behoefte aan zulke inrichtingen. Niet zoodra heeft een zendeling onder de bevolking eenige bekendheid verkregen, of ze komen tot hem met hunne ziekten en kwalen. En hij doet niets liever, dan de gevraagde hulp verschaffen. Want zulks brengt hem nader tot het volk, en opent de gelegenheid om hen te spreken van den Zaligmaker, Dien zij kennen moeten.

Maar medische hulp, die wij aanbieden, moet goede hulp zijn, zoo goed als mogelijk is. En die allerbeste hulp kan een zendeling niet persoonlijk bieden. Daar zijn doktoren voor noodig. En ook hospitalen. Want in vele gevallen komt het voor het behoud van een zieke op de verpleging aan, meer dan op het medicijn.

Zoo ontstond de vraag naar een hospitaal, óók in de Friesche zending. Maar het geldelijk bezwaar woog natuurlijk! De kosten

moesten overrekend worden. Er zou veel geld noodig zijn. En toch, het ideaal bleek niet onbereikbaar. Met f 12.000 uit Friesland zou het doel te bereiken zijn; want het Gouvernement was borg voor 3/4 van de oprichtingskosten.

Op die wijze durfde men in Friesland van wal te steken. Het besluit tot den bouw van een hospitaal werd genomen in 1912. Een dokter werd gevonden, niet vóór 1914. In 1916 kon de stichting voltooid en in gebruik genomen worden. Wat tot stand kwam, ging uit boven 't oorspronkelijk plan der Friesche Kerken, en de gang van zaken tot op het huidige oogenblik overtrof verre onze verwachtingen.

Ik zal trachten van de geheele inrichting een korte beschrijving te geven, met verwijzing naar den platten grond, die hiernevens is afgedrukt, naar eene teekening van den Heer Polman.

Het terrein ligt met de voorzijde aan den spoorweg, die de afdeeling Keboemen van O. naar W. doorsnijdt. Langs de voorzijde staan 3 gebouwen: links het zusterhuis, bestemd voor woning van twee Europeesche verpleegsters, en met twee groote kamers aan den achterkant voor onze Javaansche helpsters, wier aantal nu reeds meer dan een tiental bedraagt. In het midden staat aan de voorzijde 't z.g. polyklinikgebouw met den ingang tusschen twee kleine kamertjes aan de voorzijde: een portierskamertje en een bergplaats voor een brancard (een ziekenwagentje). Boven den ingang prijkt in den gevel de naam van het ziekenhuis: Pandjoeroeng, d. i. Verhooring. Daarachter is een groote wachtkamer, waar zich elken morgen gemiddeld 70 a 80 patienten verzamelen. Van die

voor 't eerst komen, worden naam en woonplaats aangeteekend, terwijl zij een genummerde kaart ontvangen met naam en adres. Nadat de wachtenden in een korte toespraak op Christus zijn geweest, gaan zij met hun kaart naar de Dokterskamer om onderzocht te worden, en vandaar verwezen te worden naar het Verbandkamertje, waar een helper zit voor wondbehandeling; of naar een der zalen voor opname, of naar de Apotheek, waar twee Inl. apothekersbedienden gereed staan om hunne recepten klaar te maken. In hetzelfde gebouw bevinden zich, behalve de genoemde vertrekken, ook nog een Magazijn voor geneesmiddelen, en een Laboratorium voor den dokter. Het derde gebouw aan de overzijde is de Directeurswoning met een afzonderlijk Kantoor naar den kant der polikliniek, en aan den anderen kant de noodige bijgebouwen.

De foto hiervan komt in het volgende nummer.

Achter elk der drie genoemde gebouwen bevindt zich nog twee andere. Achter het zus. huis aan den linkerkant staan 2 zalen voor de opname van 64 vrouwelijke patiënten en enkele kleine kindertjes; achter de polikliniek in 't midden staat het Operatiegebouw met 2 ruime, naar de eischen des tijds ingerichte operatiekamers en een paar andere vertrekken; en daarachter begint een lange rij vertrekken voor verschillende doeleinden, o.a. een linnenkamer, een kantoor, een kraamkamer, verschillende magazijnen, een keuken, en andere noodige bijgebouwen. Aan weerszijden dezer bijgebouwen zijn putten, met hooge reservoirs, waarin het water wordt opgepompt, om vervolgens door ijzeren buizen gebracht te worden over 't geheele terrein, naar de plaatsen, waar het dienen moet. Nevens deze bijgebouwen, geheel achter op het terrein, bevindt zich in een afzonderlijk gebouwtje ook de machine, die een benzineachtige vloeistof tot gas verwerkt en met dampkringslucht vermengt. Op die wijze zijn wij in staat het geheele terrein en al de gebouwen van het noodige gas voor verlichting te voorzien niet alleen, maar ook om hier en daar aangebrachte gaskooktoestellen te gebruiken. Dat deze bijgebouwen in een lange rij achter elkaar geplaatst zijn heeft voorts de nuttigheid, dat op deze wijze scheiding gemaakt worden tusschen vrouwenzalen links, en de mannenzalen rechts. In een inrichting, waar zooveel menschen van beiderlei kunne verpleegd worden, is althans op Java een dergelijke indeeling van groot belang.

Het is reeds niet meer noodig achter de Directeurswoning de twee mannenzalen aan te wijzen, die zich daar bevinden. Een enkel woord nog over de inrichting van zulk een

zaal. Gelijk uit de teekening blijkt bestaat zoo'n zaal uit een groot vertrek in het midden (20 M. lang en 6½ M. breed) benevens 2 kleine vertrekken op ieder uiteinde. De vier kleine vertrekken, ieder met 2 bedden; dienen voor verpleging van patiënten, die om een of andere reden apart moeten liggen. Deze kamertjes zijn door middel van gaas in de raam- en deuropeningen muskietenvrij gemaakt. Aan de achterzijde van iedere zaal is een kamertje voor berging van de noodige instrumenten, medicijnen, verbandstoffen, linnengoed, eetgerei enz.

De patienten liggen op ijzeren kribben, met dubbele mat (voor matras), een kapokkussen met witte sloop; en voor een deel ook met een wit laken. In 't midden van elke zaal staat een lange tafel van eikenhout, met de noodige banken; voor patienten, bezoekers en verplegers. Ook op de open gaanderij vóór iedere zaal staan banken met leuning, voor patiënten die daar van de buitenlucht genieten mogen.

Al de gebouwen, hierboven beschreven, zijn door een ringmuur ingesloten, die het terrein geheel begrenst aan de Oost- en Zuidzijde, en die aan den Westkant een scheidslijn trekt tusschen de directeurswoning en de mannenzalen aan den eenen kant, en de woningen voor getrouwde Inlandsche helpers aan de andere zijde. Zulke woningen zijn er vier, gebouwd twee aan twee met gemeenschappelijke put, en wederzijds een keuken en badkamer onder hetzelfde dak. Die woningen zijn, evenals alle gebouwen tot het hospitaal behoorende, geheel van steen opgetrokken, gebinten en daksparen van djatihout (Indisch eiken) en de vloeren van Portlandcement. Het houtwerk, van deuren en ramen is grijs geschilderd; de gepleisterde wanden gewit, en aan de binnenzijden met calcarium lichtgrijs of groen gekleurd en met donkerder randen afgezet; zoodat het geheel een gezellig aanzien heeft. Voorts zijn alle gebouwen binnen den ringmuur door overdekte gaanderijen, met gepleisterde vloeren, onderling verbonden, zoodat men zich om van het eene gebouw naar 't andere te komen niet aan den tropischen regen heeft bloot te stellen.

Het meest verblijdend is, dat het ziekenhuis van de opening af, terstond in het vertrouwen der bevolking heeft gedeeld. Alle beschikbare plaatsen waren steeds bezet. In vele, zeer vele, ook van de allerernstigste gevallen mocht reeds hulp geboden worden; zoodat de naam van het hospitaal in wijden kring onder de Inlanders reeds gevestigd is. Honderden zijn op die wijze het voorwerp geweest van Christelijke liefde betoon, en kwamen met het evangelie in aanraking onder omstandigheden, die geschikt waren hun

wantrouwen weg te nemen, en hunne belangstelling gaande te maken.

Mogen Gods oogen steeds open zijn over deze plaats. Zij Hij hun, die daar arbeiden, en hun, die daar hulpe zoeken, steeds een verhoorend God, en geve Hij dat velen Hem daar mogen leeren kennen, Die onze krank-

heden op zich genomen en onze smarten gedragen heeft, opdat wij, en allen die in Hem gelooven, komen mogen daar, waar geen inwoner zeggen zal: Ik ben ziek.

K. v. DIJK.

Heerenveen.

ADJIBARANG.

Dr. Esser te Poerbolinggo heeft een aardig briefje geschreven, dat wij voor een deel overnemen, na het in gewone spelling te hebben overgebracht. Hij verhaalt:

„Hij had rheumatiek. Was naar Poerbolinggo gekomen om zich te laten helpen. Een kort oud mannetje. Kortgeknippte grijze haren. Levendige, schitterende oogen. Vriendelijk en goedhartig.

Hij wordt opgenomen en krijgt een plaats in een van de zijkamertjes der mannenzaal.

Dagelijks hoort hij den helper uit de Bijbelsche Geschiedenissen van Hoezoo voorlezen en vertellen. Het slaat aan. Een Javaansch Nieuw Testament en een dito Kort Begrip worden aangeschaft. Zóó ontmoet ik hem. Een jonge makker had op zijn aanraden een volledige Maleische Bijbel gekocht.

Tijdverdrijf vinden ze vooral in het opzoeken der teksten, aangehaald in de Evangelieën, in het Maleische Oude Testament en evenzoo van die der vragen in het Kort Begrip. Bij den oude is het blijkbaar meer dan tijdverdrijf. „Mijn oogen zijn hier geopend”, zoo betuigt hij aan zijn jongeren kamergenoot. Nu de dokter laat hem maar wat extra lang blijven, opdat zijn oogen nog meer en voller open zouden gaan.

Doch eindelijk is de tijd van huiswaarts te keeren aangebroken.

Niet lang is hij weg, of onze helper Jozua krijgt een brief dat hij zijn afgod (tepékong) en de os van zijn voorouders weggedaan heeft en velen hem om verklaring vragen.

Natuurlijk zenden wij er een helper heen.

Maar ook zijn wij zelf zeer begeerig eens te zien, hoe het met onze vriend staat.

Maar hij woont in Adjibarang. Een heele tocht.

De heele afstand Poerbolinggo-Adjibarang is ongeveer als van Amsterdam naar

Utrecht. Ditmaal had ik het geluk, dat een Christenbroeder te Poerwokerto, Opzichter bij de irrigatie, zoo vriendelijk is, na eerst in Poerbolinggo de Hollandsche godsdienst-oefening bijgewoond te hebben, mij per auto er te brengen. In één uur waren wij er. Wat is dat toch een heerlijk vervoermiddel.

Wij bevonden dat onze vriend woonde in een armoedig, maar tamelijk ruim bamboehuis, met aarden vloer. Hij of liever zijn ook al oude vrouw hield een warong (kleine winkel) van etenswaren.

Wel had hij mijn briefkaart door een kleine onduidelijkheid in het adres niet ontvangen. Toch was de ontvangst aller lieflijkst. Na van een zeer vette rijsttafel met veel varkensvleesch genoten te hebben, werd een klein gezelschap vergaderd: een stuk of 5 Chineezen, één Javaan, een paar Chineesche vrouwen en wat kinderen.

Mijn gastheer zei mij, dat ik het Kort Begrip moest behandelen. Zóó spraken we over den eenigen troost in leven en sterven.

We zaten ook zoo knus bij het schemerlicht van een slecht brandende petroleum lamp bij elkaar.

Voor al de vrouwen waren telkens levendig aan het discusseeren. Begrijpen deed ik het maar half. Toch wel genoeg om er telkens een punt van aanknooping in te vinden.

Na afloop was er gelegenheid, Javaansche, Chineesche en Maleische boeken te koopen, waar druk gebruik van werd gemaakt, al waren het dan ook geen dure boeken die verkocht werden. Van 3, 6, 8 cent, één (het Kort Begrip) van 25 cent.

Voldaan keerden wij huiswaarts.

Moge het Ngirad, onzen helper te Grendeng, onder wiens ressort Adjibarang ligt, gegeven zijn, het kleine plantje met wijsheid te verzorgen, opdat het onder Gods zegen moge opschieten."

5 Dec. 1917.

B. J. ESSER.

SOEMBA, Ds. L. P. KRIJGER.

Karoeni, 24 Augustus 1917.

Waarde Broeders.

Weer brand.

Het doet mij genoegen, dat ik weer stof genoeg heb om U het een en ander omtrent

den arbeid in West-Soemba mee te deelen. Er is verblijdend nieuws, maar laat mij U eerst een minder prettig bericht meedeelen. Eergisteren, 22 Aug., precies te middernacht is de school met onderwijzerswoning te Ka-

ronie afgebrand. Het lijdt geen twijfel, of de oorzaak schuilt in de onvoorzichtigheid van een paar schooljongens, die bij den goeroe in huis wonen. Zij hebben blijkbaar het vuur in de keuken 's avonds niet goed gedoofd, zoodat dit, terwijl zij reeds slapen, weer is opgevlamd en met de wand en het dak in aanraking is gekomen. Toen ik op het geroep van den onderwijzer (de school is maar een 50 Meter van ons huis verwijderd) toesnelde, stond de keuken reeds in lichte laaie en daar de wind juist in de richting van de school en van ons huis was, vatte ook het dak van de school onmiddellijk vlam. En dan is er niets meer aan te doen. De jongens en meisjes hebben nog de grootste helft van de schoollbanken er uit kunnen halen, die zijn van de meeste waarde. Toen de school eenmaal geheel in brand stond, liep ook ons huis groot gevaar. Een kwartier lang regende het vonken en stukken brandende alang-alang op ons dak. De jongens waren er echter opgeklommen en sloegen het vuur met natte doeken uit. Het waren spannende oogenblikken, maar er is niets beschadigd. De Heere heeft ons huis gespaard. O, hoe dankbaar waren we nu voor ons sirappen-dak. Het heeft den proef wel doorstaan. Dit is al weer een voldoening voor al de broeders en zusters, die den bouw van het nieuwe huis hebben bekostigd. Maar bovenal past ons dank aan God, die door de mindere brandbaarheid van het dak en door de hulp van de jongens het gevaar heeft afgewend. Het spijt ons zeer voor de bevolking van Laura, die nu weer een nieuwe school moet bouwen. Wij voor ons hebben altijd den troost, dat de Heere alle dingen doet met wijsheid en goedheid, maar die troost missen zij nog. De school is geen dag gesloten geweest. Twee klassen heb ik ondergebracht onder de galerij achter onze bijgebouwen en één in het ziekenhuisje. Er zal nu spoedig eerst een hulpgebouwtje gezet worden. Ik hoop, dat er wat op gevonden kan worden om de nieuwe school ook met een minder brandbaar dak te voorzien.

Zes Soembaneesche meisjes.

En nu een verblijdend bericht! We hebben Soembaneesche meisjes in huis gekregen. Zooals U weet, hadden wij er reeds drie. Maar dat was meer door bijzondere omstandigheden. Bij die drie bleef het. Het scheen, gelijk trouwens overal elders, dat het onmogelijk was om de bevolking er toe te krijgen meisjes of jonge dochters ter opvoeding aan ons af te staan. Totdat nu van Kodi de victorie begon, zonder dat wij er om vroegen. Ik had een paar flinke schooljongens uit Kodi intern genomen als a.s. onderwijzers en toen ik nu onlangs in Kodi

was, kwam de moeder van één dezer jongens mij vragen of ik diens (a.s.) vrouw, een opgeschoten meisje van pl.m. 16 jaar, ook in huis wilde nemen. Ze was bang, dat anders haar zoon van zijn vrouw vervreemden zou. Natuurlijk stemde ik dadelijk toe. En wat mijn vrouw blij was, toen, na verloop van eenige weken, het meisje gebracht werd. Maar wat nu het mooiste was, het voorbeeld werkte aanstekelijk. Geen maand daarna hadden twee andere internen, een a.s. onderwijzer en een hoofdenzoon, ook de voor hen reeds bestemde vrouwen (meisjes van pl.m. 14 jaar) in ons huis gebracht. Gezoudt hier moeten zijn om eens te zien, hoe mijn vrouw in dat drielik geniet. De beide laatsten zijn uit Wai-Jewa. Zij waren in enkele dagen volmaakt thuis. Zoo zijn er dus reeds drie en de vierde volgt D. V. binnenkort. Maar het is te verwachten, dat het bij deze niet blijven zal. Ziedaar nu het vraagstuk, dat ons reeds jaren bezighield en vaak met zorg vervulde, door de bevolking zelf opgelost! Het vraagstuk n.l. hoe moet het toch gaan als eenmaal onze hoofden-zonen als Christenen in de Soembaneesche samenleving terugkeeren, of wanneer Soembaneesche jongelieden als Christen-Onderwijzer een zelfstandige positie gaan innemen en er is geen enkel Christen-meisje van hun volk, dat hun ter vrouwe kan worden? Of: voor de meesten van hen heeft de familie reeds lang een vrouw bestemd; zij zouden dan tegen deze keus zich kunnen verzetten en een Christin tot vrouw zoeken — als ze er maar waren! Hun zou dan niets anders overblijven, dan voorloopig ongehuwd blijven, óf toch een heiden-meisje trouwen. In beide gevallen zou een toestand worden geschapen, die voor de meesten de grootste gevaren zou meebrengen en voor velen hun ondergang zou beteekenen. Natuurlijk stemt ieder aanstonds toe, dat eerst dan een bevredigende toestand is verkregen, wanneer iedere Christen tenminste een Christenvrouw kan trouwen. Maar het is onbegrijpelijk dat tot nog toe, naar het schijnt, nog zoo weinig wordt gevoeld, hoe volstrekt noodzakelijk het is, dat alles ook in 't werk worde gesteld, wat middellijk mogelijk is, om tot dien toestand te geraken. We voeden nu reeds vele jaren zonen uit den voornamesten des volks op, die straks hetzij als hoofd, hetzij als onderwijzer, een leidende positie zullen innemen. En er is nog niets gedaan voor hunne toekomstige levensgezinnen, terwijl dit toch een zaak van het allergrootste gewicht is. Ik geloof niet dat iemand een zaak kan noemen, die meer urgent is.

Wanneer eenmaal het Christendom onder

de bevolking zelve ingang zal gevonden hebben, wordt de toestand vanzelf normaal en wordt deze moeilijkheid vanzelf opgelost. We verkeerden nu echter nog in het stadium, waarin wij ons ten doel stellen propagandisten te vormen. Deze worden niet geboren, maar moeten door speciale opleiding verkregen worden. En nu is het allernoodzakelijkst, dat wij ook door bijzondere middelen trachten voor dezen geschikte levensgezellinnen te vormen. Het is ook om die reden, dat ik steeds zooveel moeite doe om ook Soembaneesche meisjes op de scholen te krijgen en in West-Soemba met verblijvend resultaat. Maar dit helpt ons de eerste 10 jaren nog niet. We moeten aanstands volwassen meisjes onder den dagelijkschen invloed van het Christendom brengen met het oog op onze hoofden-zonen en onderwijzers, die gedeeltelijk over twee jaren reeds aan onze dagelijksche leiding zullen onttrokken worden. Reeds in 1914 heeft onze Vergadering een voorstel tot oprichting van een meisjes-internaat te Keroeni ondersteund en 't is waar, practisch gaf zoo'n voorstel niet veel, want er was geen enkel meisje te krijgen voor intern, maar dat neemt niet weg, dat Uwe vergadering toen met het oog op de financiën in uitstel heil heeft gezocht. Maar de broeders moeten nu toch wel overtuigd zijn, dat voor deze zaak geen overwegingen van geldelijken aard een hinderpaal mogen zijn. Het geld der Zending kan op dit oogenblik nergens beter en practischer voor besteed worden. En wij kunnen niet dankbaar genoeg zijn, dat de Heere zelf nu eenige meisjes tot ons gebracht heeft. Is het niet als een aansporing van Gods zijde om ons verzuim zoo spoedig mogelijk te herstellen? Voor deze meisjes, ook al zouden het dochters van hoofden zijn, is voorloopig op subsidie niet te rekenen, daar zij te oud voor de gewone school zijn, al zullen we wel zorgen dat zij toch lezen en schrijven leeren. Ook kan de Miss. Pred. hen niet volgens het bestaande „anak-piara” ¹⁾ stelsel voor eigen rekening in huis nemen, want hij is daarvan in den regel al ruim voorzien. De Zendingkas moet voor deze meisjes de volle kosten dragen, dat is f 8 per hoofd en per maand, maar dit geld zal dan ook onder den zegen des Heeren een geestelijke rente opleveren als nauwelijks denkbaar is. Ik hoop, dat Dep. met groote blijmoedigheid de noodige gelden voor deze zaak zullen toestaan en daarbij den wensch zullen voegen, dat alle Miss. Pred. Soembaneesche meisjes

ter opvoeding mogen krijgen, opdat elk hoofd en elke helper uit de Soembaneezen straks een Christen-vrouw moge hebben.
(Wordt vervolgd).

Dr. W. G. Harrenstein.

Bergen (Noorwegen) 19 Maart 1918.
a. b. Hr. Ms. „Hertog Hendrik”.

Zeër geachte Collega.

Zooals U uit de dagbladen wel gelezen zult hebben, heeft het oorlogschip, waarmede ik de reis naar Indië maken zou, 300 mijl ten Westen van de Faroër ernstige schade belopen. Een felle orkaan heeft ons stevige schip urenlang geteisterd en golven van 12 á 15 M. hoog trachtten ons schip klein te krijgen. Het gevaar waarin wij verkeerden groeide aanmerkelijk, toen de stuurinrichting brak en het roer niet meer te gebruiken was. Nu waren wij geheel een prooi van de golven, die slag op slag het dek onder water zetten, vijf van onze acht sloepen meesleurden en de drie overgeblevene stuk beukten. Het was een bange nacht en wij meenden, dat ons einde nabij was. Later hoorden wij, dat in dien nacht zes schoeners in onze nabijheid met man en muis zijn vergaan. Maar het behaagde den Heere ons uitkomst te geven, tegen den middag stilde de storm. Nu dreven wij op de groote wateren zonder roer, het schip was dus niet te besturen. Maar andermaal gaf God ons Zijn bijstand. De wind, die ons zoo tegen geweest was, werd nu onze helper. Na ruim 2 dagen voorzichtig stoomen bereikten wij weer de Faroër, die wij een week tevoren verlaten hadden. De Minister van Marine zond twee sleepboten, die ons naar Bergen sleepten. En nu liggen wij hier om de noodige reparaties te ondergaan. Waar dat gebeuren zal, is nog een open vraag. Misschien in Noorwegen, misschien ook in Holland.

Voor de gemeente te Medan en voor mij is dit een groote teleurstelling. Hoe lang zal het duren, voor ik Indië bereiken zal. De vraag is zelfs, of het dit jaar plaats vinden zal.

Ook hier is weer gebleken, dat de mensch wikt en God beschikt. Hij geve ons genade om stil te rusten in Zijn beleid.

Met broedergroete,

Uw dw.,

W. G. HARRENSTEIN.

De „Hertog Hendrik” kwam behouden te Nieuwediep aan.

H. D.

Korte Berichten.

Theelood, Zilverpapier en Postzegels.

2100 postzegels verzameld door W. en J. Jongsma, Rinsumageest; Theelood v. M.

¹⁾ „Anak-piara” zijn meisjes die men in huis neemt voor hulp in de huishouding en tevens onderwijst.

Stolk, Rotterdam; Zilverpapier, postzegels en 1 kwartje v. E. Noordhof, Lippenhuizen; 3 pond zilverpapier en theelood v. Age Feitsma, Sneek; Collecte Zilverpapier en theelood v. J. de Vries, Sassenheim; Postz. en theel. door A. en L. Meurs, de Krim.

W. v. BUUREN.

Schiedamsche weg 9, Rotterdam.

BUSJES.

a. Knikkertjes à f 2.50.

b. Blikken busjes 10 f 1.30, 5 f 0.80 en 1 f 0.23.

Verkrijgbaar bij Mej. S. Hania te De Bilt, alleen tegen postwissel.

c. Papieren busjes.

Verkrijgbaar bij G. M. Feij, Burg 109, Middelburg.

De heer Feij heeft papieren busjes, die geopend en met gedrukten tekst weer gesloten kunnen worden.

10 kosten f 0.75, 25 f 1.70, 50 f 3.25. Losse teksten 50 à f 0.25.

Ze worden alleen geleverd na ontvangst van een postwissel, door den heer G. M. Feij, Burg 109, Middelburg.

LEESTAFEL.

Gods Leiding door M. v. O. — W. ten Have, Amsterdam.

Een dwaze vrouw, met man en kinderen, fijn geteekend. Zeer goed.

De vrouw, vrijgemaakt door den Zoon des menschen door Johanna Breevoort, met een voorwoord van Ds. R. Zijlstra. — J. H. Kok, Kampen.

Bevat zeer schoone hoofdstukken over den weg en het lot der vrouwen, ook hoe de Zending de vrouw zegent. Hoofdstuk II 1 en 2 zijn helaas mislukt; Jezus en Paulus laten zich niet door ons corrigeren. De schrijfster is geen theoloog. Ze moest zich, eer ze over deze dingen schreef, naar het voorbeeld veler vrouwen (blz. 176), meer met de theologie hebben ingelaten.

De Homoeopathie in de Praktijk door Dr. J. Voorhoeve, 4de druk. La Rivière & Voorhoeve, Zwolle.

Een mooi uitgevoerd, zeer praktisch, boek over gezondheid en ziekte. Ook voor Zendingen zeer aan te bevelen. De 4de druk is veel verbeterd en vermeerderd.

Menigerlei Genade, no. 33—46. — J. H. Kok, Kampen.

No. 45 draagt een rouwrand en geeft een schoon portret en bijschrift van Prof. Dr. P. A. E. Sillevius Smitt. De nos. 43—45 zijn lijdenspreken. Deze uitgave voldoet zeer goed voor leeskerken en voor zwakken en zieken, die niet kunnen opgaan.

De grootste dwaas. Een woord aan de „Christenen” van dezen tijd, door Dr. B. Wielenga. — Uitgave van J. H. Kok te Kampen. Prijs 15 Cts. ter verspreiding goedkoop, bijv. bij 50 of meer exemplaren 10 Cts.

Een ernstig woord. Uitstekend geschikt voor evangelisatie-arbeid.

Kort overzicht der Kerkgeschiedenissen dienste van Christelijke Normalessen en Kweekscholen door L. M. Verhorst. — Uitgave van J. H. Kok te Kampen.

Beknopt en overzichtelijk. De Zending gedacht.

Wat leert de H. S. over het medeleven der Engelen en Zaligen met de Kerk op aarde? door Dr. J. C. de Moor. — J. H. Kok, Kampen.

Nuchter.

De Vrouw in de Hedendaagsche Maatschappij door Dr. H. Ba-
vinck. — Kampen, J. H. Kok.

Een degelijk werk, dat elk die rijk is in dochters moet lezen en overwegen.

Giften voor de Zending.

Ontvangen voor de Gen. Kas der Zending.

Door Ds. J. v. Loo, 10 pCt. van de opbrengst voor de zending in de classe Breukelenl f44.75. Door Ds. H. Dijkstra door hem zelf verantwoord f40.02½. Door D. v. d. Meulen uit het Knikkertje van de kinderen der Christ. School te Wijnjeterp f9. Door W. J. Salomons te Nieuwe Zande van de vereeniging de Zendingszaak f10. Door Mej. A. E. Engelkes van de kinderen der Christ. school, Hoofdstr. Alfen a. d. Rijn f5. Door A. Bouma van de Geref. Knapenvereeniging te Pernis f13.50. Door Ds. W. J. Siertsema te Gramsbergen, verzameld door de meisjes H. Terink, G. v. d. Haan, Joh. Marsman, H. Schoonekamp, M. Plas, W. Timmer en A. de Vries en de jongens L. Attema, B. van Langen, H. J. Lennep en H. J. Timmermans f97.27. Door Mej. J. Mellema uit het Javaantje der Jonged.ver. Dorcas te Barum f3.80. Door Ds. J. P. Tazelaar uit het busje van de Geref. Jonged. Ver. „Liefde

Sticht" te Weesp f7.50. Van Mej. H. V. te E. f5. Door T. C. v. d. Lende van de Zendingsvereniging te Tilburg f10. Door Ds. W. de Jong te Dalfsen voor de Gen. Kas „Oude schuld" van N. N. f25. Door Dr. J. Hania te Steenwijk van N. N. uit Zuidveen f5. Van J. H. Breekveld te Lochem f5.

W. BREUKELAAR,
1e Quaestor.

Zaandam, 23 Maart '18.

Ontvangen v. d. Zending te Djocja en Solo.

Van de Geref. Kerk te Beverwijk f49.50. Uit Nieuw Vennip een gift f40.

W. BREUKELAAR,

Zaandam, 23 Maart '18.

Voor de uitbreiding van den arbeid te Solo.

Van de Geref. Kerk te Velssen f60. Van de Geref. Kerk te Heemstede f46.06 en een gift f1.—. Hoofddorp, Geref. Kerk f107.06.

W. BREUKELAAR,

Zaandam, 23 Maart '18.

Zending Wonosobo.

Opbrengst van een Lichtbeeldenavond aan de Maasdiijk van den Heer v. d. Velden f18.45.

De Zendingsquaestor der Classis
's-Gravenhage:

A. H. v. MINNEN.

Febr. 1918.

Giften voor de Zending op Soemba.

Adres: Ds. J. Duursema, Trompstraat 24, Groningen.

Ds. Bulder, Vroomshoop g. i. d. c. f30; Ds. Dijkstra uit Dwingelo g. i. d. c. f1. J. H. Zwartsenberg, Sauwerd, kerkbusje f17.02. Mej. J. H. Mulder, Meppel, saldo kal. f10.81 en gift van Persie en H. M. f10 is f20.81. H. Boersma, Boerakker van J. v. d. M. f1. Ds. Broek Roelofs, Schildwolde, busje A. Doornbos f15.75 en Wed. S. Mossel f0.50 is f16.25. J. Dekker, Wildervank v. d. Zendingsver. f200. Mej. H. T. Wildeboer, Siddeburen, saldo kal. f14.60. W. Roffel te Odoornerveen f7. P. Dijkstra, Stroobos g. ii. d. c. f2.50. J. J. Wegener, Wildervank g. i. d. c. f5 en f10 is f15. J. v. Woerden, Marum v. d. 3e en 4e kl. lag. sch. f1.50. J. F. Fleurke, De Krim v. d. Zendver. f160. J. H.

Groothof, Bedum 403 h. c. v. Br. v. d. Leest f2.01½. R. Beute Kz., Steenwijk v. K. Winters, Ronde Blesse f2.50 en J. Ebbelink 80 h. c. is f2.90. Ds. v. Halsema, Nijveen, deel coll. Zend.dag te Hoozeveen f16.34. Ds. Kersies te Smilde g. i. d. c. f1 en f20 is f21. Ds. Buwalda, Schouwerzijl 200 h. c. van Janna Vaatstra f1. Mej. Tr. Idema Roodeschool v. d. Jonged.ver. f5. Ds. Middelveld, Hoogkerk v. d. Zendingsver. f40. Ds. Visser, Oldemarkt, saldo zend.bl. f8.39½, kal. f2.75. C. Timmermans h. c. f0.60½, N. N. f1 is f12.75. Ds. Hamming, Groningen, theelood l. l. school Leliestraat f28.11 en g. i. d. c. f1 en f5 en f1 en 100 h. c. is f7.50, N. N. f1.50 en f2.50 en f1 en f0.60 en 200 h. c. is f6.60, A. v. A. 105 h. c. is f0.52½, D. R. 50 h. c. is f0.25, Cat. busje f24.13, totaal f67.11½. M. Barma, Kornhorn, 185 h. c. is f0.92½. Ds. Schoemakers, Kampen, collecte spreekb. door Ds. Veder f23.50. Ds. Bakker. Niezijl, zend.v. f45, saldo kal. f9.07, Jongel.v. f7.50 en huisbusje f2 is f63.57. Ds. Reijenga, 't Zandt, v. d. Zend.comm. f40. E. Apol, Loppersum, saldo kal. f6.35. J. F. Fleurke, De Krim, g. i. d. c. f2.50. Ds. Meijer, Marum, v. e. zuster der gem. f3.35. H. H. v. d. Hoek te Uithuizen, centsv. Jongelingsv. f42.05, jaarverg. Jongel.- en Jonged.ver. f10 is f52.05. O. J. Bouman, Uithuizen, g. i. d. c. f2. C. Poortman, Valthormond, saldo kal. f13.70. Ds. Broek Roelofs, Schildwolde, Jonged.v. f2.50, busje H. Huttinga f8.50 is f11. D. A. Koebrugge, Onstwedde, Zend.b. f40, g. i. d. c. f10, busje Knapenver. f4.58½ is f54.58½. R. Boverhuis, Assen, Zend.ver., f300. Mej. E. J. Brons, Emmererfcheidenveen, 't Nikkertje der laagste klasse f3. R. Beute Kz., Steenwijk, Zend.comm. f50. A. Boot, Groningen, N. N. 225 h. c. is f1.12½. J. v. Dijk, Delzijl 100 h. c. is f0.50. Mej. G. Haan, Groningen, 2 mnd.lijksche bijdr. v. d. Kinderzend.ver. f100. A. Smit, Haren, J. Vrieling, 200 h. c. g. i. d. c. f1, busje Jongel.ver. f4.50, saldo kal. f7.76, 2 mnd.l. contr. f27.70 is f41.96. H. J. Kuiper, Zwartsluis, Zend.-comité f100. J. Vredevoogd te Middelstum, verzam. op een Bijbelbespreking f6.67½, Ds. Heide te Stadskanaal, Zondagschoolbusje v. K. Aten f11.20.

J. DUURSEMA,

Quaestor.

Groningen, 21 Maart 1918.

Het abonnementsgeld van 1918 te zenden aan den Uitgever.

De prijs is voor Kerkeraden en Vereenigen, die 4 ex. en daarboven ontvangen, 5 cts. per nummer; welk bedrag per 3 maanden wordt tegemoet gezien.

Particulieren die 1 tot 3 ex. ontvangen, betalen per Jaargang, franco per post, 66 cts.

Ex. op beter papier f1.25 per jaar.

De contribuanten van de Ned. Geref. Zendingsvereniging, waarvan Penningmeester is de heer L. Berk, Heerenmarkt 5, Amsterdam, ontvangen het „Zendingsblad" gratis.

J. ZOMER, Uitgever.

OFFICIEELE KERKENORDE

VAN DE

Geref. Kerken in Nederland

DOOR

Ds. W. B. RENKEMA en Dr. J. C. DE MOOR.

Prijs f 1.—, franco per post f 1.04.

Is verschenen het **SUPPLEMENT** op de Kerkenorde.
Dit supplement bevat de Besluiten van de laatstgehouden Synode
van Rotterdam.

Prijs 10 Cent.

KERKENORDE met SUPPLEMENT franco p. p. f 1.14.

Uitgave: J. ZOMER, Drukkerij „Vada”, Wageningen.

Behoort elk meelevend lid te bezitten.

VREEST GEEN

EXAMEN

want er bestaat een middel, dat U geheel bevrijdt van zenuwachtigheid, een middel dat U kalm maakt en kalm houdt, terwijl Uw geest helder blijft.

Mijnhardt's Zenuw-tabletten, wetenschappelijk samengesteld en beslist onschadelijk, genezen U van zenuwachtigheid.

Per koker 60 ct., 3 kokers f 1.70.
Let bij koop op den naam van den

fabrikant **A. MIJNHARDT**,
Pharm. Fabriek Zeist.

Verkrijgb. bij Apoth. en Drogisten.

DE TWEEDE DRUK VAN

Ds. N. Y. VAN GOOR, Het Geloof der Vaderen,

kost ingenaaid f2.75, gebonden f3.25, groot formaat, 430 bladzijden.

Een ieder koope deze meest uitgebreide verklaring onzer Geloofsbelijdenis bij zijn Boekhandelaar of den Uitgever

Groningen, Firma JAN HAAN.

Goosen & Swagerman

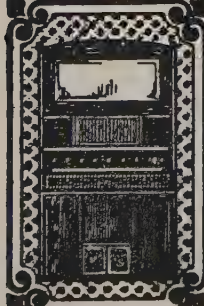
ORGEL- EN PIANOHANDEL
DEN HAAG   **TEL. 2051**

Boekhorststraat 149

FRANCO LEVERING DOOR GEHEELE LAND

SPECIALE INRICHTING VOOR

GEREEDMAKING VOOR DE TROPEN

PEEK & CLOPPENBURG

Grootste Heeren-en Jongeheeren
KLEEDINGMAGAZYNEN

In alle voornamen plaatsen

LEVENS- en ONGEVALLENVERZEKERING

DE AMSTERDAMSCH

AMSTERDAM: Tijdelijk adres: HEERENGRACHT 414.

Directie: Jhr. A. F. DE SAVORNIN LOHMAN Jr., Jhr. J. DE SAVORNIN LOHMAN,
Mr. J. C. L. VLAANDEREN.

Bij J. H. KOK te Kampen is verschenen de
4^e geheel herziene
druk van

HET HUWELIJK

DOOR

Dr. A. DUPONT

Geneesheer-Directeur te Ermelo.

Een uitnemend boek voor Gehuwden en Verloofden, met geneeskundige wenken, nuttige raadgevingen en ernstige waarschuwingen, waarvan in korten tijd reeds de **VIERDE DRUK** is verschenen. Door de gansche Chr. Pers dringend aanbevolen. Prijs f2.25, in stempelb. f2.85. Verkrijgbaar in elken Boekhandel en bij den uitgever J. H. KOK te Kampen. Vraag uitvoerig prospectus.

Elke zwakke, elke herstellende

die weer spoedig gezond en sterk wil worden, gebruike

Mijnhardt's Levetoegen.

In bussen v. f0.90-f1.75-f4.25-f8.25.

Fabrikant A. MIJNHARDT,

Pharmac. Fabriek Zeist.

Verkrijgb. bij Apoth. en Drogisten.

H. F. DE CHARRO & ZONEN.
PAPIERHANDEL - DEN HAAG.
PAPIERFABRIEK TE EERBEEK.
Vraagt onze nieuwe collectie Pakpapieren.

CLICHE-FABRIEK "UTRECHT"
DIR. RUNCHEL. JERUSALEMSTEEG 9

□ □ □ □ □ TE UTRECHT. □ □ □ □ □

Christelijk Internaat Wilhelmina, te Zeist, neemt niet meer dan 20 leerlingen. Daardoor kunnen ouders verzekerd zijn, dat voor hun kind alles gedaan wordt, wat eenigszins mogelijk is.

J. POPPES Jzn., Hoofdonderwijzer.

Hôtel-Rest. „DE HOOP“
Warmoesstr. 158. Tel. 9132 N. Amsterdam.
Logies f0.50, f0.60 en f0.75.
* Diners vanaf 50 cent. ::
Aanbevelend, A. L. ALDENKAMP.

GOEDKOOPSTE, BESTE KERKBIJBEL met Paalen, formulieren enz. Prijscourant met proefpagina's op aanvraag gratis. Kerkeraden en andere besturen bij minstens 10 exemplaren, 15 pCt. korting. Uitgeverij-Geselschap „BIBLIA“ te MAASSLUIS.

KUYPER, BAVINGK en RUTGERS BIJBEL-UITGAVE.

HET ZENDINGSBLAD

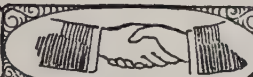
VAN DE
GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND

En dit Evangelie des
koninkrijks, zal in de
geheele wereld gepredikt
worden tot eengetuigenis
allen volkeren.
Matth. 24 : 14

Redactie:
H. DIJKSTRA, Rotterdam.
J. HANIA, de Bilt (Utr.)

Comm. v. Toez. en Controle:
W. BREUKELAAR, Zaandam
W. B. RENKEMA, Renkum

INHOUD: Verslagen in het hart. — Brieven naar Antiochië. — Keboemen. Docters-
huis. — Soemba. Ds. L. P. Krijger. — Soemba. Ds. J. F. Colenbrander. — Het
Officiële Bericht. — Med. Hulpdienst te Djokja. — Ds. W. G. Harrestein in den
storm. — Korte Berichten. — Leestafel. — Giften.

Gedenkt aan de Pinkster-Collecte 19 Mei.

Verslagen in het hart.

En als zij dit hoorden, werden zij verslagen
in het hart, en zeiden tot Petrus en de andere
Apostelen: „Wat zullen wij doen, mannen
broeders?
Handel. 2 : 37.

Op den grooten en doorluchtigen dag van het Pinksterfeest is de Heilige Geest uitgestort geworden in de gemeente. Onze Heere Jezus Christus, Die enkele dagen van te voren van de aarde ten hemel was opgevaren, heeft dat wondervolle werk verricht. Hij had dien Geest beloofd. En daarom zouden de Zijnen er ook geene schade van hebben dat Hij heenging; de Heilige Geest zou komen. En de Geest is gekomen. Christus, „door de rechterhand Gods verhoogd zijnde, en de belofte des Heiligen Geestes ontvangen hebbende van den Vader, heeft dit uitgestort, dat gij nu ziet en hoort”. En nu wordt ons in Handelingen 2, waarin Lucas ons het grootsche feit van die uitstorting des Geestes heeft medegedeeld, ook meer dan ééne kostelijke vrucht van die uitstorting des Geestes verhaald. Het ruischen des Geestes is in Handelingen 2 telkens weer te bespeuren.

Als de Heilige Geest is uitgestort beginnen de Apostelen te spreken met andere talen, zooals de Geest hun gaf uit te spreken. Dat is eene eerste vrucht.

Vrucht van de werking, de leiding, de bezieling des Geestes is het ook als men straks ziet hoe de gemeente te Jeruzalem volhardende is in de leer

der Apostelen, en in de gemeenschap, en in de breking des broods, en in de gebeden". (Vs. 42).

Des Geestes werk is ook te proeven in dat „te zamen eten met verheuging en eenvoudigheid des harten", en in het grootmaken en prijzen van God voor het geschonken en genoten heil. (Vs. 46, 47).

En evenzoo komt de vrucht des Geestes uit bij hen, die op den luisterrijken Pinksterdag „verslagen werden in het hart".

Die menschen waren toegesproken geworden door den Apostel Petrus. Van onvrijmoedigheid en bangheid was toen bij hem geen sprake. Kloekmoedig en vrijmoedig is hij zelfs op bijzondere wijze. Hij sprak toen Zijne bekende Pinksterrede uit. Eene rede die niet uitmunt door bijzonder sierlijke en wegslepende zinnen. Zij is niet als een „lied der minnen" (Ezech. 33 : 22); geen machtig stuk van groote welsprekendheid. Het voornaamste gedeelte er van bestaat uit teksten; uit aanhalingen aan het oude Testament, aan Joël en de Psalmen ontleend. Het *Woord Gods* liet Petrus dus voornamelijk spreken. Daarin lag zeker de groote kracht van Zijn spreken. Want waar dat Woord is daar is Majesteit.

En de Heilige Geest, Die Petrus daarbij leidde en daartoe aanspoorde, heeft dat Woord toen ook krachtig gemaakt in de harten van vele hoorders, zoodat zij verslagen werden in het hart, of zooals er eigenlijk staat, doorstoken werden of doorprikkeld in hunne harten. Door de werking van den Heiligen Geest zijn in hunne harten in der daad zaligmakende indrukken teweeggebracht geworden. De harten zijn verbrijzeld en verbroken door schuldbesef. Er is door hen ingezien geworden: wij hebben tegen God en Zijn gezalfde misdaan; wij zijn Zijne gramschap waardig; hebben Zijne straf verdiend; hoe zullen wij ontvlieden aan Zijnen toorn en in Zijne gunst worden hersteld? En recht geestelijk verlegen vroegen zij toen aan Petrus en de andere Apostelen: wat zullen wij doen, mannen broeders?

Wat dus vroeger b.v. was gebeurd met den tollenaar, die zijne oogen niet dorst opheffen naar den hemel, maar sloeg op zijne borst, zeggende: „O God! wees mij zondaar genadig". (Lucas 18). En wat later is voorgevallen met den stokbewaarder te Philippi, die voor Paulus en Silas nederviel en zeide: (Lieve) Heeren, wat moet ik doen opdat ik zalig worde (Handel. 16), dat hebben wij hier ook te Jeruzalem op den Pinksterdag bij deze menschen. Terwijl de Geest al vaardiger en vaardiger werd over Petrus bij zijn spreken, werkte Hij ook tegelijkertijd al krachtiger en krachtiger in de harten van vele hoorders. Zij werden meer en meer stil onder het krachtige spreken van Petrus.

Al stiller en al meer verslagen.

Zij gevoelden zich innerlijk meer en meer getroffen.

Tranen van oprecht berouw en hartelijke boetvaardigheid zijn er zeker geschreed geworden.

En toen *Petrus* straks zweeg begonnen zij te spreken. Eén en toen weer één; en meerderen; en spoedig velen.

Uit diepte van ellende riepen zij met een verslagen hart: wat zullen wij doen, mannen broeders? Wij zijn bekommerd om onze zonden; waar is uitkomst te vinden? Is er nog eenig middel, dat ons redden kan?

Zij hebben toen in hun nood zeer bestierende en verruimende antwoorden gekregen. De Heilige Geest maakte die, om zoo te zeggen, tot balsem voor hunne doorwonde ziel. Gaarna namen zij ze aan. En zoo werden er op dien dag omtrent drie duizend zielen gedoopt en toegebracht.

Wat eene rijke vrucht van de komst des Geestes!

Misschien zegt gij wel bij U zelf, als gij dit gelezen hebt en er even bij hebt nagedacht: zoo is het met mij ook gegaan. Van deze dingen weet ik ook af. Daarvan kan ik ook verhalen. Christus heeft door de kracht van

Zijn Geest ook in mij gewerkt. Ik ben ook door dien Geest ontdekt geworden aan mijne zonde en ellende, aan mijne schuld en mijne doemwaardigheid; ik ben ook verbroken en verslagen geworden. Heb toen de toevlucht genomen tot Jezus Christus met de smeeking: ontferm U mijner; vergeef mij al mijne zonden; bewijs mij eens genade. En de Heilige Geest heeft mij ook Christus en al Zijne weldaden meer en meer deelachtig gemaakt, zoodat ik nu in Christus vollen vrede met God heb en mij in Zijne gunst hersteld mag weten. En mijn lust is nu maar altijd meer om ook wat voor Hem te mogen zijn; Hem in oprechtheid en eenvoudigheid en blijmoedigheid des harten te mogen dienen, zoolang ik 't levenslicht geniet. Ja dat te doen met heel mijn leven, met gedachten en woorden en werken.

Als het zoo bij ons is is er meer gewerkt dan een oppervlakkig schuldbesef dat soms o zoo spoedig weer weg is; is er ook meer dan eene verdwijnende blijdschap van het tijdgeloof, die ook zoo gemakkelijk weer verdwijnt. Er is dan gewerkt waarachtige droefheid naar God en daarna ware geestelijke blijdschap.

Nu, de Heere geve dat wij in die aangename geestelijke stemming verkeeren mogen als in deze Meimaand door ons met de gemeente des Heeren, de „woonstede Gods in den Geest" — het Pinksterwonder en de Pinksterzegen weer overdacht wordt en besproken. „Ontwaak, Noordewind! en kom, gij Zuidewind! doorwaai mijnen hof, dat Zijne specerijen uitvloeien. O dat mijn liefste tot Zijnen hof kwame, en ate zijne edele vruchten!" (Hooglied 4 : 16).

Mogen deze kostelijke vruchten des Geestes ook in rijke mate worden gezien door onze broeders en zusters, die arbeiden van wege onze kerken, op het Zendingsveld in Indië. Zij moeten het Woord Gods brengen; in beëtooning van geest en van kracht. In den naam van Christus prediken bekeering en vergeving van zonden. Aan allerlei volk. Zij mogen daarin niet vertragen. Doch zullen er van hunne hoorders op Java en Soemba worden toegebracht, dan is nu ook nog evenzeer als vroeger noodig dat de Heilige Geest mede werke; om harde harten te verbrijzelen; om van schuld te overtuigen; om te doen zeggen: wat zullen wij doen, om behouden te worden.

Laten wij dan niet nalaten doch ons gedurig benaarstigen om het gebed op te heffen om die krachtige, levend-makende, van schuld-overtuigende maar ook tot Christus-leidende werking des Geestes.

En de Heere hoore. Hij geve wat wij van Hem begeeren. Verlosse er — mocht het zijn — ook nu nog honderden en duizenden uit hunne ellende.

En toone ons — tot roem Zijns Naams, dat Hij de „volheid der Heidenen" ook in deze tijden nog op treffende wijze doet ingaan.

De Bilt, Mei 1918.

J. HANIA.

Brieven naar Antiochie.

Gel! Zaterdag 27 April is een gewichtige dag voor onze Medische Zending. Het is dan 25 jaar geleden dat Dr. Johan Gerrit Scheurer als onze eerste Zendelingarts naar Indië werd afgevaardigd. Hij is de grondlegger van dezen tak van Zendingswerk, met zeldzamen moed en onwankelbare trouw heeft hij gearbeid in Indië. Helaas! slechts een klein aantal jaren mocht hij er blijven; ongesteldheid dwong hem tot terugkeer. Reeds 19 Juni 1901 vertrok hij van Djokja met vacantie naar Nederland, en sedert is er van geregelden arbeid niet veel gekomen. Hij ging nog wel weer naar Java, maar in het jaar 1906, den 19 Mei, verliet hij Djokja, om er vermoedelijk nimmer weer te keeren. Welk een smart! Maar de Heere regeert. Geluk-

kig is zijn leven niet vruchteloos. Hij doet nog veel voor het welzijn van Java en geheel Indië. Geve God hem nog lange jaren daartoe kracht en houde elke inwoner uwer stad hem in waarde!

Toen ik mij heden morgen zette om U eens weer te schrijven, ontving ik juist een brief van den Zendingsconsul in Batavia. Nu is die brief niet voor het publiek bestemd, zooals gij uit den inhoud wel bemerken zult, maar ik meen toch dat er geen kwaad in steekt, hem aan U te laten lezen. Het komt mij voor dat de zaak van het Zendingsconsulaat in de gemeenschap onzer kerken niet de aandacht trekt, die het verdient, en daarom was dit schrijven, dat van zoo goede verhouding getuigt, mij zoo echt aangenaam, en ik geloof dat het goed zal zijn dat iedereen dat te weten komt. Gij moogt dezen brief dus laten lezen door iedereen. De Consul schrijft:

Weltevreden, 9 Januari 1918.

Origineel verzonden per Engelsche mail 12 Januari '18 van Batavia.

Doorslag verzonden per Engelsche mail 26 Januari '18 van Batavia.

Aan de Deputaten voor de Zending v/d. Gereformeerde Kerken
in Nederland

p.a. Ds. H. Dijkstra te Smilde.

Zeer Geachte Heeren en Broeders

In dank ontving ik Uw schrijven van 10 October j.l. en het was mij aangenaam daaruit te vernemen, dat de Generale Synode te Rotterdam gehouden, hare tevredenheid heeft kunnen betuigen over den arbeid gedurende de laatste drie jaren door mij in het belang van den zendingsarbeid uitgaande van de Gereformeerde Kerken in Nederland verricht.

Laat mij hier wederkeerig mogen verklaren, dat het mij een groot voorrecht geweest is gedurende die jaren hier te Batavia de belangen ook van dezen arbeid te mogen behartigen en dat ik dezen met de grootste belangstelling hoop te blijven volgen. De Broeders op het zendingsveld hebben mij het volbrengen van mijn taak niet moeilijk gemaakt; de aanrakingen met hen waren steeds van den aangenaamsten aard. Het is mijn wensch en bede, dat zij allen bij voortduring bekrachtigd mogen worden tot hun gewichtigen arbeid en dat daarop steeds Gods rijkste zegen moge rusten,

Hopende, dat ook de zendende Kerken in dien zegen mogen deelen, blijf ik gaarne met de meeste hoogachting

Uw dienstw.,

C. W. Th. v. BOETZELAER v. D.

Dat alle kwade dingen nog wel een goede zijde kunnen hebben, blijkt ook weer in betrekking tot het Consulaat.

Er is dezer dagen nog al verandering gekomen in de waarneming van het Consulaat. De schrijver van dezen brief, Dr. C. W. Th. Baron van Boetzelaer van Dubbeldam, kreeg het veel te druk en vroeg hulp. Hem werd ter zijde gesteld de heer P. Kuylman, Cand. t. d. H. Dienst, als secretaris, dus niet als tweede consul, maar eenvoudig als secretaris, terwijl alle verantwoordelijkheid op den consul bleef rusten. Intusschen vroeg de consul van Boetzelaer, met het oog op zijn gezin, ontslag en verkreeg dit tegen 1 Jan. 1918. Als zijn opvolger werd benoemd de Zendeling van het Nederl. Zend. Gen. D. Crommelin van Modjowarno, die reeds vroeger het consulaat eenigen tijd heeft waargenomen. Deze zal echter niet meer met een secretaris werken, maar er is nog een consul naast hem benoemd. Beiden dragen dezelfde verantwoordelijkheid en de eene is niet aan de andere ondergeschikt. Die andere consul is Mr. J. M. J. Schepper (niet de Schepper) te Oegstgeest. Dit is nu eens niet een theoloog; v. Boetzelaer is een theoloog en Crommelin is een theoloog, maar dit is nu eens een meester in de rechten. Hij is na zijn promotie een tijdlang aan het Ministerie van

Finantiën geweest en bekleedde daar een vrij hooge betrekking, maar, toen hij gevraagd werd voor het consulaat, gevoelde hij dat dit een roeping Gods was en gaf zich volgaarne.

Hiernevens vindt gij zijn portret en dat van zijn jeugdige vrouw, met wie hij onlangs getrouwd is. Zij geeft zich ook gaarne voor dit werk. Zij is een dochter van Ds. v. d. Veen te Rotterdam en met haar komt de advocaat dus langs een zijlinie in de predikantenwereld. Ongetwijfeld zal zij, als een rechte hulpe, als consule, den consul ter zijde staan.

En nu kom ik weer tot mijn punt van uitgang, dat kwade dingen een goede zijde kunnen hebben. De heer Schepper zou ongeveer gelijk met den heer Cromelin in dienst treden, en dus einde '17 of begin '18 naar Batavia vertrekken. Dit werd door de slechte scheepsgelegenheid verhinderd. Hij kon niet weg. Hij wacht nu reeds maanden. Het kan zijn dat er een opening komt, maar op het oogenblik, dat ik U schrijf, weet hij er nog niet van. Ware het nu gegaan naar het eerste plan dan zou slechts een zeer enkele met hem hebben kennis gemaakt. Nu gebruikt hij zijn tijd om kennis te maken met de zendingscorporaties en kerken in Nederland. Desgevraagd komt hij graag kennis maken, zooveel de tijd hem dit nog toelaat. Hij legt

dan de beteekenis van het consulaat, en het standpunt dat het inneemt, met de meeste bereidwilligheid en openheid bloot. Hij wil daardoor vertrouwen winnen. Die consul zit niet te Batavia om daar onze zaken te behartigen, zonder ons over ons, maar om, gesteund door ons vertrouwen en het vertrouwen der zendelingen eenerzijds en het vertrouwen der hooge Overheid anderzijds, de belangen der zending voor te staan. Baron van Boetzelaer genoot reeds in die mate het vertrouwen, dat als de Overheid een wetsontwerp gereed maakte, dan liet men dat eerst aan den consul zien. Dat was geen recht, geen plicht of wat ook, dat was niets anders dan een goed vertrouwen bij de Regeering: die consul heeft inzicht in zendingzaken en hij kan dus goede en wijze wenken geven, betreffende den inhoud van dit wetsontwerp.

Hierdoor is menige dwaze en belemmerende bepaling uit wetsontwerpen verwijderd. De ambtenaren weten zoo weinig wat de zending voor haar vrije ontwikkeling noodig heeft, zelfs de goedgezinden.

De consul hield dan ook geregeld voeling met de zendingsmensen in Nederland, en lette bij de adviezen, die hij aan de Regeering gaf, op de wenschen, die hem uit Nederland werden kenbaar gemaakt.

Nu is het natuurlijk van groot belang dat wij den consul kennen en dat hij met ons en wij met hem samenwerken. Daarom stelt mijnheer Schepper zich beschikbaar, als hij nog in Nederland moet blijven, om kennis te maken. Het is mogelijk dat wij ons na verloop van eenigen tijd verblijden dat hij in Nederland heeft moeten blijven. Wij hebben hem gezien, hij heeft ons gezien, voortaan verstaan wij elkander.

Het is merkwaardig zoo veel beweging er in de Roomsche Kerk is voor de zending, of, zooals Rome geregeld zegt, Missie. Er wordt ook veel meer kennis genomen van elkanders werk dan voorheen. Voor een twintig jaren wist ik nauwelijks dat er een Roomsche Missie was, ik begreep wel dat ze er moest zijn, maar ik vernam er eigenlijk niets van. Het eenige wat ik er van te weten kwam putte ik uit de vrij scherpe strijdschriften, waarin Dr. G. Warneck de Roomsche Methode, de Roomsche statistieken en heel den Roomschen arbeid bestreed.

Nu is het nog altijd zeer moeilijk om geregeld met den arbeid der R. Missie op de hoogte te blijven. Er bestaat in Nederland een maandblad: „De Katholieke Missies”, maar dat geeft veel te weinig berichten. Het geeft tal van aardige verhalen, soms zeer typisch Roomsche, maar het is meer een blad voor het volk, om op te wekken en geld los te trommelen, dan een eenigszins nuchter overzicht over de R. Missie. Het beste nieuws haal ik nog altijd uit de ingezonden stukken in de dagbladen „De Tijd” en de „Maasbode”. Maar dat is ook niet geregeld. In elk geval doe ik moeite en heel wat moeite om op de hoogte te komen en te blijven van de R. Missie.

Van Roomsche zijde gaat dat evenzoo. De „Tijd” van 2 April bevat een tamelijk volledig overzicht van alles wat de Protestantsche Zendingsverenigingen van Nederland en de Ger. Kerken voor de Zending doen. Dat is misschien nog nooit gebeurd. Rome nam geen kennis van ons werk. Van het werk der Gereformeerde Kerken lezen wij:

„90. Zending der Gereformeerde Kerken in Nederland onder Heidenen en Mohammedanen.

„De zendelingen „Missionaire Dienaren des Woords” worden uitgezonden door de Gereformeerde Gemeenten van Amsterdam, Delft, Heeg, Middelburg, Rotterdam, Utrecht, Kampen, Hoogeveen, Appingedam en Groningen. Een drietal tijdschriften worden uitgegeven om de belangen dier zending te behartigen.

„(Zou iets dergelijks ook niet mogelijk en wenschelijk zijn voor onze Roomsche parochies?)

„De meeste posten dezer zending zijn op Java, enkele op Soemba. Het aantal zendelingen bedraagt pl.m. 30; dan zijn er 10 zusters en 158 inlandsche helpers. Ze bedienen 91 plaatsen met 3110 gemeenteleden en pl.m. 12.500 schoolgaande kinderen. Tevens hebben zij eene kweekschool voor inlandsche onderwijzers en 4 hospitalen. De uitgaven over 1915 bedroegen f 39.165.21.”

Tot zoover wat „de Tijd” te lezen geeft. Alles is niet volkomen juist, vooral in de cijfers kon meer nauwkeurigheid zijn betracht. Het cijfer der uitgaven is b.v. wel een tachtigduizend gulden te laag.

Vlelend is het nogal voor de Redactie dat onze zendingslectuur ten voorbeeld wordt gesteld. Ook op andere plaatsen wordt er gedurig op getimmerd dat Rome behoefte heeft aan goede tijdschriften.

Ten slotte knip ik nog voor U uit de korte toepassing, die de Roomsche schrijver aan zijn overzicht vastknoopt. Hij schrijft aldus:

„Het bovenstaande leert ons, dat, hoe verschillend in de leer de Protestantsche Kerken ook mogen zijn, zij allen vol ijver en enthousiasme werken aan de verbreiding van het H. Evangelie. De door het Gedenboek gepubliceerde cijfers bewijzen, dat in Nederlandsch Oost-Indië nog dui-

zenden en duizenden te winnen zijn voor den Christus. Nog enkele jaren van arbeid en onze Protestantsche broeders tellen een millioen aanhangers onder de bruine bewoners van Insulinde.

„Hoe klein daartegenover is het getal der Katholieke inlanders in onze Oost (pl.m. 63000), hoe weinig de werkkrachten onder de heidenen aldaar: Priesters pl.m. 70, Broeders pl.m. 55, Zusters pl.m. 120 en inlandsche onderwijzers pl.m. 220.

„Moeten wij, Katholieken van Nederland, heel dien grooten akker van het Rijk Gods bijna uitsluitend laten bewerken door andersdenkenden? Of is het voor ons niet hoog tijd, dat ook wij gaan, eene groote en dichte schare van onverschrokken arbeiders, opdat in den Archipel met zijn 40 millioen menschen het Woord Gods, vooral door ons, Katholieken, zijnen loop hebbe en verheerlijkt worde en alle volkeren Hem kennen, dien God gezonden heeft, onzen Heer Jezus Christus.”

Deze toepassing kunnen wij met verandering van namen voor ons zelve gebruiken.

Ik wil eindigen met nog eenige tijding over Mevr. de Wed. v. d. Loosdrecht-Sizoo, van wier zwaren weg wij kennis hebben genomen en in wier lot wij allen hebben gedeeld toen haar man op Celebes werd vermoord.

Den 7 Januari dezes jaars is zij bevallen van een meisje, dat zij naar haren man genoemd heeft. De bevalling heeft zij afgewacht op Celebes. Later is ze vertrokken naar Java en nu zou ze met hare drie kinderen vertoeven ten huize van onzen M.D. Dr. H. A. van Andel te Solo. Niemand weet wanneer de reis naar Nederland kan worden aanvaard.

Vergun mij nu dat ik den brief voor ditmaal sluite.

Met vr. groeten,

H. DIJKSTRA.

Rotterdam, Snellinckstraat 54a.

KEBOEMEN. Docterhuis.

(Bij de Plaat).

Deze plaat sluit aan bij de beide vorige geplaatst in het April no. Men moet de drie naast elkander leggen. De bovenste plaat laat geheel links den ingang zien. Achter den ingang ziet men een hooge fabrieks-schoorsteen, die niet tot het hospitaal behoort. Dan volgt het Zusterhuis. De tweede plaat sluit daarbij aan, en bevat het midden-

gebouw, en nu komt daarbij deze derde, de docters woning. De gebouwen worden aan elkander verbonden door overdekte gangen. Zoo kan de docter uit zijn woning naar het hospitaal wandelen, zonder door de neerplassende stortbuizen, die men in het Oosten gedurig heeft, belemmerd te worden.

H. D.

SOEMBA. Ds. L. P. KRIJGER. (Slot).

Vraag om doop.

Hoe gevaarlijk het is een jong Soembanesche Christen weder aan zijn omgeving terug te geven zonder den steun van een Christin als echtgenoot, heeft de geschiedenis der Zending op Soemba reeds op droevige wijze geleerd. Maar ook hoe dankbaar werk het is Soembanesche meisjes naast Soembanesche jongelingen op te voeden in de vrees des Heeren. Zoo de Heere wil zullen de eerste twee Soembanesche jongedochters met Kerstmis a.s. gedoopt worden. Eigenaardig, ja wonderlijk is het met deze

twee gegaan. Ze waren bestemd voor den zoon v. d. Radja van Laura. Ze werden door dezen jongeling zelf in ons huis gebracht. En wat is nu het einde, zooals het zich thans laat aanzien? Dat deze beide meisjes hem zullen voorgaan. Hij hinkt nog steeds op twee gedachten. Het Christendom en de zonde strijden in zijn hart om den voorrang. Maar de beide meisjes hebben reeds de besliste keuze gedaan en den ernst van haar bedoelen getrouwd, is door beiden beslist van een huwelijk met hem afgezien omdat hij niet besluiten kon een keuze uit haar tweeën te

doen, doch beide als zijne vrouwen begeerde, hoewel ieder voor zich bereid was om zijn vrouw te worden, maar dan als Christin. Hij verwerpt echter tot nog toe zijn geluk terwille van een schijngeluk, dat zijn hart niet los wil laten en als het zoo blijft, wat de Heere moge verhoeden, dan zullen zij straks anderen gelukkig maken, die met haar den Heere wenschen te dienen.

Vier jongelingen van Laura, thans te Pajeti, hebben bij Ds. Wielenga ook om den Doop gevraagd. Over deze zaak zijn Ds. Wielenga en ik nog in overleg, maar vrij zeker zal één van hen spoedig zijn wensch kunnen verkrijgen.

met onzen nieuwen zoon. Hij groeit, Gode zij dank, flink op. Wij zijn steeds goed gezond, alleen op heden allen wat verkouden. Mijn vrouw is soms wat moe. Een paar weken er eens uit zou haar goed doen, maar dat kan eenmaal niet zonder het huishouden op te breken, en dat doet men alleen als 't niet anders kan.

Zend. v. d. Loosdrecht.

Hoezeer zijn wij ontroerd door de tijding uit Rante Pao. Wij weten nog geen nadere bijzonderheden, maar wie had gedacht, dat dit in onze tijden nog mogelijk was? We kunnen echter niet oordeelen voor we meer weten. Die arme weduwe met haar twee kin-

2 nieuwe jongens.

Ons gezin is sedert de vorige maand weer vermeerderd met twee hoofdenzonen. Beiden uit Lauili door bemiddeling van den Gezaghebber aldaar. Twee a.s. onderwijzers hebben ons verlaten om verder te Pajeti te worden opgeleid, maar drie anderen hebben we er voor in de plaats gekregen, twee uit Kodi en één van Memboro.

Het aantal scholen in West-Soemba bedraagt nu 16. De drie nieuwste zijn die in Wano-Kaka, Kodi-Wana en in Bali-Loko (Wai-Jewa). Veel is er dus, dat ons dankbaar mag stemmen en ons met hoop voor de toekomst vervult.

Huisgezin.

Hartelijk dank voor Uwe gelukwenschen

deren! Maar de Heere is machtig haar te troosten en alles dienstbaar te maken aan de komst van Zijn Koninkrijk.

Doop.

Zoo even vergat ik nog mee te deelen, dat behalve de twee Soembaneesche meisjes nog in dooponderricht zijn een Savoenees en een Mohammedaan, afkomstig van Makassar. Hij is een metselaar, die hier op Soemba reeds eenige jaren dan hier dan daar werkt. Ook voor de Zending heeft hij nu en dan gewerkt, o.a. het metselwerk aan de beide huizen in Laura. Nu is hij na den bouw van ons huis hier gebleven in dienst van het Bestuur. Hij sloot zich langzamerhand bij onzen kring aan, kwam geregeld in de Mal. Koempoelan en de Heere heeft zijn hart

geopend, zoodat hij van harte den Heere gehoorzaam is geworden en oprecht begeert Christen te worden. Ik hoop hem met Kerstmis ook te doopen.

Met de Evangelisatie blijft het naar wensch gaan. Ik hoop U aan 't eind van 't jaar eens een Statistiekje te zenden.

De zieken-praktijk is nog klein, maar niet ongezegend. Wij verplegen vaak gestraften uit andere landschappen van West-Soemba

met groote wonden, die prachtig genezen en gedurig ontvangen wij de bewijzen, dat ons ziekenhuisje overal bekend is.

Hiermede ben ik weer aan het eind van mijn mededeelingen. Moge 's Heeren zegen verder kennelijk op Uwen en onzen arbeid rusten.

Wij verblijven met hartelijke groeten,

Uw br. in Chr.,

(w.g.) LOD. P. KRIJGER.

SOEMBA. Ds. J. F. Colenbrander.

(Uit een brief van 24 Oct. '17, ontvangen te Zuidlaren 20 Febr. '18).

Waarde Broeders!

Ten Avondmaal.

Sedert mijn vorigen brief hebben wij hier en te Petawang het H. A. gevierd. Te Melolo zaten er enkelen niet aan die gewoonlijk wel kwamen, omdat wij hun dit ontraden hadden wegens hun traagheid in het kerkgaan. Er waren er nog meer die wij in overweging hadden gegeven af te blijven, maar zij hadden allerlei verontschuldigen, waarmede wij ons moesten tevreden stellen. Het is hier ook al, evenals overal elders, moeilijk uit te maken of er inderdaad onverschilligheid is of niet. En schuchter zijn de Savoeneesche Christenen ten opzichte van het H. A. niet. Men moet steeds meer terughouden dan aanmoedigen. Als het formeel maar in orde is denkt men, op misschien een enkele uitzondering na, niet verder door. Een enkel voorbeeld. Zooals U weet houden wij des Zaterdagavonds bijeenkomsten met degenen, die aan het H. A. denken te komen. Vooral den laatsten tijd doe ik dan niet anders dan het formulier lezen en bespreken. Dit bekort den dienst des Zondags, waar anders, als het goed zou zijn, eerst het formulier in het Maleisch zou moeten gelezen worden en daarna in het Savoeneesch overgebracht en verklaard. Nu kwam er des Zondagmorgens een echtpaar met de vraag of er voor hen ook bezwaar was om aan te zitten, daar zij den vorigen avond verhinderd waren. Ik zei natuurlijk: neen, die bijeenkomst is een menselijke inzet. Maar, voegde ik er aan toe, jullie vechten zoo dikwijls met elkaar, is dat voor jullie zelf geen bezwaar? Welneen, zei de man, wij maken immers altoos weer vrede. Formeel juist, maar dat deze telkens weer voorkomende oneenigheid een bezwaar zou kunnen zijn, drong niet tot hen door. Het gevoel van zonde en schuld ontbreekt. Als men kwaad gedaan heeft, kost het niet zoo heel veel moeite om dit te bekennen, maar dan is het ook uit. Als

iemand schuld heeft beleden is hij er ook heelemaal af. Wanneer er dan ook iets verkeerd is gebeurd, vraag ik tegenwoordig ook maar niet meer of ze er berouw van hebben. Ze zeggen natuurlijk ja, en als men dat verkiest willen ze ook wel zeggen, dat ze heel veel berouw gevoelen, maar ik ben overtuigd dat zulk een betuiging in de meeste gevallen niet oprecht zou zijn en daarom wil ik ze niet in de verleiding brengen er nog bij te liegen ook. Verschrikkelijk oppervlakkig zijn de meesten, zeer op hun gemak gesteld en ook gemakkelijk levend. Als er veel visch is in de zee, loopen ze hard, als er ergens feest is, zijn ze er allen bij; als er wat verdeeld moet worden, zullen ze tot op een cent uitrekenen, wat ze kunnen krijgen. Maar overigens nemen ze het leven gemakkelijk op.

Begrafenis gebruiken.

Ook verlies. De menschen voelen niet diep. Bij overlijden zat vroeger een der naaste familieleden nauwkeurig op te teekenen hoeveel ieder bracht, om dat na een paar dagen te kunnen vergelden met vleesch. U weet, dat wij getracht hebben de Christenen met het slachten van varkens bij die gelegenheid te doen ophouden. En de meesten doen het dan ook niet meer. Nu waren er echter onlangs nog jonge menschen, wier kindje gestorven was. Wij dachten, dat ze wel erg bedroefd zouden zijn en de moeder scheen het verlies ook wel te voelen. Maar zij slachtten een paar dagen na de begrafenis verscheidene varkens en vroegen zelfs toestemming om ook nog een paard te slachten, wat echter gelukkig niet werd toegestaan. En wat bleek nu? Zij stoorden zich niet aan de tamelijk algemeene uitspraak, omdat „zij wat hadden”. Zij wilden laten zien, dat ze niet arm waren. Was nu dat kind al heelemaal vergeten?

Overspel.

Nog iets, dat ons onbegrijpelijk toeschijnt. In Petawang moesten vijf personen van het H. A. worden afgehouden. Een jonge vrouw,

omdat ze een uur voor kerktijd flink ging uitrazen tegenover een buurvrouw. En twee jonge mannen en twee getrouwde vrouwen wegens overspel. Toen we deze zaken moesten behandelen, bleken de beide mannen der schuldige vrouwen heelemaal niet kwaad te zijn. De een, ook een Christen, liet zich wel van een goede zijde zien.

Toen ik een en ander vroeg, zeide hij, dat hij God had gebeden om zijn vrouw te kunnen vergeven en tot den vader van den schuldige zeide hij, dat hij heelemaal niet meer boos was en dat men God maar moest danken, omdat hij zoo kon vergeven. Die verzoening was inderdaad aandoenlijk en die woorden hadden voor mij te meer waarde, omdat ze kwamen uit den mond van een eenvoudige jonge man en de goeroe mij verklaarde, dat hij volstrekt niet met hem in dezen geest gesproken had. Ik moest dus wel aannemen, dat die woorden uit z'n eigen hart kwamen. Toch zal, aan den anderen kant, de overwinning op zich zelf niet zoo groot zijn geweest. Men neemt zooiets niet zoo erg op. De man der andere vrouw (nog heiden) wilde haar ook gaarne vergeven; als ze het nog eens weer deed, moest ze maar zien, wat er van kwam.

Uit een en ander begrijpt U wel, dat men in de keuze der stof voor preeken meer of min beperkt is. Aan troost heeft men nooit behoefte en zoo komt men er als vanzelf telkens weer toe om te trachten het bewustzijn van schuld en zonde op te wekken en te wijzen op den eisch van een Christelijken wandel.

Goeroehuis.

In Petawang vordert nu het huis van den Goeroe ook. Het is daarmede echter niet geheel naar wensch gegaan. Toen de school klaar was, kon men de menschen er maar niet toe krijgen nu ook het huis spoedig af te werken. Misschien kwam daar eenig misverstand bij (de oorzaak van zooveel moeilijkheden in Indië) en het kwam tenslotte zoover, dat de goeroe zeide het wel zelf te zullen bekostigen. Maar dat lijkt mij toch weer niet goed. Het wordt zoo straks een bron van ellende. De gemeente heeft een gedeelte van het materiaal verzameld, de Goeroe heeft de rest gekocht en het werkloon betaald — en dan komt straks de vraag: van wie is het huis? Ook als deze Goeroe eens wordt overgeplaatst, zitten we met het huis en om dat alles te voorkomen en om geheel vrij te staan, lijkt het mij veel beter dat de Zending de kosten draagt. Voor de gemeente, waarvan de meesten ook schoolgeld betalen, is het in eens te zwaar. Ik bereken de onkosten (wat reeds betaald werd en nog uitgegeven moet worden) op

tweehonderd gulden (f 200)), welke ik hierbij van U vraag. In vergelijking met het voorstel onzer vergadering slechts weinig.

(Dit geld is aan Ds. Colenbrander toegezonden).

Trouwe kerkgangers.

In Tana-Rara gaat het weer goed. In Baing staat de koempoelan tijdelijk stil, maar ik heb wel hoop dat 't spoedig beter zal worden, als de menschen niet meer zoo hun voedsel behoeven te zoeken. In Mata-Wai is eene familie heel getrouw. Vier broers, waarvan één nu kampoenghoofd is geworden, met hun vader en moeder, de vrouw van één der mannen en hun zuster. Bij een Soembanees moet men steeds vragen, wat er achter zit, zoodat ik me hier ook nog niet onvoorwaardelijk durf verblijden. Van één der jonge mannen hoorde ik pas nog, dat men voor hem moet oppassen. Ze zijn wel van aanzienlijken bloede, maar verarmd en door hun neef (het vorige kampoenghoofd) wat achteruit gedrongen. Eigenaardig is wel de verklaring van één hunner, dat zijn broer pas was begonnen naar de koempoelan te gaan, toen hij tot hoofd werd aangesteld. Dat hadden God en de Heere Jezus gedaan. Offeren aan en bidden tot den marapoe deden zij niet meer. Onlangs was de oudere broer ziek. De familie zat er om heen en drong er op aan een kip te slachten en het orakelsnoer te raadplegen. Maar zij wilden het niet doen. De één, die het mij vertelde, had toen een bakje met water genomen. Achtereenvolgens hadden de vader en de broers van den zieke hun vinger daarin gedoopt onder de verklaring, dat, als zij soms nog boos op hem waren geweest, deze boosheid nu geheel was verdwenen. Daarna had hij (met het bakje met water in de hand) gebeden tot God en den Heere Jezus. Hij had gezegd dat als God hem goedgunstig was en hem wilde doen leven, hij dan zou leven. Wilde God hem doen sterven, zoo zou hij sterven. Daarna goot hij den zieken iets van het water op het hoofd, liet hem er ook van drinken en vanaf dat oogenblik werd het beter. Zoo vertelde mij Oemboe Jiwa Lakar Tara Andoeng.

U ziet, bijgeloof is hieraan niet geheel vreemd. Hoe de man er toe komt om dat water te nemen is mij nog niet duidelijk. Of misschien de Goeroe iets dergelijks heeft verteld, weet ik niet. Hij komt van Ceram en heeft mij wel eens wonderlijke verhalen gedaan. In elk geval behoeft het niet te verwonderen, dat de Soembanezen niet terstond den rechten weg vinden. En er is zeker in dit alles iets verblijdends. Ze spreken het stellig uit, dat ze Christenen willen worden. Moge de Heere ook aan hen het

werk verder zegenen en geven dat zij straks met volle bewustheid en in algeheele overgave den Doop kunnen begeeren en ontvangen. Reeds geruimen tijd komen zij geregeld in de koempoelan. Het is weer een wolkje, dat toch ook reeds verblijdt.

Moge deze U allen in welstand bereiken. Dan is 1917 reeds weer voorbij en het nieuwe jaar weer begonnen. Zegene de Heere ook daarin U en Uwen arbeid. Wij hebben veel reden tot dank. Ondanks den oorlog ging het werk door en breidde het zich uit. Dat geeft ook weer hoop voor de toekomst. De Heere zal ook verder met dit ons werk zijn.

Met hartelijke groete, ook namens mijn vrouw,

Uw dw. Br. n Chr.,

(w. g.) J. F. COLENBRANDER.

Melolo, 24 Oct. 1917.

Het Officiële Bericht.

In de Utr. Kerkbode leest men:

a. een deel van het verslag van de Kerkeraadsvergadering; aldus:

Gelezen wordt een schrijven van Ds. de Haas ter toelichting van zijn telegram. Met diepe droefheid neemt de Kerkeraad kennis van de reden, waarom hij het zendingsterrein verlaten heeft. Nog is ingekomen een schrijven van den consulent Ds. Netelenbos en van de vergadering van missionaire dienaren over deze zaak. Van den kansel en in de Kerkbode zal van een en ander mededeeling geschieden.

b. Dit bericht:

Aan de Gemeente wordt met leedwezen bekend gemaakt, dat de Heer

WILLEM SAMUËL DE HAAS,

Dienaar des Woords bij de Geref. Kerk van Utrecht, afgezonderd tot den dienst der Zending, in Januari l.l. zijn ambt als Dienaar des Woords bij de Geref. Kerken in Nederland heeft neergelegd en tevens zich aan de gemeenschap der Geref. Kerk onttrokken heeft, om reden hij in de hoofdpunten der belijdenisschriften dier Geref. Kerken niet langer de uitdrukking van zijn geloofsovertuiging vindt.

Smartend en beschamend is dit zoo geheel ongedachte en onverwachte en daarom te meer ontroerende feit.

Het plaatst ons op eenmaal voor groote zorgen en moeilijke vragen. En het is zeer te vreezen, dat deze daad geestelijke schade zal doen aan den arbeid op ons terrein en van nadeeligen invloed zal zijn bij helpers en gemeenten.

Van alle beproevingen, welke ons in de-

zen arbeid troffen, is dit wel de zwaarste en die ons diep heeft geschokt.

Geve de Heere aan Utrecht's Kerk en alle met haar saamwerkende Kerken van Utrecht en Gelderland de genade, om met verootmoediging en smeeking den troon der genade aan te loopen, om Hem onzen nood en onze vreeze bekend te maken en te begeeren, dat Hij alle kwade gevolgen afwende van den arbeid en van de Javaansche medearbeiders en gemeenten en ook dit kwaad nog ten beste keere en ons voorspoedig make in onze pogingen, om de ledige plaats weer te vervullen, dat Hij ons den man Zijns raads doe vinden.

Met goedvinden van de vergadering van arbeiders op Java is Ds. L. Netelenbos van Wonosobo aangewezen, om den arbeid en wat daartoe behoort van den Heer de Haas over te nemen, daarop zooveel mogelijk toezicht te hebben en die gaande te houden.

Namens den Kerkeraad der Geref. Kerk van Utrecht:

J. BREUKELAAR, h.t. Praeses.

J. C. RÜLLMANN, h.t. Scriba.

Utrecht, 15 April 1918.

Medische Hulpdienst te Djokja.

Van dezen arbeid wordt zelden iets medegedeeld, daarom waardeeren wij te meer het onderstaande bericht dat wij in de Amsterdamsche Kerkbode vonden.

„Dokter Pruijs meldde in zijn laatste schrijven het volgende over de medische zending te Djocja: **2e verpleegster**; ik zal mej. Vos hier gaarne zien als 2e hoofdverpleegster; want het is voor mej. Enserink, wier verloskundig werk steeds toeneemt, veel te druk geworden; doch verzoek u met de uitzending te wachten tot er maatregelen genomen zijn voor haar salaris. **Vroedvrouwen**; in de maand Juni hebben vijf onzer leerlingen-vroedvrouwen haar examen gedaan ten overstaan van den Inspecteur, die bijzonder te vreden was. **Woning verbetering**; wij zijn begonnen met het verblijf der Javaansche verpleegsters (tevens zusterhuis), dat der ongehuwde verplegers en met de vijf zalen. Nu komen de woningen der gehuwde verplegers aan de beurt.”

Waarom niet wat bredere mededeelingen werden gegeven, is ons onbekend. Wij zouden een andere manier van gedraglijn in dezen aanbevelingswaardig vinden. Hoe kan men bidden en geven voor een werk waarvan men niets of zeer weinig weet. Een gedurige herinnering is wel noodig voor onze traagheid.

H. D.

Dr. W. G. Harrestein in den storm.

Aan de „Standaard" geeft Dr. Harrestein een verhaal van de worsteling aan boord van de „Hertog Hendrik" in den woedenden storm bij de Faroer-eilanden en hoe iedereen meehielp om nog behouden de haven te bereiken. Wij ontleenen hieraan het volgende:

„Van slapen kwam, toen de avond daalde, niet. 't Water sijpelde zelfs m'n hut binnen. Om één uur kwam 't bevel van den Commandant, dat wij allen zouden opstaan. Met moeite bereikten we de longroom — de huis-, eet- en conversatiezaal van de officieren en de passagiers — maar ook daar had 't water duchtig huis gehouden. Tafels en stoelen stonden en lagen verward door een alsof er 'n woesteling was bezig geweest. 't Schip kreunde onder de mokerende golfslagen. Als 't sterk overhelde, beliep men de kans zoo neer te vallen. Wonder boven wonder is niemand, die aan dek wezen moest, overboord geslagen. Er waren zelfs maar heel weinig gewonden.

En toen, in dien bangen nacht, kwam daar de Commandant binnen met de verpletterende mededeeling: de stuurinrichting is defect; we zijn 'n speelbal van de golven geworden!

Door de storm heen, hoorden we 't wilde roer zwaar beuken tegen den buitenwand van 't schip. Alle moeite werd gedaan om 't roer te vangen, 't geen tenslotte gelukte. Maar de orkaan loeide voort. We zagen den dood heel dicht nabij.

En ontstond er geen paniek aan boord?

Neen. In 't minst niet. Rustig volbracht ieder z'n plicht. 't Is zooveel waard in de ure des gevaars, als ge wat te doen hebt!

Want ook wij — m'n mede-passagiers en ik — kregen werk. Op onze kousen, tot halverwege de knieën in 't water, moesten we meehelpen om de kolen en briquetten, die eerst aan dek opgestapeld, nu her en der verspreid lagen, en 't water den uitweg versperden, in zee te werpen. De toestand bleef hachelijk. De draadloze telegraphie werkte niet meer. Sloep na sloep ging verloren. 't Zorgvuldig geconstrueerd drijfanker knapte af als 'n lucifershoutje.

Maar toen ook had de orkaan z'n hoogtepunt bereikt. Tegen den middag was 't gevaar zoo goed als geweken, al dreven we nog hulpeloos rond. Doch allen waren we gespaard gebleven. De Heere had ons beveiligd!

O, wat is er in dien nacht en den morgen daarop gewerkt om het schip met z'n kostte krijgen. Hulde aan die stoere mannen!" desolaten toestand aan boord weer wat orde bare lading te behouden, en later om in den

Korte Berichten.

BUSJES.

a. Knikkertjes à f 2.50.

b. Blikken busjes 10 f 1.30, 5 f 0.80 en 1 f 0.23.

Verkrijgbaar bij Mej. S. Hania te De Bilt, alleen tegen postwissel.

c. Papieren busjes.

Verkrijgbaar bij G. M. Feij, Burg 109, Middelburg.

De heer Feij heeft papieren busjes, die geopend en met gedrukten tekst weer gesloten kunnen worden.

10 kosten f 0.75, 25 f 1.70, 50 f 3.25. Losse teksten 50 à f 0.25.

Ze worden alleen geleverd na ontvangst van een postwissel, door den heer G. M. Feij, Burg 109, Middelburg.

f 1000.

Het Ned. Z. Gen. ontving uit Den Haag f 1000. Het Utrechtsche uit dezelfde bron ook f 1000. Het Sangi- en Talaud Comité evenzoo f 1000.

Alles van de Graaf en de Gravin v. B. v. L.

Zelfonderhoud.

Op de Sangir- en Talauer-eilanden zijn thans ongeveer 80.000 inlandsche Christenen. Deze 80.000 inlandsche Christenen brengen jaarlijks f 40.000,— bijeen voor kerkelijke doeleinden en voor onderwijs.

Hieruit blijkt, dat deze betrekkelijk jeugdige Christengemeenten van meet af aan werden opgevoed tot zelf-onderhoud.

Welk een groot werk wordt er toch gedaan met het weinige geld, dat in Nederland jaarlijks voor de Zending beschikbaar gesteld wordt.

Maandblad.

In het zendelinghuis te Barmen hangt een lijst met de namen van de huisgenooten, die in dezen oorlog gevallen zijn. Deze lijst telt thans reeds 62 namen: 23 kweekelingen, 1 aanstaand zendeling-arts, 32 zonen van zendingen en 6 zonen van Inspectoren. Verder zijn er 3 kweekelingen en 3 zonen van zendingen en 3 zendingen in krijgsgevangenschap.

Maandblad.

† Ds. M. A. Adriani, oud Director van de Utrechtsche Zendingsvereniging is ontslagen.

LEESTAFEL.

Christelijk Vrouwenleven en Vrij en Blij. — E. J. Bosch, Baarn.

Twee bladen, die in korten tijd een goeden naam verworven hebben. Het eerste is een maandblad voor vrouwen van elken leeftijd, het tweede komt 24 malen per jaar en is bestemd voor jongens en meisjes van 5—14 jaar.

De Spiegel. Week-illustratie voor het Christelijk gezin. W. Kirchner, Amsterdam.

Een zeer goede illustratie, waarin ook de Zending in Oost en West nu en dan een plaats krijgt.

Van een Kleinen Papoea door Alleta Hoog. Leesboek voor School en Huis. — H. ten Brink, Arnhem. — 2de druk.

Een zeer mooi Zendingsverhaal, dat reeds op verscheiden scholen gebruikt wordt.

Meisjesroeping.

De heer E. J. Bosch te Baarn wil nevens Vrouwenleven en Vrij en Blij, nog een Maandblad uitgeven onder bovenstaanden titel.

Ons Arsenaal. De Antinomianen door G. Doekes, Nieuwdorp. Zutphen J. B. van den Brink.

Dit is het zesde no. van de Christelijke Brochurenreeks. Evenals de vorige is ook dit lezenswaard.

De Nederlandsche Christen-Studenten-vereeniging gaf voor 1918 een jaarboekje, waarin een verslag van den arbeid, ook aanwijzing dat het werk dezer vereeniging een tak is van den arbeid der Evangelisatie of Inw. Zending. We meenen dat uit dit oogpunt de vereeniging aanbeveling verdient.

Maandblad der samenwerkende corporaties. Zendingsbureau Oegstgeest.

De bekende zendingscorporaties, die reeds op zoo menig punt den arbeid hadden vereenvoudigd door samenwerking, en verbeterd ook, geven nu ook tezamen een gemeenschappelijk blad uit in de plaats van de vroegere berichten. Ook deze verandering mag een verbetering worden genoemd, waarmee we de corporaties geluk wenschen. Dat men voor het geïllustreerde maandblad een gul-

den per jaar, liefst meer, zal moeten betalen, kan niemand afschrikken.

Muziek.

Van W. ten Have te Amsterdam ontvang ik weer viertal liederen om aan te kondigen.

1. **Rust mijn ziel uw God is koning**, door A. W. Rijp.

2. **De kreet des Harten.** Lied voor één zangstem met begeleiding van orgel of piano, woorden van P. H. Hugenholtz Jr. en Ph. R. Hugenholtz, muziek van J. Molenaar.

3. Drie Geestelijke liederen voor ééne zangstem met begeleiding van orgel, harmonium of piano. Woorden van Nellie van Kol; muziek van J. Bonset.

Dit zijn er drie:

- a. Onze Vader;
- b. Gouden Randen;
- c. Licht.

Men zegt mij dat de muziek mooi is, maar niet voor beginners. De woorden zijn zeer treffend.

Giften voor de Zending.

Ontvangen voor de Gen. Kas der zending.

Van J. Waagmeester Nz. te Zaandam 100 opgespaarde halve centen f0.50. Door Mej. Joh. v. Haeringen te Hoek van Holland van Gretha 100 opgespaarde halve centen f0.50. Door C. Hoogendorp te Pernis, saldo Zendingsblad van eenige lezers in „de Hei” f1.50. Van G. W. v. d. Meulen te Arnhem, zilverpapier, theelood enz. opbrengst f2.60. Door W. Zeijl te Sneek 10 pCt. van de ontvangsten voor de Zending in de kerken van Friesland over 1916—1917 f1809.95. Van F. J. Haverkate te Wolfheze f10. Door J. Sietsma, collecte gouden jubileum Geref. Jongel. Ver. te Tijnje (Friesl.) f5. Door Ds. R. Mulder te Abcoude uit de catechisatiebus f8.67½. Van Mej. S. Alkema te Pingjum f4.33. Door den Penningmeester van het Noordelijk Evangelisch Zendingsfeest aandeel collecte f33.50.

W. BREUKELAAR,
1e Quaestor.

Zaandam, 23 April '18.

Ontvangen voor de Zending te Djocja en Solo.

Door Ds. J. Douma uit de catechisatiebus van de Oosterkerk te Den Haag voor Solo f25. Door K. Knibbe te Oostzijde uit het busje van Mej. H. Hartman f8.09 en van Mej. de Wed. Snijders f5.50 te zamen f13.60. Door A. Kamphuis van N. N. te Den Haag voor Solo f3.—.

W. BREUKELAAR.

Zaandam, 23 April '18.

Zending Geref. Kerken op Soemba.

Ds. Elzinga, Grootegast g. i. d. c. f12.50 en f5 en f2.50 is f20. Mej. Al. Hospers te Nieuw-Buinen busjes f16, Zondagsch. f4.75,

Knapenvereen. *f*3.30, Jonged.ver. *f*4.31 is *f*28.36. Mej. A. Venema, Groningen, J.d.ver. „Wees een zegen“ *f*6.70. Wed. B. Meurs, De Krim, uit het busje van Antje en Lena *f*3.17½. Ds. Stadig Ezinge verz. door C. Raven, A. Werenga, D. v. d. Kooy, R. Datema, Z. Bosma, H. Kooy, G. v. d. Veen, G. v. d. Kamp, A. Wiersma *f*17, saldo kal. *f*20.70, Jongel.ver. *f*2.50, E. v. d. Veen 100 h. c. N. N. 150 h. c. is *f*41.45. Ds. Enserink, Siddeburen, Jonged. ver. *f*10. L. Groefsema, Oldehove, verzameld door dames W. Bakker, J. Mollema Dd., J. G. Hoeksma, A. Bakker, J. Meijer, L. Wiersma, W. Spanninga, J. Nieland, J. Elsinga *f*19.89. P. Kieft, Enumatil v. d. schoolk. *f*14.75, J. G. H. Sluijs, Staphorst v. d. Jonged. ver. *f*12.19. A. Blaak, Sappemeer, Zendingsver. *f*26.03, Saldo Zend.kal. *f*9.11 is *f*35.14. H. J. Mulder, Mepel g. i. d. c. *f*24.90. Ds. Goeree, Wagenborgen, blinde Fine *f*1.20, saldo kal. *f*2.80 is *f*4. W. Beks, gec. op de bruiloft T. Muschenga, Kloosterburen *f*8.31. J. Aarts, Blokzijl, saldo kal. *f*7.09. Mej. J. Hekman, Groningen 200 h. c. van de kind. v. Mulder *f*1. J. J. Wegener, Wildervank, g. i. d. c. *f*22.65. Ds. Postema Beilen van A. N. 150 h. c.; g. i. d. c. *f*1 = *f*1.75, Ds. Postema, Kerstcollecte te Vledder *f*4.47. Z. Hopster, Vriezenveen v. e. zuster der-gem. *f*2.50. Ds. Kerssies te Smilde, busje H. Veenstra *f*4.40=, saldo kal. *f*0.99½ is *f*5.40. J. Faber te Ulrum v. d. Zendingsver. *f*100. R. Werkman, Middelstum v. d. Jongel. ver. *f*6.87=, Jonged.ver. *f*5.03, v. een catechisante *f*0.90, 180 h. c., collecte Zondagsschool van D. v. Dijk *f*89.43½, Zendngsver. *f*132.76 is *f*235.—. Ds. de Jong Dalisen, saldo kal. *f*0.75, N. N. te D. *f*25 is *f*25.75. Ds. de Jong, Dalisen, van Visser Lemelerveld *f*3. Ds. Dijkstra, Rotterdam verkochte boekjes Hangelbroek—De Jong *f*4.29. Ds. Bouma, Hoogeveen v. d. Zend.ver. *f*332.50 en *f*23.50 g. i. d. c. *f*10 is *f*366. Ds. Scholten, Zuidhorn van H. Poort, saldo kal. *f*20.14, van Tundina v. d. Molen *f*1 is *f*21.14. J. Wegener, Wildervank Jonged.v. Wildervanksterdallen *f*20, g. i. d. c. een dankoffer *f*10 s *f*30. Ds. Scheepsmas, Roodeschool g. i. d. brievenbus *f*50. Ds. v. d. Munnik, Jonged.ver. Warffum *f*26.44; Zend.ver. Winsum *f*30 en *f*30 is *f*60; P. v. Straten, Houwerzijl 200 h. c. is *f*1; Zendingsvereeniging Houwerzijl *f*80. Ds. Schot, Har-

denberg g. i. d. c. *f*10 en *f*10, saldo kal. *f*18.65 is *f*38.65. Ds. Bulder, Vroomshoop g. i. d. c. *f*5. O. J. Bouwman, Uithuizen g. i. d. c. *f*1.50; Ds. Krohne, Zoutkamp v. een vriendin *f*2.50. Ds. Lammertsma, Apingedam verz. op een muzieklavond *f*1.—. Ds. Schaafsma, Grijpskerk busjes i. d. kerk *f*11.84. Mej. J. J. Buikema, Musselkanaal v. d. Jonged.ver. *f*5.—. Mej. H. Enzing, Hollandscheveld v. d. Jonged.ver. *f*6.10. Sellingen uit 't schoolbusje *f*4. Ds. Dekker, Zevenhuizen, busje i. d. kerk *f*36.50, saldo kal. *f*6.75 is *f*43.25. G. J. Eggink, Ter Apel busje school *f*5, Jongd.ver. *f*6.50 is *f*11.50. Nieuw-Weerdinge g. i. d. c. *f*2.50. P. Buikema, Leens, Zendver. *f*100. H. J. Steenbergen, Genemuiden, Zondagschool *f*7.06. H. Huismann, Deltzijl g. i. d. c. *f*15. Ds. Schoemakers collecte Genemuiden *f*9.25. Ds. Kool, Meeden, saldo kal. *f*5. J. R. van Til, Midwolde, Westerkwartier Zend.ver. *f*40.—. J. Meijer, Pieterburen, busje School *f*3. P. Pilon Pz. Stedum Zendver. *f*45.—, Jonged.ver. *f*15 is *f*60. De Vries, Zuidwolde (Gr.) Zend.ver. *f*45. J. H. Antuma, Enumatil, Knapenver. *f*6.40. Gr. Havinga, Siddeburen *f*1. P. Koster, Valthermond, Knapenver. *f*8.50, saldo Zend.bl. *f*1.25, halve collecte op een 60-jarigen bruiloft door G. Kloppenburg *f*6.09 is *f*15.83. B. Kamphuis, Sellingen, saldo kal. en zend.bl. *f*10.31. J. P. ten Hagen, N. Amsterdam, Javaantje laagste kl. school *f*10.—. Ds. Bakker, Emmen, g. i. d. c. *f*10. Mej. I. K. v. Halsema, Emmer Compascum, Nikkertje Schoolk. *f*3.50. Ds. Scholten v. d. Zend.ver. Kommerzijl *f*13.06. Ger. Kerk Neuweroord v. d. Zend.ver. *f*80. W. v. d. Beek, Wetering (Blokzijl) busje Zondagsch. *f*18.02. Mej. F. Bolhuis, Bedum, Jonged.ver. *f*10.—. Ds. Schaafsma, Grijpskerk van D. v. d. V. 200 h. c. en 50 h. st. is *f*2.25. Ds. Dijkstra uit Dwingelo g. i. d. c. *f*2.50 en *f*2 en *f*1 is *f*5.50. B. Mulder, Bellingwolde, busje Ger. Kerk *f*3.77½. Ds. v. Dijk, Uithuizen v. d. Centsver. der Jonged.ver. *f*36.90½. Ds. Boersma te Luiten a. d. Dedemsvaart, gev. in de coll. *f*5, verzameld in busjes *f*41.72 is *f*46.72. Ds. Hoeksema te Nieuwwolda van D. Schuur 150 h.c. en N. N. *f*1 is *f*1.75.

J. DUURSEMA,

Quaestor.

Groningen, 24 April 1918.

Het abonnementsgeld van 1918 te zenden aan den Uitgever.

De prijs is voor Kerkeraden en Vereenigen, die 4 ex. en daarboven ontvangen, 5 cts. per nummer; welk bedrag per 3 maanden wordt tegemoet gezien.

Particulieren die 1 tot 3 ex. ontvangen, betalen per Jaargang, franco per post, 66 cts.

Ex. op beter papier *f*1.25 per jaar.

De contribuanten van de Ned. Geref. Zendingsvereeniging, waarvan Penningmeester is de heer L. Berk, Heerenmarkt 5, Amsterdam, ontvangen het „Zendingsblad“ gratis.

J. ZOMER, Uitgever.

J. ZOMER — ELECTRICHE DRUKKERIJ „VADA“ — WAGENINGEN.

OFFICIEELE KERKENORDE

VAN DE

Geref. Kerken in Nederland

DOOR

Ds. W. B. RENKEMA en Dr. J. C. DE MOOR.

Prijs f 1.—, franco per post f 1.04.

Is verschenen het **SUPPLEMENT** op de Kerkenorde.
Dit supplement bevat de Besluiten van de laatstgehouden Synode
van Rotterdam.

Prijs 10 Cent.

KERKENORDE met SUPPLEMENT franco p. p. f 1.14.

Uitgave: J. ZOMER, Drukkerij „Vada”, Wageningen.

Behoort elk meelevend lid te bezitten.

Wie

een koker zenuw-tabletten koopt,
waarbij op het etiket de naam

A. MIJNHARDT

ontbreekt, koopt namaak en bena-
deelt daardoor zijne gezondheid.
Eisch daarom in Uw belang uitdruk-
kelijk een koker

Mijnhardt's Zenuw-tabletten.

Per koker 60 cent, 3 kokers f 1.70.

Onschadelijk, zuiver samengesteld!
Verkrijgbaar bij Apoth. en Drogisten.

DE TWEEDE DRUK VAN

Ds. N. Y. VAN GOOR,

Het Geloof der Vadersen,

kost ingenaaid f2.75, gebonden f3.25, groot for-
maat, 430 bladzijden.

Een ieder koope deze meest uitgebreide verkla-
ring onzer Geloofsbelijdenis bij zijn Boekhandelaar
of den Uitgever

Groningen, Firma JAN HAAN.

Goosen & Swagerman

ORGEL- EN PIANOHANDEL
DEN HAAG   **TEL. 2051**

Boekhorststraat 149

FRANCO LEVERING DOOR GEHEELE LAND

SPECIALE INRICHTING VOOR

GEREEDMAKING VOOR DETROPEN

PEEK & CLOPPENBURG

Grootste Heeren-en Jongeheeren
KLEEDINGMAGAZYNEN

In alle voornamen plaatsen

LEVEN- en ONGEVALLENVERZEKERING

DE AMSTERDAMSCH

AMSTERDAM: Tijdelijk adres: HEERENGRACHT 414.

Directie: Jhr. A. F. DE SAVORNIN LOHMAN Jr., Jhr. J. DE SAVORNIN LOHMAN,
 Mr. J. C. L. VLAANDEREN.

Bij J. H. KOK te Kampen is verschenen de

**4^e geheel herziene
 druk van**

HET HUWELIJK

DOOR

Dr. A. DUPONT
 Geneesheer-Directeur te Ermelo.

Een uitnemend boek voor Gehuwden en Verloofden, met geneeskundige wenken, nuttige raadgevingen en einstige waarschuwingen, waarvan in korten tijd reeds de **VIERDE DRUK** is verschenen. Door de gansche Chr. Pers dringend aanbevolen. Prijs f2.25, in stempelb. f2.85. Verkrijgbaar in elken Boekhandel en bij den uitgever J. H. KOK te Kampen.

Vraagt uitvoerig prospectus.

Zwakken

worden wederom krachtig door 't gebruik van

Mijnhardt's Levetogen.

In bussen v. f0.90, f1.75, f4.25, f8.25.

Verkrijgbaar bij Apoth. en Drogisten.

Beschikbaar.

Hôtel-Rest. „DE HOOP”

Warmoesstr. 158. Tel. 9132 N. Amsterdam.

Logies f0.50, f0.60 en f0.75.

2 Diners vanaf 50 cent.

Aanbevelend, A. L. ALDENKAMP.

H. F. DE CHARRO & ZONEN.
 PAPIERHANDEL - DEN HAAG.
 PAPIERFABRIEK TE EERBEEK.
 Vraagt onze nieuwe collectie Pakpapieren.

CLICHÉ-FABRIEK-UTRECHT
 DIR. HUNCKEL. JERUSALEMSTEEG 9

□ □ □ □ □ TE UTRECHT. □ □ □ □ □

Christelijk Internaat Wilhelmina, te Zeist, neemt niet meer dan 20 leerlingen. Daardoor kunnen ouders verzekerd zijn, dat voor hun kind alles gedaan wordt, wat eenigszins mogelijk is.

J. POPPES Jzn. Hoofdonderwijzer.

GOEDKOOPSTE, BESTE ERKENDJEL met Penalen, formuieren en Prijscourant met proefopgaven op aanvraag gratis. Kerkeraden en andere besturen bij minstens 10 exemplaren, 15 pC korting. Uitgeverij-Genootschap „BIBEL-UITGAVE”

KUYPER, DAVINCK en RUTGERS BIJBEL-UITGAVE.

HET ZENDINGSBLAD

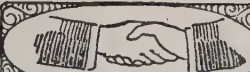
VAN DE
GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND

En dit Evangelie des
koninkrijks, zal in de
geheele wereld gepredikt
worden tot een getuigenis
allen volkeren.
Matth. 24 : 14

Redactie:
H. DIJKSTRA, Rotterdam.
J. HANIA, de Bilt (Utr.)

Comm. v. Toez. en Controle:
W. BREUKELAAR, Zaandam.
W. B. RENKEMA, Renkum.

INHOUD: Velen zullen komen. — Brieven naar Antiochië. — De Ziekenzalen te Keboemen. — Opleidingsschool. — Soemba Ds. J. F. Colenbrander. — De Vergadering. — Korte Berichten. — Leestafel. — Giften.

Velen zullen komen.

Doch ik zeg U, dat velen zullen komen van Oosten en Westen, en zullen met Abraham en Izak en Jacob aanzitten in het Koninkrijk der hemelen.

Mattheus 8 : 11.

De Heere Jezus had zich eerst verwonderd over het groote geloof van den hoofdman uit Kapernaüm. Die hoofdman had een' knecht, die hem „zeer waard" was, maar dien hij scheen te zullen moeten missen. Want die trouwe knecht werd zeer ernstig ongesteld; werd geraakt en leed zware pijnen; ja hij kwam tot aan de poorten des doods; hij „lag op zijn sterven" (Luc. 7 : 2). Diep bewogen met zijn lot heeft de hoofdman hem toen bij Jezus laten aanbevelen door de „ouderlingen der Joden". En Jezus, voor Wien geene krankheid te ernstig was en geen patiënt te gering, heeft zich aanstonds bereid verklaard om hem te helpen. Jezus zeide: „Ik zal komen en hem genezen"; en Hij begaf zich dadelijk op weg naar de woning van den hoofdman. Toen de hoofdman dat echter vernam, heeft hij door zijne vrienden aan Jezus laten zeggen: „Heere, neem de moeite niet; ik ben niet waardig dat gij onder mijn dak zoudt inkomen, maar spreek alleenlijk een woord, en mijn knecht zal genezen worden, want — zoo voegt hij er bij — ik ben ook een mensch onder de macht van anderen, hebbende onder mij krijgsknechten, en ik zeg tot dezen: Ga en hij gaat; en tot den anderen: Kom, en hij komt; en tot mijnen dienstknecht: Doe dat en hij doet het". En in die woorden spreekt de hoofdman zijn groote geloof uit. Hij had macht over anderen; over Zijne soldaten en knechten; hij gaf hun bevelen en zij voerden

ze uit. En zoo had Jezus ook macht; macht over ziekten en kwalen; over koorts; over melaatschheid; over geraaktheid enz. Die kwalen en ziekten waren Jezus' knechten. Hij kon b.v. zeggen tot de koorts: Ga derwaarts en zij ging; en tot de geraaktheid: Doe dat en zij deed dat. Als Jezus nu maar „een woord" sprak, slechts gebod dat de ziekte den knecht verlaten moest, het stond vast voor den hoofdman, hij geloofde het stellig, dan zou de knecht gezond wezen.

Zoo'n krachtig geloof had hij in de macht van Jezus. En hij geloofde bovendien dat Jezus dat doen kon, ook al was Jezus niet bij den knecht. Hij zei immers niet tot Jezus: Haast U, als ik U bidden mag; gelieve toch spoedig in mijn huis te komen; maar juist anders: Neem de moeite niet: ik ben niet waardig dat Gij onder mijn dak zoudt inkomen; als Gij daar, waar Gij nu zijt, nog op eenigen afstand van mijn huis, maar een enkel woord zegt, wordt mijn knecht wel beter.

Hoe komt ook daarin de grootheid van het geloof van den hoofdman uit. Jezus kon den knecht genezen door slechts een woord te spreken; ja als Hij dat woord sprak, ook al stond Hij niet bij den knecht, dan nog zou hij worden hersteld.

Voorwaar een zeer groot geloof!

Niet waar, van dat geloof dient er ook zoo noodig te zijn in *ons* hart. Want Jezus is nu naar Zijne menschheid ook niet bij *ons*. Hij is in den hemel met Zijne verheerlijkte menschelijke natuur. *Hij* ziet ons vandaar wel, doch *ons* òg kan Hem niet aanschouwen. Hoe gewenscht *dat* en hoe heerlijk *als* wij nu ook gelooven mogen in Jezus, Die lichamelijk niet bij ons is evenmin als bij den hoofdman en diens knecht, maar Die ons desniettemin van de verte uit toch ook nog wel helpen kan.

Leve *dat* geloof in Jezus in onze zielen. Dit kan rust geven in het hart in deze tijden van wolken en donkerheid rondom ons; ook rust te midden van allerlei persoonlijke nood en zwaarigheid. *Als* Hij ons dan nog gedurig eens toonen wil: Hoe wel niet lichamelijk bij U, zorg ik toch nog voor U, evenals ik ook, hoewel persoonlijk afwezig zijnde, voor den kranken knecht van den hoofdman gezorgd heb, zullen wij ons in Hem, „,hoewel (hem) niet ziende, maar geloovende, verheugen met eene onuitsprekelijke en heerlijke vreugde. (1 Petr. 1 : 8).

En als Jezus zich zoo eerst over het groote geloof van den hoofdman heeft verwonderd en tot degenen, die (hem) volgden gezegd heeft: Voorwaar zeg ik U, ik heb zelfs in Israël zoo groot geloof niet gevonden, laat Hij daarop volgen eene heerlijke profetie omtrent de roeping, de bekeering en de zaligheid van nog meer Heidenen. Vol blijde verwondering over het geloof van dien éénen heidenschen hoofdman, ziet Hij dat de tijden zullen komen, waarin nog meer Heidenen in Hem zullen gelooven. Wel niet *allen*, zoodat er niet één zou verloren gaan. Doch ook weer niet *enkelen*, hier eens één en dan daar weer een. Neen, *velen*, zegt Jezus, zullen komen van Oosten en Westen. Zij waren nu nog „verre"; nu nog vervreemd van het leven Gods; nu nog zonder geloof in Hem. Doch zij zouden bekend worden met het heil in Zijn Naam; van Hem hooren; genoodigd worden tot de zaligheid, die in Hem bereid was; en zij zouden gehoor leeren geven aan die noodiging en Zijn heil aannemen en erkennen. Alzoo zou dan vervuld worden: „Ik zal zeggen tot het Noorden: Geef, en tot het Zuiden: Houd niet terug; breng mijne zonen van verre en mijne dochters van het einde der aarde, een ieder die naar mijnen naam genoemd is, en dien Ik geschapen heb tot mijn eer, dien Ik geformeerd heb, dien Ik ook gemaakt heb". (Jes. 43 : 6).

De weldaad, de groote geestelijke weldaad, die zij genieten zouden, wordt weergegeven met de woorden: „zij zullen aanzitten met Abraham,

Izak en Jacob in het Koninkrijk der hemelen". Beeldspraak, door Jezus hier gebezigd. Het Koninkrijk Gods, de hemelsche Zaligheid, wordt hier door Hem voorgesteld als een feestzaal met een wel voorzienen feestdissch er in. Abraham, Izak en Jacob, alle drie Israëlieten, zaten daar reeds lang aan; hadden er eene voorname plaats; vele Heidenen zouden nu met hen aanzitten; ook genieten van de spijs en drank, van den „wijn en melk", van het „koren en most" in het Koninkrijk der hemelen en zich blij be-roemen met het „erfdeel" des Heeren. Zij zouden ook ondervinden: „Wel-gelukzalig is hij (dien) Gij verkiest en doet naderen, dat hij wone in uwe voorhoven; wij zullen verzadigd worden met het goede van uw huis, met het heilige van uw paleis. (Psalm 65 : 5). En alzoo zullen eindelijk de be-genadigden uit Israël, maar „ook de kinderen Gods (uit alle volken), die verstrooid waren, tot één vergaderd" zijn (Joh. 11 : 52); en allen te zamen „ten disch geleid" „rijk verzadigd wezen".

Zullen wij ook mede-aanzitten met Abraham, Izak en Jacob"? Velen zullen zoeken in te gaan en zullen niet kunnen. Als zij zeggen: Doe ons open, zullen zij moeten hooren: Voorwaar zeg ik U, ik ken U niet. Ook al kwamen zij tot nabij de poort van het Koninkrijk der hemelen, zij worden toch nog buitengesloten. Zij hebben niet van harte in Jezus geloofd, dus niet waarlijk deel aan Hem gekregen en zullen daarom ook niet mede-aan-zitten aan de bruiloft der Lams.

Anderen, die het eigenlijk nooit met vrijmoedigheid hadden durven denken; nog gedurig bijna wanhoopten; maar toch bleven zeggen: Ik moet Jezus hebben of ik kom om en dan weer gansch hulpeloos tot Hem vloden, of Hij hun redder wilde zijn — zij zullen binnenkomen en — geestelijke disch-genoten zijn; hunne ziel zal zich in vettigheid verlustigen.

Wat zal het hun een eeuwig wonder zijn, dat hun zooveel heil is bereid!

Gelde het ook van ons: zij komen aan, hetzij uit het Oosten, hetzij uit het Westen, en zij zullen ook aanzitten met Abraham en Izak en Jakob.

Wie in Jezus gelooft zal niet beschaamd worden!

Mogen onze getrouwe arbeiders en arbeidsters op de Zendingsvelden het ook aanschouwen dat het profetisch vergezicht van Jezus in het heil des Heeren over alle volken en natieën in Noord en Zuid en Oost en West, ook in deze tijden nog in vervulling gaat. Nog geldt: De zaligheid is uit de Joden; maar is ook *ten behoeve van de Heidenen*. Dat vele Heidenen door de prediking van het Evangelie bewogen mogen worden om de afgoden te laten varen; zich te spoeden tot de genade in Christus en alsdan te verstaan: „Zalig is hij die brood eet in het Koninkrijk Gods". (Luc. 14 : 15). Hunne ziel wordt dan eerst op de rechte wijze verkwikt en van den op-gang der zon tot haren ondergang zal de naam des Heeren meer en meer groot zijn onder de Heidenen.

De Bilt, Juni '18.

J. HANIA.

Brieven naar Antiochie.

Gel. Reeds wekenlang ligt op mijn schrijftafel een drietal artikelen van Ds. J. D. Wielenga te Middelburg over de Kerk-instituëering te Magelang. Hij begint met de zeer merkwaardige woorden:

„Nauwelijks vijf jaren werkt ds. A. Merkelijn te Magelang, en reeds wordt de mogelijkheid overwogen van de instituëering der kerk aldaar. Dit feit bewijst reeds afdoende den grooten zegen, dien God geeft op den arbeid van onzen Zendeling. De Heere heeft de gebeden van Zijn volk

tot dusverre wonderlijk willen verhooren, en dit versterkt onze vrijmoedigheid in het roepen: „Uw Koninkrijk koom' toch, o Heer, ook in Magelang!"

Tot den kring, dien ds. Merkelijn rondom zich heeft weten te verzamelen, behooren eenige tientallen *Europeanen*, waaronder het personeel van de Hollandsch-Javaansche en Hollandsch-Chineesche scholen, met hun gezinnen; dan een paar *Chineezers*, enkelen uit de vele duizenden, die in en om Magelang wonen; vervolgens een paar *Indo's*, dat zijn afstammelingen van een Europeeschen vader en een inlandsche (Javaansche) moeder; en eindelijk eenige tientallen *Javanen*. Naar wij meenen, bestaat de gemeente nu uit ongeveer 100 belijdende leden en gedoopten."

Nu is het vraagstuk, dat Ds. Wielenga bezig houdt, dit, of deze verschillende menschen in één kerkgemeenschap te vereenigen zijn. Het zijn verschillende rassen, zij spreken verschillende talen, verstaan elkander niet. Nu heeft Ds. Wielenga gehoord dat het vanzelf spreekt dat alle deze menschen tot ééne gemeente onder één kerkeraad samengevoegd worden, en het komt hem voor dat dit op schier onoverkomelijke moeielijkheden stuit.

Het *taalverschil*. Dit zet hij aldus uiteen:

„Maar de verschillende talen — het Javaansch der Inlanders en het Nederlandsch der Europeanen — vormen een groot beletsel; 't verschil toch in taal maakt het noodig twee godsdienstoefeningen te houden: een voor de Javanen, en een voor de Nederlanders, want indien men één godsdienst-oefening hield, b.v. in het Javaansch, dan zouden de Nederlanders er niets aan hebben; en werd ze gehouden in het Nederlandsch, dan zouden de Javanen niets verstaan. Dit onderscheid in taal maakt het ook wenschelijk de bediening der sacramenten te scheiden; want het gebruik van twee talen, afwisselend, bij één avondmaalsbediening, zal de stichting voorzeker niet bevorderen."

Maar zou het dan niet mogelijk zijn, dat er ééne gemeente was, met twee samenkomsten, en onder éénen kerkeraad. Ook daartegen zijn bezwaren, die hij aldus bespreekt.

„Dit bezwaar wordt ook gevoeld bij het hebben van één kerkeraad; anders zou men kunnen zeggen: institueer één kerk en benoem één kerkeraad, doch houd de diensten des Woords en der Sacramenten afzonderlijk. Maar stel u voor: één kerkeraad bestaande uit Javaansche en Nederlandsche leden; Javaansche kerkeraadsliden, die Hollandsch spreken, zijn er niet, of ten minste bijna niet; en Nederlanders, die het Javaansch machtig zijn, moet men te Magelang met een lantaarntje zoeken; zelfs te Djocja zijn ze zoo zeldzaam, dat men altijddezelfde personen tot kerkeraadslid zou moeten kiezen. En daar zitten nu de Javaansche en de Nederlandsche kerkeraadsliden naast elkander; zij zien elkaar aan, doch zij verstaan en begrijpen elkander niet; het is eigenlijk een Babylonische spraakverwarring; de eenheid van zulk een kerkeraad is dan maar een idee, een fictie, en geen werkelijkheid."

Maar heel eerlijk wil Ds. Wielenga nu ook mededeelen, wat er pleit voor de eenheid der gemeente.

Hij ziet gevaar dat de Nederlander zich boven den Javaan verheffe, daarom acht hij eenheid gewenscht. Hij zegt:

„Want in Christus is noch Javaan noch Nederlander; en het zou schadelijk werken en 't christelijk geloof in verachting brengen, als de Nederlander niet den Javaan liefhad als *een broeder*.

Twee gemeenten op één plaats, een kerk voor de Javaansche en een kerk voor de Europeesche Christenen, zou scheiding teweeg brengen en de gemeenschap der heiligen grootelijks in den weg staan; de eene gemeente zou zich uitnemender gaan achten dan de andere, en de andere zou zich vernederd gevoelen. Maar één kerk versterkt de band des geloofs."

Tot zoover, wat we van Ds. Wielenga aanhalen.

Mij komt het voor dat dit gevaar juist gewenscht maakt, dat ze gescheiden optreden. Zijn Javanen en Nederlanders met elkander in ééne gemeente, dan zullen ze elkander gedurig in den weg loopen. De Nederlander zal op geen manier kunnen voorkomen dat de Javaan zich achteruit gedrongen voelt. Zijn ze daarentegen gescheiden, ontmoeten ze elkander niet zoo dagelijks, dan zal dit verschijnsel in geringer mate voorkomen.

Het schijnt dat de Javanen er prijs op stellen om met de Europeanen aan dezelve Avondmaalstafel aan te zitten en Ds. Merkelijn voelt daar ook veel voor. De meening, dat hierin bij de Javanen de hoogmoed mee spreekt, weerlegt Ds. Merkelijn aldus:

„Sommigen hebben gemeend dat hierin de hoogmoed mee sprak; dat de Christen-Javanen het zoeken om de eere om met Europeanen aan één tafel te zitten. Doch Ds. M. spreekt dit tegen. Natuurlijk is het mogelijk, dat er zulke overleggingen bij den een of ander zijn; maar dit is uitzondering. Dat blijkt hieruit, dat de Javaan het niet op prijs stelt, wanneer soms een Europeaan zijn kind ten doop houdt in de Javaansche samenkomst. Wij mogen dus aannemen dat zulk een gemeenschappelijke Avondmaalsviering het religieus gevoel van den Javaan verheft, en zeer sterk de hoogheid van het Christendom in het licht stelt.”

De kracht van dit betoog gevoel ik niet. Is de Javaan er *niet* op gesteld dat een Europeaan zijn kind laat doopen in de Javaansche samenkomst? Waarom niet? Oordeelt de Javaan wellicht (zeer juist) dat elk maar op eigen terrein moet blijven?

Maar ik neem aan dat er voor een gemeenschappelijk Avondmaalsvieren wellicht iets te zeggen is. Ds. Merkelijn jaagt dit na als een ideaal, ook met het oog op de Javanen, die nog geen Christenen zijn. Ziehier wat hij daarvan zegt:

„Eén Christelijke Kerk te Magelang! is het ideaal, en dat niet alleen ter wille van de Christenen maar ook met het oog op de heidenen; de kerk legt door haar eenheid een welsprekend getuigenis af. Ds. Merkelijn schreef dat ten vorige jare de Theosophen te Magelang een imitatieavondmaal vierden, (dus het christelijk avondmaal nabootsten); van verschillende nationaliteiten en rassen zaten ze aan, en de Javanen roemden deswege de Theosophie, die zoo verbroederlijk werkt. Maar als namaak, de caricatuur reeds zulk een indruk maakt, welk een krachtige werking moet er dan niet uitgaan van een gemeenschappelijke Avondmaalsviering, die niet opkomt uit een menschelijken gril, maar uit het schriftuurlijk besef van saamhoorigheid”.

Tot zoover wat Ds. Merkelijn zegt en Ds. Wielenga hem nazegt.

Ik weet niet hoe het u gaat, ik voel niet veel voor dit theosophische voorbeeld, ik zou oordeelen dat dergelijke voorbeelden ons veeleer omzichtig moesten maken. Het navolgen van hen, die de dwaling voorstaan, heeft steeds een gevaarlijke zijde.

Nu acht men aan de eenheid nog een voordeel verbonden dat door Ds. Wielenga aldus beschreven wordt:

„Ook is het gewenscht één kerkeraad te hebben; bij gemeenschappelijke saamspreking kunnen de Europeanen veel leeren van de Javanen, en omgekeerd nog meer. Het saamwerken voor één heilige zaak zal den band versterken, den band des geloofs en der liefde, en den bloei der gemeente bevorderen. Maar het taalverschil dan? Zoolang er niet genoeg ouderlingen zijn onder de Nederlanders die het Javaansch kennen, of Javaansche ouderlingen, die het Nederlandsch kennen, zal 't wel noodzakelijk zijn, dat men gescheiden vergadert; iedere zaak zal dan, onder voorzitterschap van den Missionairen Dienaar, in beide deelen van den kerkeraad besproken en behandeld moeten worden. Ook dit levert bezwaren op en zal licht tot

botsing kunnen leiden. Doch ook hier zal de liefde alles overwinnen. En bovendien, op den duur zal het taalverschil geen moeilijkheden meer opleveren, daar toch verschillende Javaansche christenen Nederlandsch leeren, en Nederlanders zich het Javaansch trachten eigen te maken. De Hollandsch-Javaansche school zal voor de toekomst onder Gods zegen, rijke vruchten kunnen dragen."

Hiermee sluit ik de aanhalingen uit het schrijven van Ds. Wielenga. Naar mijn oordeel zal men niet van elkander leeren, maar gedurig tegen elkander aanbotsen. Ook komt het mij voor, dat er nog jaren, (zoo niet eeuwen) zullen verloopen, alvorens de Nederlanders en Javanen zoo geassocieerd zijn, dat ze elkander verstaan en in één vergadering beraadslagen kunnen.

„Ons beginsel eischt één Christelijke kerk te Magelang", zegt Ds. Wielenga. Nu is dit ongetwijfeld waar, als er geen oorzaken zijn, die tweeheid gewenscht maken. Om een nuk, een gril, twee kerken naast elkander te stichten of te laten bestaan, is verkeerd, is tegen het beginsel, is in strijd met de liefde van Christus, die samenbindt. Maar als er oorzaken zijn, die een geregeld samenleven in den weg staan, acht ik beter tweeheid met eenheid, dan eenheid met onderlinge worsteling en strijd. Al wat wrijft en schaaft wekt een schadelijke, ongezonde warmte en belemmert het leven.

In de verre toekomst zal er naar mijn gedachte een Europeesche kerk op Java zijn, een kerk van vreemdelingen, en een Javaansche kerk, de volkskerk, waar alle Javanen, die christen zijn, aan behooren. Gij zult wel niet meenen dat in zulk een Javaansche massa-gemeente de Nederlander zich op zijn plaats zou gevoelen. Hij doet beter zich van meet af op zich zelve te houden, terwijl hij voorloopig de Javaansche gemeente met zijn meerdere ontwikkeling en ruimere geldmiddelen steunt.

t.t.

Rotterdam, Snellinckstraat 54a.
22—5—'18.

H. DIJKSTRA.

De Ziekenzalen te Keboemen.

(Bij de platen).

Deze twee platen geven een blik in de ziekenzalen. De bovenste geeft een kijkje in de vrouwenzaal. Vrouwen en kinderen en verpleegsters. Er liggen slechts een paar zieken te bed, de anderen hebben zich, ter eere van de plechtigheid, dat ze gekiekt worden, wat aangekleed en op haar kribben plaats genomen. In het midden der zaal staat een tafel met banken, waarop de zieken, die er toe in staat zijn, bij de maaltijden plaats nemen.

Men ziet de zaal hier niet in de volle lengte, zooals men zien kan, van het allervoorste ledikant rechts, ziet men alleen een klein deel en één voet van den patiënt.

Als men voor het middengebouw plaats

neemt, vindt men deze zaal heelemaal links.

Heelemaal rechts, gescheiden door het hoofdgebouw en in den tuin door tal van bijgebouwen, vindt men de mannenzaal, waarvan het tweede plaatje een afbeelding geeft. Ook hier liggen slechts enkelen te bed, of liever op het ledikant, want bedden vindt men er niet.

De inrichting van de zaal is geheel gelijk aan de vrouwenzaal.

Men ziet in de hospitalen dikwijls geestelijke vrucht. Te Keboemen valt daar nog niet veel te zeggen, de zaak is nog pas begonnen. We zijn al vast blijde, dat de Javaan er zich wil laten verzorgen. De deur gaat op die manier open.

H. D.

OPLEIDINGSSCHOOL.

De docent der Opleidingsschool Ds. D. Bakker zond aan de Deputaten der Generale Synode voor de Zending het navolgende schrijven:

„Hooggeachte Broeders!

De theologische cursus is zijn tweede jaar ingetreden. In deze week werd repetitie gehouden over het in 1917 behandelde. De re-

VROUWENZAAL.

MANNENZAAL.

sultaten van het onderwijs zijn over het algemeen niet onbevredigend, vooral als men in aanmerking neemt, dat sommige leerlingen een leeftijd bereikt hebben, waarin geheugenwerk moeilijk begint te vallen en anderen geen voldoende vooropleiding hebben genoten voor het volgen van den cursus.

Dat er somtijds, zonder schitterende verstandelijke gaven en voldoende vooropleiding, toch nog iets te bereiken valt, ligt vooral aan den aard van de onderwerpen, die behandeld worden. Zelden ontbreekt bij de leerlingen de zoo noodige belangstelling in het onderwijs, dat zij ontvangen. De vraagstukken, waarvoor zij op de lessen komen te staan, raken hun eigen geloofsleven. Zij worden gewapend tegen den twijfel, die ook in hun hart nog bleef voortleven en die telkens opnieuw gewekt wordt door hun bijgevoegde omgeving. Hun overtuiging wordt vaster en indien het waarlijk een geheiligde overtuiging is, wordt de liefde ook grooter tot de waarheid, die ze eenmaal hebben aangenomen. In zooverre is de theologische opleiding altijd een dankbaar werk.

De repetitie werd, evenals de vorige keer, bijgewoond door Broeders van Midden- en Oost-Java. Dat er van buitenaf nota genomen wordt van hun vorderingen, werkt uitstekend.

Ik zal U ditmaal niet vermoeien met een opsomming van hetgeen reeds behandeld is. Ik hoop dit jaar de stof, die nog over is, te

kunnen verwerken en bovendien nog eenigen tijd over te houden voor een korte herhaling van het geheel.

Met de intrede van het nieuwe jaar zullen de leerlingen beginnen eenigen practischen arbeid te verrichten. De grootte van hun aantal brengt echter mee, dat zij niet zoo vaak een beurt zullen kunnen krijgen als bij vorige cursussen. In overleg met Ds. Zwaan zal ik een rooster van hun werkzaamheden opmaken. Een voordeel met betrekking tot hun praktische oefening is, dat des Zondags hun hulp ook ingeroepen wordt voor het Soloo-sche. Elken Zondag zullen er dus 3 of 4 uit kunnen gaan, om in de koempoelan op te treden. De gezondheidstoestand van de leerlingen liet weinig te wenschen over in het verlopen jaar. Zoo nu en dan was een enkele verhinderd de lessen bij te wonen wegens ongesteldheid. Zoowel Br. Zuidema als ik konden geregeld onzen arbeid voortzetten. Met dankbaarheid mogen we terugzien op het verleden en met nieuwen moed vatten we onzen arbeid op in het pas ingetreden jaar.

Met toebidding van 's Heeren zegen op Uw arbeid,

Uw Br. in Christus,
D. BAKKER."

Djakakarta, 18 Januari 1918.

Namens de Deputaten voornoemd.

W. BREUKELAAR.

Zaandam, 23 Mei '18.

SOEMBA. Ds. J. F. Colenbrander.

Toen de vorige afl. ter perse was, kwam er weer een brief van Ds. Colenbrander ongedateerd, maar gestempeld te Waingapoe 8 Dec. 1917 en ontvangen te Zuidlaren 12 April 1918.

Hij is weer geweest te Tana Rara en omgeving en vond weer

Trouwe kerkgangers.

Sedert mijn vorigen brief heb ik een gedeelte van mijn plannen kunnen ten uitvoer brengen. Ik ben op reis geweest naar Kananggar en Tana-Roeng en heb toen een bezoek kunnen brengen aan de kampoen Au (dicht bij het vroegere Paroekeot aan 'den weg naar Kananggar) en Tana-Rara. In Au wist het hoofd al heel wat van de Bijbelsche Geschiedenis. Hij kende die het best door de plaatjes uit het boekje: Torat dan Indijil, die hem verklaard worden door de schooljongens. Elken Zondag gaan er een paar van de jongens uit Kananggar heen en vertellen dan uit de Bijbelsche Geschiedenis. Sedert drie weken had het hoofd met de meeste menschen in de kampoen des Zondags rust-

dag gehouden. Dat is dus de vrucht van de school. Het licht verspreidt zich naar alle kanten. Ook naar andere kampoenen worden, als het kan, jongens gestuurd. De goeroe zelf gaat nog steeds naar Tana-Kara. Ik kon deze keer met hem meegaan. Ook nu was de opkomst weer goed. Zoowel des Zaterdagavonds als des Zondagsmorgens. Evenals op school heeft de goeroe een absentie-lijst en aan het begin der koempoelan wordt ieders naam afgeroepen. Er is daar wel belangstelling en dus hoop voor de toekomst.

Ook heeft hij nader licht over het met **Waterbesprengen**.

Hoewel ik den goeroe van Mata-Wai nog niet heb gesproken, is het mij toch wel reeds duidelijk geworden, dat wat ik de vorige maal schreef over het bakje met water, vastgehouden boven een zieke, van Amboneeschen oorsprong moet zijn. Andere goeroe's wisten er van. Als men bij een zieke allerlei medicijnen heeft geprobeerd zonder resultaat, neemt men wel eens water en geeft hem dat te drinken, na gebeden te hebben, dat dit

water voor hem de medicijn mag worden. De bedoeling moet dan wezen, dat men alleen op Gods almacht vertrouwt, die geen medicijnen van noode heeft. Het geven van dat water is dus ook overbodig en zal dus moeten worden tegengegaan, vooral ook omdat de bedoeling er van toch niet begrepen wordt en aan „hocus-pocus” doet denken. Nu niet een heidensche, maar een Christelijke.

Van de Ambonsche eilanden, met name van Noessa-Laoet, heb ik in mijn „Ev. in onze Oost” (1) verhaald:

Ten Hove zag met eigen oogen, dat een diaken het doopwater mee naar huis nam en bij onderzoek bleek hem, dat hij het per kopje verkocht aan menschen die last van rheumatiek hadden. Sommigen riepen er den naam van Mohammed en anderen die van Jezus driemaal over aan. De diaken dacht dat Jezus' naam het meeste zou helpen.

Dit een en ander zal wel in verband staan met hetgeen Ds. Colenbrander heeft gezien.

Ten slotte deelt hij nog mee dat hij op Kerstmis

Twaalf volwassenen

hoopt te doopen.

Binnenkort hoop ik de kant van Baing uit te gaan en dan zoo mogelijk ook daar een Zondag over te blijven.

Eergisteren hebben wij twaalf personen (volwassenen) tot den H. Doop mogen toelaten. Als er geen bezwaren worden ingebracht, zal die over veertien dagen (op 23 December) worden bediend. Er waren o.a. een paar bejaarde menschen met drie volwassen kinderen, waarvan de jongste 17 jaar. Een meisje van 14 jaar durfde ik niet tot de persoonlijke belijdenis toe te laten, ik vond het beter haar met de nog jongere kinderen te beschouwen als in de ouders begrepen. Vooral het getuigenis van den vader was helder. Een ander, die ook werd aangenomen, was heel dom. Dat hij echter ongeveer drie jaar lang kerk en catechisatie heeft bezocht, gaf ons vrijmoedigheid om hem tot den Doop toe te laten.

Ook te Petawang zullen er binnenkort wel enkelen gedoopt kunnen worden. Om ernstige ongesteldheid van zijn broer is de goeroe thans op reis naar Larentoeke op Flores. Een der goeroes van Pajeti die vacantie heeft, neemt zijn werk waar.

SOEMBA. De Vergadering.

De broeders op Soemba houden driemaal per jaar een vergadering en deelen dan aan de Deputaten voor Soemba hun gemeenschappelijk oordeel mede.

Nu waren de Ziekenhuizen te Karoeni en te Melolo wel onder beheer en leiding der Zending, maar ze werden geheel betaald door het landschap. Dit gaf wrijving en daarom nam de vergadering het besluit dat hier volgt: **Voor eigen rekening.**

Inzake de hulphospitalen te Karoeni en te Melolo besluit onze Vergadering U voor te stellen deze inrichtingen geheel voor eigen rekening te nemen als Particuliere Inlandsche Hulphospitalen, met officieele subsidie, hetzij van het Landschap, hetzij van de Regeering. De finantieele gevolgen, ongeveer $\frac{1}{4}$ der kosten, komen dan voor rekening der Zending. Deze inrichtingen worden tot nu toe geheel door het Landschap betaald en dan ook beschouwd als Landschapsinrichtingen onder beheer en leiding der Zending. In verband met de geëischte officieele aanstelling der Verplegers (zie ons vorig schrijven), komt het onze Vergadering alleszins wenschelijk voor aan die tweeslachtige positie een einde te maken en ze te converteeren in zuiver particuliere inrichtingen. Ds. Krijger en Ds. Colenbrander zullen, ieder

voor hun terrein, de noodige stappen doen tot aanvraag van subsidie en het overnemen der gebouwen bij het Landschap en indien dit weigert, bij de Regeering. De definitieve beslissing van Deputaten zal in dezen dan verder worden afgewacht.

Op die vergadering werd ook een plan besproken van

Een ambachtsschool.

Als volgt spreekt het verslag er van:

In den breede werd gesproken over de oprichting van een ambachtsschool te Pajeti, een inrichting, waar de jongens komende van de volksscholen een eenvoudige practische opleiding kunnen ontvangen in timmeren, smeden en metselen. Inzake deze inrichting werd door den Assistent-Resident alle mogelijke hulp en medewerking toegezegd. Op de volgende vergadering zullen door de Brs. Van Dijk en Wielenga worden ingediend gespecificeerde plannen en begrooting.

Op de vergadering van Deputaten werd dit plan zeer toegejuicht. Er zijn ook reeds ambachtsscholen op onderscheidene Zendingsterreinen in de Buiten-Bezittingen; alleen werd gevraagd of dit nu wel ligt op het terrein der Kerken. Rome doet zulke zaken zeer gaarne, want het neemt ook alle maatschappelijke werk onder kerkelijke leiding, maar

1) H. Dijkstra. Het Ev. in onze Oost, dl. 2, bl. 93.

de Ger. Kerken houden van scheiding der terreinen, elk op zijn gebied. Wanneer er een vereeniging gevonden werd, die het ambachtsonderwijs op Soemba voor haar rekening wilde nemen, zou dat niet beter zijn?

De zaak is nog in overweging.

Een derde onderwerp van bespreking was de

Standaardschool te Karoeni.

Men weet dat te Pajeti een Standaardschool is. Het onderwijs aan zulk een school staat ongeveer gelijk met een gewone lagere school in ons land. Zij die deze school hebben doorlopen, kunnen na een jaar extra-onderwijs als onderwijzers aan een volkschool optreden. Te Karoeni zou een tweede Standaardschool komen, maar de overheid maakt bezwaar en de vergadering meldt:

Inzake de Standaardschool te Karoeni werden mededeelingen gedaan van een conferentie, gehouden met den Inspecteur van het Volksonderwijs en den Resident. De bezwaren van het Bestuur tegen de Standaardschool bleken ten slotte hoofdzakelijk neer te komen op de kosten van het internaat, dat noodzakelijk aan een standaardschool moet verbonden. Hierop zou zeer waarschijnlijk de zaak afstuiten. Het is daarom, dat onze Vergadering besluit Deputaten in ernstige overweging te geven om de kosten van het internaat voor rekening der Zending te nemen. Hoewel de kosten niet gering zijn, acht de Vergadering met het oog op de groote Zendingsbelangen van een internaat, opvoeding voor jongens en meisjes, een dergelijke uitgave niet alleen wenschelijk, maar beslist noodig. Er komt nog bij, dat tegenwoordig bij de opname door het Bestuur allerlei bepalingen zijn gemaakt, wat de stand der kinderen betreft, die ons in de vrije opname zeer hinderen. Het is noodig dat de Zending bij de internaten geheel de vrije hand heeft, ook wat de opname van jongens en meisjes betreft.

Dit geldt niet alleen van Karoeni, maar ook van Melolo en Pajeti.

Meisjes-school.

Verder spreekt de vergadering haar sympathie uit met het plan van Ds. Krijger, dat hij ons reeds op bl. 59 heeft ontwikkeld. De verg. zegt daarvan:

Vooral is zeer urgent de christelijke opvoeding van meisjes voor onze a.s. Soembaneesche goeroes en andere jeugdige Christenen. Zoo mogelijk moet elk miss. pred. een meisjes-internaat onder zich hebben. De toekomst der jeugdige Soembaneesche Christen-jongens is er mee gemoeid. Zeer veel van het resultaat der jongens-internaten zal anders verloren gaan. En nu de kosten.

f 10.000 per jaar.

De broeders schrijven:

Het is daarom, dat de Vergadering aan Deputaten voorstelt de kosten der respectieve internaten geheel voor eigen rekening te nemen. De gezamenlijke kosten worden geraamd op pl.minus f7500 per jaar, hieronder begrepen een juffrouw voor de huishouding te Karoeni. Dit bedrag zal in de naaste toekomst wel stijgen tot ongeveer f10.000.

Waar overigens het onderwijs aan de Zending zoo goed als niets kost, komt het onze Vergadering billijk voor, met het oog op de meer speciale Zendingsbelangen der internaten, dat de Zending deze uitgave voor haar rekening neemt. In elk geval hangt de oprichting van de Standaardschool te Karoeni zoo goed als geheel van deze kwestie af.

Evangelisten.

Dezen naam geven de broeders op Soemba aan hen die na een voortgezette opleiding als pioniers onder de heidenen moeten uitgaan. Dit is een heerlijk werk dat aanvankelijk ook zeer goed slaagt. Ziehier hun plan:

Voorts werd besloten niet te wachten met het aanstellen van Evangelisten tot de nieuwe opleiding zal zijn begonnen, maar reeds nu over te gaan om enkele daartoe geschikte goeroe's af te zonderen voor den Evangelisatie-arbeid. Noodig werd geacht voor elk terrein twee Evangelisten om mede te beginnen. Dus zes in getal. De kosten zullen bedragen:

a. de bouw van een zestal woningen à f600 per stuk is f3600;

b. jaarlijksche kosten:

6 helpers à f30 per maand is f2160.—

Voor reis- en verblijfkosten per persoon en per maand f10 is f 720.—

Totaal per jaar f2880.—

Drieduizend gulden per jaar is hiervoor dus noodig en onze Vergadering zag gaarne, dat U terstond tot deze uitgave overgaat, opdat deze tak van arbeid zich reeds in 1918 kan beginnen te ontwikkelen.

Het werk der Evangelisatie moet met kracht aangepakt worden. De schoolgoeroe's zullen zeer zeker ook het mogelijke blijven doen, maar als gebonden aan hun post en alleen des Zondags vrij, strekt hun invloed zich daadwerkelijk niet ver uit. Naast den goeroe moet een aparte helper voor de Evangelisatie. Daar dit een werkkring is die vertrouwen eischt van onze zijde en aan den helper eischen stelt van zelfstandig te kunnen optreden, is een aparte opleiding noodig. Het extra-jaar, dat de Normalisten tegenwoordig krijgen is hiervoor niet voldoende en de jongens die van dezen cursus komen, zijn te jong en te onervaren om als Evangelist te kunnen optreden. Wij moeten even-

als op Midden-Java die helpers kiezen uit het gewone schoolpersoneel, jonge mannen, die reeds practisch blijk van geschiktheid hebben gegeven en die nu nog theoretisch onderricht noodig hebben.

Wij vertrouwen, dat U in dezen geheel onze zienswijze zult deelen en zoo spoedig mogelijk de noodige fondsen ter beschikking zult stellen om aan deze plannen uitvoering te kunnen geven.

Dat belooft finantieel nog al een belangrijk bedrag. Als onze Zendingsvrienden nu maar zorgen dat de quaestor geld krijgt; als elk zijn bijdrage eens verdubbelt loopt het uitstekend.

H. D.

Korte Berichten.

BUSJES.

a. Knikkertjes **niet meer voorhanden.**

b. Blikken busjes 10 f 1.30, 5 f 0.80 en 1 f 0.23.

Verkrijgbaar bij Mej. S. Hania te De Bilt, alleen tegen postwissel.

c. **Papieren busjes.**

Verkrijgbaar bij G. M. Feij, Burg 109, Middelburg.

De heer Feij heeft zware bordpapieren busjes, die geopend en met gedrukten tekst weer gesloten kunnen worden.

10 kosten f1.—, 25 f2.25, 50 f4.—, Losse teksten 100 à f0.90.

Ze worden alleen geleverd na ontvangst van een postwissel, door den heer G. M. Feij, Burg 109, Middelburg.

De Chr Onderwijzer.

Orgaan van de Chr. Onderwijzersbond in Ned.-Indië, geeft zijn laatste nummer, om te herleven als Nieuwe Chr. onderw. organisatie waarvan alle Chr. onderw. in Indië lid kunnen zijn.

Dat komt mij goed voor.

f 1250 elken dag.

In een verzoek om steun aan de kerkeraaden deelen de besturen der samenwerkende zendingscorporaties eenige cijfers mede omtrent de kosten van den zendingsarbeid. Voor dit jaar hebben de vier zendingscorporaties na aftrek van alle subsidies voor onderwijs en ziekenverpleging tezamen noodig f465.000, d.i. ongeveer f1250 per dag. De regeering verstrekt jaarlijks aan het Sangi- en Talaud-comité f35.000; dit bedrag moet uit giften met f20.000 per jaar worden aangevuld. De Rijsche Zending, die jaarlijks f360.000 kost, tracht een tiende van dit bedrag uit Nederland bijeen te krijgen.

Het Maandblad.

De redactie wenscht ons voorbeeld te volgen door het Maandblad te laten betalen. De prijs is gesteld op minstens f1 per jaar. De zaak loopt echter niet vlot. Als men dat door wil zetten, moet men er voor over hebben, dat er aanvankelijk honderden van de lijst verdwijnen. Maar het geeft op den duur een zuiverder toestand.

Theelood, enz.

100 halve centen van Marietje van der Waal; 100 h. centen van Hendrik van der Waal; 140 h. centen van ?; een groote zak met theelood van Tini de Boer. Allen te Rotterdam.

W. C. v. BUUREN.

Schiedamscheweg 9, Rotterdam.

Een verzoek van de classe Zutphen aan de classe Apeldoorn, om haar voorstel te steunen tot het ondernemen van eigen zendingsarbeid als kerken van Gelderland, werd als voorloopig onuitvoerbaar afgewezen. Men heeft met de kerken van Utrecht saam reeds alle krachten in te spannen, om aan de verplichtingen te voldoen.

De Raad van de Kerk van Den Haag besloot f500 te geven voor den arbeid van Ds. H. A. van Andel te Solo.

De Kerkeraad van 's-Gravenhage besloot tot den koop van een huis voor de Joden-zending, waar „Mirjam" haren arbeid kan voortzetten; het pand is uitnemend gelegen en bijzonder geschikt.

Het convooi naar Indië.

Het vertrek van het Ned. convooi, bestaande uit „Hertog Hendrik", waar Dr. Harre-steijn mee gaat, den hulpkruiser „Tabanan", de „Noordam" van de Holland Amerika-lijn, naar Indië, is vastgesteld op 5 Juni a.s.

(N. v. d. D.).

De N. Amsterdam.

Naar Indië. Ds. K. v. Dijk, missionair predikant der Friesche Kerken, hoopt 27 Mei a.s. via Amerika weer naar Indië te vertrekken met het stoomschip „Nieuw-Amsterdam".

Met dit stoomschip hopen o.m. te vertrekken de nieuwe Zendingconsul Mr. J. M. J. Schepper, met zijn echtgenoot en de heeren W. van der Beek, Dienaar des Woords voor de Sangi- en Talaud-eilanden en N. de Neef, directeur van de Zendingsschool te Tobelo op het eiland Halmahera.

Het schip is 30 Mei vertrokken. Ds. v. Dijk is niet toegelaten.

LEESTAFEL.

„Onze Kerkgebouwen" door S. J. Rothuizen. — Oosterbaan en Le Cointre, Goes.

Het historisch overzicht is in zijn beknoptheid zeer juist en het „ideaal" geeft een goeden kijk op de eischen, die voor een kerkgebouw te stellen zijn. Het ware te wenschen, dat die meer behartigd werden.

Ons Arsenaal. Christian Science door Ds. G. R. Kuyper te Alblasserdam. De Sabbatisten door Ds. R. E. v. Arkel, Soest. — Zutten, J. B. v. d. Brink.

Leerzaam.

Midden-Celebes door Joh. Rauws. — Zend. bureau Oegstgeest. Derde druk.

Zeer geschikt voor leeskringen en voor uitdeeling.

Menigerlei Genade, onder redactie van Dr. J. C. de Moor en Dr. B. Wielenga. Achtste jaarg. — J. H. Kok, Kampen.

Alles wordt duur, maar Men. Gen. houdt vol en is zeer gewild.

Schild en Pijl. De Navolging van Christus en het moderne leven, door Dr. H. Bavinck.

Dit boekje ontwikkelt een groot vraagstuk, maar schiet o.i. te kort in de beantwoording der opgeworpen vragen. Jammer!

Aarden Vaten. Twaalfstal predikaatiën over vrije stoffen, door J. J. Knap Czn. — J. H. Kok, Kampen.

Deze preeken gaf Ds. Knap uit bij gelegenheid van zijn 25-jarig jubilé. En hij legt er eer mee in. Niet elke predikant leert in 25 jaar zóó preeken.

Hongarije in Oorlogstijd, in en om de Nederlandsche ambulance te Boedapest, door H. S. S. Kuyper. — E. J. Bosch, Baarn.

Mej. Kuyper is verrukt over alles wat zij ziet en ondervindt en schrijft verrukkelijk. Dit boek gaat er in.

Giften voor de Zending.

Ontvangen voor de Generale Kas der Zending.

Door D. Nugteren, collecte bruiloft van E. J. de Groot en G. M. van Andel te

Groote IJpolder f16.29. Door J. Klein te Berkel en Rodenrijs uit het busje der Chr. School f9. Door S. Boogaard te Rotterdam van wijlen Mej. G. Pama f7.50. Door D. v. d. Meulen te Wijnjeterp van de kinderen der Chr. School f5 en uit het busje van de Buurt f2.21 te zamen f7.21. Door Mej. M. de Mildt te de Bilt f2.25 en zilverpapier opbrengst f2.50 te zamen f4.75. Collecte bruiloft H. de Ruiters te Nieuw-Vennep f6. Collecte bruiloft ten huize van de Wed. M. Verkuil te Nieuw-Vennep f10. Door W. Wolters te Zuidland van Mej. N. N. f2.50. Door H. A. Meijer te West-Terschelling f5. Door den Consul Generaal der Nederlanden te Koopstad uit de nalatenschap van wijlen Referent George William van den Bos, ontvangen door tusschenkomst van de Nederlandsche Regeering een wissel ad **ƒ946.16.9.**

W. BREUKELAAR,
1e Quaestor.

Zaandam, 23 Mei '18.

Ontvangen voor de Zending te Djocja en Solo.

Giften uit Halfweg f140.60. Door W. Pet te Purmerend van Mej. de Wed. C. Groot f2, van Maarte Tromp Cd. te Beemster, 350 halve centen f1.75 en van de kinderen aan P. Ernsting te Beemster 240 halve centen f1.70 te zamen f5.45. En voor de uitbreiding van den arbeid te Solo, uit de Geref. Kerk te Velsen f7.50 en een gift uit Nieuw Vennip f100.

W. BREUKELAAR,
Zaandam, 23 Mei '18.

Zending op Soemba.

Ds. Postema, Beilen g. i. d. c. f5 en f1 is f6, G. Rieseboos, Wilsom v. d. zend. busjes f35, Ds. Post, N. Dordrecht v. J. v. d. Mollen f2 en f40 collecte is f42, Ds. Bouma, Schoonebeek, busje Fenna Bruna f15.90 en G. Kramer f13.02, J. Anholtz f1.54, E. Himren g. i. d. c. f4.30, F. Mennes f13.08 is f47.84, J. Havinga, Kielwindeweer, g. i. d. c. f15, Ds. Bruin, Baflo, busje in de kerk f15.27½, Mej. W. Bruin v. d. jonged. ver. f7.50 is 22.77½, Ds. Dekkers, Zevenhuizen, dankoff. 30 j. echterver. g. i. d. c. f5, Dr. Schot, Hardenberg, kerk te Dedemsvaart f100, Ds. Elzinga, Grootegast g. i. d. c. f5, L. Dijkstra 125 h. c. is f5.62½, J. J. Wegener Wildervank g. i. d. c. f15, Ds. Gispens, Zendingen-Comm. te Haulerwijk f38.72½ en kerkbusje Een f16.84, gift f2.50 is f19.34, R. Noback, Blokzijl v. d. Ger. Kerk f34.06, Stiksma, Bedum, A. v. Kampen 100 h. c. en caps. en zilverp. f0.50, Ds. Petersen, Veendam, centen en h. st. verzameld door een meisje op haar krankbed f1.67½ en nag. kalender f0.50 is f2.17½, Ds. Jansen, Ten Boer, busje i. d. kerk f28, Ds. v. Goor, Groningen v. A. M. f1, H. Barten Pz., N. Scharwoude f1.25, Ds. Bulder, Vroomshoop g. i. d. c. f1.50, J. Wolting, Zwinderen f2.50, Ds. Enserink, Siddeburen v. N. N. f10, J. J. Wegener, Wildervank v. e. zuster f10, Ds. Dijkstra, Dwingelo g. i. d. c. f10 en f2 en f1 is f13, Mej. G. Haan,

Groningen, 2 mndl. storting kinderzending, ver. f90, J. Pel, Stroobos-Gerkesklooster A, busje i. d. kerk f50, Jak. Boorsma een partij caps. en zilverpapier. Mej. D. Braaksma, Uithuizen v. e. bruiloft f1.30, Mej. G. Sebens, Hoogkerk, schoolbusje f4.40 en 120 h. c. van S. Wildeboer en T. Elzinga f5, Ds. Postema, Beilen g. i. d. c. f2 en f1 is f3, A. Visscher, Uithuizen, busje schoolk. 2e en 3e klasse f4.28.

J. DUURSEMA,
Quaestor.

Groningen, Mei 1918.

Rekening en verantwoording der Vereeniging „Medische Zending” te Rotterdam.

1 November 1916—31 October 1917.

A. Ingekomen contributiën.

Abbenbroek, Kerkeraad 1e half f10, Alblasserdam, Mej. B. P. Jonker 1e half. f58.25, 2e half. f10.80, Barendrecht, Classis 1e half. f130, 2e half. f65, Brandwijk, Mevr. T. H. Goslinga 2e half. f24.50, Berkel, Mej. Wouda-Vogelaar 1e half. f46.60, 2e half. f47.85, Bleiswijk, Mej. A. Bos 1e half. f13.75, 2e half. f6.75, Bommel (Den), Mej. M. A. Borgdorff 1e half. f10.16, 2e half. f12, Brielle, Mej. A. W. Hoogvliet 1e half. f9, Brussel, Mevr. Warner-Fros 1e half. fr. 120, Charlois, Kerkeraad 1e half. f120, 2e half. f25, Delftshaven, Kerkeraad 1e half. f75, 2e half. f75, Dordrecht, Merv. Vetten-Koops 1e half. f22, 2e half. f41.50, Feijenoord, Mej. C. D. Bosloper 1e half. f29.20, 2e half. f21.95, Giesendam en Neder-Hardinxveld, Kerkeraad 1e half. f20, 2e half. f20, Gorinchem, Mevr. Blankers-v. Dalen 1e half. f40.60, 2e half. f40.85, 's Gravendeel, Mej. M. Poget, 1e half. f2.40, H. I. Ambacht, Mej. L. F. Stans 1e half. f9.75, 2e half. f8.25, Katendrecht, Mej. J. Veldhuizen 1e half. f37.02½, 2e half. f31.70, Kralingen, Mej. M. r. Coepijn 1e half. f37.70, 2e half. f39.95, Mej. C. A. v. Linschoten 1e half. f57.50, 2e half. f48, Mej. J. H. den Ouden 1e half. f31.25, 2e half. f46.75, Leksvond, Kerkeraad 2e half. f10, Leerdam, Kerkeraad 1e half. f5, 2e half. f5, Maasland, Kerkeraad 1e half. f25, 2e half. f25, Maassluis, Mevr. N. Stehouwer 1e half. f66, 2e half. f51.62½, Molenaarsgraaf en Brandwijk, Kerkeraad 1e half. f7.50, 2e half. f12.50, N. Lekkerland, Kerkeraad 1e half. f15, N. Helvoet, Mej. F. J. Groeneveld 1e half. f14.90, 2e half. f6.45, Ottoland, Mej. T. K. Bos 1e half. f7.50, 2e half. f10, Ouddorp, Mej. C. Spree 1e half. f9.25, 2e half. f6.25, Overschie, Kerkeraad 2e half. f11.05½, Pernis, Mej. Noordzij 1e half. f15, 2e half. f26.95, Puttershoek, Kerkeraad 1e half. f7, Rhoon, Mej. P. Vijtinkel 1e half. f12.50, 2e half. f14, Blanken Rozenburg, Mevr. Felderhof 1e half. f18.90, 2e half. f20.90, Rotterdam, Mevr. W. v. d. Boom-Bos 2e half. f96.70, Mej. Borstlap 1e half. f53.36, 2e half. f35.87, Mej. v. 't Hart 1e half. f40.25, 2e half. f44.45, Mej. v. d. Kam 1e half. f60.35, 2e half. f47.15, Mej. Kerkhof 1e half. f47.25, 2e half. f42.75, Mej.

Nijman 1e half. f77.65, 2e half. f98.90, Mej. Vijgeboom 1e half. f22.51, 2e half. f40.—, Schiedam, Kerkeraad 2e half. f50, Schoonrewoerd, Mej. B. M. de Leeuw 1e half. f4, 2e half. f2.50, Slidrecht, Kerkeraad 2e half. f33, Strijen, Mej. W. E. v. d. Nadort 1e half. f14, 2e half. f15.25, Tinte, Mej. Krijnen-Jonker 1e half. f6, 2e half. f6, Vlaardingen, Mej. Kwakkelstein 1e half. f25.75, 2e half. f5.75, Vianen, Mevr. Weener-Berends 1e half. f7.75, 2e half. f7.75, IJsselmonde, Mevr. Steenhuis 2e half. f12.50, Zuidland, Mej. M. E. H. v. Lummel 1e half. f16, Zwijndrecht, Mevr. Wed. Vliegthart 2e half. f80.

B. Ontvangen giften

Nov. 1916—Mei 1917.

Pernis, door Mej. Noordzij van P. 't H. f2.25, J. v. d. S. f1, L. v. V. f2, Bleiswijk, door Mej. Bos van schoolbusje f8.05, Alblasserdam, door Mej. B. P. Jonker van collecte spreekbeurt Ds. G. R. Kuyper f10.20; giften N. N. f3.90, Maassluis, door Ds. F. W. Sluyter van busje Mevr. S. f8.02; giften N. N. f3.50; dames Pontier, Vlaardingen f12.30, collecte lichtbeeldenavond te Vlaardingen f10.26, van kerkeraad Maasland f25, van verpleegden in rust- en weeshuis te Maassluis f5, Tinte, door Mej. Krijnen-Jonker van twee zendingsvriendinnen f1, Kralingen, door Mej. v. Linschoten van v. L. f1, van H. f0.25, van B. f1, door Mej. Jansen gevonden in haar brievenbus van R. f4.50, door Mej. den Ouden van T. S. f2.50, van A. v. d. H. f1, dames v. d. P. f2.50, door Mej. v. d. Kooy van verk. zilverp. f0.75, van C. S. 100 h. centen, van D. E. opbr. zilverp. f1.35, door Mej. Coepijn van zendingsbusjes Mevr. T. 700 halve centen en 30 cts., van A. v. V. opbrengst zilverpapier en theelood f1, Rotterdam, door den heer S. de Jong van busje Da Costaschool f33.98, door Mevr. v. d. N. van G. f2.50, door br. Koops van Mej. N. f1, N. N. f20, door Mej. Vijgeboom van N. N. f5, van P. v. N. f3, N. Helvoet door Mej. Groeneveld van Zondagschool „Jachin” f9, IJsselmonde, inzameling van de dames A. en B. Kooy, P. Houtkoop en M. Rombout f4.06, Berkel, door Mej. Wouda van N. N. f1.05, Ouddorp, door Mej. Spee van N. N. f1, Dordrecht, door Mevr. Vetten-Koops van dankoffer L. B. f25, gevonden in collecte f10, Ottoland, door Mej. T. K. Bos van Zendingkas f7.50; Katendrecht, door Mej. J. Veldhuizen van Jongel. Vereen. „Onesiphorus” 169 halve centen, van v. d. W. f1.57½ aan halve centen, A. C. v. d. L. f1 opbrengst zilverpapier, van de kinderen der 1ste klasse Rehobothschool f1.06, van de kinderen 4de klasse Paul Krugerschool f4.33½, Molenaarsgraaf en Brandwijk, door Mej. A. Brouwer ingezameld f2.25, Vlaardingen, door Mej. Kwakkelstein van de kinderen Zondagschool „Jachin” f38.63½, Feijenoord, door Mej. Bosloper van V. f15.

Mei 1917—Nov. 1917.

Niezijl Groningen, door Dr. H. Bakker uit het huisbusje f1, Vlaardingen, door Mej.

Kwakkelstein van de kinderen der Zondagschool „Jachin" *f*46.07, Ottoland, door Mej. Bos van zendingskas *f*7.50, Pernis, door Mej. Noordzij van een kranke zuster *f*0.05, N. N. *f*1, Maasland, van kerkeraad extra gift *f*25, Rotterdam, door br. Kiesling van kinderen der Zondagschool „Bidt den Heere des Oogstes" *f*10, door Mevr. v. d. Boom-Bos van v. d. W. *f*2, Katendrecht, door Mej. Veldhuizen van Jonged. Vereen. Tabitha *f*4.20, v. H. *f*1, van N. N. halve centen *f*0.50, N. N. opbrengst zilverpapier *f*1.15, van kinderen der Paul Krugerschool *f*3.06, N. N. *f*0.60, kinderen der Rehobotschool *f*2, IJselmonde, door Mevr. Steenhuis van de jongedames P. H., A. en B. K. en W. R. ingez. door prikaartjes *f*8.71, Bleiswijk, door Mej. A. Bos van schoolbusje *f*12.27, Berkel, door Mej. Wouda van N. N. *f*0.25, Kralingen, door Mej. Coepijn van Mej. Kl. uit zendingsbusje Mevr. T. *f*3.75, door Mej. v. Linschoten van busjes M. U. L. O.-school v. d. heer T. *f*20, door Mej. den Ouden van Mej. E. opbrengst zilverpapier *f*0.55, van Mej. v. d. L. opbrengst zilverp. *f*1.25, van Mej. Dr. opbrengst zilverpapier *f*0.50.

C. Voor de Linnenkast.

Maassluis, door Ds. F. W. Sluijter van Poortugal *f*8, Hoogvliet *f*10, Maassluis *f*15.62½, Rotterdam, door Mej. v. 't Hart van den naaikrans *f*3.50, Pernis, door Mej. Meiboom van Meisjes-Vereen. *f*5.50 en 121 halve centen opgespaard door Mej. v. d. S., Westmaas, van Meisjes Vereen. *f*2.50, Z.-Beijerland, door Mej. G. H. Pontier van Meisjes-Vereen. *f*4, Kralingen, door Mevr. Bouman van Zendingskrans *f*16.43, Rozen-Blankenburg, door Mevr. Felderhof van Meisjes-vereen. Maria en Martha *f*3, Schiedam, door Mevr. van Vooren-van Driel van Zendingskrans *f*65, Stad a. h. Haringvliet, Mej. K. v. Sprang *f*2.50, Heinenoord, door Mevr. Heidemaa van Jonged. Vereen. Bidt en Werkt *f*2, Maassluis, door Ds. F. W. Sluyter van Zendingscommissie *f*15, van busje Mevr. S. *f*6.40, bespaarde stuivertjes van N. N. *f*2, N. N. *f*2, dames Pontier te Vlaardingen *f*9.82½, Rotterdam, door Mej. W. Vermeer van Zendingskrans Pertoeloengan *f*37, Bussum, Mej. M. W. Esser *f*2.50, Dordrecht, door Mej. v. Rijswijk *f*1.50, Meerkerk, door Mevr.

Boeijinga-Groeneveld van busje *f*6.25, ingezameld door twee leden der naaikrans *f*29.50, Dordrecht, door Mevr. Vetten-Koops *f*13.50, Rotterdam, door Mevr. Bavinck van A. W. S. *f*10, jongejuft. J. A. B. *f*1.50, door Mej. v. 't Hart van krans *f*3, door Mej. v. d. Kam van C. V. *f*1, van A. L. *f*2.50, Apeldoorn, door P. v. d. S. ingezameld op een huwelijksfeest *f*9.

Overzicht ontvangsten en uitgaven

Linnenkast.

Ontvangsten:

Aan giften	<i>f</i> 293,99
Van Deputaten	<i>f</i> 450,—
	<i>f</i> 743,99

Uitgaven:

Aankoop goed	<i>f</i> 742,28
Saldo	<i>f</i> 1,71
	<i>f</i> 743,99

OVERZICHT.

Ontvangsten.

Contributiën:

Nov. '16—Mei '17	<i>f</i> 1338.60½
Mei '17—Nov. '17	<i>f</i> 1384.15
	<i>f</i> 2722.75½

Giften:

Nov. '16—Mei '17	<i>f</i> 311.26½
Mei '17—Nov. '17	<i>f</i> 153.26
	<i>f</i> 464.52½

Totaal *f*3187.28

Uitgaven.

Drukloon en diverse onkosten	<i>f</i> 170.55
Afgedragen aan Deputaten voor de Zending	<i>f</i> 3016.73
Afgedragen aan Deputaten frs. 120.	

Totaal *f*3187.28

Aldus opgemaakt door

A. VAN DER NAGEL-van der Heiden,
Penningmeesteresse.

Het abonnementsgeld van 1918 te zenden aan den Uitgever.

De prijs is voor Kerkeraden en Vereenigingen, die 4 ex. en daarboven ontvangen, 5 cts. per nummer; welk bedrag per 3 maanden wordt tegemoet gezien.

Particulieren die 1 tot 3 ex. ontvangen, betalen per Jaargang, franco per post, 66 cts.

Ex. op beter papier *f*1.25 per jaar.

De contribuanten van de Ned. Geref. Zendingsvereniging, waarvan Penningmeester is de heer L. Berk, Heerenmarkt 5, Amsterdam, ontvangen het „Zendingsblad" gratis.

J. ZOMER, Uitgever.

OFFICIEELE KERKENORDE van de Geref. Kerken in Nederland

DOOR

Ds. W. B. RENKEMA en Dr. J. C. DE MOOR.

Prijs f 1.—, franco per post f 1.04.

Met SUPPLEMENT f 1.10, franco per post f 1.14.

Uitgave: J. ZOMER - ELECTRISCHE DRUKKERIJ „VADA”, - WAGENINGEN.

SOLO.

Wordt gevraagd voor een Chr. dag- en
costschool voor meisjes uit den Javaanschen
adelstand te Solo

Twee Onderwijzeressen

met hoofdakte en akte N. H.

Zich te adresseeren aan de secretaresse
w. h. Comité van Bijstand

Mejuffrouw H. S. S. KUYPER,

Kanaalstraat 5, DEN HAAG.

Disponibel.

Overspanning

onrust, gejaagdheid, slapeloosheid wor-
den spoedig overwonnen door 't ge-
bruik van

Mijnhardt's Zenuw-tabletten.

Verdrijven zenuwachtigheid bij exa-
mens, openbaar optreden en gewich-
tige besprekingen. Genezen U van ze-
nuwachtigheid.

Per koker 60 ct., 3 kokers f 1.70.
Let bij koop op den naam van den
fabrikant A. MIJNHARDT,
Pharmac. Fabrik Zeist.

Onschadelijk zuiver samengesteld!
Verkrijgb. bij Apoth. en Drogisten.

DE TWEEDE DRUK VAN

Ds. N. Y. VAN GOOR, Het Geloof der Vaderen,

kost ingenaaid f 2.75, gebonden f 3.25, groot for-
maat, 430 bladzijden.

Een ieder koope deze meest uitgebreide verkla-
ring onzer Geloofsbelijdenis bij zijn Boekhandelaar
of den Uitgever

Groningen, Firma JAN HAAN.

Goosen & Swagerman

ORGEL- EN PIANOHANDEL
DEN HAAG TEL. 2051
Boekhorststraat-149

FRANCO-LEVERING DOOR GEHEELE LAND
SPECIALE INRICHTING VOOR
GEREEDEMAKING VOOR DE TROPEN

PEEK & CLOPPENBURG

Grootste Heeren-en Jongeheeren
KLEEDINGMAGAZYNEN

In alle voornamen plaatsen

LEVENS- en ONGEVALLENVERZEKERING

DE AMSTERDAMSCH

AMSTERDAM: Tijdelijk adres: HEERENGRACHT 414.

Directie: Jhr. A. F. DE SAVORNIN LOHMAN Jr., Jhr. J. DE SAVORNIN LOHMAN,
Mr. J. C. L. VLAANDEREN.

Bij J. H. KOK te Kampen is verschenen de

**4^e geheel herziene
druk van** " "

HET HUWELIJK

DOOR

Dr. A. DUPONT

Geneesheer-Directeur te Ermelo.

Een uitnemend boek voor Gehuwden en Verloofden, met geneeskundige wenken, nuttige raadgevingen en ernstige waarschuwingen, waarvan in korten tijd reeds de **VIERDE DRUK** is verschenen. Door de gansche Chr. Pers dringend aanbevolen. Prijs f2.25, in stempelb. f2.85. Verkrijgbaar in elken Boekhandel en bij den uitgever J. H. KOK te Kampen.

Vraag uitvoerig prospectus.

Als gij U

afgemat gevoelt en lijdt aan voortdurende vermoeidheid, vermagering, bloedarmoede of verlies van krachten, gebruik dan bijtijds

Mijnhardt's Levetoegen.

Dit is een zeker geneesmiddel.
Sterkt lichaam en zenuwen.

Bussen v. f0.90, f1.75, f4.25, f8.25.
Verkrijgb. bij Apoth. en Drogisten.

Hôtel-Rest. „DE HOOP”

Warmoesstr. 518. Tel. 9132 N. Amsterdam.

Logies f0.50, f0.60 en f0.75.

:: Diners vanaf 50 cent. ::

Aanbevelend, A. L. ALDENKAMP.

H. F. DE CHARRO & ZONEN.
PAPIERHANDEL - DEN HAAG.
PAPIERFABRIEK TE EERBEEK.

Vraagt onze nieuwe collectie Pakpapieren.

CLICHÉ-FABRIEK „UTRECHT”
DIR. RUNCKEL. JERUSALEMSTEEG 9

□ □ □ □ □ TE UTRECHT. □ □ □ □ □

Christelijk Internaat Wilhelmina, te Zeist,
neemt niet meer dan 20 leerlingen. Daardoor kunnen ouders verzekerd zijn, dat voor hun kind alles gedaan wordt, wat eenigszins mogelijk is.

J. POPPES Jzn., Hoofdonderwijzer.

GOEDKOOPSTE, BESTE KERKBIJBEL met Psalmen, formuleren enz. Prijscourant met proefpagina's op aanvraag gratis. Kerkeraden en andere besturen bij minstens 10 exemplaren, 15 pCt. korting. Uitgevers-Genootschap „BIBLIA” te MAASSLUIS.

KUYPER, BAYINCK en RUTGERS BIJBEL-UITGAVE.

HET ZENDINGSBLAD

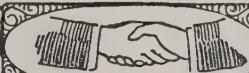
VAN DE
GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND

En dit Evangelie des
koninkrijks, zal in de
geheele wereld gepredikt
worden tot een getuigenis
allen volkeren
Matth. 24 : 14

Redactie:
H. DIJKSTRA, Rotterdam.
J. HANIA, de Bilt (Utr.)

Comm. v. Toez. en Controle:
W. BREUKELAAR, Zaandam.
W. B. RENKEMA, Renkum.

INHOUD: Opdat men op de aarde uwen weg kenne. — Br. n. Ant. — Keuchenius-
school. — Dr. H. S. Pruys en Gezin. — Solo in 1917. — Magelang. — Korte Berichten. —
Leestafel. — Giften voor de Zending.

Opdat men op de aarde uwen weg kenne.

Opdat men op de aarde uwen weg kenne,
onder alle heidenen uw heil.

Psalm 67 : 3.

Alzóó zegt de Heere: De hemel is mijn troon, en de aarde is de voetbank mijner voeten. (Jes. 66 : 1). En als op die voetbank in ootmoed en afhankelijkheid neergeknield, begint de vrome dichter van den zeven en zestigsten psalm met de dringende smeeking: „God zij ons genadig en zegene ons: Hij doe Zijn aanschijn aan ons lichten”. De woorden van dit gebed herinneren aan den priesterlijken zegen uit Numeri 6. Als die zegen op het volk gelegd is, in den Naam des Heeren, sprak de knecht Gods, — gelijk ook nu nog wel geschiedt bij het „besluiten” van de „samenkomst der gemeente” in de week en op den „rustdag” —; De Heere zegene U en behoede U! De Heere doe Zijn aangezicht over U lichten en zij U genadig! De Heere verheffe Zijn aangezicht over U en geve U vrede!

Ja, mocht het zóó komen, valle ons *dat* ten deel, smeekt nu de dichter: „God zij ons genadig en zegene ons; Hij doe Zijn aangezicht aan ons lichten”. Leen ons een toegenegen oor, o Jacobs God, geef ons gehoor!

En met welke bedoeling wordt zoo gevraagd om die gunste Gods? Waartoe moet die zegen des Heeren dienen? Wat zag de dichter daarmee zoo gaarne bereikt?

Met het oog op zeer veel gevallen in het leven kunnen en moeten wij ons genoopt gevoelen om met aandrang de genade en den zegen des Heeren in te roepen.

God zij ons genadig en zegene ons, zoo kan b.v. gebeden worden, opdat wij verlost worden uit persoonlijken nood en dood naar ziel of naar lichaam.

Hij doe Zijn aanschijn aan ons lichten, zoo kan gebeden, opdat wij getroost worden in ons lijden, Want, Gods vriend'lijk aangezicht, Heeft vroolijkheid en licht, Voor all' oprechte harten, Ten troost verspreid in smarten. God zij ons genadig en zegene ons, zoo kan gebeden, opdat wij mogen worden uitgered uit de benauwdheid, waarin wij ons met ons land en met het volk in deze bange tijds-omstandigheden bevinden.

En zoo kunnen wij de voorbeelden vermenigvuldigen. God zij ons genadig en zegene ons opdat „de aarde haar gewas geve“, en wij bewaard blijven voor gebrek en hongersnood. God zij ons genadig en zegene ons opdat de pestilentie, die tegenwoordig „in de donkerheid wandelt“ in Europa, tot ons niet genake; enz.

Hier in Psalm 67 wordt echter gebeden om Gods genade en zegen met het oog op — laat het mij maar aldus mogen uitdrukken — met het oog op „de Zending“.

Het was den onbekenden zanger, daaraan behoeven wij niet te twijfelen, zeer aangenaam, het was geheel naar de begeerte van zijn hart, dat God bekend was in Juda en in Juda bekend bleef; het was geheel naar Zijn wensch, dat des Heeren Naam groot was en steeds grooter worden mocht in Israël; doch, dat was hem toch nog niet genoeg. Hij blijft bij Israël, bij dat ééne volk niet staan; neen hij wilde ook zoo gaarne dat de Heere bekend werd onder *alle* volkeren en Zijn Naam groot werd van den opgang der Zon tot haren nedergang. (Mal. 1 : 11). Hij zag zoo klaar in hoe noodig het was, dat ook de Heidenen, die Gods „gerucht“ nog niet hadden gehoord en Zijne „Heerlijkheid“ nog niet hadden aanschouwd, dien eenigen waren God leerden vreezen, op Hem alleen vertrouwden, in alle ootmoedigheid en lijdzaamheid zich Hem alleen onderwierpen, en van Hem alleen alles goeds verwachtten.

En met 't oog daarop is nu Zijne bedoeling met de bede: God zij ons genadig en zegene ons, deze: Opdat men op de aarde — hij spreekt God persoonlijk aan — *Uwen* weg kenne.

Met Gods weg of Gods wegen wordt in de Heilige Schrift meer dan eens in 't algemeen bedoeld op Gods wijze van doen bij Zijne werken. Denk b.v. aan Jesaja 55: „Gelijk de hemelen hooger zijn dan de aarde, alzoo zijn mijne wegen hooger dan uwe wegen“. En hoe ondoordringelijk en onnaspeurlijk die wegen Gods menigmaal ook zijn, hoe eindeloos ver ook gaande boven het begrip des menschelijken verstands — om God te begrijpen zouden wij zelf God moeten zijn — het blijft steeds waar: „Gods weg is volmaakt“ (2 Sam. 22 : 31). In Psalm 67 wordt echter met den „weg Gods“ meer in 't bijzonder bedoeld op Gods wijze van doen ter redding en ter behoudenis van Zijn volk. Blijkt dat niet daaruit, dat de weg Gods in hetzelfde vers, waarin hij genoemd wordt, wordt vereenzelvigd en dies omschreven met het woord heil? Opdat men op de aarde *uwen* weg kenne, onder alle heidenen *uw* heil.

Handelingen 18 : 25, 26, ook door de kanteekenenaren aangehaald, kan wel dienen om „den weg Gods“, in Psalm 67 genoemd, nog duidelijker te maken. Lucas vertelt daar van den welsprekenden Apollos, die „machtig was in de Schriften“. Deze was zegt hij, in *den* weg des Heeren onderwezen; en dat beteekent daar ongetwijfeld dat hij bekend was geworden met het Evangelie, dat ons den weg ter zaligheid aanwijst. Vurig van geest als Apollos was sprak hij en leerde hij naarstiglijk de zaken des Heeren te Efeze. Toch ontbrak er bij Apollos nog wel wat aan Zijne kennis van den weg des heils; en daarom hebben toen Aquila en Priscilla, die nog beter in de waarheid gefundeerd waren, hem tot zich genomen en hem den weg Gods onderscheidenlijker, meer nauwkeurig, van stuk tot stuk, uitgeleid.

Die weg Gods ter zaligheid is nu zeker ook in 't bijzonder in Psalm 67 bedoeld. Hij wijst dus op al hetgeen door God uitgedacht en geopenbaard is tot verlossing van den zondaar.

Op Zijne eeuwige liefde, ter behoudenis van een volk uit het verdorven menschelijk geslacht, op de openbaring van het Evangelie der genade en verzoening in het Paradijs, op de bekendmaking van zijn heil door patriarch en profeet wijst dus die weg Gods. Bovenal, kunnen wij zeggen doelt die weg Gods op Christus Jezus, Die het middelpunt is van het heil des Heeren; in Wien het Evangelie volkomen is vervuld. Wie Hem leert kennen op aarde leert den „weg Gods" in waarheid kennen; in Hem is alle heil dat God geschonken heeft tot zaligheid en welvaart van den mensch, zoowel van den Jood als van den Griek; en evengoed van den Javaan en den Soembanees als van den Nederlander of den Transvaler.

In het kennen van dien weg des heils ligt de waarborg voor volkomen verlossing naar ziel en lichaam.

Die „weg Gods" dient dus zoo noodig „op aarde" te worden gekend en „onder alle heidenen" te worden verstaan.

De weg *des menschen* redt hem niet. Van den weg der wereldsche menschen, die hun vertrouwen stellen op hun' rijkdom, of op hunne eere en macht in dit tijdelijke leven, leert de Schrift ons: Deze *hun weg* is eene dwaasheid van hen; (Psalm 49 : 14). En dat kan gezegd worden van iederen weg, dien de van God afgevallen mensch uitdenkt om behouden te worden en voor altoos welgelukkig te zijn.

Al die wegen zijn „dwaasheid"; zij brengen geen ware verlossing aan; „hij zal Gode zijn rantsoen niet kunnen geven; niemand zal zich zelf of zijn broeder immermeer kunnen verlossen.

Daarvan was de zanger in Ps. 67 ook diep doordrongen. En meteen bewogen met het lot van zooveelen, die den weg Gods niet kenden, bidt hij of God dezen zegen over alle volken wilde uitgieten, dat zij *Zijn* weg op aarde kennen leerden. Uw Koninkrijk koom' toch o Heer!

Hoewel die bede duizenden jaren geleden reeds geuit is geworden, blijft ze altijd weer nieuw; ze is nog altoos van groote, actueele waarde. Zij is ook nog zoo gepast voor onzen tijd.

Des *menschen* weg brengt hem ook nu nog geen heil aan. *Gods* weg moet door den mensch worden gekend, zal hij behouden worden. Dat geldt voor mij en voor U, lezer en lezeres!

Dat geldt voor ieder mensch in de zoogenaamde „christelijke" natieën.

Dat geldt ook voor de volkeren in de Heidenwereld. Opvoeding, beschaving, kennis, zedelijke verbetering, cultuur, afgoderij, beeldendienst of wat ook meer tot *des menschen weg* gerekend kan worden, zij kunnen niet bevrijden van de onrust der consciëntie, niet verlossen van den toekomstenden toorn en den hemel niet openen opdat wij in hem opklimmen en genieten van de zalige gemeenschap met God.

Alleen in *Gods* weg is heil.

Christus Jezus en Dien gekruist moeten wij tot Middelaar en Verlosser hebben.

Alle heil worden wij dan door Hem deelachtig.

Die weg Gods worde dus gepredikt onder de volken.

God zij genadig, opdat velen hem leeren kennen.

En alzoo „alle einden der aarde Hem vreezen".

De Bilt, Juli 1918.

J. HANIA.

Brieven naar Antiochie.

Gel! Het was een bittere teleurstelling toen op den 30sten Mei Ds. K. van Dijk gereed was om per Nieuw-Amsterdam naar New-York en verder naar Java te vertrekken, op het laatste oogenblik terug moest blijven, omdat op zijn pas het „visum” van den Amerikaanschen Consul ontbrak. Mij is reeds een paar keer gevraagd, wat Ds. v. Dijk dan gedaan heeft, dat de Consul zijn visum niet wilde geven. Dat is mij en hem en ons allen onbekend. Het is ook wel mogelijk dat er niet de minste schijn of schaduw van iets is, maar het staat zoo: De Consul mag dat visum niet geven of hij moet persoonlijk en met name daartoe uit Amerika gemachtigd zijn, is dus die machtiging er niet, dan mag hij niet teekenen en de betrokken persoon mag niet meevaren, daar helpt niets aan, dat kan niemand veranderen. Er is ook geen tijd of gelegenheid van beroep, als de boot de ketting loswerpt moet men er op zijn en zoo niet, men gaat niet mee. Afgeloopt!

Er zijn meer Zendelingen achtergebleven. Eén had reeds het visum en dat werd nog op het allerlaatste oogenblik ingetrokken en hij moest in Nederland blijven. Waarom? Dat weet niemand. En wanneer gaat Ds. K. van Dijk nu? Als de N.-Amsterdam weer vaart en het visum, dat hij nu heeft, dan niet weer is ingetrokken. Met een andere gelegenheid zal hij in geen geval kunnen vertrekken. Dr. W. G. Harrestein gaat met een Convooi, en dat is een uitzondering, met een convoi mogen alleen Gouvernementsambtenaren reizen, een Zending of een Ger. Predikant mag er niet mee, Dr. Harrestein is geloof ik aalmoezenier op een oorlogsschip en als zoodanig tijdelijk in Gouvernementsdienst. En waarom mag geen ander mee? Dat wil geloof ik Lloyd George of zoo iemand van die kracht niet hebben.

Dit is een teleurstelling, maar overigens, wat is er veel goeds van den Heere over ons. Lees de beide brieven eens van Solo en Magelang, die in dit Zendingsblad staan. Wat gaat dat werk heerlijk, wat gaf God uitnemende krachten en hoe heerlijk groent het veld, en belooft een rijken oogst. Dat zelfde mag van Soemba getuigd worden Gode tot eere.

Een punt van veel zorgen was het Zendingsblad. Het papier werd zoo duur. de uitgave ging duizenden en nog eens duizenden kosten, de prijs moest verhoogd worden, zou het gaan, zou ons blad schade lijden? Deze dagen kwam het antwoord op al die zorgende vragen. De uitgever leverde zijn rekening in, en voegde er een som van f 8563 bij als batig saldo. Dat danken wij aan den ijver en trouw van onze vele lezers en bezorgers en agenten en aan zoovelen, die ons blad helpen verspreiden.

En zal ik nu niet meer bezorgd zijn? Och mijn waarde Antiocheners, de zorgen zijn nu nog veel grooter. De prijs is veel meer verhoogd, het papier is nog eens veel duurder geworden. Maar ik mag al vast dankbaar zijn. In weerwil van alles is onze oplage dezer dagen weer vermeerderd. We zaten tegen de 50.000, evenals tegen een bergrug, waar we niet over konden komen, dat duurde nu al een paar jaar en nu in eens, terwijl de prijs van 3½ op vijf centen gekomen is, zijn wij er over gesprongen. Dat is om ons goeden moed te geven, vreest niet en weest niet bezorgd, moedig voorwaarts, de Heere is met U.

O ik begrijp dat soms wel. Ik wandelde dezer dagen met een lief meisje van 12 jaar, haar moeder was uit, en nu moest zij voor vader zorgen en voor de kleine kinderen; ze had er een zwaar hoofd in. Ik vond dat heel lief van dat kind, ik zag er de rechte moeder in, die zich over enkele jaren zou ontwikkelen, maar intusschen moest ik toch even lachen om die lieve bezorgde trek, en ik dacht: zie, zoo gaat het mij nu ook wel eens; Vader zorgt, maar ik meen dat ik zorgen moet, m. a. w.: God zorgt voor de Zending en van de menschelijke zijde gezien, onze trouwe broeders en zusters zorgen

met ruime hand, en dan stel ik me soms aan alsof ik zorgen moest. Vooruit broeders, goeden moed ik zal niet meer zuchten!

Over de Europeesche kerken in Indië krijgen wij in den regel weinig mededeelingen. Met eenige opmerkzaamheid kan men nog wel eens wat opdiepen uit het „Kerkblad” voor Ned. Indië. Zoo vond ik in no. 167 een stukje over Bandoeng waaruit blijkt: *a.* dat Ds. Wijers, de emeritus predikant van Batavia, die tot dusverre te Bandoeng woont, vandaar vertrekt, zonder dat ik nog weet waar hij heengaat en *b.* dat Bandoeng nog geen eigen kerkgebouw heeft en nu door het vertrek van Ds. Wijers dakloos wordt en dat er nu een geschikt terrein wordt gezocht voor een kerkgebouw.

Van Medan vernam ik o.m. dat de Rijsche Zendeling Guillaume en Zend. Müller door den Kerkeraad in staat gesteld worden om elk 100 exempl. te verspreiden van het Maleische blad Penaboer, een aardig blijk van broederlijk samenwerken.

Van Soerabaia leert mij hetzelfde nummer, dat die kerk een ontvangst had van *f* 9312.— waarvan *f* 7212.— door een kleinen kring werden samengebracht. Hulde aan de broeders van Soerabaia. Het zielental is allertreurigst klein, de offervaardigheid is blijkbaar groot. Over het jaar 1918 is men in zorg, men berekent dat er een sommetje van *f* 3400 te kort zal zijn. Van harte hopen wij, dat het op het einde wat mee zal vallen. Dit staat in verband met het bouwen van een nieuwe pastorie, waar ook nog andere moeilijkheden uit voort komen. De mensch heeft een strijd op aarde en wij hebben dikwijls het meeste last van ons eigen zonden, ook al willen we het niet erkennen of belijden.

Een eigenaardige kwestie is er gerezen over het beroep van Dr. W. G. Harrestein van Medan. Men zegt dat hij voor drie jaar beroepen is, nu kent onze kerkenorde, zoover mij bekend, zulk een beroep voor beperkten tijd niet, en ik hoop ook niet dat dit zal worden ingevoerd. Ik vermoed echter dat de zaak aldus te verstaan is, dat onder de voorwaarden van zijn beroep is opgenomen, dat hij na verloop van een zeker aantal jaren vacantie mag hebben om dan naar Nederland te gaan of ergens elders, (China is ook genoemd in verband met dit bericht) en verder zal er wel niets bepaald zijn.

In dezen oorlog is alles duur geworden; geldt dit ook voor Indië? Niet in die mate als voor ons. Wie in Indië dingen uit Europa wil hebben, moet natuurlijk onberekenbaar veel betalen, maar dat is niet bepaald een levensbehoefte, wat in Indië zelf wordt gebouwd, is toch ook veel duurder. Ik noem enkele dingen op gezag van „De Chr. Onderwijzer” 1 Maart 1918. De huishuur steeg van *f* 75 op *f* 100 per maand, de gewone kleeren van drill of katoen van *f* 10 op *f* 16 per pak, de rijst van 8½ op 11 cent, de kippen van 50 ct. op 75 ct., de lucifers van 12½ ct. op 25 ct. Zoo is er meer, er zijn ook dingen die minder stegen of ongeveer gelijk bleven, maar alles samen berekent de schrijver dat het leven in Indië in de vier oorlogsjaren omtrent 25 procent duurder is geworden.

De Zend. F. Schelfhorst van Kangean maakte een vacantiereis naar Java en bezocht onzen broeder Ds. L. Netelenbos te Wonosobo. Terwijl ze daar waren bemerkte Dr. Gehrels dat mevrouw Schelfhorst, zonder dat zij het vermoedde, een levensgevaarlijke kwaal had en gaf haar den raad eens naar Dr. Pruys te gaan. Deze trok een zeer bedenkelijk gezicht, maar zei nog niet de volle waarheid, raadde om Dr. Oosterhuis nog te raadplegen. Van hem vernam zij de geheele waarheid, ze moest zich aan een operatie onderwerpen, dan was er nog eenige kans op leven. Naar den eisch der Chr. liefde werd toen mevrouw door één der onzen in huis genomen en met alle mogelijke zorgen omringd en als ze herstellen mag, dank ze haar leven aan de oprechte waarschuwing der doctoren en de goede zorgen onzer broederen

en zusteren. Uw vriend verblijdde zich dat ze deze liefde mochten bewijzen, maar zag er niets bijzonders in.

Gansch anders het Java-Comité, dat hem uitzond. Ze weten niet hoe ze hun dank betoonen zullen aan de broeders en zusters op Java en verzochten mij o.a. ook u daarover te schrijven, wat ik gaarne doe, wetende dat gij het aan het rechte adres bezorgt. Zeer hoop ik dat mevr. Schelfhorst volkomen herstelle en, naast haren man, nog vele jaren arbeide aan het heil van Kangean.

Nog iets. In het Juni-no. hebt gij kunnen lezen dat de knikkertjes niet meer verkrijgbaar zijn. Ze kwamen uit Duitschland en de fabrikant schreef dat hij al zijn volk in den oorlog had en geen knikkertjes meer maken kon. Nu zijn wij bezig ze in ons eigen land te laten maken. Wellicht leest gij wel spoedig weer dat ze bij Mej. S. Hania verkrijgbaar zijn.

H. DIJKSTRA.

Rotterdam, Snellinckstraat 54a.

22 Juni 1918.

Dr. H. S. Pruys en Gezin.

Bij de Plaats.

Dezer dagen werden wij zeer verontrust door een bericht dat Dr. H. S. Pruys te Djokja zeer ernstig ongesteld is. De allerlaatste berichten zijn iets gunstiger. Hij is in hooge mate overspannen, hij sliep nooit zonder slaapmiddel en moest dit zelfs twee à driemaal nemen zonder dat er eenige rust kwam. Geen wonder! Hij staat nu al jaren met Dr. Olfringa voor heel den hospitaaldienst te Djokja.

Er is eenige verlichting. Dr. v. Proosdy werd ook ziek en nu moest er hulp zijn te Solo en Dr. Pruys is naar Solo. Daar is het veel minder druk en zoo vindt hij er eenige rust bij Dr. H. A. v. Andel en Mevr. v. Andel-Rutgers, die hem omringen met alle zorgende liefde. Het zou zoo zeer gewenscht zijn, als hij nog weer tot kracht kwam. Hij is nog maar 49 jaar en zijn groote toewijding is bekend.

Hierbij geven wij zijn gezin. Een prachtig gezin, men zou meenen dat het een heele familie was, het is slechts één gezin. We zullen aan de linkerzijde beginnen.

No. 1 staat; dat is Johanna Maria, geb. 10 Sept. 1896. No. 2 zit; dat Frederika Lamberta, geb. 14 Juni 1898. No. 3 is Theodora, geb. 29 Juli 1908 en no. 4 is de kleine die aan haar voeten zit, Johanna Jacoba geb. 23 Juli 1912, de jongste van het tien-

tal. No. 5 staat achter haar moeder en heet Margaretha, geb. 1 Jan. 1904. Nu volgt de moeder van het tiental, Mevr. Pruys geb. van der Bom en dan de Vader, de docter. Zijn gelaat teekent wel dat hij ouder is geworden sedert wij hem en mevrouw met de oudste kinderen op een foto in het Zendingsblad zagen. De jaren in Indië leven dubbel en hij maakte het zich niet gemakkelijk. Vóór vader, naast moeder, zit de oudste zoon Willem Marie, die op kerstmis 1902 geboren is, en dan volgt de tweede zoon Frederik Hendrik, een knaap van 8 jaar, geb. 26 Juli 1910. En nu volgen er weer meisjes Helena Wilhelmina, de oudste dochter, geb. 9 Juli 1895, die haar ouders een derden zoon heeft gegeven, met name C. P. Jansz en daarbij haars vaders naam heeft afgelegd, maar nu misschien ook de moeder wordt van een nieuw tiental. Haar man is een kleinzoon van den ouden doopsgezinden zendeling Jansz, en hij is onderwijzer te (ik meen) Bandoeng. Nu nog twee. De zittende jonge dame, die zoo vrijmoedig de wereld inkijkt, is Christina Sophia, ze is een meisje van 3 zesjes, geb. 30 Januari 1900 en het hek sluit de kleine, lieve Helena, die den 9 Febr. 1906 is geboren. Het is ons een aangename kenismaking. Moge God hen samen sparen.

KEUCHENIUSCHOOL.

Bij de deputaten der Generale Synode over de Zending onder Heidenen en Mohammedanen, kwam een schrijven in van den

Directeur der Keucheniuschool, Br. D. Koelewijn, waarin o.a. het volgende werd gemeld:

„Als naar gewoonte ontvangt U hierbij van mij een kort overzicht van den toestand van de Keucheniusschool over de laatste maanden van het jaar '17. Zooals ik U vroeger

wellicht gunstig zou beschikken op het verzoek van den Raad van Toezicht om subsidie voor een maximaantal van 75 leerlingen. Na verloop van tijd kwam er wel bericht

reeds berichtte begon de cursus 1917—'18 met 75 leerlingen, waarvan er alleen 27 in de eerste klas zaten. We verkeerden toen nog in de meening, dat het Gouvernement

in over toekenning van subsidie voor 60 leerlingen, maar het antwoord op het rekest om subsidie voor de leerlingen boven de formatie bleef uit. Intusschen werden verschei-

dene leerlingen der school in den loop van het jaar afgeschreven, enkelen omdat zij zich moeilijk konden vinden in de orde en tucht op de school, anderen wegens gemis aan aanleg of slechte vorderingen, en een paar wegens wangedrag. Daardoor bedroeg het aantal leerlingen aan het einde van den cursus vóór het eindexamen en den overgang in hogere klassen, in de eerste klas 25, in de tweede klas 14, in de derde klas 15 en in de vierde klas 12, totaal 66.

Van de 25 der eerste klas gingen over naar de tweede klas 16 leerlingen, van de veertien leerlingen der 2e klas werden 9 naar de derde klas bevorderd, terwijl in de derde klas uit 15 leerlingen bestaande 11 overgingen naar de vierde klas. De vierde klas telde vóór het eindexamen 12 leerlingen. Slechts de helft der leerlingen kon deelnemen aan het eindexamen. Dezen verwierven allen het diploma.

In den loop van 't jaar werden 25 leerlingen afgeschreven n.l. 8 uit de eerste klas, 6 uit de tweede klas, 3 uit de derde klas, 2 uit de vierde klas en 6 leerlingen die de school met diploma verlieten.

Bij verscheiden leerlingen liet de ijver veel te wenschen over. Daaraan moet zonder twijfel toegeschreven worden, dat betrekkelijk veel leerlingen niet in een hogere klas konden overgaan.

De leerlingen, die in de hogere klassen afgeschreven worden, zijn in den regel leerlingen, die tweemaal in een klas niet bevorderd werden.

Voor de eerste klas geldt de regel, dat leerlingen, die niet naar de tweede klas kunnen overgaan, afgeschreven worden, tenzij ze b.v. op 12-jarigen leeftijd op school gekomen zijn. In dat geval wordt een jaar verlenging toegestaan, als er niet teveel aan ontbrak. Maken zulke leerlingen in het tweede jaar geen merkbare vorderingen, dan worden ze aan 't eind van 't tweede jaar of soms al vroeger afgeschreven. Voor de leerlingen der tweede klas luidt de regel: wie na verloop van 3 jaar niet in de 3e klas kan komen, heeft geen genoegzame aanleg om tot onderwijzer opgeleid te worden. Deze leerlingen kunnen, al worden ze afgeschreven, nog heel gemakkelijk werk vinden, zoo niet in de Zending dan toch elders.

Laat men dergelijke leerlingen maar zitten op hoop, dat zij mettertijd wel wat vorderingen zullen maken, dan leert de ervaring, dat zij in de hogere klas al verder achter blijven en komt men ten slotte voor de keus te staan: afschrijven, of laten deelnemen aan het eindexamen met de zekerheid van te worden afgewezen.

In Januari meldden zich 45 leerlingen aan voor toelating tot de kweekschool. Hoofdzakelijk op aandrang van den Raad van Toezicht heb ik weer een zoo groot mogelijk getal leerlingen ingeschreven n.l. 21.

't Spreekt van zelf, dat ik daarbij wel genoodzaakt ben geweest om met de eischen, voor de toelating gesteld, een weinig de hand te lichten. Nu vermoed ik, dat het cijfer voor het volgende jaar wel iets zal kunnen dalen, totdat we eindelijk komen op het normale getal van 15 a 16, dat ieder jaar ingeschreven wordt. Daarbij wordt dan gerekend op een 60 tal leerlingen. Of het wenschelijk is zooveel leerlingen boven de 60 op de kweekschool te hebben, betwijfel ik nog steeds; en de Regeering te overtuigen van de noodzakelijkheid om de school te bevolken met 75 leerlingen schijnt niet gemakkelijk te gaan.

Niet in de eerste plaats het aantal scholen, maar voornamelijk het totaal aantal leerlingen op die scholen schijnt een belangrijke factor te zijn in de beoordeeling van de noodzakelijkheid tot uitbreiding van het leerlingental op de Kweekschool.

We wachten nu al langer dan één jaar op een beslissing; voor de tweede maal zal straks de aanvraag nader toegelicht moeten worden. Er zit dus blijkbaar wel heel wat aan vast en de Regeering durft het zeker niet aan om ons eenigszins de vrije hand te laten in de opleiding van onderwijzers; er konden er eens te veel komen. Nu ik geloof, dat daarvoor op Java vooreerst nog geen vrees behoeft te bestaan. Wél geloof ik, dat, als we de opleiding willen uitbreiden, we krachtig de stichting van scholen ter hand moeten nemen, en wel van scholen der 2e klas. Maar die scholen kunnen weer niet in iedere dessa opgericht worden. Die hebben alleen levensvatbaarheid in de grotere plaatsen als Djocja, Solo, Keboemen, Magelang, Poerworedjo en waarschijnlijk ook in sommige groote dessa's b.v. districts-hoofdplaatsen. Kleine dessascholen leiden een armoedig bestaan, vooral wanneer niet van hoogerhand pressie op het schoolbezoek wordt uitgeoefend. Die pressie bestaat bij het Zendingsonderwijs niet, maar wanneer daarvoor niet in de plaats komt een zedelijke drang door overtuiging van de noodzakelijkheid om de kinderen geregeld de school te doen bezoeken, dan is het zeer goed te verstaan, dat het cijfer van de verzuimen zeer hoog wordt en daardoor het aantal van de kinderen, die geacht kunnen worden, de scholen geregeld bezocht te hebben zeer laag.

Hiermee ben ik ongemerkt terecht gekomen bij een onderwerp, dat meer en meer onze aandacht begint te vragen, ik bedoel de schoolinspectie.

In het begin van 't jaar '17 werd op de

Algemeene vergadering deze zaak besproken en besloten om de scholen op het Zendingsterrein geregeld te doen bezoeken door de onderwijzers van de Kweekschool, telkens, wanneer één van hen zulks kan verrichten, zonder, dat de arbeid op de kweekschool daardoor geschaad wordt.

Meestal geschiedt die inspectie daarom in de vacantieweken aan de hand van een daartoe door mij opgemaakte vragenlijst. Het rapport, dat daarna uitgebracht wordt, is de beantwoording van de gestelde vragen. Deze verslagen worden door mij omgewerkt, en van opmerkingen voorzien, gezonden aan den beheerder der bezochte scholen, die ze bespreekt met zijn Inlandsche onderwijzers.

In hoeverre of deze werkwijze aan het onderwijs ten goede zal komen is vooralsnog moeilijk te zeggen.

Toch zal dat voor een groot deel afhangen van de behandeling van het inspectie rapport. Wanneer de opmerkingen, daarin gemaakt, werkelijk ter harte genomen worden en ook de middelen worden versterkt om verbeteringen aan te brengen, dan is er wel iets goeds van te verwachten. Zeer optimistisch denk ik er echter niet over. Er is in onze onderwijsorganisatie, ik zou bijna zeggen te veel willekeur, maar ik wil liever zeggen, te weinig eenheid van leiding om voor zoo'n schoolinspectie veel te verwachten. Een goede onderwijsorganisatie laat zich nu eenmaal niet denken zonder een zekere centrale leiding, die zoo noodig ook eenig gezag kan doen gelden. Ik geloof wel, dat we dat langzamerhand meer zullen gaan gevoelen en het komt mij voor dat de Inland-

sche onderwijzers daar ook behoefte aan hebben, al is het waar, dat voor sommigen onder hen de oefening van gezag wellicht minder aangename gevolgen kon hebben. Het kon wel zijn, dat deze zaak eerlang Uw aandacht komt vragen.

Een voorstel in die richting zal op de eerstvolgende vergadering een punt van bespreking vormen. Ik zeg er daarom nu maar niet meer van.

Mijn brief wordt toch ook al wat lang.

Zoals U niet onbekend zal zijn, wordt hier van Regeeringswege de bevolking verplicht om hun woningen zoodanig in te richten, dat ratten geen gelegenheid vinden om er zich in te nestelen. Dienovereenkomstig werden we het vorige jaar verplicht, alle daken der gebouwen, voorzoover daar bamboe voor gebruikt was, te sloopen en voor de bamboe in de plaats hout aan te brengen. Evenzoo moesten de zolderingen (plafonds) van keping (bamboevlechtwerk) door nieuwe worden vervangen, waarvan alle openingen met stopverf dichtgemaakt werden en daarna alles met verf bestreken, alles op voorschrift van Toezicht gevraagd te hebben, werd na de groote vacantie met het werk begonnen, dat eerst begin December gereed was. Uit het financieel verslag zal U blijken, dat met deze reparatiën een aanzienlijk bedrag gemoeid was."

Namens de Deputaten voornoemd,

W. BREUKELAAR.

Zaandam, 21 Juni 1918.

Solo in 1917.

Zegeningen.

Het jaar 1917 getuigt van vele zegeningen bij het Zendingswerk te Solo. Er is rijke vrucht door den Heere gegeven. En telkens komen blijken van nieuwe gelegenheden. Zoo ontvingen we heden het verzoek van zeven menschen tegelijk uit de stad Solo om onderwijs in den Christelijken godsdienst. Gisteren kwam het verzoek om den Doop van een politiehooft en zijn vrouw in Karangdawa, een dorp waar pas 3 maanden het Evangelie wordt gebracht. Hun eerste aanraking met het Evangelie dateert van vele jaren geleden, toen zij eenigen tijd verpleegd werd in het Petronella-Hospitaal en hij een Nieuw Testament kocht. Eergisteren mocht ik in Wonosari een volwassene doopen. Een dag daarvoor kwam een der Nederlandsche leden, die iedere maand acht pro-

cent van zijn inkomen voor het zendingswerk afzondert, nog bovendien een gift van f50 brengen. Zoo heeft bijna iederen dag zijn bizonderen zegen.

Medische Hulpdienst.

De medische hulp werd ook dit jaar door velen gezocht. Meer dan 4000 kwamen voor het eerst die hulp zoeken. Gemiddeld werden 36 a 37 menschen per dag op de polikliniek geholpen. Er werden 1178 mannen en 649 vrouwen in het ziekenhuis ter verpleging opgenomen. Het aantal der opgenomen patienten per dag bedroeg 160.

Nog altijd behelpt men zich met de oude gebouwen, die niet voor ziekeninrichting gebouwd zijn. Gelukkig vordert de bouw van het nieuwe ziekenhuis goed, zoodat vermoedelijk binnen 4 a 5 maanden een groot deel in gebruik zal kunnen genomen worden. Deze

nieuwe gelegenheid tot uitbreiding van het werk is zeker verblijvend. Alleen rijst de vraag, of nóg grooter uitbreiding niet de krachten te boven gaat van één dokter en één Hollandsche Verloskundige, al beschikken zij ook over een staf van 20 Inlandsche verplegers en 23 Inlandsche verpleegsters. Al kan toewijding de kracht vrij hoog opvoeren, er is toch aan die kracht een grens. De eigenlijke Directeur en de twee andere voor Solo bestemde dokters werden door oorlogsomstandigheden in Holland vastgehouden. Het werk wordt hierdoor al te zwaar.

Bovendien is de zorg voor het ziekenhuis niet de eenige zorg van den medischen dienst te Solo. De fabriek Wonosari heeft een hulp-hospitaal, dat door de zending gedreven wordt. Daar zijn twee Inlandsche verplegers. Er werden 162 mannen 85 vrouwen opgenomen. Het gemiddeld aantal opgenomen patiënten beliep ruim 30, en er kwamen gemiddeld 15 a 16 menschen op de dagelsche polikliniek.

Bovendien wordt sedert Augustus op iederen Wagé, dus eenmaal in de vijf dagen, te Pedan polikliniek gehouden. Een helper tot den dienst des Woords, die vroeger ook een medische opleiding kreeg, helpt daar den dokter. Geregeld komen er van 60 tot 70 menschen geneeskundige hulp vragen. Op den Javaanschen dag Wagé wordt daar een grooten passer gehouden, een der drie grootste van de Vorstenlanden. Velen uit het Zuidwestelijk gedeelte der residentie komen daar te zamen.

Het is heerlijk, dat aan zooveel genezing of verlichting van lijden mag worden gebracht. Moge dit werk der Christelijke barmhartigheid bij velen belangstelling wekken in den Christelijken godsdienst, opdat zij ook mogen gaan vragen naar den Medicijnmeester der zielen.

Scholen.

Ook op onderwijsgebied werden we bijzonder gezegend. Solo bezat slechts één Chr. Inlandsche school. In het begin van 1917 werden er nog twee geopend in de stad Solo. Ze slaagden uitnemend. De drie scholen tellen thans reeds bijna 300 leerlingen. Er kwam een dringend verzoek uit Karangdawa om een school. Door gebrek aan onderwijzers kan daaraan voorloopig niet voldaan worden.

De Hollandsch-Chineesche en de Hollandsch-Javaansche school werden enkele maanden geleden geopend en tellen elk nu reeds meer dan 60 leerlingen. Deze scholen gaan van een Vereeniging uit. We mochten voor den schoolbouw f 8000 aan giften ontvangen uit Holland. In Holland werd een Comité gevormd tot steun van Christelijk

onderwijs in Djokjakarta. Het bestaat uit de Heeren: A. W. F. Idenburg, Dr. H. Bavinck, Ds. W. Breukelaar, H. W. van Marle, Ds. A. Schweitzer, H. Colijn, A. J. Drewes, Dr. W. G. Harrenstein, Ds. D. Hoek, J. H. de Waal Malefijt, Ds. B. van Schelven, Dr. J. G. Scheurer, N. Sluis, R. Venema. De eerste vijf Heeren vormen het Moderamen. Dit Comité heeft ons heerlijk geholpen. We zijn daar zeer dankbaar voor.

Zielental.

Het aantal Javaansche en Chineesche Christenen klom in 1917 van 236 tot 297, dus met 61. Er werden 52 volwassen en 20 kinderen gedoopt, tezamen 72. Verleden jaar 65.

Helpers.

Het aantal helpers vermeerderde in het laatste jaar met acht evenals het vorige jaar. Er zijn, met de drie, die te Djokja worden opgeleid, negen helpers bij den dienst des Woords, van wie één tijdelijk als onderwijzer fungeert. Er is een jongmensch, die de krantverspreiding enz. verzorgt. Er zijn tien onderwijzers, tien colporteurs en één Bijbelvrouw, die vrouwen van stand bezoekt. Allen tezamen 31. En we komen van elke categorie personen tekort, indien wij tenminste van de gedachte uitgaan, dat wij alle gelegenheden, die de Heere ons geeft, moeten gebruiken. Over dit laatste zullen wij het wel eens zijn, omdat het zendingswerk niet is een particuliere liefhebberij, waaraan we zooveel deen als we lust hebben, doch het werk van den Heere. Dien wij dus slechts te volgen hebben. Hoe beter de leden der Kerken in Noord-Holland dit zullen leeren verstaan, des te meer zullen ze gaan ijveren om ons in staat te stellen alle gelegenheden te gebruiken, die de Heere voor ons opent.

Lectuurverspreiding.

In Solo werden in 1917 verkocht 22.130 boeken, waaronder 13.498 Bijbelgedeelten. In het eerste halfjaar werden maandelijks 7000 exemplaren van ons Javaansch maandblad verspreid, in het tweede halfjaar maandelijks 10.000. Bovendien werden hier 15.000 exemplaren van den Javaanschen wandkalendar verspreid.

Telkens komt bij mij de vraag, op, hoe wij zullen voldoen aan de aanvragen om geregeld onderwijs, indien deze verspreiding van het geschreven Woord Gods eens allereerste vrucht mocht gaan dragen. Vele teekenen daarvan werden nu reeds gezien en we komen al geschoolde werkkrachten tekort. Gelukkig heeft Solo vele helpers in opleiding.

Nood en Hulp.

De uitbreiding van het werk en van het aantal helpers zal de Kerken van Noord-Holland plaatsen voor zware geldelijke gevolgen. Ik hoop, dat onder leiding van de

Kerkeraden de belangstelling en de gaven voor de zending gelijken tred zullen houden met den groei van het werk zelf.

Enkele maanden geleden bleek, dat de groei der inkomsten in Noord-Holland geen gelijken tred hield met den groei van het werk in Indië. Schoot de zendingsliefde tekort? Of veroorzaakten de oorlogsmoeiten deze schade? Of hebben wij van ons werk te weinig medegedeeld om de belangstelling hoog genoeg te doen stijgen? Ik weet het niet. Misschien waren het al deze dingen tezamen.

Maar Solo kwam daardoor in grooten nood. Ik heb een beroep gedaan op vele vrienden van ons werk in Indië. En wij zijn nu haast blij, dat we dien nood hebben gekend, want we hebben zóó rijk de liefde tot ons werk ondervonden, dat ons hart er diep door getroffen is. Als de Vrienden in Indië voortgaan, met zoo milde liefde ons werk te steunen, en als Noord-Holland, dankbaar voor den zegen op het werk, tot nieuwe mildheid zal opwaken, dan zal ons werk zich voorloopig vrij kunnen ontwikkelen. Het

ware toch ook al te jammer, schoone gelegenheden ongebruikt te laten, en den oogst ten deele verloren te laten gaan door geldgebrek. Wij hebben zóó treffend ondervonden de goedheid van God en de goedheid der menschen, dat we met nieuwen moed het nieuwe jaar zijn ingegaan.

Met bijzondere blijdschap werd een extra gift uit Amsterdam ontvangen, groot f650, en bestemd voor een nieuwen post. Het werk te Pedan wordt daaruit bekostigd. En dit werk, vijf maanden geleden begonnen, slaagt boven verwachting. Door zeven gezinnen uit Pedan en het naburige Karangdawa werd de Doop aangevraagd.

Mocht de zegen te Karangdawa blijven aanhouden, dan zal daar spoedig een eigen post gevestigd moeten worden. Wellicht zal een nieuwe extra-gift dit mogelijk maken. Wij ondervinden telkens, dat werkrachten en geld ons toegevoegd worden juist op het oogenblik, dat wij ze noodig hebben.

H. A. VAN ANDEL.

Solo, Jan. 1918.

MAGELANG.

Een hoopvol terrein.

De eerste indruk, die een kennismaking met Magelang geeft, is, dat dit behoort tot de hoopvolle terreinen. We hebben ingang, we hebben tal van gelegenheden om het Evangelie te verkondigen. Het zaaiveld is groot en te mogen zaaien is een heerlijk werk. Het meest teleurstellende in den Zendingsarbeid is zeker niet hetgeen men bij het zaaien ondervindt en dat dezen arbeid naar het woord der Schrift wel eens weenend doet plaats hebben, maar het ergste vind ik, dat men niet aan zaaien kan toekomen, dat men zich bezig moet houden met allerlei arbeid, die hoe nuttig op zich zelf ook, geen zaaiarbeid is.

Hier in Magelang genieten we het voorrecht, dat op 16 plaatsen samenkomsten worden gehouden met Javanen, waarvan op 11 plaatsen iedere week en op 5 eens in de 14 dagen.

Deze plaatsen liggen verspreid in de afdeeling Magelang en Temanggoeng, waar overal slechts kleine clubjes van belangstellenden zich bevinden, maar waardoor we toch aanraking hebben met de bevolking.

Behalve deze prediking van het Evangelie in samenkomsten werden er in het afgelopen jaar ruim 700 bezoeken afgelegd bij Javanen, die naar het oordeel van onze krantenverspreiders eenige belangstelling toonden in den Chr. Godsdienst. We hebben

hier namelijk 4 personen in den arbeid, wier uitsluitende bezigheid is om kranten te verspreiden. Iedere maand wordt door hen telkens weer aan dezelfde personen een Marde-Rahardjo uitgereikt en als er onder de lezers van Marde-Rahardjo een is die eenige belangstelling openbaart, dan wordt zijn adres onmiddellijk opgegeven aan een der helpers bij den dienst des Woords.

De vijf helpers hebben hun handen vol om al de opgegeven belangstellenden te bezoeken. Uit het hierboven aangegeven getal van ruim 700 blijkt wel hoevelen er voor zoo'n bezoek in aanmerking kwamen.

Deze belangstelling moet over het algemeen niet hoog worden aangeslagen. We verdeelen ze in drie groepen.

Drie groepen.

De eerste groep worden door de helpers gekarakteriseerd door het woord limrah = gewoon. Deze menschen worden voorloopig niet meer opgezocht, omdat bij kennismaking bleek, dat ze wel luisterden, maar overigens door hun stereotype „inggi” = ja, wel lieten merken, dat ze er nog niets van begrepen.

De tweede groep wordt door de helpers in hun wekelijksch verslag aangeduid door: poeroen dipoendatengi maleh = zij willen nog wel eens meer bezocht worden. Dezulken worden apart aangeteekend voor verdere bearbeiding.

De derde groep zijn zij, wier aantekening luidt: „poeroen dipoendatengi malik mawi katamtogaken waktoenipoen = zij willen op geregelde tijden bezocht worden”. Die tijd is spoedig vastgesteld, we trachten bij dezulken iedere week te komen en hen te bezorgen om ook hun bureu, familieleden, tegen het uur van bezoek uit te noodigen. Zoo zijn hier de meeste samenkomsten ontstaan.

U ziet dus, dat de verspreiding van Mardi-Rahardjo op dit terren een prachtig hulpmiddel is om in aanraking te komen met die Javanen, die het eerst voor bearbeiding in aanmerking komen. Vroeger werden onze helpers bij hun bezoeken meermalen afgevozen, omdat die bezoeken niet gebracht werden volgens een bepaald plan. Onze helpers gingen uit, liepen het een of andere huis maar binnen en trachten dan een gesprek over den Godsdienst te voeren. Maar bij den één hoorden ze dan: „de Chr. Godsdienst is de Godsdienst der Hollanders en wij zijn Javanen”, een tweede veegde bij het weggaan der helpers, de amben af, waar zij op gezeten hadden, daarmee een duidelijk teeken gevende, dat ze van zoodanige bezoeken niet gediend waren, een derde verzocht om niet over den Chr. Godsdienst te spreken en het einde was, dat de helpers moedeloos thuiskwamen en de opgewektheid bij den arbeid verloren. Dit is nu anders.

De krantverspreiding bleek hier een uitnemend middel te zijn om de belangstellenden te vinden en uitsluitend die belangstellenden worden nu opgezocht. De helpers verrichten nu den arbeid met opgewektheid, overal waar ze komen, kunnen ze een woord kwijt, en weggejaagd worden of het aanhooren van beleedigingen, behoort tot het verleden.

Opgewektheid.

Voor al de meerdere opgewektheid der helpers is een gunstig verschijnsel. Zij gaan er nu graag op uit en slaken geen zuchten als de tijd om te bezoeken, waarvoor 2 dagen van iedere week zijn bestemd, weer is aangebroken.

Zielental.

Het aantal leden van onze Inlandsche gemeente telt nu 97, waaronder 53 belijvende en 44 doopleiden. In het afgelopen jaar werden er 28 gedoopt, waaronder 9 mannen, 9 vrouwen en 10 kinderen. Van elders kwamen tot ons over 4 belijvende leden en 4 doopleiden. Daartegenover staat, dat er een broeder stierf, 5 belijvende leden en drie doopleiden verhuisden, zoodat er hier overbleven 97 leden.

Het vorige jaar (1916) bedroeg de aanwas door den doop 14, waaronder 6 mannen, drie vrouwen en 5 kinderen. De aanwas door den

doop bedroeg in 1917 dus 2 maal zooveel als in 1916.

Over dezen zegen zijn we zeer verblijd en ieder zal zich mee verheugen, die ook de komst van Gods Rijk op Java in zijn gebed begeert.

O, we hadden gaarne nog meer vrucht gezien; bovendien bleven ook de teleurstellingen ons niet gespaard. Hier was er een, die zich terugtrok, daar was er een, die wel den doop begeerde, maar met de zonde van het opiumschiiven maar niet kon breken. Ook zijn er, die reeds gedoopt, afdwalen en die we dreigen te verliezen.

Den Heere te dienen in de Inlandsche wereld, is zeker niet gemakkelijk en onze jonge Christenen hebben onze voorbede zoo noodig.

Scholen.

Met onze scholen gaat het op één uitzondering na, vooruit.

Allereerst hebben we twee Holl. Inl. scholen, een voor Javanen en een voor Chinezen, die bij elkaar ruim 400 leerlingen tellen.

Wel gaan deze scholen niet rechtstreeks van de Zending uit, maar de Zendingsbetekenis is toch van dien aard, dat een verslag over een Zendingsterrein niet volledig kan zijn, zoo daarin geen melding gemaakt werd van den schoolarbeid. Een tweetal-oud-leerlingen van de Holl. Jav. School werden gedoopt en we mochten daarin de eerste zichtbare vruchten voor Gods Koninkrijk plukken.

In de desa's Djamblangan, Redjowinangoen en Glagahombo bezitten we Zendingsscholen, welke te zamen door een 60 tal leerlingen bezocht worden. De meeste hoop geeft onze school te Djamblangan; het aantal leerlingen is daar stijgende en een vijftal der leerlingen wonen ook reeds de samenkomsten der gemeente bij, hetgeen als bewijs mag gelden, dat de Christenen daar niet meer zoo gevreesd zijn.

In Glagahombo daarentegen is het sukkelen met de school, die den eenen dag 6 en een anderen dag 30 leerlingen telt. Daar is men bang voor de Christenen. De samenkomsten worden daar zelden of nooit door een Mohammedaan bezocht en ik vrees wel eens, dat de ingang, die we daar hadden, een teruggang zal worden. 't Is daar doodsche en dor. Eigenaardig, is het dat juist deze desa de eenigste is op het terrein die wat afgelegen ligt, vrij wel van het verkeer is afgesloten. Zoodra we hier de verkeersstreek verlaten, de streek waar de tram doorheenloopt, is de ingang moeilijker. De meest afgelegen desa's zijn het moeilijkst te bearbeiten. Deze desa's staan in weinig contact met de buitenwereld, en dit contact is noodig, zal het contact dier

bevolking met de Zendingen mogelijk zijn. Zoo is althans de ervaring op dit terrein. In die afgelegen desa's is ook het minst merkbaar de Mohammedaansche invloed. 't Zijn vrij wel animitische denkbeelden, die in die streken het bewustzijnsleven vullen en we deden hier dus de ervaring op, dat de afwezigheid van Mohammedanen op zichzelf nog geen meerdere hoop biedt op een gezegenden arbeid.

Lectuur-verspreiding.

Ten slotte hebben we nog onze Colportagearbeid, waardoor we Christelijke lectuur onder de bevolking trachten te plaatsen. We hebben voor dezen arbeid 2 Colporteurs, terwijl een klein huisje in Magelang ingericht werd voor boekwinkel om zodoende in Magelang een adres te hebben voor Javanen, die Christel. lectuur willen koopen of inlichtingen over den Chr. Godsdienst begeeren. Van ons maandbladje Mardi-Rahardjo worden hier iedere maand 5000 exemplaren verspreid en van het Maleische bladje de „Penaboer" 1000 exemplaren per maand.

(Wordt vervolgd).

Korte Berichten.

BUSJES.

a. Knikkertjes niet meer voorhanden.

b. Blikken busjes 10 f 1.30, 5 f 0.80 en 1 f 0.23.

Verkrijgbaar bij Mej. S. Hania te De Bilt, alleen tegen postwissel.

c. Papieren busjes.

Verkrijgbaar bij G. M. Feij, Burg 109, Middelburg.

De heer Feij heeft zware bordpapieren busjes, die geopend en met gedruken tekst weer gesloten kunnen worden.

10 kosten f1.—, 25 f2.25, 50 f4.—. Losse teksten 100 à f0.90.

Ze worden alleen geleverd na ontvangst van een postwissel, door den heer G. M. Feij, Burg 109, Middelburg.

Zend. Dr. Nommensen.

Hier te lande is, naar men aan de „N. R. Ct." schrijft telegrafisch bericht ontvangen dat Dr. Nommensen, de ephorus der Rhein. Miss. Gesellschaft in de Bataklanden, den 23sten Mei overleden is.

Met Nommensen is een der merkwaardigste persoonlijkheden uit de Batak-Zending heengegaan. Hij was een der pioniers, die zijn stempel op dit Zendingswerk gezet heeft. Jarenlang was hij de bezielende kracht. Trots alle ontberingen en gevaren, waaraan hij heeft blootgestaan, bereikte hij een hoogen leeftijd (ruim 80 jaar). Voor de eischen van den nieuweren tijd had hij niet altijd oog;

hij zag de Bataks nog zooals hij hen eenige tientallen jaren geleden zag. Dat gaf weleens eenige moeilijkheid, maar het kon toch niet verhinderen de bijzondere eigenschappen van dezen zending te waardeeren en te bewonderen. Hij had de Bataks lief met zijn gansche hart, en de Bataks hadden hem lief. Hij verkeerde er als een vader onder zijn kinderen.

Zend. J. Kruyt.

Op Java is overleden op hoogen leeftijd de bekende Zend. J. Kruyt van Modjowarno. Hij wenschte op Java te sterven en deze wensch is vervuld.

Zuster Pontier.

Zuster P. J. Pontier, die eenigen tijd diende in het Zendingshospitaal te Poerbolinggo, later in vrije verpleging ging, is in het begin van Mei overleden.

Zilverpapier enz.

Ontvangen van T. v. d. Zee te Allinga- wier een pak, van de kinderen der Chr. school te Katlijk een pak postzegels en van Hendrika Boxen te Smilde een pak postzegels.

W. C. VAN BUUREN.

Schiedamsche weg 9, Rotterdam.

Voor de Verstrooiden

is het volgende bericht van veel belang:

Solo.

Donderdagavond j.l. werd de eerste gemeentevergadering gehouden voor 't Holl. sprekend deel der gemeente ten huize van Dr. H. A. v. Andel.

Besproken werd o. m.: „Wat kunnen we als kleine Holl. kring doen voor de Europeanen hier ter plaatse?" Een zuster deelde mee, dat elke week een aantal Vredeboodes verspreid werd, 't geen de ontvangers wel schenen te waardeeren; op Balapan zal beproefd worden een Zondagschool op te richten. (Voor Jav. kinderen werd reeds eenigen tijd, Zondagschool gehouden).

Het denkbeeld werd geopperd de Holl. godsdienstoeeningen meer in 't openbaar te houden, b.v. om de 14 dagen in de Landraadzaal of in de zaal van 't Landgerecht. Allen bleken dit voorstel toe te juichen. Dr. v. Andel zou een regeling zien te treffen. Voor aanschaffing van meubilair zou voorloopig de gewone collecte bestemd worden.

Hierna gaf Dr. v. Andel een overzicht van 't Zendingswerk. Er was veel reden tot groote dankbaarheid aan God, die groote moeilijkheden te boven deed komen een rijken zegen schonk in 't afgelopen jaar.

De gezellige bijeenkomst werd gesloten, nadat besloten was om de drie maanden aldus te vergaderen.

Op een volgende samenkomst zal D. V. het werk der medische Zending worden toege-licht.

Ook het onderwijs op onze scholen mag zich in aller belangstelling verblijden. B. Solo, 12 Febr. '18.

LEESTAFEL.

Een Christelijke Encyclopaedie.

Naar wij vernemen is de Uitgever J. H. Kok te Kampen voornemens uit te geven een uitgebreide en rijk geïllustreerde **Christelijke Encyclopaedie voor het Nederlandsche volk**. Een werk geheel beantwoordend aan de eischen van den tegenwoordigen tijd, waaraan een wetenschappelijke arbeid ten grondslag ligt, doch populair bewerkt, zoodat het geschikt wordt voor het normaal ontwikkelde publiek.

In Heilig Sieraad. — Zeven Predikatiën door Dr. V. Hepp. — J. H. Kok, Kampen.

Verrassende dingen gezegd in schoonen vorm, soms wat opzettelijk.

Giften voor de Zending.

Ontvangen voor de Generale Kas.

Door Mej. A. Verhoef te Loenersloot verzameld op de bruiloft bij J. Griffioen te Abcoude $f2.91\frac{1}{2}$. Van Jans en Co. te Amersfoort $f10$. Door D. Breeuwer uit het busje van G. D. Breeuwer te Weesp $f5.50$. Door Ds. J. Duursema 10 pCt. van de ontvangsten voor de Zending over 1917 in Groningen, Drenthe en Overijssel $f3400$. Door Dr. A. H. van Minnen 10 pCt. van de ontvangsten voor de Zending in de Classe Den Haag $f517$. Door Ds. F. H. van Loon een deel van de Pinkster collecte van de Geref. Kerk te Bu-

rum $f40$. Door idem verzameld op de bruiloft van G. v. d. Veen $f4$. Van N. N. te Harderwijk $f2.50$. Van L. G. te Stellendam $f5$. Door L. Bergwerf van de Geref. Kerk te Pernis $f10$. Door H. J. Nijkamp, Hoofd der Christ. School te Sleen uit het „Soembaneesje" voor de Generale Kas $f5$. Door A. Oosterwijk van den Hulpraad voor Zendingstudie te Den Haag $f10$. Door J. F. ter Horst 10 pCt. van de ontvangst voor de Zending in de Geref. Kerk te Utrecht $f249.18$. Door Ds. J. L. Jaspers te Doesburg, collecte van de Geref. Kerk aldaar voor de Generale Kas $f27.32\frac{1}{2}$. Door D. v. d. Meulen te Wijneterp uit het busje van G. Zijns-stra te Duurswoude $f2.50$. Door Mej. E. F. Keijnemans te Den Haag, verzameld door de kinderen der Zondagsschool te Dirkshorn $f10.45$. Van Tjalling Hoekstra te Urk $f5$. Van A. Z. te Nieuw-Vennip voor de Zending $f100$. Van O. v. d. Velde te Utrecht, saldo lichtbeeldenavond te Leeuwarden $f4$.

W. BREUKELAAR,
1e Quaestor.

Zaandam, 22 Juni 1918.

Ontvangen voor de Zending te Djocja en Solo.

Pinkstercollecte Vijfhuizen $f95$, idem Nieuw Vennip $f489.67$, idem Zandvoort $f44.67\frac{1}{2}$, idem Krommenie $f109.20$, idem Oostzijde $f312$, idem Halfweg $f761.35\frac{1}{2}$. Door K. Brug te Marken van Aaltje Visser Md. voor Solo $f2.50$. Verzameld op de $12\frac{1}{2}$ -jarige bruiloft van J. F. Gehrels te Halfweg $f10$. Verzameld in de bruiloft van B. Biesheuvel J.Cz. voor Solo $f11.60$. Van Mej. C. J. Hanzen te Buiksloot $f7$. Door J. v. d. Molen opbrengst Zondagsschoolbusje te Nieuwendam $f16.67$. Door H. de Ruiter van de Zondagsschool te Burgerveen $f8.50$.

W. BREUKELAAR.

Zaandam, 22 Juni 1918.

Ontvangen voor de uitbreiding van het Zendingswerk te Solo.

Van de Gereformeerde Kerk te Den Haag $f500$. Van A. te H. $f25$.

W. BREUKELAAR.

Zaandam, 22 Juni 1918.

Het abonnementsgeld van 1918 te zenden aan den Uitgever.

De prijs is voor Kerkeraden en Vereenigingen, die 4 ex. en daarboven ontvangen, 5 ets. per nummer; welk bedrag per 3 maanden wordt tegemoet gezien.

Particulieren die 1 tot 3 ex. ontvangen, betalen per Jaargang, franco per post, 66 ets.

Ex. op beter papier $f1.25$ per jaar.

De contribuanten van de Ned. Geref. Zendingsvereniging, waarvan Penningmeester is de heer L. Berk, Heerenmarkt 5, Amsterdam, ontvangen het „Zendingsblad" gratis.

J. ZOMER, Uitgever.

OFFICIEELE KERKENORDE van de Geref. Kerken in Nederland

DOOR

Ds. W. B. RENKEMA en Dr. J. C. DE MOOR.

Prijs f 1.—, franco per post f 1.04.

Met SUPPLEMENT f 1.10, franco per post f 1.14.

uitgave: J. ZOMER - ELECTRISCHE DRUKKERIJ „VADA”, - WAGENINGEN.

Hoe dikwijls— —gebeurt het

niet, dat men zich 's morgens bij het opstaan nog meer vermoeid gevoelt dan bij het naar bed gaan. Indien dit verschijnsel zich voordoet

wees dan voorzichtig,

want het is een bewijs dat Uw bloed niet krachtig en Uw lichaam verzwakt is. Wie verstandig handelen wil beginne oogenblikkelijk zijn bloed en lichaam te versterken, door een goed bloedvormend, lichaam- en zenuwversterkend middel te gebruiken. Geen beter middel bestaat hiervoor dan

Mijnhardt's Levetogen

Die doen zwakteverschijnselen spoedig verdwijnen.

In bussen v. f 0.90, f 1.75, f 4.25, f 8.25.

Fabrikant A. MIJNHARDT,

Pharmac. Fabriek Zeist.

Verkrijgb. bij Apoth. en Drogisten.

De bordpapieren busjes

kunnen weder regelmatig worden afgeleverd. Ze zijn vervaardigd van zeer zwaar carton en keurig beplakt.

De prijs is iets verhoogd.

**G. M. FEIJ - Boekbinderij,
MIDDELBURG.**

DE TWEEDE DRUK VAN

Ds. N. Y. VAN GOOR, Het Geloof der Vadersen,

kost ingenaaid f 2.75, gebonden f 3.25, groot formaat, 430 bladzijden.

Een ieder koope deze meest uitgebreide verklaring onzer Geloofsbelijdenis bij zijn Boekhandelaar of den Uitgever

Groningen, Firma JAN HAAN.

Goosen & Swagerman

**ORGEL- EN PIANOHANDEL
DEN HAAG TEL. 2031
Boekhorststraat 149**

**FRANCO-LEVERING DOOR GEHEELE LAND
SPECIALE INRICHTING VOOR
GEREEDMAKING VOOR DE TROPEN**

PEEK & CLOPPENBURG

Grootste Heeren-en Jongeheeren
KLEEDINGMAGAZYNEN

In alle voornamen plaatsen

LEVEN- en ONGEVALLENVERZEKERING

DE AMSTERDAMSCH

AMSTERDAM: Tijdelijk adres: HEERENGRACHT 414.

Directie: Jhr. A. F. DE SAVORNIN LOHMAN Jr., Jhr. J. DE SAVORNIN LOHMAN,
Mr. J. C. L. VLAANDEREN.

Bij J. H. KOK te Kampen is verschenen de

4^e geheel herziene
druk van

HET HUWELIJK

DOOR
Dr. A. DUPONT
Geneesheer-Directeur te Ermelo.

Een uitnemend boek voor Gehuwden en Verloofden, met geneeskundige wenken, nuttige raadgevingen en einstige waarschuwingen, waarvan in korten tijd reeds de **VIERDE DRUK** is verschenen. Door de gansche Chr. Pers dringend aanbevolen. Prijs f2.25, in stempelb. f2.85. Verkrijgbaar in elken Boekhandel en bij den uitgever J. H. KOK te Kampen. Vraag uitvoerig prospectus.

Zenuwachtigheid

bij examens is algemeen. Het beste bestrijdingsmiddel is een koker

Mijnhardt's Zenuwtabletten.

Deze houden U volkomen kalm, wijl Uw geest helder blijft. Zijn wetenschappelijk samengesteld, en onschadelijk.

Per koker 60 ct., 3 kokers f1.70
Verkrijgb. bij Apoth. en Drogisten.

Eisch vooral merk „Mijnhardt“.

H. F. DE CHARRO & ZONEN.
PAPIERHANDEL - DEN HAAG.
PAPIERFABRIEK TE EERBEEK.
Vraagt onze nieuwe collectie Pakpapieren.

CLICHÉ-FABRIEK-UTRECHT
DIR. RUNCKEL. **JERUSALEMSTEEG 9**

□ □ □ □ □ TE UTRECHT. □ □ □ □ □

Christelijk Internaat Wilhelmina, te Zeist,
neemt niet meer dan 20 leerlingen. Daardoor kunnen ouders verzekerd zijn, dat voor hun kind alles gedaan wordt, wat eenigszins mogelijk is.

J. POPPES Jzn., Hoofdonderwijzer.

Hôtel-Rest. „DE HOOP“
Warmoesstr. 158. Tel. 9132 N. Amsterdam.
Logies f0.50, f0.60 en f0.75.
Diners vanaf 50 cent. :
Aanbevelend, A. L. ALDENKAMP.

GOEDKOOPSTE, BESTE KERKBIJBEL met Psalmen, formuleren enz. Prijscourant met proefpagina's op aanvraag gratis. Kerkeraden

RIJF-UITGAVE
RITGERS
RAVINGK en
KIYPER

HET ZENDINGSBLAD

VAN DE
GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND

En dit Evangelie des koninkrijks, zal in de geheele wereld gepredikt worden tot een getuigenis allen volkeren.
Matth. 24 : 14

Redactie:
H. DIJKSTRA, Rotterdam.
J. HANIA, de Bilt (Utr.)

Comm. v. Toez. en Controle:
W. BREUKELAAR, Zaandam.
W. B. RENKEMA, Renkum.

INHOUD: De volken zullen U, o God loven. — Wat de broeders op Soemba zooal wenschen. — Het Gezin van Ds. L. P. Krijger. — Corrie Dijkema. — Magelang (vervolg). — Mr. J. M. J. Schepper over Regeering en Zending. — Dr. H. S. Pruijs. — Evangelisatie te Magelang. — Korte Berichten. — Leestafel. — Giften.

De volken zullen U, o God loven.

De volken zullen U, o God loven, de volken altemaal zullen U loven.

Psalm 67 : 4.

Wat kunnen wij de dingen soms somber en donker inzien! Jacob zegt dan: „Jozef die is er niet, en Simeon die is er niet”; ik heb al zooveel leeds achter den rug als ik aan het gemis van die twee zonen denk; en nu zal mij weer eene nieuwe wonde worden geslagen; ik zal Benjamin, den eenig overgebleven zoon van mijn lieve Rachel, die onvergetelijke echtgenoot, ook nog moeten missen; het is droefheid op droefheid; slag op slag; uit het overstelpte hart breekt de bange klacht: „alle deze dingen zijn tegen mij” (Gen. 42 : 36).

En wat zei Elia eens, de held Gods, die op Karmel zoo bezield opkwam voor den Naam des Heeren? Elia zei tot God: „Ik heb zeer geijverd voor den Heere der heirscharen”, doch wat heeft het eigenlijk gegeven? „want de kinderen Israëls hebben uw verbond verlaten, uwe altaren afgebroken en uwe profeten met het zwaard gedood”. Zij loopen allen den Baäl na. O zoo donker stond alles er in zijn oog voor. Hij vergat zelfs dat de vrome Obadja en de profeten des Heeren, welke Obadja met brood en water onderhouden had, er ook nog waren; want — zei Elia — „ik alleen ben overgebleven, en zij zoeken mijne ziel om die weg te nemen” (1 Kon. 19 : 10).

Zou de Heer Zijn gunstgenooten,
Dacht ik, dan altoos verstooten,
Niet goedgunstig zijn voortaan,
Nimmer ons meer gadeslaan?

In zulke tijden is de geestelijke opgewektheid er bij den christen uit. Het is dan o zoo nevelachtig geworden voor het vertrouwen des geloofs. Alles loopt tegen! Alles loopt mis! Hoe geloofloos en hoe moedeloos zijn wij dan als wij zoo de dingen, hetzij persoonlijke, huiselijke, kerkelijke, missionaire enz., van den zwarten kant bezien. O wat zijn wij dan geestelijke stumperds! Schadelijk voor ons zelf en onprofijtelijk voor anderen!

Alsof er geen God meer in den hemel is, Die de draden van alle dingen in Zijne hand houdt!

Hoe geheel anders stond de dichter van Psalm 67 er voor. Hij zegt: „De volken zullen U, o God loven; de volken altemaal zullen U loven”. Denk dat eens even in. Hij zei dat vóór het Pinksterfeest; vóór de komst van Christus; hij zei dat onder den ouden dag. God had zich toen maar alleen op zeer bijzondere wijze aan Zijn eenig volk Israël geopenbaard. Alleen in dat Israël Zijn heil ter verlossing schier eeniglijk laten werken. De andere volken wandelden voort in hunne eigen wegen.

Hij gaf aan Jacob Zijne wetten,
Deed Israël op Zijn woorden letten;
Hij leerde z' in Zijn wegen wand'len;
Zoo wou Hij met geen volken hand'len;
Die moesten Zijn getuigenissen
En Zijn verbonds geheimen missen.

Om zoo te zeggen: Israël was toen een groote lichtplek Gods op aarde; en bij de andere volken was alles duisternis; die wandelden voort in de schaduwen des doods; met vreeze des doods bevangen en onderworpen aan de dienstbaarheid. Israël was een Elim; alle andere volken de woestijn en de wildernis.

En wat staat nu desniettemin vast voor den Psalmist?

Dat die duisternis bij de volken verdwijnen zal. Zij zullen niet in donkerheid blijven zitten. Zij zullen „Gods weg” leeren kennen; de opgang uit de hoogte zal hen beschiijnen; het licht in Christus zal hun opgaan; zij die eerst „verachtelijk” waren en niet ontfermd, zullen eens „heerlijk” worden en ook genieten dat Gods lust in hen is.

De volken zullen dan de nietigheid en ijdelheid van hun afgoden inzien; met die afgoden breken; hunne namen niet meer nemen op hunne lippen; hunne drankofferen hun niet meer offeren; maar zij zullen Christus aannemen als hun' Zaligmaker; den levenden God leeren kennen en erkennen, dewijl Die hun' Heer is, zullen zij zich voor *Hem* nederbuigen.

Om dien Zegen Gods over de volken had de Psalmist eerst gebeden. Nu komt ook uit dat hij „dezen vasten grond” had, dat God dien zegen stellig geven zou. En daarom zegt hij en zingt hij: De volken *zullen* U, o God! loven, de volken altemaal zullen U loven. Het zal eene groote schare zijn, die niemand tellen kan, uit alle natie en geslachten en volken en talen.

En die zullen den Heere niet dienen op *gedwongen* wijze: niet met slaafsch vreeze; maar gewillig; volvaardig; van harte, met blijdschap. Want, zegt de Psalmist, zij zullen God *loven*. Zij zullen zich *verblijden* en *juichen* onder 's Heeren rechtmatige en trouwe hoede. Zij zullen ook kunnen zeggen: Uw liefdedienst heeft mij nog nooit verdrot.

Wat een onwankelbaar geloof hier! Wat een vast vertrouwen des harten met betrekking tot deze zaak. Van wankelen en vertwijfelen en moedeloos worden in zake de toebrengring der volken is hier bij den zanger zoo niets. Even zeker als het uitgesproken wordt, b.v. in Psalm 72: „De ingezetenen van dorre plaatsen zullen voor Zijn aangezicht knielen, en Zijne vijanden

zullen het stof lekken. De koningen van Tarsis en de eilanden zullen geschenken aanbrengen, de koningen van Scheba en Seba zullen vereeringen toevoeren"; en even stellig als het gezegd wordt in Psalm 86: Alle de Heidenen, Heere, die Gij gemaakt hebt, zullen komen en zullen zich voor uw aanschijn nederbuigen, en uw naam eeren; even krachtig getuigt hier het onwrikbaar geloofsvertrouwen: Geen nood; hoe donker nu ook nog Gods weg wezen mag onder de volken, het licht des heils zal dagen. Niet Israël alleen, maar de volken altemaal zullen God loven, dat is het einddoel Gods. Ja, zoo onwankelbaar is die geloofs-verwachting in Psalm 67, dat niet maar één keer, zoo even in het voorbijgaan, gewaagd wordt van dien grooten zegen Gods over de volken, maar dat daarvan in vers na vers, tot vijf, zes maal toe wordt geroemd; als een refrein is het gedurig maar weer: De volken zullen God loven en zich in Hem verblijden.

En, waar men ooit de wildste volken vond, zal God ontvangen,
Aanbidding, eer en dankb're lofgezangen.

Niet waar, wat kan zoo'n krachtige geloofstaal ook anderen weer aanmoedigen. Moedeloosheid en ingezonkenheid bij den een drukt soms ook den ander neer; daarentegen kan eens anders bezielend en vurig geloof onder de inwerking van Gods Geest ook onze harten weer brandende maken, zoodat wij de dingen niet meer zoo donker bezien als te voren en de trage hand en de slappe knie weer worden opgericht. Met Paulus wordt dan weer herhaald: „als die in alles verdrukt worden doch niet benauwd, twijfelmoedig doch niet mismoedig, vervolgd doch niet daarin verlaten, nedergeworpen doch niet verdorven". (2 Cor. 4 : 9).

Wacht op den Heer, godvruchte schaar houd moed!

Hij is getrouw, de Bron van alle goed.

Dat geloof, dat telkens weer versterkt en versterkende, verlevendigd en verlevendigende geloof zij er ook nu nog met het oog op de Zending.

Zeker, als wij denken aan „de Zending" in onze dagen; denken aan de moeilijkheden, waarmee ze te worstelen heeft in deze oorlogstijden; er aan denken hoe ze teruggedrongen en miskend wordt; er ook aan denken hoe de verdere toekomst ook voor de Zending nog groote moeilijkheden zal brengen, dan is er ongetwijfeld veel dat benauwen kan; rondom haar zijn dan wolken en donkerheid; maar — *groter* dan de Redder is de nood toch *nooit*. En daarom: laat ons niet traag worden in het benaastigen; laat ons aanhouden in gebed; aanhouden in zendingsactie; aanhouden in geven. Aangehouden worde ook op het Zendingsveld in waken en bidden en strijden bij de prediking des Evangelies door woord en door voorbeeld; want wij kunnen ook nu nog stellig gelooven: God zal zegenen. Gelijk in het rijk der natuur het zaad in den wel toebereiden akker wordt gestrooid en straks de aarde, onder den zegen des Heeren, haar gewas geeft (zie vers 7), zoo zal ook, als het zaad des Woords wordt gestrooid in den akker des harten door Gods Geest toebereid, onder Gods zegen het heil uitwassen en de gerechtigheid voortspruiten.

De oogst zal groot zijn.

Zij zullen aankomen van allen kant.

En het *oud*-testamentische, doch ook het *nieuw*-testamentische Zendingslied zal nog eindigen in den jubel van het geloof: „Alle einden der aarde zullen God vreezen".

De Bilt, Augustus 1918.

J. HANIA.

Wat de Broeders van Soemba zooal wenschen en wat Ds. J. Dursema wenscht.

Onze broeders op Soemba hebben nog al wenschen van verre strekking, wier vervulling althans financieel nog al belangrijke sommen zullen vragen. Zij wenschen allereerst een man, die naast br. Van Dijk aan de Standaardschool te Pajeti zal kunnen optreden. Hij wordt gezocht; maar zal dan ook, als hij derwaarts gaat, een woning behoeven, waarmede enkele duizenden gemoeid zijn.

Dan willen zij gaarne spoedig den tweeden Dienaar des Woords voor het Westen. Ook voor hem zal er dan een Pastorie moeten gebouwd worden. 't Is misschien nog niet direct noodig, doch 't zal toch na luttele maanden of jaren moeten geschieden.

Dan wenschen zij op elk station een paar mannen als Evangelisten te laten arbeiden. De goeroe's van de verschillende scholen doen ook wel mede en zij willen dien arbeid waardeeren. Maar hun werk aan de volwassenen is genoegzaam tot den Zondag beperkt en dit is te weinig. Bovendien zijn velen dier mannen nog te jong en te weinig opgeleid om meer bepaald in den Evangelisatie-arbeid werkzaam te zijn. Daarom enkelen, uit de goeroe's genomen, voorts wat meer onderwezen en dan geplaatst, waar er met vrucht kan gearbeid worden. 't Is hun een oorzaak van vreugde, dat de Heere de wegen opent om tot uitbreiding van den arbeid over te gaan. Zij meenen, dat de tijd om te zaaien met milde hand gekomen is.

Gij gevoelt, dat stelt nog al eischen. De Normaalleerlingen, als zij de onderwijsacte verkregen hebben, blijven dan nog een jaar voor Theologisch onderwijs. Die uit hen tot Evangelisten gekozen worden, zullen dan nog wat meer onderricht moeten ontvangen. Dat bedrag is nog niet zoo hoog — 8 gulden per maand voor ieder, zolang zij ongehuwd zijn. Doch er kan straks ook wel eens een getrouwde goeroe onder loopen. En als zij dan toegerust zijn, gaan zij ter aangewezen plaats. Er moet een woning voor ieder hunner gebouwd, een woning van ongeveer 600 gulden. Dan zal hun een salaris van 30 gulden per maand moeten toegekend worden. Boven den woningbouw een uitgave van ongeveer twee duizend gulden per jaar.

Dan wijzen al de broeders op de noodzakelijkheid van de opleiding der meisjes, waarop ook Ds. Krijger reeds had aangegeven. 't Moet toegestemd, dat Christelijk gevormde jongedochters noodig zijn voor de goeroe's, de hoofdenzonen, de jonge Christenmannen. Maar als er een tiental zullen opgeleid worden is er reeds weer een duizend gulden noodig.

Voor de ziekenhuisjes te Melolo en Ka-

roeni wenscht men een paar verplegers, die ook wel noodig moeten geheeten.

Men zou ook o zoo gaarne een soort Ambachtsschool in 't leven willen roepen, een inrichting, waar de jongens komende van de volksscholen, een eenvoudige praktische opleiding kunnen ontvangen in metselen, timmeren, smeden, enz. De Assistent-Resident had daarbij alle mogelijke hulp en medewerking toegezegd. Zij zullen er echter nog eens nader over beraadslagen.

En dan wil men nog gaarne een Standaardschool te Karoeni. De regeering is van dat plan wat teruggekomen. De onkosten worden haar, vooral in verband met het internaat, te hoog. Zouden de kerken het voor hare rekening durven nemen?

Dan zouden in elk geval de bijdragen aanmerkelijk moeten stijgen. Naarmate de kas beter voorzien is, kan er meer worden gedaan. Tot dusver kon er in de uitgaven voor Soemba worden voorzien. Doch als de wenschen der broeders aldaar zullen vervuld, dan moeten de kerken en de Zendingsvrienden en vriendinnen nog wat dieper in den zak tasten. 't Kon ook zijn, dat er gevonden werden, die in weerwil van de drukkende tijden, toch hun bezit vermeerderd zagen. Dezen zullen ook de zaak der Zending zeker niet vergeten — zullen goed maken, wat misschien enkelen onmogelijk is geworden, wier inkomen te klein werd — zullen wellicht eens een extra-bijdrage willen afzonderen. De andere Zendingsgenootschappen ontvangen nog al eens verrassingen, soms van enkele duizenden tegelijk. Of worden er onder ons niet gevonden, die extra-winsten hebben gemaakt?

Het Gezin van Ds. L. P. Krijger.

We hebben weer een gezin. Niet heelemaal zoo groot als dat van Dr. H. S. Pruijs, maar ook nog steeds groeiende. Waren er niet twee op één nacht het ouderhart ontruikt om, naar we op grond der verbondsbelofte vertrouwen, van Soemba overgeplant te worden naar het Paradijs, dan zouden er nu reeds vijf zijn. Die vreesselijke nacht wordt in dit gezin nog dagelijks herdacht. Toen stierf de eerste Hendrik geboren 21 Maart 1911 vóór middernacht, den 28 Maart 1914 en in den nanacht 29 Maart 1914 volgde hem Cornelia Jacoba, geb. 13 Dec. 1912. Gij weet nog wel dat op een plaatje, dat wij op blz. 7 van den vorigen jaargang gegeven hebben, een wit hekje het graf aanduidt, waar beide lievelingen door de bevende ouderhanden op hun laatste rustplaats zijn neergelegd. Hun laatste rustplaats, neen dat zeg ik verkeerd.

Hun wacht een morgen der opstanding en een rust die er overblijft voor het volk van God. We zijn er immers wel zeker van dat dan ook de graven op Soemba niet gesloten zullen blijven.

Op ons plaatje vinden wij, zittende vóór mevrouw op een tafeltje, een allerliefste jongen, die, toen de foto werd gemaakt onge-

der blijven mag. Over eenigen tijd, als de oorlog eens eindigen mocht, zal het gezin wel naar het vaderland komen met vakantie en ik vrees dat Antje dan moet achterblijven voor haar opvoeding. Bij vader op de kanapé staat de kleine Hendrik, de tweede van dien naam, geboren 30 Nov. 1914. Dan eindelijk vinden wij den dominé geheel in

veer een jaar oud was. Hij heet Dirk en is geboren den 9den December 1916. Naast mevr., zoowat op een hoek van de kanapé zit het oudste dochttertje, hun eerste kind, Antje, geboren 24 Oct. 1909. Een Hollandsch poppetje, nu al spoedig moeders steun. Helaas ik weet niet of ze wel bij moe-

het wit gekleed, alleen das en schoenen zijn zwart. Als hij zoo zich in ons land vertoonde zou het ons zeer vreemd lijken, maar in het warme Indië is dat witte kleed zeer gewoon.

Wij danken Ds. L. P. Krijger zeer voor de vriendelijkheid waarmee hij ons deze foto

heeft afgestaan.

Hij zond mij dit eigenlijk als „aandenken”. Hij meende dat ik nu uit de Soemba-Zending uit was en niet meer rechtstreeks met hem in verbinding stond. Dat is niet heelemaal waar. Ik woon wel niet meer in de drie Provinciën, die de Zending op Soemba voor hun rekening hebben, maar als emeritus-predikant blijf ik levenslang, zoo ik hoop, aan Smilde verbonden en door Smilde aan de drie provinciën.

CORRIE DIKEMA.

Hierbij een aardig portretje. Het is van de kleine Corrie Ada, een dochtertje van den heer K. Dijkema leeraar aan de Keuch. School te Djokja, uit zijn tweede huwelijk. Het kindje is anderhalf jaar oud en voor de

aardigheid in een Javaansch pakje gestoken. Het ziet er lief uit en we hopen dat br. Dijkema, die zijn eerste vrouw op zoo ontzettende wijze verloor, nu lang en gelukkig met deze mag leven en dit dochtertje voorspoedig mag zien opgroeien. God zegene hem. Wij mogen ons verblijden dat hij indertijd naar Djokja is gegaan en aldaar blijkt te zijn de rechte man op de rechte plaats.

MAGELANG. (Vervolg)

Brifwisseling.

't Is hier ook de plaats om iets te ver-

tellen van een nieuw middel om kennis van het evangelie onder de bevolking te brengen. Met te meer genoegen wil ik hierover iets meedeelen, omdat ik daardoor voldoe aan den wensch van tal van broeders in Indië, die door hun milde bijdragen mij tot dezen arbeid in staat stelden. — Reeds lang was het mijn begeerte om naast Mardi-Rahardjo, dat iedere maand voornamelijk onder 't volk verspreid wordt, ook iets te hebben, dat meer geschikt is voor de Prejaji's; een goed middel daartoe scheen mij te zijn het schrijven van brieven, maar dit was als te kostbaar en te tijdroovend voor uitvoering niet vatbaar, totdat ik door milde bijdragen in staat gesteld werd een duplicator aan te schaffen, waarmee ik een eens geschreven brief in een onbepaald aantal exemplaren kon vermenigvuldigen. De eerste brief, geschreven in 't Hollandsch, Javaansch en Maleisch lag spoedig in een oplag van 3000 exemplaren gereed. Ik had deze brieven ook kunnen laten drukken, maar behalve vele bezwaren, die hier moeilijk uiteen te zetten zijn, was dit bezwaar wel het meest wegend, dat alle drukwerken, ook in de Inlandsche wereld, niet zooveel kans hebben om gelezen te worden als een geschreven of getypte brief. Zoo'n geschreven of getypte brief geeft een indruk van de moeite, die men zich daarvoor getroost heeft en de kans, dat zoo'n brief ongelezen ter zijde wordt gelegd, is niet groot.

Deze brieven verzond ik aan Regenten, Wedana's, aan de hooggeplaatste en minder hooggeplaatste prejaji's in deze afdeeling. Nu draagt iedere brief ongetwijfeld een ietwat intiem karakter, en het kon onbescheiden lijken, dat ik aan die prejaji's zoo maar een brief zond over den Chr. Godsd.; daarom verzocht ik in den eersten en den tweeden brief uitdrukkelijk andere brieven te willen terug zenden, ingeval men ze liever niet ontving. Bovendien werden de brieven in geopend couvert verzonden om op deze wijze elken schijn van indringerig te zijn, te vermijden. — Van de 300 brieven, die ik verzond, waren er slechts twee, die van deze brieven niet gediend waren en ze mij terugzonden, hetgeen als het zooveelste bewijs kan gelden dat de angst en onrust, die in de Inlandsche wereld zou bestaan, van wege de actie der Zendelingen, slechts gevonden wordt bij de, de Inlanders-niet-kennende, redacteuren van Europeesche dagbladen. Integendeel. Een ingesteld onderzoek bracht mij tot de overtuiging, versterkt door tal van brieven, die ik ontving, dat deze brieven bij velen zelfs gaarne worden ontvangen. — Op voorstel van een der broeders, plaatste ik een advertentie in „Darmo Kondoo” het prejajiblad, dat te Solo verschijnt,

waarin ik aanbod aan ieder, die zulks verlangde een exemplaar van deze brieven over den Chr. Godsdienst te willen toezenden. Op deze advertentie kwamen 93 aanvragen binnen, zeker een mooi getal. Dit middel brengt dus in de preij kringen kennis van Gods Woord. Hoe heerlijk zou het zijn, als dit middel door God gezegend, in die kringen vruchten mocht dragen, of liever hoe heerlijk is het te weten, dat Gods Woord nooit ledig terugkeert en dat dit zaad ook in die kringen niet tevergeefs zal zijn gebracht. — Daar is geen arbeid, zoo zeker in zijn uitkomst als het zaaien van Gods Woord. Mochten en ook in de omgeving dergenen, die dit lezen, Inlanders zijn, aan wie men voor zijn rekening zulke brieven wil doen toekomen, gaarne ben ik bereid zulke brieven te zenden.

Medische Hulpdienst.

Een medische dienst bezitten we helaas op dit terrein nog niet. De gemeenteraad alhier wil zelf tot de oprichting en exploitatie van een hospitaal overgaan en zoo lang de beslissing daarover nog niet genomen is, bestaat er voor de Zending geen kans om tot de oprichting van een hospitaal te geraken. Of die kans er zal komen, hangt af van het te nemen Gemeenteraadsbesluit. Eerst als de Gemeenteraad besluit om de exploitatie van een Ziekenhuis niet ter hand te nemen, komt de weg voor de Zending vrij.

Hoewel we dus dit uitnemende hulpmiddel voor de Zending moesten missen, is er toch alle reden tot dank aan den Heere, die in vele opzichten zooveel zegen schonk.

A. MERKELIJN.

Mr. J. M. J. Schepper over Regeering en Zending.

De nieuwbenoemde Zendingsconsul mr. J. M. J. Schepper sprak te Rotterdam over bovengenoemd onderwerp. Hij wees op verschillende interessante dingen, die de overweging waard zijn. Breed zette hij uiteen het onderscheid in beginsel en doel, en ook in werkmiddelen en werkmethoden.

„Regeering en Zending trachten ieder van eigen standpunt uit en op eigen wijze de bevolking op te voeden tot de haar toekomende plaats in de wereld, haar te associeeren aan de westersche cultuur met behoud van eigen Oostersch karakter. Maar is voor de regeering die associatie doel, voor de Zending is zij middel. De regeering treedt politiek-paedagogisch op en heeft een sociaal-politieke taak (de bevolking op te voeden tot waardige onderdanen van het Nederlandsche gouvernement, tot autonome onderdeelen van den Nederlandsche staat). Zij werkt dus aan den buitenkant en van buiten af; is op daden en feiten uit (omzetting van den maatschappelijken en politieken toestand). Zij beveelt en gebruikt voor haar doel desnoods dwang. Zij is nu eens geneigd of genoodzaakt de toestanden te laten, zooals zij zijn, dan weer tracht zij door druk van boven af haar doeleinden in den kortst mogelijken tijd te bereiken. De Zending daarentegen treedt godsdienstig-paedagogisch op en heeft een godsdienstig-sociale taak (de bevolking door en tot het Evangelie op te voeden, haar in aanraking te brengen met den persoon van Jezus Christus; directe verandering van de maatschappelijke toestanden is daarbij slechts middel). Zij werkt aan den binnenkant en van binnen uit; tracht de innerlijke gezindheid te veranderen. Bij haar treedt het dienend karakter op den voorgrond, het overreden en het wekken van een

eigen overtuiging door het indragen van een nieuw levensbeginsel in het persoonlijk karakter en in den volksaard. Zij beveelt nimmer en schuwt al wat dwingt. Zij verricht met geestelijke middelen een geduldswerk: opvoeding langs geleidelijken weg tot ware menschen, n.l. kinderen Gods.”

In weinig woorden wordt hier veel gezegd; inderdaad is hiermede het groot verschil tusschen regeering en zending inzake de bearbeiding der heidensche en mohammedaansche volken juist aangegeven.

Natuurlijk moet er samenwerking zijn tusschen deze beide machten, doch men heeft dan drieërlei in acht te nemen:

1. dat ieder van beide vrij blijve naar eigen beginselen te handelen;
2. dat elk met de taak en de moeilijkheden van de ander welwillend rekening houde;
3. dat men van weerszijden open zij, vertrouwen toone en in elkander belangstelle.

In de kringen der bestuursambtenaren groeit de sympathie voor den zendingsarbeid. Dat is gelukkig. Maar het is ook gevaarlijk. Want sympathie voert zoo licht tot een steunen van — en daarmee een ingrijpen in — het werk der zending. Daarvan is deze allesbehalve gediend. Zij wil alleen vrij zijn en zichzelf blijven. Zij wil de regeering alles open laten zien en ook overleg met haar plegen. Maar wat zij, omdat het in strijd is met haar karakter en haar levensbeginsel, niet wil en dan ook nimmer zal gedoogen, is als een werktuig in de regeeringsmachine te worden geschakeld. Ook niet op het gebied van het onderwijs. Op hare vrijheid stelt de zending prijs. Daaraan kan noch mag zij laten tornen.

Harerzijds dient de zending zich er wel van bewust te wezen, dat zij aan de bestuurs-

zaak der regeering evenmin moeilijkheden in den weg mag leggen. De regeering toch draagt een element in zich, dat voor een goede opvoeding van de bevolking evenmin onmisbaar is als overreding en overtuiging, en dat de zending juist mist en missen wil: het dwingende gezag en de gehoorzaamheid. Zonder die laatste ware niet alleen de be-

stuurstaak onuitvoerbaar, maar zou ook de zending vaak vruchteloos bij de bevolking aankoopingspunten zoeken te vinden. De regeering plege echter in haar eigen belang en in dat der bevolking overleg met de Zending over de vraag: waar, wanneer en in welke mate zij dwang zal toepassen.

Zeeuwsche Kerkbode.

Dr. H. S. Pruijs.

Over den toestand van Dr. Pruijs bevat de Amsterd. Kerkbode het volgende:

De kerkeraad ontving in zijne vergadering van 21 Juni het volgende schrijven van dr. Pruijs d.d. 20 Maart j.l.: „Als ons telegram u bereikt heeft, dan zijt gij reeds eenigszins voorbereid, op hetgeen ik u nu schrijven moet; doch gij zult wel zeer verlangend zijn naar nadere bijzonderheden.

Het is niet dan na langen strijd geweest, dat ik er toe heb kunnen besluiten, mij aan een deskundig onderzoek te onderwerpen. Ik wist volkomen goed, waar dit op uit zou loopen, en verzette er mij daarom zoolang mogelijk tegen. Gij weet trouwens zelf, hoe dikwijls in deze elf jaren mijne gezondheid minder goed was: het gevolg en tegelijk ook weer oorzaak van verdere uitputting.

Gedragen door de niets ontziende tegemoetkoming van dr. Offringa, die alles wat maar even bezwaren kan, op zich nam, heb ik het eenige jaren kunnen volhouden. Ook allen, die mij hier omringen droegen het hunne er toe bij; zoowel de zusters als de javanen (Soedikoen c.s.).

Maar er is een punt gekomen, waarop het ook zoo niet meer gaat. Ik praesteer niets meer.

Het jaarwerk (aanvraag medicijnen) is nog niet weg. Mijn brieven aan u worden steeds schaarscher. Ik kan de zaken niet ordelijk doordenken en op schrift stellen; en zoo wordt alles uitgesteld.

Eene critieke ure heb ik doorleefd, waarin het mij volkomen duidelijk werd, dat ik op deze wijze voortgaande, schade deed aan het werk en aan mijzelven.

Ik heb mij daarom gewend tot twee zenuwspecialiteiten, dr. Flach als missionair arts en dr. Travaglino van Lawang als daar buiten staande. Hun oordeel is: „De ondergeteekenden J. A. Flach arts te Poerworedjo en dr. P. H. M. Travaglino psychiater te Lawang, verklaren, op den eed aan den lande gedaan bij de aanvaarding van hun ambt, dat zij na onderzoek van den heer dr. Pruijs te Djocja een lang ziekteverlof van vijf a zes maanden noodzakelijk vinden. De langdurige tropencampagne van 23 jaren in

een warm klimaat en de zeer moeilijke en verantwoordelijke betrekking door collega Pruys bekleed hebben echter zijn zenuwgestel zoodanig geschokt, dat hij naar onze overtuiging, zelfs na een ziekteverlof als boven vermeld, eenen anderen werkkring behoeft. Om niet meer terug te vallen in den nu bestaanden ziektoestand achten wij voor hem noodig een ander arbeidsmilieu; en wel een veel rustiger, minder verantwoordelijken werkkring in een koel klimaat, waar hij meer lichaamsbeweging in de open lucht kan genieten, om hierdoor zijn na het ziekteverlof reconvalesceent zenuwstelsel niet meer te overprikkelen.

(w.g.) J. G. FLACH,

P. H. TRAVAGLINO.

Poerworedjo,)
Lawang,) 25 Febr. 1918."

Aan een verlof naar Europa is niet gedacht, schrijft dr. Pruijs, omdat de reis daarheen gevaarlijk en kostbaar is, en niet verwacht wordt, dat zulk een verlof zoo radicaal zal helpen. Later hoopt hij echter de plannen voor zijn toekomst nader te beschrijven.

Het meest dringende is thans de aan dr. Offringa te verleen hulp, opdat niet ook hij u ontijdig kome te ontvallen. Al dadelijk hebben wij de hand gelegd op dr. Otken, een medicus hier ter plaatse, die wel eenigen tijd bijstand wil verleen. Hoe dankbaar wij dit ook aanvaarden, het blijft een tijdelijk en gebrekkige hulp; en daarom is versterking van personeel van uit Holland dan ook dringende eisch.

Moge het u gegeven worden hierin te kunnen voorzien.

Br. Pruijs eindigt deze periode van zijn schrijven met de verzekering, dat hij niet los is van het werk. Integendeel. Mocht God hem herstellen, dan hoopt hij zijn plaats weer te zullen vinden in den dienst der zending.

Aangaande mej. Weeda, dit de huishouding bestuurt, meldt hij, dat zij reeds circa drie maanden lijdende is aan hare oogen en onder behandeling van dr. Wille te Sema-

rang. Een zijner dochters neemt zoolang haar werk waar.

Een droevig bericht, dat ons bekend maakt met eene nieuwe beproeving, door God aan onzen zendingsarbeid in de Vorstenlanden toegezonden. Voor onzen broeder Pruijs hopen wij, dat God hem oprichte, sterke en bekwame tot wat Hij hem wil opleggen: voor de kerk van Amsterdam en de kerken van Noord-Holland, dat de Heere dr. Groot spoedig in Indië bringe. Waar hij nu is, weten wij niet. Zonder twijfel reeds, als hij wel bleef, aan de andere zijde van Amerika misschien reeds op reis naar Java. Gelukkig kunnen wij hierbij voegen, dat God ook broeder Vogelesang heeft opgericht. Het ziekenhuis heeft hij verlaten, weer bekwam tot zijn werk. Het is nu de vraag, wanneer hij naar Indië zal kunnen gaan. Zal het met de „Nieuw-Amsterdam“, die eind-Juli terugverwacht wordt, zijn? Wij stellen dit alles in Gods hand, doch vragen tevens, dat de gemeente haren gebeden voor de medische zending vermenigvuldige. Die zending geeft veel zorgen, vooral geldelijke. De reis naar Indië is duur. Die van broeder Groot en de

zijn kosten f 6000, die van mej. Loggen 2000. En daar is eene groote schuld, gemaakt doordat de artsen die zich gegeven hadden voor de medische zending, anderhalf jaar lang niet konden vertrekken. En nu komt hierbij, dat broeder Vogelesang gaarne met zijn gezin zou gaan, wat de reiskosten verhoogt. Moge wat wij hierboven meegedeeld hebben door allen overwogen worden, en groote en kleine gaven vloeien, opdat de medische zending van schuld vrij kome en wij weer rustig dat werk mogen volbrengen. Daartoe bewege de Heere vele harten!

Tot zoover de mededeelingen van den Amsterdamschen kerkeraad.

Ik kan er het volgende bijvoegen:

De familie ontving een bericht van 2 Mei, dus ruim een maand later. Dr. Pruijs was toen weer te Djokja. Dr. v. Proosdij was vermoedelijk weer naar Solo. De toestand van Dr. Pruijs was niet erger; maar een langdurig verblijf in de koude werd zeer noodig geacht. Door die „koude“ is vermoedelijk bedoeld een bergstreek op Java.

H. D.

Evangelisatie te Magelang.

Ds. Kerkhof ontving van iemand, die onbekend wil blijven, een schrijven uit Magelang d.d. 5 Febr. 1918 en plaatste het in de Zeeuwsche Kerkbode. We nemen het over met een enkele noot.

Het geestelijk leven staat in Indië niet op hoogen trap van ontwikkeling. Zeer sporadisch is er slechts eenige opwekking te bespeuren. En dat is niet alleen zoo bij den koudbloedigen Europeaan, die zijn godsdienst meestal in Holland heeft achtergelaten, 't geldt ook voor den echten blijver, den Indo ¹⁾ en zelfs voor den Inlander.

Waar het zich in de Inlandsche wereld nog eens openbaart, daar onttaardt het in geestdrijverij, die spoedig weer verloopt in fanatisme, dat door het Bestuur met kracht wordt gefnuikt, wanneer het voor orde en rust nadeelig begint te werken. Onder de Europeanen is er helaas nog weinig sprake van opwaking uit den dommel der onverschillig-

heid. Alleen daar, waar de Zending werkt, is van eenig leven sprake. De Javaan is daar niet blind voor. Hij begint reeds onderscheid te maken tusschen den „orang kristen“ en den „orang belanda“, tusschen den Zendingsman en den gewonen Europeaan. De doorsnee-Europeaan is wel niet vijandig, maar toch zeer onverschillig tegenover den waren godsdienst. En zoo zeer drukt het Indische leven neer, dat zelfs de geloovigen er niet aan ontkomen, maar meer of minder de neerdrukkende werking ondervinden van het Indische leven.

Velen, die met de beste bedoelingen uit Holland gingen, raken hier in den maalstroom en worden afgetrokken.

Vele zijn daarvan de oorzaken. Vooreerst het afmattende klimaat, dat in vele plaatsen den totk loom en moe maakt, zoodat de lust vergaat om nog iets meer te doen dan te luieren, na den vermoeienden arbeid in een hitte van soms 90°—100°. Zelfs daar, waar geregeld de geloovigen bijeen komen, ontbreekt het bij velen aan de lust, om de vergaderingen of de kerk te bezoeken. En hoe zou er dan ooit van hen opzoekende kracht uitgaan?

Bovendien, vele bedrijven werken des Zondags even kalm door als in de week en voor bijna geen enkelen opzichter op de ondernemingen is de Zondag een rustdag. Als

¹⁾ Een „blijver“ noemt men Europeanen uit gemengd bloed, die een Europeeschen naam dragen, in Indië leven en sterven, maar er toch zeer op gesteld zijn bij de Europeanen gerekend te worden. Zulke menschen noemt men ook wel Indo's. Men zegt ook bij omschrijving: Europeanen die zonder schip gekomen zijn. Al die omschrijvingen zijn hun onaangenaam. Zij willen Europeanen zijn.

groote zeldzaamheid werd onlangs medege-deeld, dat door de petroleummaatschappij te Tjepoe de beide kerstdagen tot rustdagen waren bestemd. Alleen de kantoren en de scholen sluiten des Zondags. Voeg daarbij dan nog de factor dat velen als een eenzame staan te midden hunner ongeloovige omgeving, uren ver van de naaste vergaderplaats zijn verwijderd, zelfs van de naaste kerk, 't zij Roomsche of Protestantsche, en ge kunt begrijpen hoe dan alle geestelijke leven gaat kwijnen. Komen ze dan door overplaatsing eens in een andere omgeving, dan duurt het nog eenigen tijd voor er wat opwaking komt. Zodoende worden allen, zelfs de besten aangetast door de zucht naar geld, de factor, waar heel het Indische leven om draait.

Velen, die uit Christelijke kringen kwamen, zakten hier af en van 't geloof hunner ouders werden ze steeds meer vervreemd. 't Kost een zwaren strijd, als men naar Indië gaat in anderen dienst dan die der Zending, om te midden zijner omgeving toch nog de banier des kruises heilig te houden.

Dat gelukt alleen hen, die zich met kracht vastklemmen aan hun God. En zij vormen dan die eenzame strijders, die anderen om zich heen verzamelen, die propageerend werken en zoo de ziel zijn van onze Geref. kringen, die we helaas nog maar 15 tellen in Indië.

En toch, bij alle materialisme is Indië zoo geheel anders dan Holland. Hier vindt men niet die brute vijandschap, die geweldige, masale tegenstand, die Holland soms te zien geeft. Met beleefdheid wordt ge ontvangen, ook al wilt ge spreken over andere dingen dan die der wereld. En wel zal meermalen uw bezoek vruchteloos zijn, vooral bij den volbloed Hollander, die flegmatisch koud blijft, maar ge wordt ontvangen en behandeld met een heuschheid, die u aanmoedigt om voort te gaan met uw arbeid voor 't Koninkrijk Gods.

En ge zult er zeer weinigen aantreffen, die totaal met den godsdienst gebroken hebben. Integendeel. De meesten gelooven nog wel wat, ze doen aan theosofie, aan spiritisme, anderen hellen over naar 't Boedhisme, zelfs enkelen naar den Islam.

Hoe verder ge van den volbloed Hollander afgaat en u begeeft naar de zonen des lands, de Indo's, of naar de vaste blijvers, hoe meer godsdienstig leven ge zult vinden, al is het meest een meer of minder verfiind bijgeloof. Ge ontdekt een groote leegte, een gevoel van gemis aan waar godsdienstig leven, dat aangevuld is met het heidensche geloof aan booze geesten.

Voor al de Indo heeft krachtig den invloed ondergaan van zijn heidensch-mohamedaansche omgeving. En zij juist luisteren met

graagte, wanneer ge een godsdienstig onderwerp bespreekt.

Zulke ervaringen deden ook wij op bij onze bezoeken bij de Europeanen. Slechts één keer werden we ruw en onheusch ontvangen, vooral toen ons gesprek een ernstige strekking kreeg. Toen we kwamen op 't verschijnen voor God, spraken de gelaatstrekkingen van zóó'n afkeer, maar tevens van zóó'n angst, dat we duidelijk merkten, hoe er sluimerende stemmen waren wakker geworden.

Ons werd verzocht heen te gaan. De man wilde gaarne zijn verleden vergeten en we hadden hem uit zijn sluimer wakker geschud.

Maar overigens, vriendelijk en tegemoetkomend werden we ontvangen. En treffend was het telkens weer te ervaren, hoe er behoefte is bij een mensch om zich vast te klemmen aan iets, dat eenig houvast biedt voor het leven hier namaals, een rietstaf te zoeken om door en uit dit leven te kunnen gaan, wat wel blijken zal een staf te zijn, die de hand doorboort, maar toch een oogenblik rust schenkt aan het zoekende moede hart. Er moet toch eenig onderscheid zijn, waardoor ze kenbaar zijn als Christenen. En in Indië geldt als zoodanig de doop. De zucht om toch iets te hebben, doet hen den doop eischen voor hun kinderen, al begrijpen ze van dit sacrament niets, ja al beschouwen ze het als een geheimzinnig tooverteeken. Dat vonden we ook bij een bejaarden, ouden man, die na veel zwervens door Indië den avond zijns levens doorbrengt te Magelang. Hij drukt zich beter uit in 't Maleisch en in 't Javaansch, dan in 't Hollandsch en zijn donker uiterlijk doet hem dadelijk kennen als iemand met veel Javaansch bloed in de aderen. Maar hij voelt zich Europeaan én Christen.

Gemoedelijk en eenvoudig heeft hij 't leven genomen, zooals hij 't vond. En hij zag het eerst de zonzijde. Zijn betrekking bracht mee, dat hij meest rondzwierf op eenzame plaatsen, afgezonderd van 't verkeer, te midden van Javanen of Maleiers en zoo zoog hij ook de echt Javaansche begrippen in.

Naar Indische gewoonte nam hij een Javaansche vrouw. Maar de kinderen moesten Christenen worden, ze moesten gedoopt zijn. Kwam er na de geboorte eener kleine een pastoor in de buurt, dan doopte die het kind, was 't bijgeval een predikant der Gouvernementskerk, die op dienstreis was, dan had die de eer. En zoo geviel het, dat een protestantsche man een mohamedaansche vrouw had en niet alleen protestantsche maar ook roomsche kinderen. Als ze maar Christenen zijn. Zoo kwamen wij ook met hem in aanraking. Trouw woont hij nu gedurende 1½ jaar onze bijeenkomsten bij en als er iets bij-

zonders is, een of andere vergadering b.v., dan is onze oude er bij. „Ik niet alles verstaan" zei hij eens in zijn Indo-Hollandsche taal, „maar zoo prettig, als soedara (broeders) bij elkaar?" Ja, 't Maleisch is hij beter machtig dan 't Hollandsch. „Wat zou hij er nu toch van begrijpen? Zou de prediking des Woords bij hem eenige vrucht hebben?" Die vragen stelden we elkaar vaak, want o, hij was zoo klein van begrip. Hadden zijn vrienden hem niet eens een paar uur in den regen laten staan om te zien, dat Mevr. v. Limburg—Styrum maar één linkeroog had? Daarom wilden we van hem nu eens gaarne weten, welke voorstelling hij had van den weg der zaligheid.

En — 't moet gezegd worden — 't viel ons verbazend mee. In al zijn eenvoudigheid had hij toch op onze bijeenkomsten de hoofdwaarheden begrepen. Ja, hij wist dat we zondaren waren, die alleen door Christus verlost worden. En met blijmoedigheid en opgewektheid sprak hij van zijn kinderlijk geloof. 't Verschil tusschen Roomsche en Protestantsche och, daar wist hij niet veel méér van af, dan dat de pastoors niet trouwen en de dominee's wel. Met andere dogmatische kwesties, bemoeide hij zich niet. Maar de hoofdzaak, de verlossing door 't bloed van Jezus Christus, was tot hem doorgedrongen en hij had ze in alle eenvoudigheid voor zichzelf aanvaard.

Treffend kwam dat uit bij een conferentie voor Evangelisatie te Djocja. Ook daar was hij aanwezig. Met de handen gevouwen, met een tevreden glimlachje op 't gelaat, luisterde hij naar de sprekers.

Bij 't naar huis gaan, vroeg ik hem, hoe 't bevallen was. „Bagoes! (mooi) zei hij. „Wat zal het mooi zijn in den hemel!" „Soedara sadja!" (Slechts broeders.) Daar waren zijn gedachten, heengegaan, terwijl hij op de vergaderingen was, zoekende de gemeenschap der heiligen.

Mocht het kinderlijk geloof zijn deel blijven, mocht 't oprecht bevonden worden in den dag zijns stervens. Voor de wijzen en verstandigen is het dikwijls verborgen, maar voor de kinderkens is het geopenbaard.

Bij theosofie en spiritisme wordt ruste gezocht voor het moede hart dat jaagt naar geluk maar 't nergens vinden kan. Ook daarvan troffen we voorbeelden aan.

Laat ik u voorstellen een jonge man, een Indo. Knap van uiterlijk, helder van geest, vroolijk en opgewekt. En toch, de zoekende en speurende blikken in zijn oogen, ze zochten naar iets, dat nog niet gevonden was.

't Was een gezellige, hartelijke prater, hartstochtelijk jager. Overal had hij verstand van. In verschillende deelen der archipel was

hij geweest. Ook hij kwam ter vergadering. En daar verklaarde hij wel in een God, maar niet in Jezus Christus te kunnen gelooven.

Langzaam kwam hij los. Hoewel uiterlijk zeer voorkomend en vriendelijk, waren zijn intiemste gedachten raadsele voor ons. Zooals dat trouwens meest het geval is met den Indischen jongen tegenover den Totok ¹⁾. Maar met een steeds klimmender belangstelling woonde hij onze vergaderingen bij en telkens openbaarde hij zich meer.

Met volle teugen had hij van 't leven genoten, maar 't had hem niet bevredigd. Toen had hij ruste gezocht voor 't onrustige geweten bij inlandsche toovenaars, bij spiritisten en theosofisten. Maar waar zijn heldere blik bedrog ontdekte, of zijn heldere geest inconsequenties, daar vond zijn ziel geen rust.

(Wordt vervolgd).

¹⁾ Een totok is een volbloed Europeaan, die nog niet in Indië ingeburgerd is, zich nog vreemdeling gevoelt, en die in de oogen van den oudgast van toeten noch blazen weet.

Korte Berichten.

G. P. HAMER

en

WIJKE DE BOER

geven kennis van hun voorgenomen huwelijk op Woensdag 27 Maart a.s.

Gombong, 15 Maart 1918.

Zendingenconferenties.

Op het eiland Halmaheira hebben conferenties plaats gehad van zendelingen in de Molukken en de Utrechtsche zending te Tobelo, onder leiding van den heer Gunning.

Het onderwerp was een regeling te treffen voor het onderwijs in de Papoeasche streken, vooral het gelijkmaken van de salarissen, daar de bestaande ongelijkheid moeilijkheden oplevert in de voorziening van personeel.

Het „Vaderland".

BUSJES.

a. Knikkertjes niet meer voorhanden.

b. Blikken busjes 10 f 1.30, 5 f 0.80 en 1 f 0.23.

Verkrijgbaar bij Mej. S. Hania te De Bilt, alleen tegen postwissel.

c. Papieren busjes.

Verkrijgbaar bij G. M. Feij, Burg 109, Middelburg.

De heer Feij heeft zware bordpapierbusjes, die geopend en met gedrukten tekst weer gesloten kunnen worden.

10 kosten f1.—, 25 f2.25, 50 f4.—. Losse teksten 100 à f0.90.

Ze worden alleen geleverd na ontvangst van een postwissel, door den heer G. M. Feij, Burg 109, Middelburg.

Theelood enz.

Ontvangen van de kinderen van D. A. Koebrugge, H. d. Ger. School te Onstwedde 1250 postz. en eenig theelood en zilverpapier; van Ds. G. J. Pontier te Heerlen, Limb. id.

W. C. v. BUUREN,
Schiedamsche weg 9, Rotterdam.

Poerbolinggo.

De kerkeraad van Rotterdam heeft als vrucht van haar Zendingswerk te Poerbolinggo een kleine zuster, genaamd de Gereformeerde Kerk te Poerbolinggo en ontving van haren Missionairen D. d. W., Dr. B. J. Esser, het volgende schrijven, in Kollewijnse spelling:

Het werk, dat wij uit uw naam hier verrichten gaat niet ongezegd voort. Zelfs was de toename — en dat ook door volwassenen doop — gedurende het jaar 1917, gelijk blijken kan uit het verslag, dat ik over niet lange tijd aan Uwe zendings-deputaten hoop te zenden, grooter dan één der vorige jaren van mijn verblijf in Indië. Over heel Java is een opleving te bespeuren. Al toont zich die opleving niet altijd op zulk een wijze als wij het uit het oogpunt van de komst van Gods Koninkrijk wenselijk zouden achten, toch maant ze ons tot kloeke werkzaamheid.

„De Nieuw-Amsterdam”.

Dit stoomschip is 30 Mei naar Amerika vertrokken en zou vele Zendingen meenemen, die over Amerika naar Ned. Indië zouden reizen. Helaas, er zijn velen achter gebleven, zooals uit onderstaande berichten blijkt. Men spreekt van een wantrouwen van Amerika, dat zich bepaaldelijk tegen de Nederlandsche Zendingen zou richten.

Ziehier de beide berichten:

Ds. K. van Dijk en echtgenoot, die met de „Nieuw-Amsterdam” naar Noord-Amerika zouden vertrekken om vandaar de reis naar Ned.-Indië voort te zetten teneinde hun arbeid te Keboemen weer te hervatten, zijn hier te lande achtergebleven. Op hun passen konden zij het Amerikaansche „visum” niet tijdig ontvangen. 't Schijnt er in Washington en wonderlijk en op z'n elf-en-dertigste toe te gaan.

De nieuwe Zendingsconsul Mr. J. J. M. J. Schepper is aan boord.

De zendingen Van der Beek en Van Eelen moesten met hun echtgenooten achter-

blijven. Eerstgenoemde, wiens passen volkomen in orde waren, kreeg na 24 uur aan boord te hebben vertoefd, de tijding, dat het Amerikaansche visum op zijn passen was ingetrokken en hij het schip weer moest verlaten. Beslist een „staatsgevaarlijke”, die zending Van der Beek!

De zending-onderwijzer N. de Neef moest eveneens achterblijven. Evenzoo verschillende Christelijke onderwijzers.

Is 't niet in-droevig, dat, waar Christelijke Zending en Onderwijs in ons Insulinde zoo roepen om arbeiders, zij deze niet kunnen bekomen? Vrede-lievende menschen, die een bij uitstek vredes-werk willen gaan verrichten, Nederlanders van geboorte, ze kunnen van Amerika nog geen verlof bekomen om per Nederlandsch schip naar Nederlandsche koloniën te gaan!

Een teleurstelling.

Men schrijft ons uit Oegstgeest, dat eenige studenten der Zendingsschool aldaar, die per „Nieuw Amsterdam” hun bestemming als zending hoopten te bereiken, daar weer zijn teruggekeerd, aangezien zij de reis, waarvoor alle maatregelen reeds genomen waren, niet mochten medemaken.

LEESTAFEL.

Meisjesleven, Chr. Tijdschrift voor onze vrouwelijke jeugd.

Redactie J. M. Westenbrink—
Wirtz en P. Keuning. — E. J. Bosch, Baarn.

Wij bevelen dit nieuwe Tijdschrift voor onze meisjes volgaarne aan. Afl. 1 en 2 vol-
doen ons goed.

Dat God Bestaat door Dr. H. W. Smit. — J. H. Kok, Kampen.

Een zeer geschikt tractaat, dat alle onge-
loovigen ter lezing moest worden gezonden.

De tegenwoordige Critiek op onze Preeken door Prof. Dr. T. Hoekstra. — J. H. Kok, Kampen.

Voor al één eisch stelt hij op den voor-
grond. Een preek moet Christo-Centrisch zijn.

Ons Arsenaal no. 8. Het Chilasme door Ds. J. Waterink, Zutfen. — Zutfen, J. B. v. d. Brink.

Duidelijk en afdoende.

No. 9.

Het leger des Heils door Ds. H. C. v. d. Brink.

Voorzichtige welgegronde beoordeeling.

Het Moderne Bijgeloof door J. Visser. — E. J. Bosch, Baarn.

De schrijver teekent en beoordeelt het Spiritisme, De Christian Science, De Geloofsgenezing en De Sterrewichelarij.

Zij die deze bijgeloovigheden aanhangen of daartoe neigen zullen dit boekje met vrucht lezen.

Geen Dageraad door Dr. K. Dijk. — H. J. Spruijt, Rijswijk.

Een zeer ernstig woord. Geen dageraad voor Europa. Ook niet voor den Heiden? Dit kon duidelijker uitkomen.

Apie Nijland. Een Levensverhaal door P. Keuning. — J. H. Kok, Kampen.

Een Model van Levensbeschrijvingskunst, vooral wat de eerste 140 blz. betreft.

Een prachtig begin van dit jaar van de Ver. van Chr. Lectuur a f 5.— per jaar, met 2 maal zooveel boeken.

Schild en Pijl, no. 4. **Dienstplicht en Geweten** door Dr. J. C. de Moor. — Kampen, J. H. Kok.

Het vraagstuk van den dag, tamelijk alzijdig en bevredigend.

Daniel Mac Gílvary de Apostel der Lao door Ds. A. Klinkenberg. — Bredee, Rotterdam.

Een zeer mooi Zendingsverhaal. Geschikt ter uitdeeling. Prijs voor 1 No. f 0,25.

Giften voor de Zending.

Voor de Generale Kas.

Door H. Boers te Rinsumageest uit het busje der Christ. school f 4,50. Door D. Brouwer te Kockengen, saldo kalender f 11,20. Door Mej. Tr. de Wit van de Ger. Jonged. Ver. te Surhuizerveen f 26,80. Door bdr. Baauw D.Lz. Pinkstercollecte van de Zondagsschoolvereeniging „Jachin“ te Vlaardingen f 13,75. Door M. A. E. Aalders te Achlum van eene zuster f 5. Door Ds. J. P. Tazelaar van de vereeniging voor in- en uitwendige zending in de Ned. Herv. Kerk te Weesp f 15. Saldo Zendingsblad 1917 f 8512,08. Door Ds. H. Dijkstra van Mej. Pontier te Pernis uit het knikkertje f 5,50. Door Ds. A. Vogel van de kinderen der Christ. school te Puttershoek, verzameld door Mej. Lips f 11,51. Door Ds. E. Schouten 10 pCt. van de ontvangsten voor de zending in de Classe Woerden over 1917 f 200. Door G. Smit te Kampen uit het busje van gebrs. Smit te Schokland f 4. Door Ds. H. Bulder te Vroomshoop, gevonden in de collecte f 5. Door Ds. A. Hoeneveld, 10 pCt. van de ontvangst voor de Zend. in de Classe Harderwijk over 1917 f 113. Door Ds. J. v. d. Sluis

10 pCt. van de ontvangst van de zending in de Classe Zutphen f 87,50. Door H. C. v. d. Schuur voor personeel en leerlingen der Chr. Burgerschool te Hillegom f 12. Door D. S. Offringa een deel van de Pinkstercollecte der Geref. Kerk te Reitsum f 11,05. Van H. B. te R. f 10 van de Geref. Kerk te Beetgum uit de Zendingsbusjes f 40. Uit het busje van Mevr. Voogsgeerd-Tjakkes te Nieuw-Loosdrecht f 15.—.

W. BREUKELAAR,
1e Quaestor.

Zaandam, 23 Juli '18.

Voor de Zending te Djocja en Solo.

Pinkstercollecte Hoofddorp f 126,32. Door J. Bernard, gevonden in de kerkcollecte te Zwolle f 2,50. Door Ds. J. Duursema van N. N. te Roden voor Solo f 40.

W. BREUKELAAR,

Zaandam, 23 Juli '18.

Voor de uitbreiding van het Zendingswerk te Solo.

Van de Gereformeerde Kerk te Aalten f 300.

W. BREUKELAAR.

Zaandam, 23 Juli '18.

Zending op Soemba.

N. N. gecoll. op een bruiloft te Garrelsheer f 4,85, busje Mej. R. M. f 5,15 is f 10. Ds. v. Wijk, Thesinge, van de kind. v. V. 340 h. c., v. een meisje 110 h. c., Jongd.v. f 10 is f 12,25. E. Nieuhuis, Overschild v. d. zendingsv. f 15, Willem Poort 50 h. c. is f 15,25. Ds. Stadij Ezing v. C. Raven, A. Wieringa, J. v. Kooy, H. Datema, A. Boersma, E. v. d. Veen en J. Seriemer f 13,12½ en f 11,75, verzameld door A. F. L. en G. Heytmeyer en 100 h. c. E. v. d. Veen f 20,50. H. Munneke, Ommen uit het knikkertje f 25. K. D. v. Kooy, Winsum-Obergum, schoolkinderen f 7,17, Harmke Visser 134 h. c. Hendrikje Visser 62 h. c. is f 8,15. J. F. Ritsema, Loppersum busje v. d. Molen f 5, Patrimonium Eenum f 2,35 is f 7,35. H. Salomons Kz., Gasselter-Nijveeën g. i. d. c. f 25. Ds. de Boer, Garrelsheer 2 maal tweemaand. bijdr. f 40, J. Evenhuis 200 h. c. f 41. Ds. Hamming te Groningen g. i. d. c. f 0,50 en f 10. N. N. 200 h. c. T. O. 100 h. c., S. v. D. 300 h. c., N. N. f 1, Catech. busje Ds. Hamming f 14,05½, school Leliestraat theelood f 29,72 is f 58,27½. M. A. Pel v. een overl. zuster en haar man f 10. J. M. Kuipers, Westeremden, saldo kal. f 9,65. Ds. Lammertsma g. i. d. c. f 1 en f 2,50 en f 10 en f 1, van N. N. f 1, K. Bolt v. d. Zondagsschoolver. f 25, uit de busjes f 106,10 is f 147,10. Ds. Haspers, Roden van N. N. f 60.— en f 40.— v. e. post op Java (Solo). Ds. Scholten, Zuidhorn van H. en L. Geut 45 h. c. 110 h. c., H. en M. Bakker 15 h. st. en 238 h. c., T. en G. Berkema 200 h. c. is f 4,24. J. F. Ritsema, Loppersum g. i. d. c. 400 h. c. is f 1,97. Ds. v. Wijk Thesinge nag. P. c. f 1,50, kind. A. Pl. 280 h. c. is f 2,90. Ds. Dekkers, Zevenhuizen, busje i. d. kerk f 14,21. H. J. Kuipers, Zwartsluis een gift f 65. Ds. Scheepssma, Roodeschool verz. bruiloft fam. Winter f 9,21. Mej. F. K.-B. te Z. uit het

negertje *f* 6.84. Ds. Duursema N. Amsterdam g. i. d. c. *f* 2.50 en brievenbus *f* 2.50 en saldo reciteerver. *f* 12.50 is *f* 17.50, id. gev. in de coll. te Gees *f* 5, Zweeloo *f* 10 is *f* 15. J. Kassies, N. Amsterdam door kinderen verz. op d. Zendingstv. *f* 39. H. Blaak, Groningen 100 h. c. is *f* 0.50. Ds. Wiersma, Sauwerd, cat. bus *f* 15.42½. Ds. Middelveld, Hoogkerk, knapenver. *f* 5.94½ g. i. d. c. *f* 1 en *f* 10, v. G. 200 h. c. is *f* 17.94½. K. d. B., Aduard *f* 0.55. S. Kok, Zuid-Barge v. d. schoolkinderen *f* 10. A. H. Homan ten Boer, Negertje schoolk. *f* 8.10, J. D. 60 h. c., G. W. 50 h. c., T. B. 100 h. c., A. H. 120 h. c., M. en A. S. 100 h. c. is *f* 10.25. Mej. E. Brons, Emmer-Ersch.veen, nikkertje der sch. en Jonged.v. *f* 5. Renkema, Enumatil, verschillende bijdragen Zend. ver. *f* 223. 46. J. Ridder, Schildwolda 35-j. bruiloft *f* 12, v. d. Zend. vereen. *f* 148. R. Beute Kz., Steenwijk g. i. d. c. *f* 1 en *f* 2 is *f* 3. T. Plas, Nuis *f* 3.05. Ds. Scheepsmma, Roodeschool, Mej. Swarts, busjes schoolk. *f* 10.11, zuster d. Gen. *f* 2 is *f* 12.11. Ds. Bakker, Niezijl, J. Westra 60 h. c. is *f* 0.30. Ds. Buikema, Musselkanaal, g. i. d. c. *f* 10. Ds. de Boer, Garrelsw eer, Negertje Jongd. ver. *f* 8.80, saldo kal. *f* 6.85 is *f* 15.65. H. Kan-negietier, Scheemda v. d. Zondagschool *f* 4.55; H. Huisman, Delfzijl g. i. d. c. *f* 10 en *f* 10 en *f* 2.50 is *f* 22.50. Ds. Dijkstra, Dwingelo g. i. d. c. *f* 2.50, coll. bruiloft *f* 6.25 is *f* 8.75. Mej. K. Grimmius, Enumatil uit 't busje huis-kamer *f* 10.71. J. Schelhaas, Hoogeveen uit het nikkertje *f* 2.50. Ds. Petersen, saldo zendingsbl. Veendam *f* 46.45½. P. Koster, Valth ermond 500 h. c., J. H. Hoekstra: v. d. Jonged.ver. *f* 5.20, Jongel.v. *f* 8.25 is *f* 15.95. J. de Witte, Vriezenveen g. i. d. c. *f* 5. Ds. Ense-rink, Siddeburen van 't Comité Zendingseest, slochteren *f* 50. Ds. Esselink, Alteveer v. d. Zend. Com. *f* 9.95. Mevr. Speelman, Sellingen Jonged.v. *f* 4.50; N. N. te Leek uit 't Javaantje *f* 4. D. A. Koebrugge, Onstwedde uit de Zend. kas *f* 70, Mej. Meester *f* 4.23, van den heer Kuyper, schoolbusjes *f* 5.20½ is *f* 79.43½. A. Smit Haren, 2 maandel. contributie *f* 17. O. J. Bouwman, Uithuizen, g. i. d. c. *f* 2.50. H. Salomons, Gasselternijveen g. i. d. c. *f* 15. J. F. Ritsema, Loppersum, g. i. d. c. *f* 24.89½. E. de Graaf, 2e Exloermond v. d. Jongl.v. *f* 5.90. Mej. A. Goelema te Nieuwolda v. d. Jonged.v. *f* 7.50. H. Hulshoff

te Zoutkamp, v. d. Zend.v. *f* 40. J. Havinga Jr. te Kielwindeweer, g. i. d. coll. *f* 2.

Pinkstercollecte te: Bierum *f* 166.76, The-singe *f* 180.42½, Ezinge *f* 85.77½, Nijeveen *f* 42.19, 't Zandt *f* 116.74, Emmen *f* 100, Olde-kerk *f* 68.27, Bedum B. *f* 28.90, Pieterburen *f* 50.47½, Marum *f* 71.40, Wagenborgen *f* 41.72, Roden *f* 51.85, Scheemda *f* 86.12, Loppersum *f* 86.83, Smilde *f* 81, Gasselternijveen *f* 239.50, Garrelsw eer *f* 113.50, Oostwold (Oldambt) *f* 207, Midwolda (Oldambt) *f* 170, Rouveen *f* 127.30, Groningen A. *f* 622, Emmercompas-cuum *f* 134, Stroobos *f* 39.63, Enter *f* 16.13½, Westeremden *f* 48.50, Siddeburen *f* 149.18, Zuidwolve *f* 103.11, Appingedam *f* 398.90, Stedum *f* 78.50, Onstweddermussel *f* 15, Be-dum A *f* 283.50, Zuidhorn *f* 101.58, Zevenhui-zen *f* 92, Zwartsluis *f* 123.24, Sappemeer *f* 127.03, Schoonebeek *f* 90, Winschoten *f* 315.87, Roodeschool *f* 228.85½, Kampen *f* 437.82, Nieuw-Amsterdam *f* 115.65½, Nw.-Dordrecht *f* 72.33, Gees *f* 44.22, Zweelo *f* 34.72½, Sleen *f* 41.81½, Westerlee *f* 80.40, Boerakker *f* 25, Staphorst *f* 21.65, Wetsinge-Sauwerd *f* 85.94½, Hoogkerk *f* 127.01½, Zuidbroek *f* 29.18, Leek *f* 81.30, Baflo *f* 87.67½, Ten Post *f* 60, Deventer B. *f* 37.39, Woldendorp *f* 21.03, Ter Apel *f* 68.13, Schild-wolde *f* 106.50, Onstwedde *f* 76, Wildervank *f* 449.75, Enumatil *f* 126.54, Borger *f* 47, Aduard *f* 316.05, Niezijl *f* 52.16½, Ulrum *f* 264.42, N. Weerdinge *f* 76.87½, Hardenberg *f* 113.83½, Hooger Smilde *f* 65.87, Onderden-dam *f* 27.48½, Griepeskerk *f* 51.00½, Leens *f* 145.95½, Vries *f* 48.80, Alteveer *f* 32.44, Delfzijl *f* 142.23, Nieuwolda *f* 38.10, Lutjegast *f* 75.78, Ommen *f* 100, Nijverdal *f* 61.65, Assen *f* 249.52, Zoutkamp *f* 65.15, Schouwerzijl *f* 88.24½, Veendam *f* 144.60, Spijk *f* 547.15, Oude Pekela *f* 112.14½, Oldehove *f* 90.51½, Grootegast *f* 202.26, Valth ermond *f* 31.02½, Groningen B. *f* 318.76½, Komerzijl *f* 48.83, Bellingwolde *f* 14.02½, Schoonoord *f* 29.40, Bergentheim *f* 55, Uithuizen *f* 431.29½, Twee-de Exloërmond *f* 148.15, Meppel *f* 291.30, Ha-ren *f* 58.85½, Overschild *f* 23.55, Vlachtwedde *f* 9.66, Gronau *f* 4.16, Musselkanaal *f* 234, Kielwindeweer *f* 54.22½.

Groningen, 26 Juni '18.

J. DUURSEMA, Quaestor.

Het abonnementsgeld van 1918 te zenden aan den Uitgever.

De prijs is voor Kerkeraden en Vereenigingen, die 4 ex. en daarboven ontvangen, 5 ets. per nummer; welk bedrag per 3 maanden wordt tegemoet gezien.

Particulieren die 1 tot 3 ex. ontvangen, betalen per Jaargang, franco per post, 66 ets. Ex. op beter papier *f* 1.25 per jaar.

De contribuanten van de Ned. Geref. Zendingsevereniging, waarvan Penningmeester is de heer L. Berk, Heerenmarkt 5, Amsterdam, ontvangen het „Zendingseblad” gratis.

J. ZOMER, Uitgever.

OFFICIEELE KERKENORDE van de Geref. Kerken in Nederland

DOOR

Ds. W. B. RENKEMA en Dr. J. C. DE MOOR.

Prijs f 1.—, franco per post f 1.04.

Met SUPPLEMENT f 1.10, franco per post f 1.14.

uitgave: J. ZOMER - ELECTRISCHE DRUKKERIJ „VADA”, - WAGENINGEN.

— Vraag —

Uw Apotheker of Drogist uitdrukkelijk
een koker

Mijnhardt's Zenuwtabletten
waarop de naam

A. Mijnhardt

voorkomt. Slechts dan is U verzekerd
waarde voor uw geld te ontvangen en

geen namaak.

Eisch daarom in Uw belang uitdruk-
kelijk een koker

Mijnhardt's Zenuwtabletten.

Prijs 60 ct., 3 kokers f 1.70.

Onschadelijk, zuiver samengesteld!

In Apoth. en Drogisterijen.

Disponibel.

De bordpapieren busjes

kunnen weder regelmatig worden afgeleverd.
Ze zijn vervaardigd van **zeer zwaar carton**
en **keurig beplakt.**

De prijs is iets verhoogd.

**G. M. FEIJ - Boekbinderij,
MIDDELBURG.**

DE TWEDE DRUK VAN

Ds. N. Y. VAN GOOR, Het Geloof der Vadersen,

kost ingenaaid f2.75, gebonden f3.25, groot for-
maat, 430 bladzijden.

Een ieder koope deze meest uitgebreide verkla-
ring onzer Geloofsbelijdenis bij zijn Boekhandelaar
of den Uitgever

Groningen, Firma JAN HAAN.

Goosen & Swagerman

**ORGEL- EN PIANOHANDEL
DEN HAAG**

TEL. 2051

Boekhorststraat 149

FRANCO-LEVERING DOOR GEHEELE LAND

SPECIALE INRICHTING VOOR

GEREEDEMAKING VOOR DE TROPEN

HET ZENDINGSBLAD
 VAN DE
GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND

En dit Evangelie des koninkrijks, zal in de geheele wereld gepredikt worden tot een getuigenis allen volkeren.
 Matth. 24 : 14

Redactie:
 H. DIJKSTRA, Rotterdam.
 J. HANIA, de Bilt (Utr.)

Comm. v. Toez. en Controle:
 W. BREUKELAAR, Zaandam.
 W. B. RENKEMA, Renkum.

INHOUD: Wien nevens U? — Br. n. Antiochië. — Evangelisatie te Magelang. — Honger op Java. — Een Brug op Java. — Christelijke School voor meisjes uit den Javaanschen Adelstand te Solo. — Korte Berichten. — Leestafel. — Giften.

Wien nevens U?

Wien heb ik (nevens) U in den hemel?
 Nevens U lust mij ook niets op de aarde.
 Psalm 73 : 25, 26.

Asaf laat ons in Psalm 73 eens goed in zijn hart zien. Hij zet zijne ziel geheel open. Wat wij dan eerst bij hem opmerken is niet zoo aantrekkelijk, doch Asaf verbergt het toch niet; hij komt er rond en eerlijk mee voor den dag. Hij was geheel en al in de war geweest; het had van binnen gestormd. Er was zoo'n groot struikelblok, zoo'n lastig raadsel, dat hem op ontzettende wijze had gekweld en gehinderd en groote ontroering in zijne ziel had teweeggebracht. Dat struikelblok was, dat de *goddelloozen* het soms zoo best hadden in de wereld, daarentegen de *vromen* zoo slecht. Job was door dat raadsel ook al „beroerd“, zoodat hij zei: „Waarom leven de goddeloozen, worden oud, ja worden geweldig in vermogen“. (Job 21 : 7). Jeremia heeft zich later aan dat struikelblok ook gestooten, zoodat hij klaagde: „Waarom is der goddeloozen weg voorspoedig, (waarom) hebben zij rust, allen die trouwelooslijk trouweloosheid bedrijven?“ Gij hebt ze geplant, zij zijn ook ingeworteld, zij gaan voort, ook dragen zij vrucht; Gij zijt wel nabij in hunnen mond, maar verre van hunne nieren. (Jerem. 12 : 1, 2).

En Asaf heeft zijne ziel ook gekweld met dat vraagstuk en is toen in groote verwarring gekomen. „Hij werd nijdig op de dwazen, ziende der goddeloozen vrede. Want daar zijn geen banden tot hunnen dood toe, en hunne kracht is frisch. Zij zijn niet in de moeite als (andere) menschen, en worden met (andere) menschen niet geplaagd. Daarom omringt ze de

hoovaardij als een keten, het geweld bedekt hen als een gewaad. Hunne oogen puilen uit van vet; zij gaan de inbeeldingen des harten te boven. Zij mergelen (de lieden) uit, en spreken booselijk van verdrukking; zij spreken uit de hoogte; zij zetten hun' mond tegen den hemel, en hunne tong wandelt op de aarde".

En Gods volk daarentegen — ja hun worden soms de wateren eens vollen bekers uitgedrukt. En wat Asaf persoonlijk aanging, hij werd *den ganschen dag* geplaagd.

Mijne bestraffing is er alle morgens. Als weer een nieuwe dag voor hem begon, had hij dadelijk al weer met allerlei moeilijkheden te worstelen en dat ging dan zoo voort den geheelen dag door.

Dan Oppierzangmeester te moeten wezen, zooals Asaf was — o wat kwam dat er op aan.

Neen, hij kon het niet doorgronden dat het zoo moest: dat de goddeloozen zooveel voorspoed, hij zooveel tegenspoed had; — Hij had gedacht om het te mogen verstaan, doch het was moeite in zijne oogen; hij kon er niet bij. Zijn hart zwol dan ook op; hij werd geprikkeld in zijne nieren; ja hij raakte zoo uit den koers dat „zijne voeten bijna uitgeweken waren".

Wie had hem toen gered? Wie hem toen op het rechte pad gehouden?

Dat heeft zijn *goede* God gedaan.

Zijn God was toen zoo bijzonder lankmoedig-goed, zoo geduldig-goed — immers is God Israël goed, dengenen die rein van harte zijn — voor hem geweest, dat Hij hem in zijn onverstand en zwaren strijd bij de hand had gevat, zoodat zijne voeten nog niet geheel en al uitgeschoten waren en hij daarom nog niet van het rechte pad afgeraakt was. Hoe donker ook de weg was geweest, hij was op het spoor der godsvrucht *gebleven* en niet „trouweloos geworden aan het geslacht van Gods kinderen", zeggende: Ik word ook goddeloos, dan gaat het mij ook best in de wereld.

En wat had God toen gedaan om hem van zijne verkeerde gesteldheid te verlossen? God had hem in zijn heiligdom geleid; zijn oog afgewend van den *voorspoed* der goddeloozen, en dat gevestigd op hun *einde*. En wat zag Asaf toen? „Dat de goddeloozen groeien als het kruid, en alle de werkers der ongerechtigheid bloeien — opdat zij tot in eeuwigheid verdelgd worden" (Psalm 92 : 8). Hoe sneller zij bloeien en groeien, hoe spoediger hun verderf komt. Hun voorspoed wordt zoo nog een ramp voor hen. Hun geluk is juist hun ongeluk.

En hoe zou het daarentegen met den vrome gaan die den Heere blijft dienen met een vast voornemen des harten? Wat zou Asafs deel zijn? Hij zou geduriglijk bij den Heere zijn, Die zijne rechterhand had gevat. De Heere zou hem verder leiden, niet naar Asafs wil en zin, maar op veel betere wijze, naar Zijn altoos wijzen en voor de Zijnen ook altoos goeden raad. En aan het einde van de loopbaan, die hem voorgesteld was, zou hij niet neerstorten in de uiterste verwoesting, maar opgenomen worden in heerlijkheid en dan geduriglijk, eeuwiglijk, nabij God zijn.

Hoe geheel anders werd het weer in Zijne ziel, toen hij de dingen zoo weer bezag. Wat werd de trouwe God, Die hem daartoe gebracht had en hem staande had gehouden, toen weer *alles* voor Asaf. Hoeveel schoons er op *aarde* ook te krijgen ware, hoeveel van het stoffelijke anderen ook mochten bezitten, Zijn God was hem veel meer waard; „nevens U lust mij niets op aarde". En in den hemel, ja daar was het ook prachtig; hoe blinkt het alles door vertooning; van sterkt' en sieraad in Zijn' woning; en in dien hemel woonden ook de Engelen; heerlijke, geestelijke wezens, zonder zonde, vaardig passend op het woord van Gods mond; daar waren ook de zaligen,

van den rechtvaardigen Abel af; doch zijn God in den hemel ging Asaf boven allen en alles; niet de schoonheid van de hemelzalen, en niet de Engelen of Zaligen, maar Zijn God was hem het allerhoogste en allerrijkste goed. Ja God zelf was Zijn „ziels-vermaak", in wiens algoedheid en volzaligheid hij zich als verloor en onuitsprekelijk genoot; en in de blijdschap des geloofs, in de wonder-rijke ervaring van de gevoelige genade zijns trouwen Gods, roept hij uit: wien heb ik nevens U in den hemel? — Niemand en niets, want mijn God is mijn eenigst heil en mijn eenigst al. Hoe groot is Zijn goedgunstigheid! Hoe zijn Zijn vleug'len uitgebreid! Hier wordt de rust geschonken. En nu durft hij er bij zeggen: wat er ook gebeure en hoe het voortaan ook kome, in de bangste nooden zelfs, ja al bezweek mijn vleesch en mijn hart, God blijft de rotsteen van mijn hart en mijn deel in eeuwigheid! Hij is mijn licht en mijn heil, wien zou ik vreezen? De Heere is mijns levenskracht, voor wien zou ik vervaard zijn? (Ps. 27 : 1).

Het zou wel kostelijk wezen als wij op het portret van Asaf gelijken, zooals ons dat in het „Wien heb ik nevens U"? wordt voorgehouden. Ook nu nog komen op den christen stormen en tegenheden aan. Wat is hij soms benauwd van allen kant! Wat zal hij eten en wat zal hij drinken en waarmee zal hij zich kleeden! Wat hebben anderen het veel beter dan hij! Hoe moeielijk zit hij er telkens weer voor! Duizend zorgen, duizend nooden, kwellen zijn angstvallig hart! Dreigt hij soms ook niet verstoord te worden en in opstand te geraken evenals Asaf? Komt het ook bij hem wel eens niet naar boven: „Hoe zoude het God weten, en zoude er wetenschap Zijn bij den Allerhoogste" (vs. 11).

Wie durft zeggen: Ik ben rein van deze zonde? Wie moet niet erkennen: Ik mag om mijne „opgezwollenheid en „geprikeldheid" ook wel, evenals Asaf, „een groot beest bij God" heeten.

Wat eene weldaad voor het hart, wat eene gunst van onzen goeden God als hij dat verootmoedigend licht voor ons heeft laten opgaan, zoodat wij weer zien mochten hoe verkeerd wij gesteld waren! En wat eene verruiming brengt het in ons gemoed, als wij ons zóó verkleinen konden voor den Heere, dat wij ons onverstand en onze wreveligheid ook weer hartelijk erkennen!

Maar hoe gelukkig ook als de genade weer zóó krachtig opleefde in de ziel, dat wij ook weer rust en bevrediging vinden mochten in onzen God! Als Zijn bestel, Zijne beschikking over ons, Zijn raad, Zijne leiding ons weer zóó goed werd, dat wij ons weer geheel en al aan Hem overgeven, om dat wij weer recht bezagen: Die trouwe Vader weet gewis, wat voor zijn kind het beste is. Wat een zieleweelde als het ook door ons ervaren mag worden en uitgezongen: Wien heb ik nevens U omhoog? Wat zou mijn hart, wat zou mijn oog, op aarde nevens U toch lusten?

Het „grootte beest" is dan weer gekruisigd en het vergenoegde en verkwikte schaap, dat zegt: De Heere is mijn Herder, wat zou mij ontbreken? ligt dan in de grazige weiden, dicht bij Zijn God, neder.

Hoe arm is de Heiden, — evenals elk natuurlijk mensch — die nog zonder dezen God is en dies ook zonder deze hartelijke vreugde in God door Christus! Hij heeft wel zijne afgoden, doch die brengen geen recht ziels-genot aan. Die afgoden vatten niet bij de hand en verkwikken niet het hart; want zij hebben geene handen, die grijpen kunnen en geen vriend'lijk hart, dat zij voor een mensch kunnen openstellen.

Al die afgoden zijn „niets in de wereld"; ijdelers dan de ijdelheid zelf. „De Zending" leere den Heiden wat anders en wat beters.

Moge de prediking van het Evangelie op de Zendingsvelden, onder

's Heeren zegen, goeden ingang hebben tot velen, opdat zij bekeerd worden van de afgoden; tot dat werk hunner handen niet meer zeggen: Gij zijt onze God"; en zij in plaats daarvan den levenden en waarachtigen God leeren kennen, om zich in Hem te verblijden en te verlustigen.

Met den vromen christen in Nederland heft dan ook de bekeerde heiden in Nederlandsch-Indië aan:

Het is mij goed, mijn zaligst lot,
Nabij te wezen bij mijn God;
'k Vertrouw op Hem geheel en al,
Den Heer, Wiens werk ik roemen zal.

De Bilt, Sept. 1918.

J. HANIA.

Brieven naar Antiochie.

Gel.! Het komt mij niet geheel ongeoorloofd voor dat ik ditmaal eens overneem, wat ik elders in de „Schatkamer", een blad dat vooral voor predikanten bestemd is, heb geschreven over onzen Zendingskring. Ik schreef daar:

Dezer dagen werd ik hier ingeleid in een kring, die, naar mij voorkomt, zeer geschikt en gemakkelijk veel voor de Zending doet. Ik woon in het deel van Rotterdam dat kerkelijk op zich zelf is gebleven als kerk van Delfshaven, toen heel de voormalige stad Delfshaven burgerlijk bij Rotterdam werd ingedeeld. Op uitnoodiging van den kerkeraad heeft een broeder ouderling, in dezen voor het administratieve werk bijgestaan door een broeder diaken, de organisatie van den Zendingsarbeid hier te plaatse op zich genomen. Hij heeft voor de 13 wijken, waarin deze kerk is verdeeld, uitgenoodigd 13 jonge dochters, boven de 15 jaar, die tot taak hebben elke maand een Zendingsblad rond te brengen en een vaste bijdrage van 10—40 centen op te halen. Eens per maand noodigt onze broeder deze jonge dochters ten zijnen huize tot een gezellig samenzijn. Hierbij presenteert Mevrouw een kopje koffie, bespeelt één der dochters des huizes het orgel, wordt lustig en vrolijk gezongen en van tijd tot tijd gezellig gebabbeld, terwijl de broeder diaken het verzamelde geld ontvangt en de Zendingsbladen naar elke behoefte uitdeelt. Vele dezer jonge dochters hebben omstreeks 40 leden-contribuanten, andere brachten het nog maar tot 20. De laatsten beijveren zich om het getal tot 40 op te voeren. Elk werkt in eigen wijk en onder eigen verantwoordelijkheid. Onze broeder ouderling opent de vergaderingen, en leidt ze op een gezellige wijze en toont zeer veel belangstelling, als het één van allen gelukt is een lijst van 5 a 10 nieuwe leden te werven. Gij begrijpt, dat dit elke maand een aardig sommetje samenbrengt, en dat, na aftrek van de abonnementskosten van eenige 100en Zendingsbladen, een schoon bedrag voor de Zendingskas overblijft.

Wat ik daarbij doe? Eigenlijk niets. Ik ben er alleen bij om mijn belangstelling te doen blijken en omdat men mij uitgenoodigd heeft en ik weinig kans zie om mijn tijd beter te besteden. Het bijzondere van dit samenzijn is, dat er geen enkele predikant bij is van de plaatselijke kerk; het is wat men in Amerika noemt het werk van *Laymen*. Tot dusverre vindt men dit in Nederland niet veel; de predikant moet er overal en altijd bij, hij moet de leidende kracht zijn en als hij zich terugtrekt, dan blijft het werk ongedaan of het verflauwt langzamerhand. Wij werken te weinig met de krachten en invloeden van de ouderlingen en gewone leden. Daarom vermeet ik mij dit werk hier ten voorbeeld te stellen.

Nu moet ik er nog bijvoegen dat men mij de eer en het genoegen heeft aangedaan mij te vragen om nu en dan eens een weinig van ons Zendings-terrein te vertellen.

Zondagavond heb ik daarmee een aanvang gemaakt. Ons Zendingsterrein, n.l. dat van Rotterdam, gesteund door de Classes van Zuid-Holland-Zuid, is Poerbolingo, maar in den eersten tijd vloeide de arbeid samen met die van Poerworedjo, dat nu Utrechts terrein is, en zoo begon ik dan te vertellen van mevrouw de wed. v. Oostrom te Banjoemas en van mevrouw Philips, geb. Stevens te Poerworedjo. Hoe die beide dames begonnen met huisgodsdienst voor hare Javaansche bedienden, en hoe inzonderheid mevr. Philips daarbij niet bleef maar ook andere Javanen in hare samenkomsten noodigde, eindelijk een bamboe-kerkje bouwde, dat zij inwijdde door het voordragen van Salomo's gebed bij het inwijden van den tempel en hoe zij daar elken Zondag voorging in prediking en gebed.

Maar nu mag ik hiervan niet breeder uitweiden; zaken van meer belang wachten.

Eindelijk! riep ik onwillekeurig uit, toen ik vernam dat de Nieuw-Amsterdam den 3de Augustus was uitgevaren. Waarom mij dit dien uitroep uitlokte?

Ds. en Mevr. v. Dijk, onze broeder en zuster, die te Keboemen arbeiden, die in het begin van 1917 hun arbeidsveld verlieten om eenigen tijd vacantie te genieten en meteen hunne twee kinderen voor de verdere opvoeding naar Nederland te geleiden, die op de heenreis vijf maanden werden opgehouden door allerlei belemmeringen, die nu voornemens waren in Mei per N. Amsterdam te vertrekken, maar niet mee mochten omdat hun pas het „visum“ van den Amerikaanschen Consul miste, die nu al weer sedert Woensdag 31 Juli aan boord waren, wachtende op het oogenblik dat ze zouden mogen uitvaren, ze waren nu werkelijk vertrokken. Ze zijn 19 Aug. in New-York aangekomen en nu zijn ze op reis door Amerika naar San-Francisco, waar ze een boot vinden, die 4 September naar Batavia zal vertrekken. Het zal ditmaal dus niet een reis van 5 maanden worden, naar we mogen hopen.

Mij was meegedeeld met welken trein ze hier te Rotterdam dachten aan te komen en zoo had ik het voorrecht hen nog even te mogen zien. Ze gingen zeer welgemoed op reis, maar toen ik een woord van de beide achterblijvende kinderen sprak, zag ik toch een oogenblik een traan in het oog. Het is ook wat! Ze hebben er maar twee. Als twee jonge menschen, die pas een huishouding hebben opgezet, reizen ze nu weer naar Java. Ik vind het een offer, bijna te zwaar voor een ouderhart. Men moet er wat voor over hebben, om den Heere in het Evangelie te dienen! Het komt mij voor dat zij het er voor over hebben en dat ze het offer niet eens zoo groot vinden, dat ze het volgaarne brengen en het nog een voorrecht achten dat ze mogen gaan.

Den laatsten Zondag op Vaderlandschen bodem, heeft hij nog tweemaal gepreekt. Zondag 28 Juli preekte hij des morgens over Jer. 2 : 13.

„Want mijn volk heeft twee boosheden gedaan, Mij de springader des levenden waters hebben zij verlaten, en zichzelven bakken uitgehouwen gebrokene bakken, die geen water houden.

Frisius, die dezen Zondag te Hijum kerkte, verhaalt er van in het Friesch Kerkblad:

Ons de tweeërlei boosheid van Israël voorhoudende, dat God verliet, om zich zelven te helpen, ons voor oogen houdende, Wien Israël verliet, en wat zij daarvoor in de plaats deden, ons schilderende het heerlijke van het dienen van God den rijken God, en waarschuwende voor het uithouwen van gebroken bakken die geen water houden, een woord van vermaan ten slotte voor een ieder persoonlijk.

Op eenvoudige, maar niettemin degelijke wijze gaf ds. v. Dijk dezen laatsten rustdag, dat hij hier in Friesland vertoefde, nog teerkost op reis naar de eeuwigheid, een woord voor hoofd en hart, voor 't laatste niet het minst.

's Middags, een Zendingspreek bij uitnemendheid naar aanleiding van Lucas 5 vers 4 en 5.

„En als Hij afliet van spreken, zeide Hij tot Simon: Steek af naar de diepte en werpt Uwe netten uit om te vangen.

„En Simon antwoordde en zeide tot Hem: Meester wij hebben den geheelen nacht over gearbeid en niets gevangen, doch op Uw woord zal ik het net uitwerpen.”

Afsteken naar de diepte, op 's Heilands bevel, niettegenstaande alle bezwaren.

Toen Z.Eerw. de positie der discipelen teekende, waarin zij verkeerden, toen hun dit bevel bereikte, gingen onze gedachten als van zelve zich bezig houden met den toestand waarin onze broeder Prediker zich bevond.

De discipelen werden ons geteekend als ervaren vakmensen, die schip, tuig en netten in de beste orde hadden, die met het vischwater, en het vangen van visch bekend waren beter dan iemand anders, en tot deze menschen komt het bevel „Steek af naar de diepte”, nadat ze tevergeefs een geheelen nacht over hebben gearbeid.

Was er geen reden te over voor hen hunne bezwaren te ontwikkelen en te zeggen: maar Heiland, we zijn oververmoeid, we moeten eerst onze schuit, onze netten reinigen, en daarenboven, wij zijn visschers, en hebben ervaren het wil niet, dus, zou 't niet beter zijn 't uit te stellen.”

Maar neen, als de Heiland 't zegt, worden de bezwaren onderdrukt, en is 't Simon die zegt in het geloof „Op Uw woord zal ik het net uitwerpen”.

En onze prediker, hadden ook bij hem de gedachten niet de overhand kunnen krijgen, maar Heere 't geeft zoo weinig onze zendingsarbeid, de resultaten zijn zoo gering, de offers die moeten gebracht zoo groot.

Welke bezwaren moeten ook hier niet overwonnen, als we zien op een oude moeder die achterblijft, op een ouderpaar, dat naar menschenlijke berekening hunne kinderen nooit wederziet, op kinderen die afscheid moeten nemen van hunne ouders, voor hoe lang?, op de gevaren der maandenlange reis, enz.

En als ried broeder v. Dijk de gedachten die zouden kunnen opkomen, hij ging ze een voor een onder de oogen zien, met den blijmoedigen glimlach des geloofs op het gelaat, waardoor al die bezwaren, niet telden als zoovele offers die moesten gebracht, maar werd het gedaan met aangenaamheid in het hart, omdat 's Heeren zaak het vorderde en daarvoor was *niets te groot en te zwaar*.

Hier hebben we onzen missionaris kunnen bewonderen en zijne kracht, het geheim zijner kracht, zijn sterk persoonlijk geloof, dat staande bleef onder allen strijd.

Al konden we bij het verkondigen dezer heerlijke waarheid niet nalaten te denken aan het feit, dat binnen enkele dagen deze prediker zijn woorden in praktijk had te brengen, welke hij zooeven de gemeente verkondde, was het ons daarom dubbel dierbaar, getuige te zijn van Zijn afscheid. 't Was 12 uur Dinsdag 30 Juli, 't „lokaaltje” bracht van Hijums Pastorie een gezelschap mede, waarvan de aangezichten ernstig stonden en sporen vertoonden van een pas doorgemaakt afscheid.

Er was niet veel tijd.

Een moeder afscheid te zien nemen van haar kinderen, en welk een afscheid, voor hoelang? 't harte brak ons bijna bij 't aanschouwen.

En we hebben ze bewonderd onze zendelingsvrouw, met welk een kalme waardigheid ook zij in de kracht des geloofs deze zware taak volbracht, natuurlijk was ook haar gemoed vol, maar duidelijk was, dat ook zij in deze oogenblikken gesterkt werd tot een zoo moeilijk werk.

Eenige oogenblikken spraken we ZEerw. nog, en merkten op, maar Do-

miné, 't zal u toch heusch zwaar moeten vallen, dit alles door te maken? En wilt ge 't antwoord? 't Geeft u zulk een rijken blik in 't gemoed van onzen geliefden Zending.

„Neen broeder, 't valt ons niet zwaar, onze God is een rijk God, we hebben dit jaar dat we „hier doorbrachten dat in 't bijzonder mogen ervaren". Maar uwe kinderen, merkten we nog op. In dezen tijd verstaan we meer dan ooit 't geen de Heere tot Paulus zeide: „Mijne genade zij u genoeg", en wat onze kinderen betreft, en dat was heerlijk te hooren, niet wij veronderstellen, wij hopen, neen „wij weten de Heere zorgt voor hen."

Zoo zijn onze broeder en zuster vertrokken.

Nog een enkele groet en ze waren uit het gezicht verdwenen, op reis naar hun arbeidsveld."

Ik heb mij laten verleiden om de beschrijving van dit afscheid bijna geheel over te nemen. Nu wordt het tijd dat ik eindig.

Te Rotterdam mocht ik hen niet op de boot brengen, ook was mijn tijd bezet, want om 3 uur kwam er iemand ten mijne om mij te spreken. Hoewel het Zendingspaar nog drie heele dagen te Rotterdam vertoefde, was het mij niet geoorloofd hen te naderen en zij mochten niet bij mij komen.

Zoo scheidden wij op de „Blaak" en elk onzer ging zijns weegs.

Ten slotte nog iets over Soemba. Deputaten hebben besloten den Heer Mobach naar Soemba te zenden als hoofd van een Normaal-Cursus te Pajeti. Ze hebben wel niet veel grond gevonden voor de hoop van sommigen, dat voor hem subsidie zou worden gegeven, maar ze hebben toch gemeend hem te moeten zenden. De regeling staat subsidie toe voor een Ambonnees, ongeveer f 1000.— per jaar, de regeling moet herzien worden, als wij voor een Europeaan ongeveer f 3000.— zullen ontvangen; de herziening van een regeling heeft meestal veel voeten in de aarde; Dep. hebben er over gerequisiteerd aan den Gouv. Gen. na breedvoerig advies van geoefende mannen te hebben ingewonnen; voorts moeten wij de zaak in de hand des Heeren geven.

Subsidie of niet, in elk geval moet er veel geld worden gevonden voor de uitvoering van dit plan, en hetgeen er mee verband houdt. Ongeveer f 20.000.— moet er in eens zijn en het is niet gewenscht te leenen. Daarom willen Deputaten een nieuwe Soemba-week uitschrijven, onze jonge meisjes moeten den penningmeester Ds. J. Duursema aan f 20.000.— helpen; ze kunnen dat; ze willen dat; ze zullen aanpakken en het zal gelukken. Wie durft dat tegenspreken? Laat hij komen en een beteren weg wijzen om onzen quaestor aan f 20.000.— te helpen.

Intusschen gegroet.

Rotterdam, Snellinckstraat 54a.

21—8—'18.

H. DIJKSTRA.

Evangelisatie te Magelang. (Vervolg).

In dien tijd van zoeken en twijfelen voerde God onzen Indo op eenigszins buitengewone wijze naar Magelang. En zoo kwam hij met ons in aanraking op de bijeenkomsten voor Evangelisatie. En nooit miste hij er, integendeel, hij werfde onder zijn kennissen nieuwe bezoekers.

Spoedig vroeg hij naar een Bijbel, die trouw werd onderzocht, vergeleken werd met theosofie en spiritisme (hij las veel en meest

ernstige lectuur) en — honderde vragen werden ons ter beantwoording voorgelegd, velen van diepgaand nadenken getuigend.

En toch, de eisch, die 't oprechte Christendom stelt omtrent leven en wandel was hem schijnbaar te zwaar. Alle vroegere vermaken te moeten opgeven dat kost wat. Op een avond zaten we er samen over te praten. Hij voelde, dat hij op een tweesprong stond, dat hij moest kiezen. Ieder mensch komt

eenmaal krachtig in aanraking met God en Zijn Woord. Dan valt de keuze, 't zij vóór of tegen. Dat oogenblik was voor hem aangebroken.

Hij voelde, dat er iets uit zijn vroeger leven moest goed gemaakt worden. De vrouw, die zijn levensgezellin was geworden, moest ook wettig zijn vrouw worden. Hij zou afscheid moeten nemen van 't leven van vroeger dagen.

't Was roerend te zien dien strijd tusschen de roepende stem Gods in zijn hart en de aanlokselen der wereld. En eens, toen we op onze vergaderingen gesproken hadden over de kracht van 't gebed, vroeg hij ons eenige dagen later hem in onze gebeden te gedenken. De strijd tusschen den satan en den Christus werd zwaar in zijn ziel. Toch, als God eenmaal met zijn Heiligen Geest in 't harte werkt, zal geen satan meer de overwinning behalen. Dat bleek ook hier. Onze broeder trad openlijk toe tot de gemeente op denzelfden avond dat zijn vrouw was gedoopt en hij ook voor de burgerlijke wet haar zijn vrouw had genoemd. Een plechtige ure was het voor ons, toen die overwinning was bevochten op 't rijk des Satans. We hebben er God voor gedankt.

Zoo was de schaduw uit zijn leven verdwenen en met opgewektheid vertrok hij eenigen tijd later naar zijn nieuwe standplaats. Gaarne hadden we hem nog eenigen tijd in ons midden gehad. Maar God handelt heel vaak anders dan wij het wenschen.

Dat de Heere hem getrouw doe zijn in zijn belijdenis. Moeilijk zal het hem vallen. Als geloovige staat hij waarschijnlijk alleen of zoo goed als alleen. En hoe zwaar valt dat zelfs voor meer bevestigde geloovigen. Nu moet hij met Gods hulp zich staande houden te midden van allerlei vermaken, die hem vroeger zoo aantrokken.

God geve ons nog vele paalen te vinden in het donker Indisch leven, opdat ze schitteren mogen in Hemelschen glans. Dat er nog velen als een verloren zoon mochten komen, roepende: „Vader, ik heb gezondigd tegen den hemel en tegen u!”

(Wordt vervolgd).

Honger op Java.

Sedert ik het laatst schreef voor de Kerkbode zijn de berichten omtrent de oekonomische toestand in Holland steeds donkerder geworden. En terwijl wij hier op Java tot nu betrekkelijk weinig te lijden hadden, is de situatie (toestand) ook in Indië tengevolge van het in beslag nemen der schepen door Engeland en Amerika veel précairer (zorgelijker) geworden. Vele eilanden van de archi-

pel, en met name ook Java met zijn millioenen bevolking, zijn voor de voedselvoorziening van het buitenland afhankelijk. Terwijl ten uwent door de distributie van de aanwezige voedingsmiddelen het leed gelijkmatig kan verdeeld worden, is dit bij een minder goed georganiseerde maatschappij onmogelijk. Nu reeds wordt in sommige streken bepaald honger geleden. In Solo b.v. kunt gij dagelijks een stroom ongelukigen naar het zendingshospitaal zien stroomen, wier verschillende kwalen grotendeels tot één oorzaak zijn terug te leiden: langdurige ontbering. Daarbij maakt de langzame, maar gestadige uitbreiding der pest het probleem nog ingewikkelder. Om alleen tot de zending ons te beperken: duizenden moeten in Jogja uitgegeven worden voor de woningverbetering om de gebouwen rattenvrij te maken. Want zoals gij weet, is de enige methode, die tot dusver steekhoudend gebleken is: de huizen zo te verbeteren, dat ze geen geschikte woonplaats voor ratten en muizen opleveren. Want door hun vlooiën zijn zij het die de pest verspreiden. Gelukkig is onze residentie nog door een heel brede strook lands van de peststreken gescheiden en dreigt ons dus nog geen onmiddellijk gevaar. Ook is tot dusver de bevolking hier, al worden de levensmiddelen en alle onontbeerlijke dingen ook duurder, voor eigenlike hongersnood bewaard. Toch hoorde ik gisteren nog in onze gemeente te Kertajasa, dat velen slechts om de andere dag te eten hebben en dan nog maar weinig. Dit begint dus veel op waarlijk gebrek te gelijken. Maar ook te oordeelen naar wat zich in ons ziekenhuis laat opnemen, is de toestand hier toch nog veel minder ernstig dan elders. Lang mag de storing in het scheepsverkeer echter niet duren, want dan laten zich ontzettende toestanden voor het millioenenproletariaat op Java voorzien.

B. J. ESSER.

Poerbolinggo, 28-4-'18.

Een Brug op Java.

(Bij de Plaats).

Dat men op Java niet in een wildernis leeft, leert nevens gaande foto onweersprekelijk.

Wat een prachtig bouwwerk. Deze brug ligt over een riviértje in den weg van Djokja naar Wonosari. De lezer weet nog dat er te Wonosari een hulphospitaal is, en dat de docter van Djokja dit gedurig gaat bezoeken. Met zijn auto snort hij dan over deze brug. Het spijt mij dat de auto juist gepaseerd was, toen de foto gemaakt werd.

Christ. School voor meisjes uit den Javaanschen adelstand te Solo.

Men zal zich herinneren, dat er bestaat een „Comité van Bijstand voor Christelijke scholen voor meisjes uit den Javaanschen adelstand te Jogjakarta en Solo". Dat Jogjakarta sinds elf jaren zulk een school bezit, waarvan mej. H. J. Wellensiek het Hoofd is. En dat uit Solo een dringend verzoek is gekomen, eveneens zulk een school te mogen hebben. Om dit doel te bereiken, heeft ons Comité een jaar geleden een organisatie

over geheel Nederland in 't leven geroepen, provinciale Hoofden aangesteld, die locale Hoofden onder zich hebben, die allen trachten in de plaats hunner inwoning belangstelling voor de school te Solo te wekken, en er gelden voor bijeen te brengen.

In Maart dezes jaars hebben wij in dit blad een verslag geplaatst van de resultaten, die deze organisatie toen reeds had opgeleverd, nu wederom drie maanden verlopen

zijn, kunnen wij tot onze groote blijdschap, en met dank aan God, die de harten neigde, melden, dat de organisatie zich heeft uitgebreid, en de gelden in steeds milder mate inkomen.

Wij noemen in ons verslag natuurlijk alleen die locale Hoofden, die er sinds Maart bijgekomen zijn.

I. Noord-Holland.

Hoofd: Mevrouw Fabius-van der Poll, Emalaan 23, Amsterdam.

Locaal Hoofd voor Hilversum: P. J. van Dam.

Ingekomen giften uit **Amsterdam**: dames de M. O. f 100; door Ds. N. A. d. G. F. f2.50; Mevr. D. C. f25.

Uit **Aalsmeer**: A. H. f2.50; C. d. B. f2.50; K. M. f1; E. J. den D. f1; W. S. V. f1; W. B. f5.

Uit **Alkmaar**: Hr. A. S. f1.50; J. H. R. f1.

Uit **Buikslot**: Mej. K. f1.

Uit **Beverwijk**: P. B. f5.

Uit **Haarlem**: L. M. f2.50.

Uit **Haarlemmermeer**: H. C. f0.50; J. d. G. f2.50; B. B. f1; Wed. A. B. f1; P. B. Bzn. f2.50; A. G. f10; A. G. f5; J. v. A. f2.50; J. M. f1; K. K. f5.—; K. R. Dzn. f2.50; J. G. B. f2; A. B. f1; Z. B. f1; Wed. A. de S. f1.

Uit **Hilversum**: collecte na lezing Mej. H. S. K. f37; Dames K. en D. f5.

Uit **Lisse**: H. A. S. f2.50.

Uit **Velzen**: door Ds. J. R. E. aan verz. contrib. en giften f25.

Uit **Zaandam**: J. v. H. f10; B. B. f5; G. W. f10.

II. Zuid-Holland.

Hoofd: Mevrouw Six, geb. Boronesse Taets van Amerongen, Celebesstraat 75, den Haag.

Locale Hoofden voor:

Zwijndrecht: Mej. le Cointre. Boskoop. Mej. van Noort. Bodegraven: Hr. J. Pouwer.

Ingekomen giften uit **Den Haag**: J. V. f10; T. L. f2.50; Mevr. D. G. f5; Mr. C. V. f25; Mej. J. C. R. f10; R. f10; Mej. E. v. R. f5; W. v. R. f4; Mej. S. f2.50; R. f2.50; Mej. B. f2.50; Mevr. Wed. K. v. W. f2.50; W. K. f2.50; H. B. f1; Mevr. de W. S. f1; Mevr. D. v. T. f5; Hr. en Mevr. G. f5; Mevr. de C. B. C. f10; Mevr. H. Bar.sse v. V. en Bar.sse v. B. f25; Mej. v. R. f2.50; Zr. K. f2.50; Mevr. H. K. f2.50; Mevr. V. f3; Mr. C. J. H. f2.50; Mevr. K. f5, de N. f1; Fam. M. f10.75; N. N. f0.25; Mevr. v. d. L.-R. f2; N. F. f1; G. L. f1; Mevr. v. A. v. W. f1; Mevr. Bar.sse M. v. L. f25; Jonkv. A. S. f25; Mej. P. H. f10; Mej. E. G. f25; Mevr. H. f1; Mevr. R. f1; Mevr. den B. f1; Mevr. B. f1; Mevr. E. f1; Mevr. H. f2.50; S. f2.50; v. V. f5; W. f2.50; L. f2.50; Mej. M. f1; V. f1; Mevr. B. v. Bl. f1; Mevr. v. B. C. f5; Mevr. V.-v. R. f2.50; Mevr. H. R. f25, collecte lezing Mej. H. S. S. K. f20; Mevr. C. f4; Jonkv. A. K. f5; Sch. f25; Tj. f1; L. A. A. F. f1; Th. E. B. K. f5; B. d. H. f5; Mevr. Th. f2.50; Sn. H. f2.50; N. N. f0.50; Zendings bazar „Salem” f25; J. H. f1; Jonkv. E. R. f25; diverse giften f21.50.

Uit **Gorinchem**: Mevr. d. H. f5; Wed. Sn. f2.50; Mej. L. S. f1; Mej. J. P. f2; Dames

Bl. f2.50; Mevr. Bl. J. f1; Mevr. v. B. f1; Mej. v. B. f1; R. F. v. N. f1; Mej. H. v. A. f2.50; Mevr. I. C. M. f2.50; Mej. v. d. Kl. f2; J. S. f0.50, Mevr. H. J. v. A. f10; Mej. M. C. v. A. f10; Mej. M. M. v. A. f10.

Uit **Woerden**: Zendingsstudiekring f2.50, Dorcasver. f2.50; Mevr. de W. f1; Mevr. E. f2.50; Hr. en Mevr. T. f5; Ds. en Mevr. K. f5; D. E. Sr. f2.50.

Uit **Noordwijk a. Z.**: M. C. d. N. f1; Hr. B. f2.50.

Uit **Rotterdam**, door Mej. Corbeth: opbrengst lezing van Mej. H. S. S. K. f25, uit de Zendingsbusschool oude Dijk f25; Mevr. Sch. f2.50, Mevr. de Wed. M. K. f2.50.

Uit **Zwijndrecht**: G. L. Gz. f1, Mevr. V. f1; P. H. f1; Mej. L. J. B. f1; J. W. f0.50, P. S. f1, Mej. J. B. f1; J. D. L. f0.50; J. D. L. f0.50; Mej. de Wed. M. A. Los f100.

Uit **Hendrik Ido Ambacht**: Dames v. d. B. f1.—.

Uit **Leiden**: Mevr. W. F. te R. f2.50; Wed. v. d. E. te R. f2.50; H. v. K. te R. f1; N. N. te R. f1; Mevr. v. R. te O. f1; Mevr. v. R. te O. f2.50; Mevr. d. J. f2.50.

Uit **Dordrecht**: H. v. D. f10.

III. Zeeland.

Hoofd: Mevrouw Buizer-Schroeter, Wal 63, Middelburg.

Locale Hoofden voor:

Serooskerken: Mevr. de Wed. Ds. Warmenhoven.

Vlissingen: Mevr. Baert-v. Weteringh de Rooy en Mevr. de Vos-Weeda.

Grijskerk: Mej. van Schaik.

Anna Jacobapolder: Mej. Harthoorn.

Sluis: Mevr. Jannes-Sijpkens.

Ingekomen giften uit:

Middelburg: Dames L. en H. te O. K. f5; Mevr. S. C. f2.50; C. J. H. f5; Mevr. S. f2.50; Mevr. v. B. f2.50; L. J. V. f2 Mej. A. P. v. D. f2; Mevr. M. d. V. f1; d. R. f1; Mej. J. L. f2; Dames G. en W. f2.50; Mevr. Bl. f2.50; Mevr. v. A. f2.50; v. D. f1; Mevr. d. B. f1; Mej. P. f1; opbrengst lezing Mej. A. S. S. K. f38.47.

Uit **Zierikzee**: Mej. J. v. A. f2.50, Jonkv. J. E. Sch. B. f1.

Uit **Souburg**: G. f1.50; C. f1; J. f0.50; L. f1; de R. f1; M. f1; H. f1; H. f1, P. f0.50, C. f1.—.

Uit **Vlissingen**: Mej. Bl. f2.50; Mevr. D. f2.50; Mevr. de N. f1; Mevr. N. f1; Mevr. K. f1; Mevr. B. te M. f1; Mevr. P. f1; Mevr. G. f1; Mevr. T. f1; G. f2.50.

IV. Utrecht.

Hoofd: Mevr. van Ramondt Vis-Bar.esse Quarles de Quarles, „Schoonoord”, Zeist.

Locaal Hoofden voor:

Doorn: Mevr. Schimmelpenninck v. d. Oye van Hoevelaken.

Ingekomen giften:

Uit **Amersfoort**: Mevr. V. K. f2.50.

Ingekomen giften:

Uit **Maarssen**: Mevr. v. N.-de L. f10; C. v. N. f5.

Uit **Baarn**: Mevr. H. G. geb. v. O. gen. W. T. f10; Mevr. de Wed. C. geb. B. f10; Mej. H. C. f5; Mr. P. J. v. L. S. f10; Jhr. L. P. D. op ter N. f25; Mej. v. IJ.-B. f25; Dames D.

f5; Mevr. B. C. geb. E. S. f 250; Mevr. C. f1; Mej. M. A. C. f1; Mevr. de Wed. Th. á Th. v. d. T. v. A. f5; dames B. f1; dames v. d. M. f1; Jonkvr. M. R. f25; Jhr. G. C. R. v. R. f5; Mevr. v. A. v. W. f 250; C. M. Bar.esse v. L.-v. W. f5.

Uit Utrecht: Mej. v. H. f 250; Mej. P. f150; Mej. v. d. Vl. f1; fam. v. d. B. f50; Bar.esse v. H. f5; Mej. C. f5; Mej. T. G. f1; N. N. f24; Zendingskrans „Ruth“ f40.

Uit Bilthoven: Bar.esse v. B.-F. f25; Mevr. B. van H. d. W. f10; Bar.esse v. H.-R. N. f5; Jonkvr. C. P. J. Q. v. U. f5; Jhr. H. J. Q. v. U. f25; Mej. S. J. v. d. M. f10; Mevr. C. f50.

Uit Breukelen: Mevr. B. f5; Ds. V. f1.

Uit Zeist: Mej. S. J. v. d. M. f10; Mevr. C. f50; B. f10; Mevr. L. f10; Mevr. R. V. f10; Mevr. E. f1; Zr. d. L. f1; Mej. L. f5; Mej. L. f5.

Uit Doorn: W. Baron v. H. f 250.

V. Gelderland.

Hoofd: Mevrouw Havelaar-van Beeck Cal-koen, „Sterrenberg“, Ede.

Locale Hoofden voor:

Ede: Mej. Brusse.

Wageningen: Mej. van Schelven.

Nijmegen: Mej. de Koning.

Ingekomen giften uit: Ede, Bennekom en Lunteren: opbrengst lezing f 25.25 Mevr. v. D. f3; J. W. f10; B. v. d. H. f10; K. d. G. f250; v. d. M. f250; v. W. f1; F. f1; D. f5; v. N. f5; S. v. 's G. f1; v. O. f1; N. N. f0.50, F. f0.25; d. R. f1; Mevr. M. H. f10; Douairière IJ. d. S. f5.

Uit Harderwijk: N. N. f2.

Uit Arnhem: Mevr. v. L. f10; Mevr. Q. f5; Mevr. S. f5; Mej. R. f3; Mej. R. f2; Mevr. W. f250; Mevr. v. W. f250; Mej. A. en W. v. d. W. f250 Jonkvr. M. v. P. f250; Jonkvr. M. en A. v. N. f250; Jonkvr. B. f2; Jonkvr. W. v. E. f1.

Uit Apeldoorn: Zendingskrans „Euodia“ f10.—

Uit Wageningen: v. d. H. f1; Mej. H. f1; Mevr. V. f0.50.

VI. Groningen.

Hoofd: Mevrouw Haan, geb. van Velden, N. Ebbestraat 23, Groningen.

Uit Stadskanaal: f158; uit Winsum f15.75; uit Uithuizermeeden f22; uit Westeremden f13.50; uit Loppersum f0.50; uit Meeden f10.50; uit Wagenborgen f11.50; uit Aduard f53.50; uit Eenumatil f31; uit Zijldijk f8.—; Zendingsverein. N. Pekela f5; busje Christ. school Westernieland f13; uit Hoogkerk f27; uit Kommerzijl f28.10; uit Garmelwolde f5; uit Stroobos f3.50; uit Meeden f5; uit Ap-pingedam f5.50; uit Oosterwijwerd f6; uit Garreweer f6; uit Hoogezand f44.50; uit Ten Boer f9.25.

VII. Friesland.

Hoofd: Mevrouw Volkers-Wieringa, Nieu-westad 36, Leeuwarden.

Locale Hoofden voor:

Leeuwarden: Mej. Schat.

Bolsward: Mevrouw J. Eerdmans-Nooitge-dacht.

Gaastmeer: Mevr. Ds. Langhout.

Joure: Mevrouw Ds. v. Wessem-v. Aan-holt.

Sexbierum: Mevrouw Ds. B. de Minjer-Felix.

Surhuisterveen: Mevrouw Auwema-de Wit. Oosterend: Mevrouw Ds. Haselager-Hoe-demaker.

Aalsum: Mevrouw Ds. Oskam-Straatsma.

Buitenpost: Mej. Heeg.

Woudsend: Mej. Zwiers.

Kollum: Mej. Klaver.

Oosterbierum: Mevrouw Casemier-Knottnerus.

Tzummarum: Mevrouw Reijnders-v. d. Mast.

Leeuwarden: Mevr. d. J. B. f2.

Uit Harlingen: opbrengst lezing Dr. A. f19.90; opbrengst giften uit Koudum Ds. V. f5; uit Idskenhuisen: Mevr. Ds. P. A. Z. f9; uit Stavoren: Mevr. V.-Z. f1; opbrengst lichtbeeldenavond te Zwagerveen f23.50; uit Surhuisterveen: 28; uit Zwagerveen: f17; uit Sexbierum: f15; v. d. Herv. Zendingskrans St. Anna Parochie: f6.

VIII. Overijsel.

Hoofd: Mevrouw D. A. J. Bosch, Wilhel-minastraat 26, Zwolle.

Locale Hoofden voor:

Steenwijk: Mevrouw Visser.

Nijverdal: Mej. A. Bosch.

Dedemsvaart: Mevrouw Ruijs.

Zwartsluis: Mej. de Goede.

Staphorst: Mevrouw Sluis.

Almelo: Mevr. Sybrandy-v. Andel.

Genemuiden: Mevrouw Groote Balderhaar-ten Velde.

Enschede: dames de Ruiter.

Hardenberg: Mevrouw Weitkamp.

Wezep: Mevrouw Drupsteen.

Giften uit: Genemuiden: Wed. A. v. d. P. f1; R. v. R. f1; H. H. f1.

Uit Staphorst: K. F. f21; A. T. f0.25; J. C. f0.50; A. M. f1; J. M. f1; Wed. J. F. f0.50; J. M. f1; H. de G. f1; B. T. f1; R. B. f0.50; van eenige dames f0.50; Wed. H. V. f0.25; R. R. f1; K. R. f1; Mej. J. C. v. R. f0.75; A. d. H. f1; J. M. T. f0.25; J. M. f0.25; B. E. f0.50; J. P. v. M. f1.

Uit Hasselt: Mevr. R.-B. f1.

Van twee belangstellende Timotheüs-leden f5.—

Uit Dedemsvaart: Ds. v. S. f1; G. f2; Fam. Z. f3.50; Fam. R. f13.50.

Wij danken allen, die zoo ijverig gehol-pen hebben, om deze resultaten te verkrijgen, bidden hun Gods zegen toe op hun verdere pogingen, en hopen en vertrouwen, dat wij, als weer drie maanden verlopen zijn, we-derom van gelijken groei van onze organi-satie voor de school te Solo kunnen getui-gen.

Namens het Comité van Bijstand voor de Christelijke scholen voor meisjes uit den Javaanschen adel-stand te Jogjakarta en Solo:

C. GRAVIN VAN LIMBURG STIRUM,

Presidente,

H. S. S. KUYPER, Secretaresse.

Korte Berichten.

Door Gods goedheid is ons een **Dochter geboren.**

M. W. Th. VAN STOKKUM.
E. J. VAN STOKKUM—

Karssen.

Poerbolingo, 22 Juli 1918.

Naar Indië.

De heer J. Faber, 1e onderwijzer aan een Chr. School voor M. U. L. O. te 's-Gravenhage, een benoeming aangenomen hebbende naar een der Chr. scholen te Soerakarta (Solo), is goedgekeurd voor den dienst in Ned. Indië en hoopt binnenkort met zijn gezin daarheen te vertrekken.

BUSJES.

a. Knikkertjes niet meer voorhanden.

b. Blikken busjes 10 f 1.30, 5 f 0.80 en 1 f 0.23.

Verkrijgbaar bij Mej. S. Hania te De Bilt, tegen postwissel.

c. Papieren busjes.

Verkrijgbaar bij G. M. Feij, Burg 109, Middelburg.

De heer Feij heeft zware bordpapieren busjes, die geopend en met gedrukten tekst weer gesloten kunnen worden.

10 kosten f 1.—, 25 f 2.25, 50 f 4.—. Losse teksten 100 à f 0.90.

Ze worden alleen geleverd na ontvangst van een postwissel, door den heer G. M. Feij, Burg 109, Middelburg.

Ds. J. C. Aalders te Bunschoten B. heeft het beroep naar Batavia aangenomen en is voornemens Zondag 15 Sept. afscheid te nemen van zijn gemeente en den 21 Sept. scheep te gaan naar Batavia.

Wij wenschen hem en Batavia geluk in dezen weg.

LEESTAFEL.

Het Zwaard Gods door John Hocking. — J. H. Kok, Kampen.

Deze ridderroman, met zonderlinge avonturen, o.a. ook handelend over Luther, is het tweede boek uitgegeven dit jaar door de Ver. ter bevordering van Chr. Lectuur.

Deze vereeniging geeft elk jaar voor f 5 boeken ter waarde van f 10.—.

Waarom ik geloof. Een woord voor dezen tijd door N. Baas. — J. H. Kok, Kampen.

Uitnemend voor wie wankelt.

Vrij en Blij. Chr. Tijdschrift voor jongens en meisjes. — E. J. Bosch, Baarn.

Zeer goed. De jongens grijpen er naar en lezen het van A—Z.

Chr. Vrouwenleven. — E. J. Bosch, Baarn.

Dit Maandblad maakt het zeer goed, en verdient dit.

Menigerlei Genade. Wekelijksche Leerredenen onder redactie van Dr. J. C. de Moor en Dr. B. Wielenga. 2—12, 1918.

J. H. Kok, Kampen.

Preeken van D. S. Datema, J. Kok, C. J. Wielenga, T. Ferwerda, B. Wielenga, J. C. Brussaard, J. C. de Moor, J. D. Wielenga, C. Lindeboom, K. Fernhout en Prof. Dr. H. Bouman.

Goede, vertrouwde leesstof voor kranten en zwakke menschen en vacante gemeenten.

Schild en Pijl. Genezing op het Gebed door Dr. B. Wielenga. — J. H. Kok, Kampen.

Zeer leerzaam. Voorzichtig geschreven.

Giften voor de Zending.

Ontvangen voor de Generale Kas der Zending.

Legaat van wijlen Mej. C. A. F. ten Hoope te Haaksbergen f 500. Door L. B. Wijbenga uit het busje der schoolkinderen te Scheemda f 2. Door Ds. Wientjes uit het busje van W. Wijveen te Barneveld f 10. Door Willy S. F. Snijders, Hardenbroek, Zeist f 1.50. Door A. Sinnema Sr. van de kinderen der Christ. School te H.-l.-Ambacht f 5.—. Door T. de Graaf te Uithoorn, verzameld door de kinderen der Christ. Sch. f 6. Door Ds. F. Wiersma, spaarcenten van Dieuwke Winsemius te Oosterbierum f 1.37⁵. Door D. v. d. Meulen uit het „knikkertje” van de kinderen der Christ. school te Wijnjeterp f 5. Door Mej. A. Jansma van de Jonged. Ver. „Dorcas” te Lioessens f 8.51 $\frac{1}{2}$. Door Mej. A. B. Menkveld van de Christ. Jonged. Ver. te Eefde f 3.—. Door D. v. d. Meulen te Wijnjeterp uit het busje van „de Bisschop” f 4. Door J. Heule te Doorn, uit het Zendingbusje van de kinderen der Christ. School f 4.95. Door S. van Abbema f 28.37 uit het „knikkertje” van de kinderen der Christ. School te Scheltens en f 5 van S. van 't Zet, voor verkocht regenwater, te zamen f 33.37. Door J. G. W. Kuiper de opbrengst van lood, zilverpapier enz. verzameld door de leerlingen der Chr. school te Surhuizem f 8.19. Van N. N. f 10.

W. BREUKELAAR.

1e Quaestor.

Zaandam, 23 Aug. 1918.

Voor de uitbreiding van het Zendingswerk te Solo.

Van de Christ. Jonged.Ver. te Eefde f 3.

W. BREUKELAAR.

Zaandam, 23 Aug. 1918.

Ned. Zending „Hospitaal Poerbolinggo“.

Res. Banjoemas.

Ontvangsten Nov. '17—Mei '18.

Abbenbroek, Kerker. f 7.50; Alblasser-
dam, Mej. B. P. Jonker f 53.95; Berkel, Mevr.
Wed. Fleurke f 46.35; Bleiswijk, Mej. A.
Bos f 12.10; Bommel, Mej. M. A. Borgdorff
f 18; Brielle, Mej. A. W. Hoogvliet f 10;
Cap. a. d. IJssel, Kerker. f 20; Charlois,
Kerker. f 60; Delfshaven, Kerker. f 75;
Dordrecht, Mevr. Vetten-Koops f 19.15;
Feyenoord, Mej. Bosloper f 28.95; Giesen-
dam en Nederhardinxveld, Kerker. f 20;
Gorinchem, Mevr. Blankers-v. Dalen f 41.50;
's-Gravendeel, Mevr. D. J. v. Rennes f 4.85;
Hillegersberg, Kerker. f 7.60; H. Ido Am-
bacht, Mej. L. P. Stans f 8.75; Katendrecht,
Mej. J. Veldhuizen f 31.95; Kralingen,
Mej. M. H. Coepijn f 40.45, Mej. C. A. v.
Linschoten f 57.25, Mej. J. H. den Ouden
f 31.50; Leerdam, Kerker. f 5; Maasland,
kerker. f 25; Maassluis, Mevr. N. Stehou-
wer f 50; Molenaarsgraaf, Kerker. f 10;
Nieuw Helvoet, Mej. Groeneveld-Schadee
f 7.40; Ottoland, Mej. T. K. Bos f 13.50; Oud-
dorp, Mej. C. Spee, f 9.50; Overschie, Ker-
keraad f 11.05½; Pernis, Mej. E. Noordzij
f 13.55; Rhoon, Mej. P. Vijfinkel f 14.75;
Blanken-Rozenburg, Mevr. Felderhof f 18.40;
Rotterdam, Mej. Borstlap f 51.12, Mej. van
't Hart f 41, Mej. E. E. A. v. d. Kam f 53.45,
Mej. Kerkhof f 48.40, Mej. Nijman f 71.75,
Mej. Vijgenboom f 29.75; Schiedam, Kerker.
f 25; Schoonrewoerd, Mej. de Leeuw f 2.50;
Strijen, Mej. W. E. v. d. Nadort f 15; Tinte,
Mej. J. Krijnen-Jonker f 6.05; Vlaardingen,
Mej. A. Kwakkelstein f 24.25; Vianen, Mevr.
Weener f 7.25; Classe Barendrecht f 135.

Te laat ingekomen contributie vorig half
jaar: 's Gravendeel f 5.10, Langerak, Kerker.
f 16.45, Zwartewaal, Kerker. f 2.50.

Giften.

Nov. 1917—Mei 1918.

Rotterdam, door Br. Koops van N. N. f 20,
Mej. N. f 1, door Mevr. v. d. N. van G. f 5,
door Mej. Nijman van J. C. f 1, van N. N.
200 h. c., door Mej. Vijgenboom van N. N.
f 5, P. v. N. f 3, H. W. f 1; Giesendam, br.
F. H. Rietveld f 5; Utrecht, van L. Schut
f 1; Pernis, door Mej. Noordzij van J. v. d.
S. f 1, P. 't H. f 1.50, L. v. Vl. f 2, A. V.
f 1, L. N. f 1, van een kranke zuster f 0.10;
Tinte, door Mej. Krijnen van N. N. f 0.75;
Alblasserdam, door Mej. Jonker van N. N.
f 3; Katendrecht, door Mej. Veldhuizen van
kinderen der 4de kl. Paul Krügerschool
f 0.60, van kinderen der Rehobôthschool
f 1.20, van Mej. Z. 60 h. c., van Mej. v. d.
W. f 1.68, van collecte f 1, van N. N. theel.
f 1.30; Ottoland, door Mej. Bos van Zen-
dingscom. f 7.50; Bleiswijk, door Mej. A. Bos
van schoolbusje f 5.36; Vlaardingen, door

Mej. A. Kwakkelstein van kinderen Zon-
dagssch. „Jachin“ f 33.30; Kralingen, door
Mej. v. Linschoten van B. f 1, van N. N.
f 2.50, door Mej. den Ouden van v. d. P. f 2,
van K. V. f 1, van T. S. f 1, van A. v. d.
H. f 1, van C. S. 100 h. c., door Mej. A. v. d.
Kooy van zendingsbusje f 3.65, opbr. zilver-
papier f 1.40, door Mej. Dronkert van D. v.
M. f 2, door Mej. Riddigs van busje van T.
550 h. c. en f 1.55.

Ontvangsten voor de Linnenkast.

Nov. '17—Mei '18.

's Gravendeel, door Mevr. van Rennes-
Mewe van krans f 10; Maassluis, door Ds.
F. W. Stuyter van busjes, Mevr. S. f 5.45,
N. N. f 22.05, dames Pontier te Vlaardingen
f 30, uit het nikkertje van J. d. A. te Pernis
f 12.88, van de verpleegden Rust- en Wees-
huis te Maassluis f 7, uit het busje van
Mevr. S. f 5.85 en f 4.20, giften N. N. f 8.07;
Charlois, door Mevr. v. d. Bom van krans
f 4.50; Klaaswaal, door Mej. Goedhart f 25;
Westmaas, door Mej. Hordijk van Zending-
comm. f 8.70; Strijen, door Mej. M. Monster
van coll. Jaarfeest Jonged. Vereen. te West-
maas f 2.70; Meerkerk, door Mevr. S.
Boeyenga-Groeneveld van busje f 6.25, van
verzamelde bijdrage f 46; Rotterdam, door
Mevr. B. van Mevr. V. f 5, door Mej. van
't Hart van krans f 3.50, door Mej. W. Ver-
meer van Zendingskrants Pertoeloengan f 30.

Mevr. A. v. d. NAGEL-v. d. Heyden,

Penningmeesteres.

Noordsingel 206.

Zending op Soemba.

J. J. Wegener, Wildervank g. i. d. c. van
een wed. uit dankbaarheid f 0.50. Mevr.
Texer-Offringa, Groningen v. d. zangver.
S. D. G. f 6.19 en f 4.69 is f 10.88. P. Sij-
besma, Drachten f 3. L. Groefsema, Olde-
hove, verz. door J. D. Mollema, A. Bakker,
E. Halsema, H. Roeters, T. Dijkstra, H. Nie-
land, J. Elzinga, J. W. Bakker, S. Meijer,
J. Spiensma f 15.43. A. Donkerbroek, Nie-
zyl en Mej. G. v. d. Leest 100 h. c. f 0.50.
J. Koops, Zweeloo g. i. d. c. f 1.25. R. Smit,
Ter Apel, saldo Zendingtbl. f 18. Staal, Baf-
lo v. d. Jongelingsvereen. f 20. Ds. Jansen,
Ten Boer u. d. busjes f 38.82½. E. Nieuhuis,
Overschild v. d. Zendingstv. f 20. R. Werk-
man, Middelstum g. i. d. c. f 1, v. d. leerl.
der 2e kl. v. d. school f 2.30½, nikkertje
Jongelingsver. f 7.56½, Jonged.v. f 6.13½,
Zend.com. f 103.25, samen f 120.25½. D. A.
Koebrugge, Onstwedde, busje knapenver.
f 3.56½. Ds. Schaafsma, Grijskerk, busjes
i. d. Kerk f 11.54. Ds. Binnema, Munnekezijl
i. d. kerk f 40. J. Wolting, Zwinderen (Gees)
g. i. d. c. f 5. Ds. Postema, Beilen, saldo kal.
f 12.60, g. i. d. c. 2 maal f 1 is f 2, 2 maal
f 2.50 is f 5, samen f 19.60. N. N. te Zaan-
dam f 5. J. de Vries, Kommerzijl, busje i.
d. kerk f 23.38. Mej. H. T. Wildeboer, Sidde-
buren, H. Veldhuis 158 h. c. is f 0.79. D.
Daniëls, Winschoten v. d. Ger. Kerk f 200.
Ds. Kerssies Smilde g. i. d. c. f 10. H. Huis-
man, Delfzijl, g. i. d. c. f 3. Mevr. B. Goeree-

Bakker, Wagenborgen v. d. Kinderzend.v. f27. Ds. Dijkstra, Rotterdam J. M. S. f250. K. D. v. d. Kooi, Winsum—Obergum v. h. Javaantje schol. f6.50. G. H. v. d. Vegte, Langeslag van A. Verweij te Raalte f2. Th. Wielenga, Deventer B, jaarl. bijdragen f35, v. d. kal. f20 is f55. Ds. Schot, Vroomshoop v. d. Zend.ver. f200. Mej. G. Haan, Groningen 2 mndl. storting v. d. kinderzend.v. f100. O. J. Bouwman, Uithuizen g. i. d. c. f1 en f1 is f2. Ds. v. d. Vegte, Groningen v. B. R. 500 h. c., van kleine G. 100 h. c., zilverpapier en caps. f22.85 is f25.85. W. Westerhof te Lutjegast g. i. d. c. een dankoffer f25. W. Westera, Nieuw-Dordrecht g. i. d. c. f10. K. Geertsema te Almelo verz. op de Zondschool f430½. M. Velthuis, Bedum, g. i. d. c. f2.50. J. Koops, Zweeloo g. i. d. c. f2.50. H. Breckveldt, Hengelo v. e. paar leerla der school f1. Ds. Bolman, Oostwold (Old) van H. en E. f3. B. Brouwer, Steenwijk v. d. kinderen in de busjes van M. Schipper, A. Vink, G. Nijenhuis, W. v. Engen, B. v. Engen, A. Mol, E. Staal, H. Bonthond, G. Krikke, A. Piest, B. de Boock, F. Lugtmeijer f59.69½. H. A. Hulsebos te N. Pekela uit de busjes f100. Ds. Meijer, Marum v. e. zuster der Gem. f3.20. Kerkeraad, Dwingelo g. i. d. c. f1 en f2.50 en f2.50 en f1.— is f8.—. Ds. Goeree te Wagenborgen van blinde Fine f1.65. Ds. Kool te Meeden g. i. d. c. f2.50. W. Dijkstra, Gerkesklooster, 300 h. c. is f1.50. Mej. G. Sebans Hoogkerk v. Marix, v. Wijk, 70 h. c., Fr. Elzinga f0.25, K. J. Geertsema, 250 h. c. en zilv. en theelood is f1.85. W. Mulder te Sellingen u. h. schoolbusje f4.25. Mej. J. H. Mulders, Meppel v. E. ten Kate u. h. nikkertje f1.64½. Ds. Bulder, Vroomshoop, g. i. d. c. een dankoffer f2.50. K. Gr. en D. te B. inhoud Javaantje en bijdrage 17 Juli l.l. f100. Ds. Wiersma, Sauwert, col. op een begravenis f35.95. H. Wemmerhove, Hollandscheveld g. i. d. c. f5. A. Plender, Kamperveen, Zend.busjes f27.33. J. v. Herkum, Lutten aan de Dedemsvaart verz. d. kinderen f20.40. Ds. Dekers, Zevenhuizen v. d. kinderen D. v. d. V. 100 h. c., Joh. D. 100 h. c., busje kerk f1450 is f15.50. Ds. v. Dijk, Uithuizen, saldo Zend.dag Warffum f20.49. Ds. Scheepsmas, Roodeschool g. i. d. c. f1. J. Ridder, Schildwolde, Herm. B. f0.50, g. i. d. c. f6 is f6.50. Ds. Hamming, Groningen N. N. f5 en f1 is f6. N. N. 100 en 223 en 100 h. c., A. N. 250 h. c., g. i. d. c. f3.86½, S. 53½ cent, H. op een huwelijksfeest f3.50, g. i. d. c. f2.50 en f1 en f1 en f3, theelood school Leliestraat f16.88½ en f22.40 is f60.68½. Mej. G. Kuipers, N.-Buinen uit de busjes f17.17½. M. Velthuis, Bedum, busje u. d. leerkamer f18.70. Mej. Tr. Idema, Roodeschool, Jonged.v. f8. Ds. Wiersma, Sauwert, nagift Pinkstercollecte f2.47½. A. Smit, Haren, 2 mndl. contr. f16.80, A. Nijdam 200 h. c., E. Vrieling 200 h. c., Meisjes 5e klasse school f0.44½ is f18.74½. G. H. Hutman, Nijverdal v. d.

Zend.ver. f149.60. Ds. Schoenmaker, Hasselt, jaarl. bijdrage f18, Anie Gerharda Drupsteen, saldo kal. f2.08, Martina Knoop, Oldemarkt f5.66½ is f25.74½. J. W. Zwartsenberg te Sauwert, busje i. d. kerk f13.16. R. Dasselaar, Wierden, busje Chr. Sch. f2.50. Ds. Both, Spijk g. i. d. c. f5. J. v. d. Molen, Zuidlaren, busje Minnen f5.10, Nonkes f11.79, Hommes f5.45, Smit f4.23 is f26.57. J. A. Dam Kz., Marum v. d. schoolk. f2.50. Haspers, Amsterdam v. d. school Kerkstr. 70 f25. Uithuizen, g. i. d. c. f1, A. Dijkens 120 h. c., bruiloft Smit-Pool f4.50 is f6.10. W. Westera, N. Dordrecht g. i. d. c. f10. Ds. Bulder, Vroomshoop g. i. d. c. f2.50 en f10 is f12.50. Ds. Scheepsmas, Roodeschool door E. v. Huizen, Zend.ver. f27.30. Ds. Pel, Kommerzijl g. i. d. c. f5 en f20 is f25. B. Roosjen, Diever uit het schoolbusje f15. Ds. Dijkstra, Rotterdam, v. Tjessenga Oldenzaal f25. Ds. H. v. d. Brink, Apeldoorn, dankoffer voor de geneezing van galsteen f7.45, N. N. te N. f16.50 is f23.95. Ds. Bouma, Hoogeveen g. i. d. c. f5 en f1 en f2 is f8. Id. van Jonged.ver. f10. Ds. v. Goor, Groningen, gecol. op een bruiloft f12.53½. A. v. d. Velde, Kielwindeweer f2.10½, busje schoolk. f13.50, v. d. centsver. f15.60½. Ds. Scholten, Zuidhorn g. i. d. c. f20 en 50 h. c. Joh. Meerveld f1, verz. op een bruiloft f4.35 is f25.60. H. Huisman, Delfzijl g. i. d. c. dankoffer f5, uit drie busjes f18.16 en f2.49½ en f4.96 is f30.61½.

Pinkstercollecte te:

Nieuwlande f28.33, Zwolle f288.67½, Meeden f34.71½, Ten Boer f86.81½, Middestum f204.74½, Munnekeziel f86.27, Coevorden f36, Zuidwolde (Dr.) f68.43½, Almelo f352.68, Delden f50.52, Deventer (A) f37.62½, Enschede f120.60, Glanerbrug f38.07½, Haaksbergen f17.56, Hengelo f39.20, Holten f95.35, Olst f9.50, Rijssen f22.42½, Vriezenveen f21.22½, Wierden f53.50, Wijhe f17.03½, Avereest f28.95, Dalftsen f61.88, Dedemsvaart f100, Gramsbergen f60.15, Den Ham f57.46, Heemse f166.83, Lemele f5.40½, Lutten f32.93, Vroomshoop f128, De Krim f55, Beilen f61.00½, Diever f157, Dwingelo f91.86, Hijken f24.65½, Vledder f9.18½, Westerbork f47.61½, N. Pekela f93, N. Leuzen f27.26, Hollandscheveld f39.41, Sellingen f20, Norg f16.96½, Genemuiden f50, Hasselt f33.89, Kamperveen f5.41, Langeslag f28.34½, Oldemarkt f17.58½, Steenwijk f83.83½, Stad Vollenhove f23.51, Ambt Vollenhove A f69.29, Ambt Vollenhove B f36.12½, Wilsum f3.50, Zalk f14.70½, Ruinerwold-Kockange f107.26½, Zuidlaren f26.91, Hoogeveen f304.10, Gerkesklooster-Stroobos f84.65.

J. DUURSEMA,
Quaestor.

Groningen, 22 Aug. 1918.

PEEK & CLOPPENBURG

Grootste Heeren-en Jongeheeren
KLEEDINGMAGAZYNEN

In alle voornamen plaatsen

LEVEN'S- en ONGEVALLENVERZEKERING

DE AMSTERDAMSCHЕ

AMSTERDAM: Tijdelijk adres: **HEERENGRACHT 414.**

Directie: Jhr. A. F. DE SAVORNIN LOHMAN Jr., Jhr. J. DE SAVORNIN LOHMAN,
Mr. J. C. L. VLAANDEREN.

Een kalmeerend middel

dat U rust en kalmte schenkt en een
verkwikkenden slaap, dat gejaagdheid
en onrust doet ophouden en examen-
vrees wegneemt, is een koker

Mijnhardt's Zenuwtabletten.

Genezen U van zenuwachtigheid.
Per koker 60 cent, 3 kokers f 1.70.
Onschadelijk, zuiver samengesteld!

Eisch vooral merk „Mijnhardt”.
Verkrijgb. bij Apoth. en Drogisten.

van de Geref. Kerken in Nederland.
OFFICIEELE KERKERORDE

DOOR

Ds. W. B. RENKEMA

EN

Dr. J. C. DE MOOR.

Prijs f 1.—, franco per post f 1.04.

Met Supplement f 1.10 franco per post f 1.14.

Uitgave : J. ZOMER,

Electrische Drukkerij „Vada”, - Wageningen.

Goosen & Swagerman

ORGEL- EN PIANOHANDEL
DEN HAAG TEL. 2051

Boekhorststraat 149

FRANCO LEVERING DOOR GEHEELE LAND

SPECIALE INRICHTING VOOR

GEREEDMAKING VOOR DE TROPEN

KERKORGELFABRIEK VAN A. S. J. DEKKER te GOES. VRAAGT TEEKENINGEN EN PRIJSOPGAVEN. VELE ATTESTEN VAN TEVREDENHEID.

Het Beste, Goedkoopste en meest Solide adres voor Zaden, Bloembollen en Planten

1 October begint de nieuwe jaargang van
DE SPIEGEL

weekillustratie voor het christelijk gezin.

DE TWAALF COMPLETE JAARGANGEN,

die reeds verschenen, gaven aan deze illustratie reeds zoo groote bekendheid, dat aanbeveling verder overbodig is.

Wie nog niet geabonneerd is
Doe het nu! De prijs is voortaan Een gulden per kwartaal met een tijdelijken oorlogstoeslag van vijftientwintig cent.

De Uitgever W. KIRCHNER,
Bloemgracht 133 - AMSTERDAM.

Bij J. H. KOK te Kampen is verschenen de

4^e geheel herziene
druk van

HET HUWELIJK

DOOR
Dr. A. DUPONT
Geneesheer-Directeur te Ermelo.

Een uitnemend boek voor Gehuwden en Verloofden, met geneeskundige wenken, nuttige raadgevingen en einstige waarschuwingen, waarvan in korten tijd reeds de **VIERDE DRUK** is verschenen. Door de gansche Chr. Pers dringend aanbevolen. Prijs ingenaaid f2.40, gebonden f3.00. Verkrijgbaar in elken Boekhandel en bij den uitgever J. H. KOK te Kampen.

Vraag uitvoerig prospectus.

Het goede geneesmiddel

voor
zwakken en herstellenden
is

Mijnhardt's Levetogen.

Bussen van f0.90, f1.75, f4.25, f8.25.

Hôtel-Rest. „DE HOOP”
Warmoesstr. 158. Tel. 9132 N. Amsterdam.
Logies f0.50, f0.60 en f0.75.
Diners vanaf 50 cent.
Aanbevelend, A. L. ALDENKAMP.

H. F. DE CHARRO & ZONEN.
PAPIERHANDEL - DEN HAAG.
PAPIERFABRIEK TE EERBEEK.
Vraagt onze nieuwe collectie Pakpapieren.

Christelijk Internaat Wilhelmina, te Zeist,
neemt niet meer dan 20 leerlingen. Daardoor kunnen ouders verzekerd zijn, dat voor hun kind alles gedaan wordt, wat eenigszins mogelijk is.
J. PORPES Jzn., Hoofdonderwijzer.

HET ZENDINGSBLAD

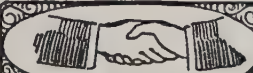
VAN DE
GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND

En dit Evangelie des
koninkrijks, zal in de
geheele wereld gepredikt
worden tot een getuigenis
allen volkeren
Matth. 24 : 14

Redactie:
H. DIJKSTRA, Rotterdam.
J. HANIA, de Bilt (Utr.)

Comm. v. Toez. en Controle:
W. BRUKELAAR, Zaandam.
W. B. RENKEMA, Renkum

INHOUD: Zij zonden Barnabas uit. — Br. n. Ant. — Dr. Scheurers Hospitaal. — Evangelisatie te Magelang. — Statistiek. — Leerzame cijfers. — Dorcas. — De Onesiferus-Bank. — Korte Berichten. — Leestafel. — Giften.

En zij zonden Barnabas uit.

En het gerucht van hen kwam tot de ooren der gemeente, die te Jeruzalem was, en zij zonden Barnabas uit, dat hij (het land) doorging tot Antiochië toe.

Handel. 11 : 22.

Na den dood van Stefanus kwam er vervolging over de gemeente te Jeruzalem. (Handel. 8 : 1). De leden der gemeente werden dientengevolge in grooten getale verstrooid door de landen van Judea en Samaria. De Heere liet echter het kwaad, dat tegen Zijn volk bedacht was, nog weer ten beste keeren; want de verdrevenen uit Jeruzalem werden weer predikers. Overal waar zij kwamen beleden zij hun geloof. „Zij dan nu, die verstrooid waren, gingen het land door en verkondigden het woord”. En zoo liep de booze bedoeling om de Kerk van Christus te verkleinen en zoo mogelijk uit te roeien, juist op uitbreiding van de gemeente uit. „Die in den hemel woont, zal lachen, de Heere zal ze bespotten. Ik *toch* heb mijnen Koning gezalfd over Zion, den berg mijner heiligheid (Psalm 2 : 4, 6).

Van „degenen nu die verstrooid waren door de verdrukking” kwamen er ook in Fenicië, te Cyprus en te Antiochië, doch de meesten hunner spraken het woord alleen maar tot de Joden; de heidenen werden gepasseerd. Enkele Grieksche Joden onder hen, Cyprische en Cyreneïsche mannen, die ook uit Jeruzalem waren ontkomen, waren echter niet zoo enghartig en bekrompen; zij verkondigden den Heere Jezus ook aan de heidensche inwoners van Antiochië.

En God heeft die prediking van Christus onder de heidenen rijkelijk ge-

zegend. Hij wrocht kennelijk mede, zoodat er in de groote stad Antiochië, destijds de hoofdstad van Syrië, met wel een 500.000 inwoners, velen zijn toegebracht; Lucas zegt er van: de hand des Heeren was met hen, en een groot getal geloofde en bekeerde zich tot den Heere (vs. 21).

Het gerucht van die groote geestelijke omkeering onder de Heidenen in Antiochië verspreidde zich naar allen kant en werd ook door de gemeente te Jeruzalem vernomen.

Nu hadden de Apostelen, die, trots de vervolging, te Jeruzalem gebleven waren en vandaar uit, om zoo te zeggen, de generale leiding hadden van den arbeid ter uitbreiding van het Koninkrijk Gods, vroeger, toen zij hoorden dat Samaria het Woord Gods aangenomen had, twee hunner, namelijk Petrus en Johannes derwaarts gezonden, niet om heerschappij te voeren over het geloof, maar om mede-werkers te zijn van de blijdschap der bekeerden; zij sterkten de „teere gemeente" in het geloof; wekten haar op om den Heere met getrouwheid te blijven dienen, en „bestelden onder hen alle behoorlijke orde".

En zoo werd nu ook door de gemeente te Jeruzalem weer iemand uitgezonden die het land doorging tot Antiochië toe om eens te zien wat er geschied was; ook om te vermanen dat men met een voornemen des harten bij den Heere zou blijven; en om, zoo noodig, goede leiding te geven aan het werk.

De man, die daarvoor nu werd aangewezen en afgezonderd, was Barnabas. En dies schrijft Lucas dan: zij zonden Barnabas uit, dat hij (het land) doorging tot Antiochië toe.

Ongetwijfeld is met opzet juist deze Barnabas derwaarts gezonden geworden. Wij mogen wel denken, dat hij gezonden is na ernstig overleg en ootmoedig gebed om de leiding des Geestes bij deze keuze.

Van dezen Barnabas toch weten wij dat hij een Jood was — hij was een Leviet — maar dan op het eiland Cyprus geboren (Handel. 4 : 36). Hij was dus afkomstig uit de streek van Antiochië, dat niet zoo ver van het eiland Cyprus verwijderd was. Hij had zeker kennis van de stad en van de menschen, die er in woonden; was denkelijk ook wel eenigszins bekend met de plaatselijke toestanden. Hij zou zeker ook, als hij in Antiochië kwam, wel spoedig het vertrouwen krijgen van de broeders, die daar begonnen waren met het verkondigen van den Heere Jezus, omdat die broeders zelf ook, althans ten deele, evenals Barnabas, van Cyprus afkomstig waren. En hoewel Barnabas een Jood was, was hij door zijne geboorte op Cyprus een Hellenist, d. w. z. een Grieksche Jood, die te gemakkelijker met de bekeerde heidenen in Antiochië kon omgaan en ook een ruim hart had voor de heidenen. Hij kon zich zeer gemakkelijk in hunne toestanden inleven; kon zeer sympathiek met hen meeleven; hij zou ook spoedig hun vertrouwen kunnen winnen, zoodat zij niet zeggen zouden, in den trant van de inwoners te Sodom: Zal deze „vreemdeling" hier wonen en „alleszins rechter" zijn? (Gen. 19 : 19). De „kantteekening" maakt dan ook de schoone opmerking: Barnabas „was ook zelf uit Cyprus, om bij zijne landslieden en geburen te beter toegang en vrijheid te hebben".

Bovendien was hij een man met rijke gaven; vol des geloofs en vol des heiligen Geestes. En dit alles bij elkander genomen heeft er ongetwijfeld toe geleid, dat in Jeruzalem is gezegd: Wij kunnen niemand beter zenden dan Barnabas.

De uitkomst heeft dan ook wel geleerd, dat die keuze van Barnabas zeer verstandig en zeer gelukkig is geweest. Hij bleek de rechte man op de rechte plaats te zijn. Met groote vrucht is hij in Antiochië werkzaam geweest. Hij zag er de genade Gods en verblijdde zich dat den heidenen ook daar de

deur geopend was. Hij arbeidde met ijver aan de bevestiging en de volmaking van de nieuw-geboren kinderken; predikte ook den Heere Jezus aan anderen, die Hem nog niet hadden leeren aannemen en omhelzen als hun' Zaligmaker en Borg. „En daar werd eene groote schare den Heere toegevoegd” (vs. 24). Als door de Apostelen in Jeruzalem gehoord is wat groote dingen de Heere deed in Antiochië, door de hand van Barnabas, zullen zij er zeker, bij herhaling voor gedankt hebben, dat de Heere het zóó geleid had, dat juist die dienstknecht derwaarts gezonden was geworden.

Hoe duidelijk wordt ons in dat „uitzenden van Barnabas” voor oogen geschilderd dat eene goede keuze voor eenige plaats in het Koninkrijk Gods, ja ook in geheel het rijke menschenleven van het hoogste belang is en hoeveel vrucht zoo'n goede keuze onder den zegen des Heeren afwerpen kan; 30 en 60, ja honderd voud!

Dat geldt voor de keuze van een' man of eene vrouw; dat geldt voor de keuze van dienstknecht of dienstmaagd; dat geldt voor de keuze van betrekkingen in staat, in maatschappij, in school en wetenschap; dat geldt bij de keuze van broeders voor de onderscheidene diensten in de kerk des Heeren.

Dat geldt ook zeer zeker met 't oog op de keuze van broeders en zusters voor den Zendingsarbeid. Wat moet aan hen veel worden toevertrouwd! Wat moet aan hen veel worden overgelaten! Wat komen ze dikwijls voor geheel onverwachte vraagstukken te staan! Hoe worden ze soms in eens voor groote moeilijkheden geplaatst! Hoe veel kan er zich voordoen dat hen moedeloos en traag zou kunnen maken! Middellijk gesproken is de keuze van arbeiders en arbeidsters voor het Zendingsterrein van *buitengewoon* groot gewicht.

Hoe gewenscht, niet waar, dat zij ook vol des geloofs en vol des heiligen Geestes mogen zijn! Hoe gewenscht dat zij vast staan in de schriftuurlijke beginselen voor den Zendingsarbeid! Hoe gewenscht dat zij ondoofbare liefde hebben tot hun werk! John Knox moet eens gezegd hebben: Heere, geef mij Schotland, of ik sterf. En zoo mag de Zendingman of vrouw wel kunnen zeggen: Heere geef mij Jogja; of geef mij Solo; of geef mij Soemba, of ik sterf!

Hoe gewenscht dat onze broeders en zusters kennis hebben van het land en het volk en de religie en de taal, in betrekking tot het aangewezen Zendingsterrein! Hoe gewenscht dat zij zich zonder veel moeite kunnen aanpassen aan de menschen, onder wie zij moeten arbeiden, opdat zij hun geen „vreemdeling blijven, maar hun vertrouwen winnen en toegang krijgen tot hun hart!

Hoe kostelijk zal het daarom ook zijn als er ook uit de heidensche volkeren zelf Zendings-arbeiders en -arbeidsters voortkomen, die zich eerst leerden geven aan Christus en die zich daarna, door Zijn genade verrijkt en door Zijne kracht bewogen, weer willen geven voor hun volk!

En daarom, geliefde lezer en lezeres, die „de Zending” lief hebt en met haar meeleeft, o blijf bidden zonder ophouden, dat de Heere des oogstes goede, bekwame, gewillige en getrouwe arbeiders wil blijven uitstooten; dat Hij de kerken gedurig leide bij de keuze van broeders en zusters; te meer omdat die kerken, ook al gaan ze naar hun beste weten te werk, toch nog altijd van te voren zoovele dingen niet weten, b.v. of een broeder of zuster gezond zal blijven; getrouw zal blijven; enkele jaren gespaard zal blijven, enz. En laten wij ook blijven bidden of Zijne hand bestendig wezen moge met allen, die reeds arbeiden op Java en Soemba, en of die goede hand huns Gods zich vooral ook daarin openbaren moge, dat door hun' arbeid velen worden gewonnen voor den Heere Jezus en Hem worden toegevoegd.

Brieven naar Antiochie.

Gel.! Ditmaal moet ik beginnen met een woord van warme herinnering aan onzen broeder Ds. G. Elzenga te Kampen. Er zijn natuurlijk geen soliede menschen in deze bedorven wereld, hij was één der soliedste dien ik ooit heb aangetroffen. Het meest heb ik hem leeren kennen en waardeeren toen hij door den kerkeraad van Kampen als afgevaardigde voor de zending te Kambaniroe in den kring der deputaten voor Soemba plaats nam. Zoo hebben wij 14 jaren samengewerkt. Zijn tegenwoordigheid werd steeds op hoogen prijs gesteld, naar zijn voorstellen en raadgevingen werd dikwijls gehandeld, hij was een zeer gewenscht man in dien kring. Wij misten hem reeds eenigen tijd tengevolge van zijn krankheid en nu zullen wij hem nooit weer zien en zijn stem nooit weer hooren; hij is heengegaan naar de groote vergadering der volmaakte rechtvaardigen en tot den Middelaar des Nieuwen Testaments Jezus, van wien hij zoo regelmatig, kalm, grondig spreken kon. De 24 Aug. was de dag zijner verhooving. Wij staren hem na en hopen hem weldra te volgen; of wij het zullen kunnen? Of de groote Rechter ons waardig zal bevinden? Wij moeten nog zooveel afleggen en zooveel aanleeren. Gelukkig de Middelaar, van wien Ds. Elzenga sprak, leeft ook voor ons en bidt voor ons. Immers voor u ook?

Intusschen zetten wij de reis voort, temidden van den strijd.

We hebben een nieuw ministerie en een nieuwe troonrede, waar ik nog al mee ingenomen ben. Ik heb de heeren niet op de schaal gehad maar ik heb den indruk dat ze tamelijk zwaar wegen. Toen ik een jongen was kwamen wij eens uit de kerk en mijn moeder sprak haar oordeel uit over de gehoorde preek zeggende: „Elk woord weegt een pond". Ik begreep dat niet. Woorden van een pond? Moeder kon het mij ook niet duidelijk maken. Dus dat bleef voor mij een onopgelost raadsel. Wellicht had ik het beter begrepen als zij gezegd had, zooals ik van enkele dezer ministers wou zeggen: „hij weegt wel 500 pond". Wat een reus!

Men maakt aanmerking dat er nog al veel Roomschen bij zijn en dat de formateur Roomsch is. Nu hindert mij dat niets. De Roomschen bevallen mij nog al in den laatsten tijd. Onze nieuwe Ministers zijn ten minste menschen van vleesch en bloed en geen geesten; men kan ze zien en hooren en, als het noodig is, aanpakken en door elkander schudden, zonder dat ze dadelijk breken. Wat men een sociale aan, men knijpt er letterlijk doorheen en men houdt niets over dan wind. Neem nu b.v. zoo'n Idenburg. Wat een reus! Ik denk haast dat hij 500 kilo weegt.

De troonrede vond ik ook heel mooi. H. M. heeft het maar eens flink gezegd. Over art. 192, de Schoolwet en de wetten-Talma enz. enz. zal ik u niet schrijven.

Indië is mijn departement en de alineas, die daarvan handelen neem ik over:

„Het ontwerp der Indische Begrooting dat U zal worden aangeboden is dit jaar voor het eerst in Indië in openbare behandeling voorbereid.

„De goede verzorging van de geestelijke en stoffelijke belangen der Inlandsche bevolking heeft Mijn voortdurende aandacht.

„Met stipte eerbiediging van de godsdienstige overtuiging der ingezetenen, wordt dankbaar de steun aanvaard, dien het Westersch particulier initiatief biedt en met name de hooge beteekenis erkend van den arbeid der Christelijke zending.

„Tegen drank- en opiummisbruik zal de strijd krachtig worden voortgezet.

„Ruimer deelneming van de ingezetenen aan de behartiging van de locale belangen en uitbreiding van autonomie en zelfbestuur zullen zoowel de eigen geaardheid der bevolking tot haar recht doen komen als de vrijwillige saamhoorigheid met het Moederland sterken.

Deze strekke tot hechten grondslag voor de krachtige economische en militaire weermacht waarvan de vorming zooveel mogelijk zal worden voortgezet.

„In de West-Indische koloniën wordt mede de druk der tijdsomstandigheden gevoeld; naar sterking van haar draagvermogen zal worden gestreefd.”

Wat is het mooi gezegd, van de goede verzorging van de *geestelijke* en *stoffelijke* belangen, de geestelijke voorop; hoe verblijd ik mij in de „stipte eerbiediging” van de godsdienstige overtuiging der ingezetenen. Vroeger liet dat nog al eens heel wat te wenschen over. Men scheen voor Indië aan Mohammed alle ruimte en eerbiediging te geven, maar de Christus moest zich nog al eens met een zeer bescheiden plaatsje tevreden stellen.

Het *particulier initiatief* van Zendelingen en zulke duisterlingen werd al zuchtende een plaats ingeruimd, van „*dankbaar*” steun aanvaarden kwam bij slechts weinigen sprake. De beteekenis van den arbeid der Christelijke Zending werd slechts noode, en dan nog ook met veel voorzichtigheid, erkend. Hoe gansch anders klinkt nu de toon, die H. M. ons laat hooren. Drank en opium hebben een kwaden tijd te wachten. Er is veel te doen en de toekomstige dagen zullen ons stof geven tot verheuging.

In Medan is het feest geweest. De Kerkbode geeft er verslag van onder den titel: „*De blijde dag*”. Het was de 26ste Mei, dat de Gereformeerden van alle zijden samen kwamen om het feest te vieren. De gemeente nam het nieuwe kerkgebouw in gebruik. Ik hoop dat gij er een afbeelding van vinden zult in dit Zendingsblad. Het is een gebouw dat sterk herinnert aan sommige ouderwetsche kerken met zoogenaamde „stompe” torens in het noorden van ons vaderland. Niet hoog, zwaar, met kleine vensters, is dit een gebouw dat zoo gansch anders is dan men het in Indië gewoon is. Anders ziet men dikwijls overstekende daken, die de muren tegen de stralen der Indische zon bedekken, maar dit gebouw schijnt te zeggen: Kom vrij stralende zon met uw hitte en uw licht, mijn muren zijn dik en vast en gij zult mij niet hinderen.

Nu de Gereformeerden van Medan hebben er van gelust, dien 26 Mei. Drie-maal gingen ze dien Zondag ter Kerk. Des morgens om 9 uur op echte oud-Hollandschen kerktijd had de officieele opening plaats. De Gouverneur van Sumatra's westkust en de assistent-resident van Deli en Serdang en de burgemeester en secretaris van Medan waren tegenwoordig. Dr. Rutgers was feestredenaar. Eigenaardig, er was wel een dominé, maar die trad van daag op den achtergrond.

Dr. B. J. Esser kwam pas in den tweeden Dienst om 11 uur aan het woord. Toen was het eigenlijk godsdienstoefening en bediening van den H. Doop. Des avonds 8 uur had Dr. Esser nog eens weer den dienst te leiden. Het Avondmaal werd gevierd; een 50 broeders en zusters zaten aan des Heeren disch.

Zoo werd het gebouw in gebruik genomen voor alle diensten.

De kerkeraad had eerst plan met deze plichtigheid te wachten tot Dr. W. G. Harrestein in het midden was en leiding kon geven, maar na de eerste teleurstelling met de Prins Hendrik was geen langer uitstel mogelijk. Hij was nog in ons vaderland toen dit feest plaats had. Het convooi, dat 5 Juni met hem uitvoer, is 27 September te Batavia aangekomen.

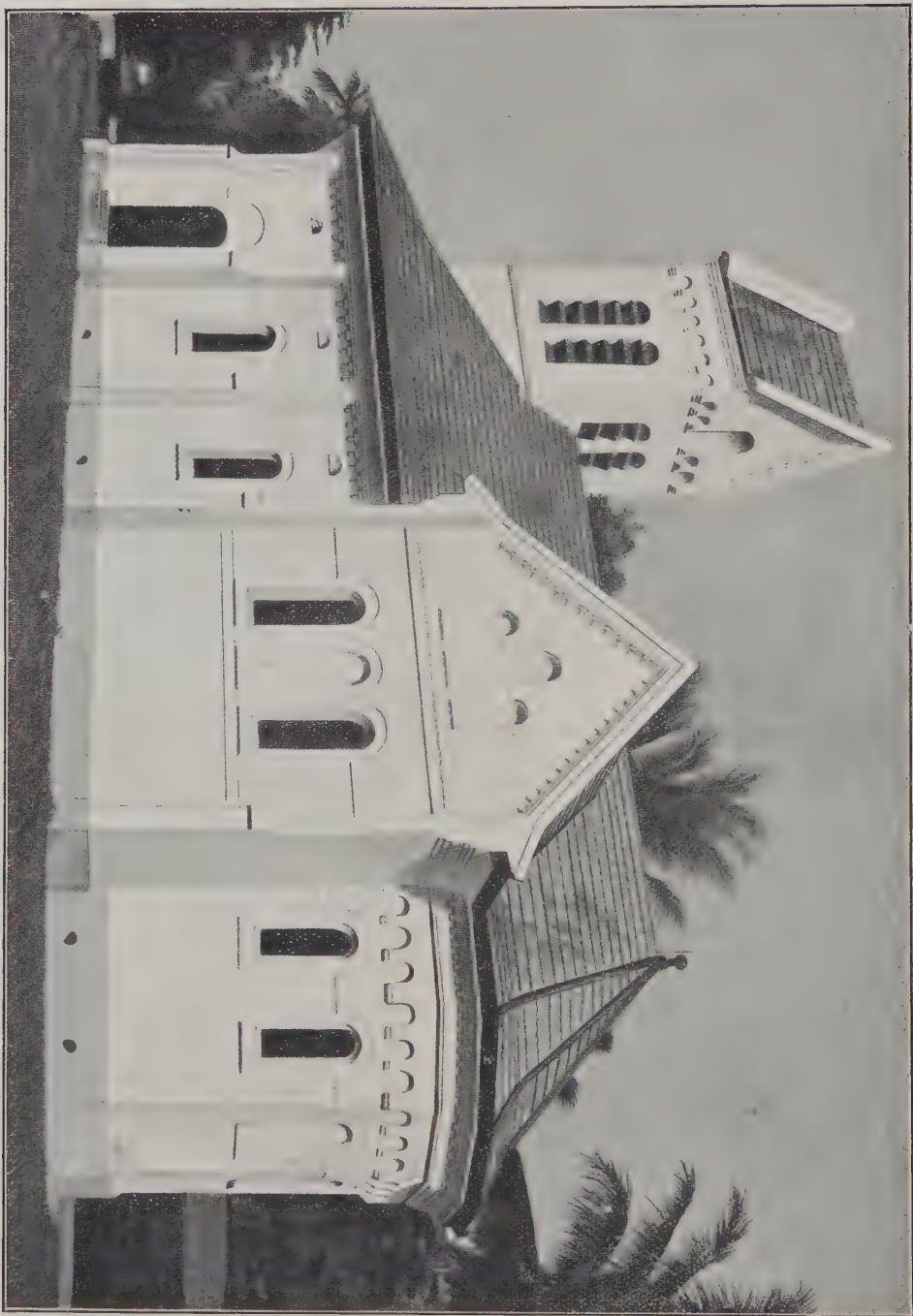
En merkwaardig is, dat dit gebouw en de pastorie ruim f31.000.— hebben gekost en de gemeente heeft daarvan reeds meer dan de helft betaald, terwijl het andere deel geleend is en geregeld wordt afgelost.

Dat men voor zoo geringe som bouwen kon, is te danken aan allerlei gratis hulp en goedkoop verschaffen van bouw-materialen. Men berekent dat een en ander, als werkelijk alles had moeten worden betaald, op ongeveer een halve ton gouds gekomen zou zijn.

God stelle de gemeente, haren leeraar en hare gebouwen ten rijken zegen.

Over den heer T. J. Mobach hebt gij reeds wat in de dagbladen kunnen

lezen. Hij is benoemd en heeft aangenomen en zal zoo spoedig mogelijk naar Soemba vertrekken. Eerst moet hij uit den militairen dienst, daarna gaat hij naar Oegstgeest en krijgt lessen in het Maleisch van den heer Walbeehm

te Leiden, zoo mogelijk haalt hij nog hier te lande de acte voor die taal en, als zijn naam, die wat Duitsch klinkt, hem dan niet hindert, gaat hij in het jaar 1919 naar Soemba, nadat hij eerst getrouwd is met een dochter van

Ds. J. W. v. d. Kouwe, den rijken vader van Zendingenvrouwen. *Zoo de Heere wil.*

In dit nummer vindt gij een gratis-toegift. Een los blaadje, gewijd aan de Joden-Missie. Het zal hoop ik ook door U gelezen en overwogen worden. En hiermede neem ik weer afscheid.

Rotterdam, Snellinckstr. 54a.

H. DIJKSTRA.

21—9—'18.

Dr. Scheurers Hospitaal.

De vereeniging bekend onder dezen naam zond weer haar jaarverslag. Ze verzamelde voor het Petronellahospitaal f8102.82½ en maakt melding van groote moeilijkheden op geldelijk gebied. De Kerk van Amsterdam had voor den Medischen Dienst een extra-uitgave van f12000. Alleen ten gevolge van de omstandigheden.

Overigens spreekt het verslag van zegeningen:

De arbeid op het Zendingsterrein zelf bloeit. Wie heeft niet gelezen den brief van Dr. Van Andel aan de Kerken van Noord-Holland, waarin hij smeekt om steun, niet om de moeilijkheden, die te overwinnen zijn, maar juist om den zegen, om de vele geopende deuren, die God geeft?

Van den medischen arbeid in Solo zegt Mevrouw Van Andel in een brief in „De Macedoniër”, overgenomen in het Zendingblad van Febr. 1918:

Het meest in het oog valt de medische arbeid. Het ziekenhuis, aan een der hoofdwegen gelegen, herbergt tusschen de 150 en 200 patiënten. Voor een groot deel zijn ze nog ondergebracht in het eenige jaren ge-

leden aangekochte huis, dat voor woning van den directeur en voor bergplaatsen bestemd is. Met kracht wordt al gewerkt aan den bouw van een deel van het nieuwe ziekenhuis, dat naast het oude komt te staan.

Behalve in het hoofdziekenhuis in de stad, worden ook zieken behandeld in Pedan, elken Wagé, (een van de dagen der Javaansche 5-daagsche week). Op elken Wagé is daar een groote markt, waar duizenden bijeenkomen. Ook worden er zieken behandeld in het hulpziekenhuis te Wonosari (een suiker-plantage), waar onder toezicht van den missionair-arts een Christen-verpleger aan het hoofd staat. Al dit medische werk geeft aan niet-Christenen een goeden indruk van het Christendom, verlicht en geneest veler lijden, en bereidt zoo den weg tot de harten.

Solo heeft zes hulphospitalen: een te Toengkak, te Wates, te Tandji-Siwoe, te Nyanti, te Wonosari en te Borangan.

Ons Petronella-hospitaal heeft er ook zes. Zuster Logger is met Dr. Groot vertrokken. Dr. Vogelesang en Dr. Verhagen zijn nog in ons land.

Evangelisatie te Magelang. (Vervolg).

Wat is er nog veel te doen in Indië. Gelukkig, er komt ontwakking, er komt leven. Sumatra krijgt zijn reizenden predikant. En wanneer zullen ook de verstrooide broeders op Java geregeld bewerkt en gesteund kunnen worden? Hoe zwaar valt het, ook op Java, te moeten roepen: „De oogst is wel groot, maar de arbeiders zijn weinig!” Ook voor den Europeaan valt er nog zooveel te doen, is er zulk heerlijk werk weggelegd voor een reizenden predikant op Java.

Over den arbeid van Ds. Merkelijn en over Magelang liet Ds. Kerkhof zich te Goes zeer bemoedigend uit. Hij sprak:

We hooren thans 't ruischen in de toppen der moerbezie boomen en moeten slagvaardig zijn.

Dat is opmerkelijk, dat van binnen uit de deuren geopend werden voor 't Evangelie

in Magelang; van binnen uit d. i. dus een werk Gods.

Onder meer ontwikkelde Javanen is ontevredenheid met het bestaande, is een vragen naar meer kennis, naar de cultuur van den Europeaan, 'n begeerte naar beschaving. Men wil vooruit — en bovenal men wil zijn kinderen brengen op de hoogte van de tegenwoordige kennis en cultuur. Zoo heeft de Heere zelf een geopende deur gegeven. Het school onderwijs onder leiding van Ds. Merkelijn brengt mét de kennis der stoffelijke dingen aan die Javaantjes ook de kennis van het Evangelie des Kruises, dat zondaarsharten vrede en rust schenkt.

Van de tegenwoordige Javanen geldt ook Da Costa's woord:

„De wereld dezes tijds, met weten ingevuld
Vervolg op pag. 156.

Terrein v. Amsterdam

Terrein v. Amsterdam (Prov. N.-H.)		3	106	120	245	471	106	120	226	15	10	20	45	12	6	350	200	40	2	4	60	3	f 400.— f 25.— f 20.— f 20.—	f 250.— f 10.— f 5.— f 5.—
a. Djokjakarta		1	17	18	16	51	17	18	35	2	1	4	7	2		65	47	10						
Toengkak		1	16	18	25	59	16	18	34			2	2	1	1	50	30	5						
Toeren		2	15	14	29	58	15	14	29			2	2	1	1	35	30	3						
Penten		1	5	3	8	16	5	3	8	2	2	4	4			50	8							
Wates		1	7	5	5	17	5	3	12	2	3	10			3	21	20	5						
Ngoelakan		1	5	4	6	15	5	4	9	4	2	1	7			30	10							
Medari			1	1	2	4	1	1	2		1	1	1			6	2							
Nganti			2	1	3	3	2	1	1							2	3							
Srandakan			3	3	5	11	3	3	6		1	1	1			30	3							
Tiandisewoe			2	2	1	5	2	2	4							25	5							
Wonosari			3	3	2	1	5	2	4															
Totaal logjakarta		9	179	189	342	710	179	189	368	27	18	34	79	16	10	663	348	66	2	4	60	3	f 465.— f 270.—	
b. Soerakarta																								
(geinst. kerk)																								
Djebres		8	84	80	64	228	84	80	164	12	21	16	49	3	4	300	160	35	3	6	70	4	f 612 16 f 145 02	
Madjotaman																								
Djogosoeran																								
Poerwodiningrat																								
Klaten			3	1	5	9	3	1	4		3	1	4			8	8	2					f 24 65	
Wonosari			1	5	4	10	1	5	6							30	6	10						
Pedan		1	2	2	2	6	2	2	4							15	5	8						
Karang Dawa																20	1	15						
Bojolali			1	1	1	3	1	1	1						1	3	1	2						
Kartasoera			1	6	1	13	6	1	12	4	1	1	6			18	12	5				f 34 37		
Karang Pandan			6	4	1	5	1	4	5		2	2	2			6	5	2						
Sragen			1	1	2	4	1	2	3	1	4		5			4	3	2						
Masaran			1	1	1	1	1	1	1	2	1	2	5			16	11	4				f 11.22		
Gemantar			10	1	7	18	10	1	11	2	1	2	5											
Totaal Soerakarta		9	110	102	85	297	110	102	212	19	32	20	71	3	6	425	213	88	3	6	70	4	f 682.40 f 145.02	
Terrein van Delft																								
(Prov. Z.-H. Noordged.)																								
Wonosobo		1	8	11	16	35	8	11	19	1	1	3	5			1	20	10				1	f 70.— f 40.—	
Bendoengan																								
Terrein v. Middelburg																								
(Prov. Z. en N-Br.)																								
Magelang		5	30	23	44	97	30	23	53	9	9	10	28	1	2	118	70	48				2	f 108.— f 48.—	
Glagahombo																								
Setjang																								
Djomblangan																								
Mantjasan																								
Salaman																								
Ngowet																								
Sentoel																								
Ngloengge																								
Djoerang																								
Kopen																								
Tempel																								
Moentilan																								
Grabag																								
Parakan																								

Vergaderingen met Chineezen eens in de 14 dagen.

Vergaderingen met Chineezen eens in de 14 dagen.

SOEMBA: Hoofddienst (Soemba 120 000 inwoners).

PLAATS EN WAAR GEARBEID WORDT.	Inlandsche predi- kanten.	Inl helpers evangelisatie.	Inl helpers evangelisatie.	Aantal gedoopten op 1 jan. 1918.			Totaal Avond- maal toege- laten.			Aantal gedoopt in 1917.			Overleden in 1917.	Huwelijken in 1917.	Gemeêde aantal kerkgangers.	Aantal Christenen die godsdienstondwangs opvangen	Aant. niet-Christenen die godsdienstond- wangs ontvangen.	Aant. Zondagscholen	Aantal onderwijzers Zondagschool.	Aantal leerlingen Zondagschool.	Christelijke Ver- eenigingen.	Bijdrage Inlandsche Christenen voor de kerk in 1917.	Bijdrage Inlandsche Christenen voor de kerk in 1917.
				Mannen.	Vrouwen.	Totaal.	Mannen.	Vrouwen.	Totaal.	Mannen.	Vrouwen.	Totaal.											
Terrein der drie Noorde- Provincien.																							
Kambanilroe (geïnst. kerk)	2			56	67	108	39	47	86	1	1	2	5	4	145	24	5	1	2	76	2	f 542 38	
Waingapoe	1			27	27	31	13	11	24	2	1	3	1	1	75	20	6	1	1	32		f 116 88	
Totaal Kambanilroe																							
Melolo	3			83	94	139	52	58	110	1	3	7	6	5	220	44	11	2	3	108	2	f 659 26	
Petawang	1			127	120	170	417	71	91	162	9	23	10	7	150	21	26	1	1	37		f 310 —	
	1			26	23	21	70	18	35	1	1	3	1	1	60	5	7	1	1	24		f 36 —	
Totaal Melolo																							
Pajetti	2			153	143	191	88	109	197	10	8	24	11	7	210	16	33	2	2	61		f 346 —	
Kadomboel				33	26	24	22	20	42			4	1		90			9	9	200		f 154 —	
Lalatang																							
Langgalilroe																							
Kadahang																							
Lewapahoe																							
Karoenli																							
Pella																							
Elito Pada																							
Wai-Mangoera																							
Para																							
Kodi Bengedo																							
Kodi Besar																							
Memboro																							
La Wonda																							
Bola Bokat																							
Ana Katang																							
				20	15	16	20	12	32			5			90	3	16	1	1	50		f 75 —	

Recapitulatie : Java 1 Januari 1917 en 1 Januari 1918.

TERREINEN.	Aantal Hulpers.		Inlandsche Christenen.		Toegelatenen tot het Avondmaal.		Aantal gedoopt.		Bijdragen Inlandsche Christenen.				Aantal Posten.	
	1917	1918	1917	1918	1917	1918	1917	1918	1917	1918	1917	1918	1917	1918
Batavia			222	261	116	156	4	2	6	4	(181.85)		1	2
Soerabaia			22	22	14	14	4	2	1	1			1	1
Poerbolinggo	6	6	317	366	137	156	8	14	15	30	249.80	212.27	8	11
Poerworedjo	9	9	530	530	264	264	23	23	37	37	385 —	385 —	8	8
Keboemen	7	7	365	380	187	182	11	6	21	12	244.79	123. —	9	10
Jogjakarta	5	9	661	710	332	368	24	45	35	34	440. —	465. —	11	11
Soerakarta	9	9	236	297	163	212	41	51	24	20	609.01	682.40	10	15
Wonosobo	2	1	30	35	13	19	2	2	3	3	44.50	70. —	2	2
Magelang	4	5	70	97	33	53	9	18	4	10	96. —	108. —	7	15
Totaal	42	46	2453	2698	1259	1424	124	163	143	151	2069.10	2 45.67	57	75
											731.01	733.72		

Recapitulatie : Soemba 1 Januari 1917 en 1 Januari 1918.

Kambaniroe.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
-------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

nomen zooals geen vroeg're ooit, zuigt in haar dorst bij stroomen de vrucht der drukpers in, die gistend tot haar komt en hoofd en hart om strijd óf prikkelt óf verstompt."

Ds. Merkelijn, bemerkende dien dorst naar weten, heeft ook die drukpers als middel te baat genomen om het zaad des Evangelies onder duizenden en tienduizenden te strooien. Van hem ging op de Geref. Zendingsterreinen het eerst de stoot uit tot het drukken van een maandblad: „Mardi Rahardjo", d. i. De weg tot geluk. Dit zijn maandblad ondervindt eenerzijds vriendelijke belangstelling, anderzijds vijandige bestrijding, — beide een gunstig teeken.

De Zending moet tegenover Mohammedanen met andere middelen optreden als tegenover een heidensche bevolking — maar we moeten ons niet van een Moh. terrein afwenden om een ander te kiezen, meenende daar beter te slagen. Ieder terrein worde bewerkt naar z'n aard. Schijnbaar staat de Islam sterker en krachtiger tegenover ons dan 't heidendom. Maar Christus zegt: Hebt goeden moed. Ik heb de wereld overwonnen. — Tot die wereld behooren alle bolwerken des Satans. Al stond 't Mohammedanisme nog duizendmaal sterker dan 't nu doet, — wij mogen de vaandelen opsteken in den Naam van onzen verheerlijkten Koning in de hemelen, die alle macht heeft in den hemel en op aarde, die macht heeft over alle menschenharten, ook over die harten der Javanen, welke in de knellende banden van 't Mohammedanisme verstrikt zitten. In Christus' Naam mogen wij hun prediken: Komt tot Mij, gij allen die vermoeid en beladen zijt, Ik zal u rust en vrede geven. Mijn last is licht.

En de Heere zal — dat is Zijn werk — voor die prediking de harten openen door Zijn Geest. Hij opent, zoodat niemand meer sluiten kan. En is elke opening des harten een wonder van Gods almacht, in 't bijzonder mag dat wel heeten de opening van 't hart eens Mohammedaans. Maar voor den Heere is niets te wonderlijk. Dat is ook onze Zendingservaring op ons terrein in Magelang.

Zoo sprak Ds. Kerkhof.

God geve Ds. A. Merkelijn en onzen Zeeuw-sche broeders te aanschouwen de vervulling dezer beloften!

H. D.

Leerzame cijfers.

De Amsterd. Kerkbode geeft eenige cijfers, als volgt:

Cijfers kunnen soms zeer welsprekend zijn.

Zoo zijn dat ook de volgende, ont-

leend aan de statistieke opgaven der gemeente Amsterdam over het jaar 1917.

Voor toegangsgelden in schouwburgen en dergelijke zoogenaamde vermakelijkheden werd in één jaar uitgegeven eene som van bijna vier millioen gulden.

Dit bedrag is voor verreweg het belangrijkste deel opgebracht door de volksklasse; immers waren daaronder 722.000, die een dubbeltje betaalden; 2.400.000 betaalden van elf tot vijftieng cent; van zesentwintig tot vijftig cent gaven uit niet minder dan 2.000.000 personen.

Boven al deze vermakelijkheden gaat uit de bioscoop als trekkende het meeste aantal menschen; die inrichtingen werden bezocht door niet minder dan vier en een half millioen personen; 625.000 gaven er minder dan 10 cent en 2.000.000 minder dan 25 cent per keer aan uit.

Deze cijfers leeren ons dat er heel wat geld nutteloos en erger dan nutteloos wordt uitgegeven. Dat offer getroosten zich de menschen voor genot en vermaak. Ik wou vragen hoeveel dubbeltjes en kwartjes het Christenvolk offert voor het Koninkrijk Gods en Zijne uitbreiding.

„Dorcas" te Batavia.

De vereeniging „Dorcas" te Batavia arbeidt onder de Indo-Europeesche vrouwen en meisjes in hare omgeving.

't Was de heer Idenburg die voor bijna 25 jaren in 't belang van de vereeniging in vele van onze kerken en voor onze Jongedochtersvereenigingen optrad en hare belangen met warmte bepleitte. Later is de belangstelling, toen gewekt, weer verzwakt.

Toch dient de arbeid van „Dorcas" met ernst voortgezet.

Zij behoeft daartoe steun.

Het Comité „tot steun van Dorcas" nam de vrijheid zich per circulaire te wenden tot de kerken en tevens een circulaire in te sluiten voor de Jongedochtersvereeniging, met vriendelijk verzoek deze aan het juiste adres ter plaatse te willen doen toekomen. Mochten er meer vereenigingen op dezelfde plaats zijn, dan zal het comité gaarne de noodige exemplaren doen toekomen.

Vinde deze poging bij allen een welwillend onthaal!

Den Haag.

J. v. d. LINDEN.

De Onesiferus-Bank.

Deze Bank wil Kerken en Scholen aan geld helpen, en als er ten slotte een saldo is, dat aan de Zending geven.

Geen wonder dat ik dit doel toejuich!

Finantieel ben ik niet sterk, met moeite houd ik beide eindjes bij elkaar, volstrekt onbekwaam om te verdeelen over een Bank. Dat merkte ik vooral, toen ik de Onesiferus-bank wilde aanbevelen en men mij allerlei vragen stelde. Gelukkig had ik den mond vol tanden; wie weet wat mij anders overkomen was.

Ik ben er echter sterk voor, dat de zending ook wat krijgt. Wie er meer van weten wil, schrijve aan Ds. K. Oussoren te Huizen. Dat is een man, die ook van geld weet.

H. DIJKSTRA.

Korte Berichten.

Dr. K. P. Groot die den 28 Mei per Nieuw-Amsterdam uit Nederland is vertrokken en over Amerika gereisd heeft, is den 23 Augustus, na een reis van drie maanden, met vrouw en kind, in den besten welstand te Weltevreden aangekomen. Onze lezers weten dat hij voor het hospitaal te Djokja bestemd is. Er is daar nu gelukkig eenige verlichting voor den dienst. Van Dr. H. S. Pruys vernamen wij niet, hoe het hem gaat. Het bericht van Dr. Groot kwam per telegraaf. Dank er voor. Mej. Logger is met hem gereisd.

Theelood, Zilverpapier, enz.

Ontvangen van P. H. Hoenders te Zwolle; van wijlen Afke Molenaar te IJlst tijdens haar ziekte verzameld; v. Harm en Romke Bijl te IJlst; van W. J. H. te Opwierde 2000 gebr. postz.; van wed. G. Karst te Schiermonnikoog, door Ds. v. d. Werf te Dokkum.

W. C. VAN BUUREN.

Schiedamsche weg 9, Rotterdam.

Bij de Statistiek.

Een beschouwing en toelichting bij de statistiek in dit no. moet helaas wegens plaatsgebrek wachten. Geduld!

Solo.

Mej. G. Eelderink, hoofdonderwijzeres te de Lemmer, is benoemd tot onderwijzeres aan de op te richten Christelijke School voor meisjes uit den Javaanschen adelstand te Solo, de school waarvoor C. Gravin van Limburg Stirum en Mej. H. S. S. Kuyper een organisatie hebben tot stand gebracht. Zie bl. 37 vorig no.

LEESTAFEL.

Ons Arsenaal. No. 10. Het Baptisme door Prof. H. Bouwman. — Zutphen, J. B. v. d. Brink.

Bevat veel wetenswaardigs.

Een Machteloos Christendom. Predikatie gehouden bij den ingang van het vijfde oorlogsjaar door J. J. Knap Czn. — J. H. Kok, Kampen.

Een preek over de vraag der discipelen: „Waarom hebben wij hem niet kunnen uitwerpen?“

Heel aardig gevonden.

„Hou Zee“.

Onder dezen titel verschijnt dezer dagen een Jongenstijdschrift bij den uitgever E. J. Bosch te Baarn. De Zending vindt er ook een plaats in. Men make er kennis mee!

Geillustreerde Jeugdkalender door tante Jacoba, La Rivière en Voorhoeve, Zwolle.

De Kalenders voor 1919 beginnen weer te komen.

Deze aardige Scheurkalender voor onze kinderen, met vele mooie plaatjes en versjes, is de eerste.

BUSJES.

a. Knikkertjes niet meer voorhanden.

b. Blikken busjes 10 f 1.30, 5 f 0.80 en 1 f 0.23.

Verkrijgbaar bij Mej. S. Hania te De Bilt, tegen postwissel.

c. Papieren busjes.

Verkrijgbaar bij G. M. Feij, Burg 109, Middelburg.

De heer Feij heeft zware bordpapierem busjes, die geopend en met gedrukten tekst weer gesloten kunnen worden.

10 kosten f 1.—, 25 f 2.25, 50 f 4.—. Losse teksten 100 à f 0.90.

Ze worden alleen geleverd na ontvangst van een postwissel, door den heer G. M. Feij, Burg 109, Middelburg.

Giften voor de Zending.

Ontvangen voor de Generale Kas der Zending.

Door M. Steengenga te Workum van de Wed. J. te W. f 2.07. Door S. Vrij opgespaarde halve centen van eenige leerlingen der christ. school te St. Jacobi Parochie f 6.30. Door Prof. Dr. T. Hoekstra van eene zuster te K. f 10. Van A. M. te Vlaardingen opbrengst huisbusje f 50. Door Mevr. R. M. Bos—de Vries van de christelijke naaischool te Westbroek en Achttienhoven f 1.60. Door Ds. J. P. Tazelaar uit het busje van de

Christ. Bewaarschool te Weesp f2.50. Door D. Agema uit het Knikkertje van de kinderen der Christ. School te Ureterp f5.

W. BREUKELAAR.

Zaandam, 23 Sept. 1918.

Voor de uitbreiding van het Zendingswerk te Solo.

Door Mej. A. E. Engelkes van eenige kinderen der Christ. School, Hooftstraat te Alphen a. d. Rijn f5. Door L. Heij van de Zendingscommissie te Veenendaal f25.—. Van Gebr. v. Leeuwen te Veenendaal voor de scholen in Solo f1000.

W. BREUKELAAR.

Zaandam, 23 Sept. 1918.

Voor de Zending te Djocja en Solo.

Pinkstercollecte Beverwijk f52.15. Idem Velsroord f30.54. Idem Sloterweg f78.56. Id. Koog Zaandijk f112.35½. Id. Bloemendaal f99.40. Id. Wormer f11.36 en contribute f40 te zamen f51.36. Id. Wormerveer f25 en gift f10, te zamen f35. Van de Geref. Kerk te Haarlem f600 en voor het te kort der Med. Zending f415.44. Door Ds. Diemer, verzameld op een bruiloft te N. Vennep f4.50. Uit de Zondagschoolbusjes te N. Vennep f200. Door H. J. Kuiper te Zwartsluis, 2 giften van f10 te zamen f20. Saldo Zendingsdag te Haarlem f269. Van Gebr. v. Leeuwen voor de Med. Zending te Solo f1000.

W. BREUKELAAR.

Zaandam, 23 Sept. 1918.

Zending op Soemba.

J. v. Dalen Sr. te Ambt-Vollenhoven, gev. in de coll. f1 en f1 en N. N. f2 is f4. J. Vredevoogd te Middelstum, uit het knikkertje f10. D. A. Koebrugge te Onstwedde, busje Koebrugge f3.51 en Mej. Hooibroek f3.32 is f6.83. H. Boer te Bellingwolde, busje in de kerk f3.63. Ds. v. d. Munnik, v. d. Zendingsv. te Winsum f30. Id. te Haulerwijk f100. A. Verner te Emmer Compastuum, gev. in de coll. f25. W. Broos te Appingedam, gev. in de coll. f2.50. J. Scholtens te Gasselter Nijeveen, van de school en een Knapenv. f49.69½. J. v. Groenenberg te Midwolda (Old.) verz. op het ziekbed door een ontslapen meisje f9. Mej. F. Lameris te

Wagenborgen verz. op de Bazar v. d. Jonged.v. f7.50. Ds. Binnema te Munnekezijl, A. de Jong 100 h. c., G. Stuveling 100 h. c. is f1. Ds. Ubbens te Ennumatil, deel saldo van 't 9e Vredewoldsche Zendingst. f160. J. F. Ritzema te Loppersum, gev. in de coll. f8.44½. Ds. Postema te Beilen, gev. in de coll. f1 en f1 en f2.50 is f4.50. Ds. Both te Spijk, gev. in de coll. f15. Ger. Kerk te Blokzijl f38.52. Ds. Schaafsma te Grijpskerk, uit de busjes in de Kerk f16.83½. Ds. Smitt, 't halve saldo Classik. Zendingsdag in 't Laarwoud f72.91. Ds. Gispen, gev. in de coll. te Een f10 en f10 s f20. Id. gev. in de coll. te Haulerwijk 3 maal 2.50 en saldo Kal. f0.60 is f8.10. Id. gev. in de coll. te Appelscha f25. O. J. Bouwman te Uithuizen, gev. in de coll. f1 en later f2.50 en f2.50 is f6. H. Huisman te Delfzijl, van J. v. Dijk 150 halve centen is f0.75. Ger. Kerkeraad te Dwingeloo, een gift, f2.50. H. J. Kuiper te Zwartsluis van het Zendingcom. f70. J. J. Wegener te Wildervank, gev. in de coll. f10. Ds. Bulder te Vroomshoop, gev. in de coll. f5. Mej. M. V. v. d. Blom te Smilde, busje Ger. naaschool f4.01. Zendingbusje f11.31 is f15.32; M. Klatter te Wagenborgen f4.50. Ds. Lammertsma te Appingedam v. e. zuster der gem. f3. Mej. G. Haan te Groningen, 2 m.d.l. stort. Kinder-Zend.v. f90. Ds. Krohne te Zoutkamp v. e. vriendin f0.50. P. Pilon Pz. te Stedum v. d. Zendingsv. f75. Ds. Postema te Beilen, gev. in de coll. f2.50. Ds. Stadig te Ezinge, verz. door C. Raven, A. Wieringa, J. v. d. Kooy, H. Datema, A. Bosma, J. Scriemer, E. v. d. Veen, G. v. d. Kamp, A. Wiersema, en M. Schuitema f11.07, gev. in de coll. f1. J. v. d. Kooy 26 h. c. is f12.20. Mej. R. H. Schut te Emmer Compascuum, gev. in 't busje der School f5.50. J. F. Ritsema te Loppersum, gev. in de coll. f0.97. Mej. A. Schilt te Aduard, busje A. Wieringa en Gez. E. en H. Hoiting f9.70.

Pinkstercollecte te: Houwerzijl f49.69½. Warfum f79.64½. Winsum f103.69, de Wilp f12.96½. Een f6.38½. Haulerwijk f29.28. Appelscha f50.47½. Kornhorn f31.58.

J. DUURSEMA,

Quaestor.

Groningen, Trompstr. 24.

21 Sept. '18.

Het abonnementsgeld van 1918 te zenden aan den Uitgever.

De prijs is voor Kerkeraden en Vereenigingen, die 4 ex. en daarboven ontvangen, 5 cts. per nummer; welk bedrag per 3 maanden wordt tegemoet gezien.

Particulieren die 1 tot 3 ex. ontvangen, betalen per Jaargang, franco per post, 66 cts.

Ex. op beter papier f1.25 per jaar.

De contribuanten van de Ned. Geref. Zendingsvereniging, waarvan Penningmeester is de heer L. Berk, Heerenmarkt 5, Amsterdam, ontvangen het „Zendingsblad" gratis.

J. ZOMER, Uitgever.

J. ZOMER — ELECTRICHE DRUKKERIJ „VADA" — WAGENINGEN.

Bij J. H. KOK te Kampen is verschenen de

**4^e geheel herziene
druk van** II

HET HUWELIJK

DOOR
Dr. A. DUPONT
Geneesheer-Directeur te Ermelo.

Een uitnemend boek voor Gehuwden en Verlooiden, met geneeskundige wenken, nuttige raadgevingen en einstige waarschuwingen, waarvan in korten tijd reeds de **VIERDE DRUK** is verschenen. Door de gansche Chr. Pers dringend aanbevolen. Prijs ingenaaid f2.40, gebonden f3.00. Verkrijgbaar in elken Boekhandel en bij den uitgever J. H. KOK te Kampen.

Vraagt uitvoerig prospectus.

Vreest niet

indien gij examen moet doen. Als gij kalm wilt zijn en in staat om helder en rustig na te denken, neemt dan 's morgens voor het examen eenige **Mijnhardt's Zenuw-tabletten** en den geheelen dag blijft Gij kalm en Uw geest helder.

Per koker 60 ct., 3 kokers f1.70.
Onschadelijk, zuiver samengesteld!
Fabrikant A. MIJNHARDT,
Pharm. Fabriek, Zeist.

Verkrijgb. bij Apoth. en Drogisten.

Hôtel-Rest. „DE HOOP”

Warmoesstr. 158. Tel. 9132 N. Amsterdam.

Logies f0.50, f0.60 en f0.75.

:: Diners vanaf 50 cent. ::

Aanbevelend, A. L. ALDENKAMP.

van de Geref. Kerken in Nederland.

OFFICIEELE KERKERORDE

DOOR

Ds. W. B. RENKEMA

EN

Dr. J. C. DE MOOR.

Prijs f1.—, franco per post f1.04.

Met Supplement f1.10 franco per post f1.14.

Uitgave: J. ZOMER,

Electrische Drukkerij „Vada”, - Wageningen.

H. F. DE CHARRO & ZONEN.

PAPIERHANDEL - DEN HAAG.

PAPIERFABRIEK TE EERBEEK.

Vraagt onze nieuwe collectie Pakpapieren.

CLICHE FABRIEK UTRECHT
DIR. RUNCHEL JERUSALEMSTEEG 9

□ □ □ □ □ TE UTRECHT. □ □ □ □ □

Christelijk Internaat Wilhelmina, te Zeist,

neemt niet meer dan 20 leerlingen. Daardoor kunnen ouders verzekerd zijn, dat voor hun kind alles gedaan wordt, wat eenigszins mogelijk is.

J. POPPES Jzn., Hoofdonderwijzer

Het gebruik van Levetogen

leidt tot verhooging van de energie, versterking en oprissing van lichaam en zenuwen, het schenkt U gezond en krachtig bloed, verdrijft bloedarmoede en zwaktekwalen. In bussen v. f0.90-f1.75-f4.25-f8.25.

Fabrikant A. MIJNHARDT,
Pharmac. Fabriek Zeist.

Verkrijgb. bij Apoth. en Drogisten.

Dit Seizoen planten!

Prima **Stamrozen** in de prachtigste kleuren f1.20, per 12 stuks f12.

Sruikrozen, verschillende en nieuwste kleuren f0.30, per 12 stuks in b.v. 6 variëteiten f3.

Klimrozen, wit, rose of rood f0.35, per dozijn f3.60.

Hoogstam Treurrozen, wit, rose of rood f1.50.

Prijsopgaaf van Vruchtboomen in allerlei vorm wordt op aanvraag onmiddellijk verstrekt.

Ligustrum ovalifolium, voor heggen, **altijd groenblijvend**, prachtige voorraad.

Rhododendrons, azalea's in de kleuren welke u wenscht vanaf f0.60. Tevens alles wat op tuinbouwgebied behoort.

Bestelt s.v.p. tijdig voor dit seizoen.

Onbekenden onder rembours. -:- Voor goede waar wordt beslist ingestaan.

A. M. EERDMANS - Boomkweeker - Naarden.

KERKORGELFABRIEK VAN A. J. J. DEKKER & ZONEN. - VRIJ ATTESTEN VAN TEVEEDENHEID.

Het Beste, Goedkoopste en meest Solide adres voor Zaden, Bloembollen en Planten is L. STASSEN, HILLEGOM. - Vraagt Prijscourant welke franco wordt toegezonden.

PEEK & CLOPPENBURG

Grootste Heeren-en Jongeheeren
KLEEDINGMAGAZYNEN

In alle voornamen plaatsen

LEVEN- en ONGEVALLENVERZEKERING

DE **AMSTERDAMSCH**E

AMSTERDAM: Tijdelijk adres: HEERENGRACHT 414.

Directie: Jhr. A. F. DE SAVORNIN LOHMAN Jr., Jhr. J. DE SAVORNIN LOHMAN,
Mr. J. C. L. VLAANDEREN.

DE AFSCHIEDING

in de Nederlandsch Hervormde Kerk der XIXe eeuw
Historisch geschetst door J. C. RULLMANN

Prijs f 2.50. In prachtband f 3.25.

De Strijd voor Kerkherstel

in de Nederlandsch Hervormde Kerk der XIXe eeuw
Historisch geschetst door J. C. RULLMANN

Prijs f 2.50. In prachtband f 3.25.

DE DOLEANTIE

in de Nederlandsch Hervormde Kerk der XIXe eeuw
Historisch geschetst door J. C. RULLMANN

Prijs f 2.50. In prachtband f 3.25.

Ieder dezer drie boeken is op zichzelf een compleet werk, en te zamen vormen zij een vaderlandsche kerkgeschiedenis der zoo belangrijke XIXe eeuw. Men vindt in deze boeken een groote serie portretten van allen die in deze historie een plaats van eenige beteekenis innemen. Ieder belangstellende in het kerkelijk leven moet deze boeken bezitten.

Men bestelle bij den boekhandel of bij den uitgever

W. KIRCHNER, Bloemgracht 133, Amsterdam.

HET ZENDINGSBLAD

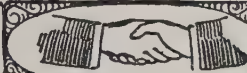
VAN DE
GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND

En dit Evangelie des
koninkrijks, zal in de
geheele wereld gepredikt
worden toteengetuigens
allen volkeren.
Matth. 24 : 14

Redactie:
H. DIJKSTRA, Rotterdam.
J. HANIA, de Bilt (Utr.)

Comm. v. Toez. en Controle:
W. BREUKELAAR, Zaandam.
W. B. RENKEMA, Renkum.

INHOUD: Paulus „op het Eiland Melite”. — Brieven naar Antiochië. — Opleidings-
school. — Dr. en Mevr. K. P. Groot. — Statistiek Soemba en Java 1917. — Soemba-
Schoolweek. — Korte Berichten. — Leestafel. — Giften.

Paulus op „het eiland Melite”.

(Medische Zending).

Handelingen 28 : 1—10.

De Apostel Paulus is op zijne reis naar Rome, ten einde daar voor den Keizer gesteld te worden, ook nog geweest op Melite, een eiland in de Middellandsche zee, dat tegenwoordig den naam Malta draagt en door ongeveer 150.000 menschen wordt bewoond. Het was toen al in het najaar, niet zoo vroeg meer in den herfst; de „vasten” (27 : 9) was al voorbij. Paulus en de andere twee honderd vijf en zeventig zielen, die met hem aan boord waren, zijn toen op zee door een grooten storm beloopt. Het was toen: „in gevaren op de zee” (2 Cor. 12 : 26). Er is echter niet één omgekomen. De engel Gods zei tot Paulus: Vrees niet, „God heeft u geschonken allen die met u varen”. Sommigen kwamen zwemmende, anderen op planken of op een ander stuk van het schip aan land. En alzoo is het geschied dat zij allen behouden op Melite gekomen zijn.

God heeft dat gewild en leidde het dies aldus, dat Paulus daar kwam, omdat Hij op Melite nog eenig werk voor den Apostel had. Wat was namelijk het geval? Op het eiland woonde zekere Publius. Hij wordt „de voornaamste van het eiland” genoemd. Misschien was hij destijds de Romeinsche Gouverneur op het eiland, die uit Rome derwaarts gezonden was. Hij is zeker een nog al eenigszins vermogend man geweest; ten minste hij had op het eiland zijne landhoeven en hij heeft de geheele bemanning van het stuk geslagen schip drie dagen lang vriendelijk geherbergd en verzorgd.

De vader van dezen Publius was toen ziek en lag te bed. Lucas, die de Handelingen der Apostelen schreef en zelf dokter was zegt van dit ziekte-

geval: Publius' vader was met koorts en rooden loop bevangen. Op een leeftijd van zeker minstens zestig jaar, zoodat hij al wat afgaande was onder de mannen, was hij er dus niet zoo best aan toe. Of er ook een geneesheer op het eiland was en of die dan ook door Publius ontboden was geworden, wordt met geen enkel woord vermeld. Paulus hoorde echter van de ongesteldheid. Hij heeft zeker wel met Publius over diens familie gesproken; denkelijk wel naar hun welstand gevraagd en Publius heeft er hem toen ongetwijfeld over gesproken. Ja het is zeer wel mogelijk dat vaders ongesteldheid aan den zoon Publius zooveel zorg baarde, dat hij er gedurig meê bezig was en dat hij daarom, zonder dat Paulus hem nog iets omtrent zijne familie had gevraagd, spoedig uit zich zelf tegen den Apostel over de ziekte van zijn vader is begonnen te spreken.

En hoewel Paulus nu in de eerste plaats „zieleverzorger" was, nam hij toch geene onverschillige, zorgelooze houding omtrent 't menschelijk lichaam aan. Evenmin als de andere Apostelen. Johannes schreef daarom in zijn derden zendbrief aan zijn geliefden vriend Gajus, dien hij in waarheid lief had: „Geliefde, vóór alle dingen wensch ik dat gij welvaart en gezond zijt, gelijk uwe ziel welvaart". En Paulus ried aan z'n geestelijken zoon Timotheus, die geen sterke maag had en daarom geen beste spijsvertering en ten gevolge daarvan niet zoo krachtig en flink was: „Drink niet langer water (alleen), maar gebruik een weinig wijn, om uwe maag en uwe menigvuldige zwakheden. (1 Tim. 5 : 23).

Het menschelijk lichaam was voor Paulus ook een kunststuk van Gods wijze hand, dat op goede wijze diende verzorgd te worden. Toen hij dan ook hoorde van de ongesteldheid van Publius' vader heeft hij zeker aangeboden om hem eens te bezoeken en zoo mogelijk iets voor hem te doen. Hij is toegelaten geworden en kwam bij den ouden kranke. Heeft toen met hem gebeden. En na dat gebed raakte hij den kranke aan, lei de handen op hem en maakte hem in den Naam des Heeren gezond. De koorts en waren geweken. Krampen en zwakte waren verdwenen. Publius' vader stond weer op en wandelde weer. Hoe was hij en hoe waren de zijnen en alle anderen, die met hem meeleeften, verrast! De doodschaduw en waren heengevloten en de zon der blijdschap glansde weer in de woning.

Het gerucht van die wondervolle genezing verspreidde zich spoedig over het eiland. Publius' vader was door een van de schipbreukelingen, door denzelfden man, die bij zijne aankomst door een adder gebeten was en toch „niets kwaads" leed, genezen geworden. Natuurlijk kwamen toen spoedig ook de anderen op het eiland, die ziekten en kwalen hadden, tot Paulus; kon het loopende, en anders op karren of ook gedragen op hun bed; en — zegt Lucas — zij werden ook „genezen". God gebruikte den Apostel om ze *allen* gezond te maken.

En nu staat het er wel niet opzettelijk bij, doch dunkt u ook niet, Paulus zal, vóór hij al die kranken genas, ook eerst wel vóór hen hebben gebeden, evenals hij bad voor Publius' vader, of het den Heer believen mocht om ook *hen*, evenals *hem*, te willen herstellen. En Paulus zal, ook al wordt dit niet vermeld, nog wel iets meer gedaan hebben. Hij heeft zeker tot Publius' vader én ook tot de andere kranken wel gesproken van den grooten Heelmeester Christus. Een Heelmeester, Die ook „welvaart" voor het lichaam verwierf; die ook de lichamelijke krankheden op zich nam; maar die bovenal van geestelijke krankheden en kwalen, van ziels-melaatsheid, verlostte en genas. Dunkt u ook niet, Paulus zal niet nagelaten hebben dit te doen; gepredikt hebben het Koninkrijk Gods en leerende van den Heere Jezus Christus met alle vrijmoedigheid (28 : 31). En omdat hij door de genezing van al de kranken op het eiland aller belangstelling had gewonnen; de harten als 't ware veroverd en voor zich ingenomen had, zal er wel met groote aan-

dacht geluisterd zijn naar Paulus' prediking over Jezus Christus en Dien gekruist als den eenigen Naam onder den hemel gegeven, door welken wij moeten zalig worden. De eeuwigheid zal het openbaren hoe velen van de „Barbaren" op Malta toen het Evangelie hebben omhelsd en dies ook geestelijk gezond zijn geworden.

Gij aarde, zee en eiland,

Verheugt u in uw Heiland, zingen wij wel nu en dan. Nu, van die verheuging in den Heiland is er toen zeker ook gekomen en later gedurig nog geweest in de harten van de toegebrachten op het eiland Melite.

Eene schoone geschiedenis die leerzaam is voor de christenen in het algemeen, en die ook in het bijzonder voor de Zending van beteekenis is. Ieder christen wordt hier opgewekt om, evenals Paulus, anderer lichamelijken nood, zoo immer mogelijk, te lenigen. Opgewekt om achter den Heere Jezus Christus aan, „olie en wijn" te gieten in de wonden van zieken en bezochten. Met het woord en met de daad. Hoe wordt ook daarbij nog telkens weer ondervonden, dat het zaliger is te geven dan te ontvangen. Hoe wordt het op prijs gesteld als wij zulks doen. Paulus is „met veel eer" geëerd om hetgeen hij op het eiland deed (vs. 10); aan die „eere" ontbreekt het ook nu nog niet.

En als wij met deze geschiedenis voor oogen aan „de Zending" denken, hebben wij dan hier niet een uitnemend exempel om ons den „medischen hulpdienst" voor oogen te stellen en aan te prijzen. De Zending heeft ten doel om het Evangelie te prediken onder alle volkeren. Gaat heen in de geheele wereld, predikt het Evangelie aan alle creaturen. Dat Evangelie is de kracht Gods tot zaligheid.

Maar daarbij is dan noodig dat wij met de Heidenen in aanraking komen en hunne belangstelling gaande maken.

Hoe zullen zij gelooven als hun niet gepredikt wordt? En hoe zal men hen prediken als men hen niet bereiken kan? En nu is ook de „medische hulpdienst" — zooals uit de gebeurtenissen op Melite blijkt — zoo'n kostelijk hulpmiddel om contact te krijgen met den heiden; om zijne belangstelling gaande te maken; om zijn vertrouwen te winnen; om hem onder 't gehoor van het Evangelie te brengen. Mits de Heere het zegent en medewerkt, kan dan, evenals de schooldienst, ook de „medische dienst" in „de Zending" zeer bevordelijk zijn aan de uitbreiding van het Koninkrijk Gods.

Ook op het Zendingsterrein van onze kerken is het reeds menigmaal gebleken. De prediking van het Evangelie op de zieke-zalen en in de wachtkamers van onze hospitalen droeg reeds bij herhaling goede vrucht.

„Bidden en geven" voor den „medischen dienst" is dies ook zoo'n uitnemend werk. Blijft ze gedenken en blijft ze steunen, mogen wij tot elkander zeggen, de broeders, de dokters, de helpers, de zusters, de verpleegsters, ja allen, die zich voor dezen arbeid geven om 's Heeren wil. Zij het u een lust om ook de Medische Zending te bevorderen. Ieder, die hier van harte helpt, mag de eere genieten een mede-arbeider of -arbeidster Gods te zijn aan het groote werk van de volmaking van Zijn heerlijk koninkrijk.

De Bilt, November 1918.

J. HANIA.

Brieven naar Antiochie.

Gel.! De Haagsche Gen. Synode zocht een balletje aan 't rollen te brengen, de Rotterdamsche zocht het nog een stootje te geven, maar het rolt nog niet. Wat er hapert, weet ik niet, maar er zit geen gang in.

Vraagt gij waarvan ik spreek? Van de Chineezers op Java. Maar wellicht

heb ik ook schuld. In den beginne dacht ik er wel eens aan, bad ik er wel eens voor, maar in latere jaren zijn de Chineezzen op den achtergrond gedrongen. Er is zooveel, dat roept, dat luide roept, en die 't hardst schreeuwt, krijgt het eerst gehoor.

Nu wil ik toch wat van de Chineezzen schrijven. Op Java zijn twee soorten, de Parakans en de Singkeh's. De eersten zijn op Java geboren. Hun voorgeslacht kwam uit China, maar zij huwden veelal met Javaansche vrouwen. Dit alles nam echter niet weg dat ze Chineezzen bleven en een afzonderlijken stand in de Javaansche maatschappij innemen. De rijkeren onder hen zijn meestal goede onderdanen van de Nederlandsche Regeering, zoeken voor hun kinderen Hollandsch onderwijs, hechten niet al te veel aan de leeringen van Confusius en hebben China grootendeels vergeten. De armeren zijn veel meer aan China gehecht, hebben tal van grieven tegen ons Indisch Gouvernement, zenden hun kinderen naar een Engelsche school en neigen meer over naar de oude leer van Confusius, in een nieuw gewaad gestoken.

Van hen verwachtte men eenigen tijd geleden veel voor het Christendom. In Banjoemas had Dr. Esser nog al wat kinderen van Chineezzen op school, maar ze bleven te kort om eenigen indruk mee te nemen.

Dr. Esser was ook begonnen Zondagsavonds een vergadering met Chineezzen te Poerbolinggo te beleggen. En dat scheen te loopen. Een helper sprak Maleisch, dan werd er wat muziek gemaakt en wat gepresenteerd, ten slotte sprak Dr. Esser in 't Javaansch, dat allen goed verstonden. Er kwam een einde aan deze Samenkomsten door het vertrek van den Zendeling naar Nederland. Na zijn terugkomst was er geen gelegenheid om het weer op te vatten.

Er was toen een Methodist uit Amerika, Engelsch onderwijzer op school, die op Borneo veel onder de Chineezzen gewerkt had. Dr. Esser zocht hem op en stelde hem voor samen te werken. Maar dat mislukte. Er kwamen in den beginne vijf volwassenen en wat schooljongens, en na korten tijd zaten ze met hun tweeën met vier schooljongens. Dr. Esser had wel wat leedvermaak, want die Amerikaan was een blufzak! Met dat al, de mislukking was te betreuren.

Veel moeilijker is het om de Singkéhs te bereiken. Dit zijn menschen die pas uit China komen. Javaansch kennen ze een beetje, zooveel als noodig is om met de Javanen handel te drijven of een handwerk te beoefenen. Maleisch verstaan ze heelemaal niet. Het gebeurt nog al eens dat ze Christenen zijn. Ze hebben in China kennis gemaakt met Methodisten en zijn gedoopt. Te Poerbolinggo zijn er tien zulke Singkéhs. Helaas, die menschen doen het Christendom geen eere aan. Ze zijn woekeraars, die den Javaan zooveel mogelijk afzetten; ze hebben dikwijls een vrouw en soms kinderen in China en leven op Java met een Javaansche huishoudster, daarin het bedenkelijke voorbeeld der Nederlanders in Indië navolgende. Eén hunner kwam trouw bij Dr. Esser ter kerk, al verstond hij ook weinig van de preek. Na eenigen tijd bleef hij weg, en wat bleek toen? Hij had een vrouw bij zich genomen en nu schaamde hij zich ter kerk te gaan. Sedert is hij wel weer begonnen te komen, maar natuurlijk kan van belijdenis of van doopen der kinderen, die hij bij zijn Javaantje verwekte, geen sprake zijn. Zoo was er ook een Javaantje, die met een Singkêh leefde, en zeer veel belangstelling toonde, maar van den man niet scheiden kon. Een ander kwam uit China een paar jaar geleden. Hij was de zoon van een Chineesch Evangelist en woonde te Maos, op een afstand ruim 40 kilometer van Poerbolinggo. Dr. Esser kwam met hem in aanraking door andere Chineezzen daar ter plaatse woonachtig. Helaas, hij vond ook een vrouw, deed bij haar een zeer besmettelijke oogziekte op en was weldra blind. In het hospitaal te Poerbolinggo werd nu genezing gezocht en daar vond Dr. Esser hem weldra

te midden der patiënten. Hij kent alleen Chineesch, de dominé kent Javaansch en Maleisch en met de grootste moeite kunnen ze elkaar wat meedeelen.

De blinde, die Johan heet, schijnt zeer belangstellend, het gaat iemand aan het hart dat er zoo weinig voor hem te doen is. Hulp kan alleen een predikant brengen, die Chineesch spreekt. Wie zal hem uitzenden? Het zal hem niet aan werk ontbreken. Het geldt ook hier weer, wat Salomo zegt: „Zij wankelen ter dooding, zoo gij u onthoudt”.

Wie zal hem uitzenden? Er zit nog al een groote uitgave aan vast. En welke kerk heeft nog wel eenige duizenden over?

Deze vraag is ook reeds onder de oogen gezien. In den Haag werd bepaald, dat één der kerken als zendende kerk zal optreden en dat deze kerk zich aansprakelijk stelt voor de kosten, dat echter een regeling zal worden gemaakt, waarbij goed bepaald wordt, hoeveel de andere kerken, die op Midden-Java arbeiden, voor dit doel zullen bijdragen, terwijl de Generale kas zal steunen met ten hoogste f 2500. Ook werd bepaald dat deze dienaar dan op onderscheiden Zendingsterreinen zou kunnen arbeiden, maar dat de salarissen van helpers, kosten van scholen, colportage enz. geheel zou komen voor rekening van de kerk, op wier terrein de arbeid geschiedt. Maar te Rotterdam moest de Gen. Synode in 1917 zich nog eens weer met deze zaak bezig houden. Generale Deputaten kregen toen machtiging om uit de Gen. Kas des noods te steunen met f 3500. Ik onderstel dat andere Kerken nog zullen steunen elk met f 500 en dan behoeft de zendende kerk niet meer dan ongeveer f 500 voor dit doel te bestemmen. Dat valt dus nog al mee. We zullen hopen dat het nu eens tot uitvoering der plannen kome. Het is nu reeds 1918, weldra 1919, en we hooren er nog niets van.

Dezer dagen kreeg ik een schrijven van iemand, die den weg vroeg om geld te vermaken aan de Generale kas. Ik heb hem geantwoord dat dit op verschillende manieren kon geschieden. Een legaat vermaakt *aan de Generale kas voor de Zending van de Gereformeerde kerken* is, zoover ik weet, nog nooit betwist. Het allerbeste vond ik echter te legateeren aan een kerk, daar-toe deed ik de volgende formule aan de hand:

Aan de Gereformeerde Kerk te Zaandam om binnen drie maanden uit te betalen aan de *Generale Kas voor de Zending*. Ik ben geheel zeker dat er niet de minste kans is om de wettigheid van zulk een legaat te betwisten. Als gij eens iemand ontmoet, die uw raad vraagt, kunt gij hem hiermee dienen.

Op een andere bladzijde van het Zendingsblad zult gij den oproep vinden voor een *Soemba-Schoolweek*. Deze zaak bevelen wij de broederen en zusteren in de Drie Provinciën met veel nadruk aan.

Voorts bevelen wij u en alle Antiocheners Gode en den Woorden Zijner genade.

H. DIJKSTRA.

Rotterdam, Snellinckstraat 54a, 21-10-'18.

Opleidingsschool.

De deputaten der Generale Synode voor de Zending ontvingen van Ds. D. Bakker het navolgende rapport:

„Vóór de groote vacantie, die deze week begonnen is en duurt tot 9 Juli, kwam ik gereed met de behandeling der leerstof, zoodat de maanden Juli tot December besteed kunnen worden aan een algemeene repetitie. In December kan dan D.V. het eindonderzoek plaats hebben.

De leerlingen blijven zich met ijver en toewijding toeleggen op hun taak. Sedert Januari zijn ze ook practisch werkzaam. O.a. gaan zij er nu en dan twee aan twee op uit, om het Evangelie te brengen aan de huizen. Als vrucht van dien arbeid heeft een tweetal een kring van Chineezen en een ander tweetal een kring van Javanen rondom zich weten te verzamelen, die elke week onderwijs ontvangen.

's Zondags in de koempoelan spreken ze over onderwerpen, die tevoren met hen behandeld zijn. Ik heb hun opgedragen in de vacantie zelf een schets te maken over een tekst, die vooraf niet met hen besproken is, maar waarover ze toch een behoorlijk opstel moeten kunnen maken, gerekend naar 't onderwijs, dat zij reeds ontvangen hebben. Ik gaf hun de keuze tusschen Gen. 6:5, Jesaia 53:5 en Efeze 5:1 en 2. In deze teksten worden onderwerpen besproken, die bij de Exegese, Dogmatiek en Ethiek zoo van alle kanten belicht zijn, dat zij er iets van terecht moeten kunnen brengen.

Bij de practische oefeningen komt 't meest het verschil in aanleg en karakter uit. Stu-

deeren gaat nog wel, maar in de practische toepassing van 't geleerde gaan zij ver uiteen. Er zijn er die benijdenswaardige gaven hebben, om eenvoudig en duidelijk tot hun volk te spreken; maar er zijn er ook, die als ze de school verlaten, voor den practischen arbeid nog niet dadelijk genoeg geschiktheid zullen bezitten en althans voorloopig nog veel leiding zullen behoeven. Zooals 't bij ons ook al is!

Zoo nu en dan leden enkele leerlingen aan lichte ongesteldheden, doch voor ernstige krankheden bleven we gespaard."

Namens de deputaten voornoemd,

W. BREUKELAAR.

Zaandam, 21 Oct. '18.

Dr. en Mevr. K. P. Groot.

De mensch weet zich aan te passen aan de omstandigheden. Dat blijkt in deze tijden. Voor eenigen tijd scheen een reis naar onze Oost bijna onmogelijk, nu gaan we heel geregeld over Amerika en als we maar een pootje van Wilson hebben, zijn we heelemaal klaar. Wilson, de groote bestrijder der autocraten, zelf autocraat in de derde macht, regeert de wereld met zijn kwart millioenen soldaten en Lloyd George moet het aanzien

dat Max von Baden hem passeert om met Wilson te onderhandelen. Wonderlijke wereld!

Maar wat een vreugde als de vrede komt en als Wilson niets meer over ons te commandeeren heeft.

We geven hierbij de portretten van Dr. Groot en Mevrouw.

Volgende maand krijgt Ds. Aalders een beurt.

Schooldienst. JAVA.

PLAATSEN WAAR SCHOLEN ZIJN.	Eur. Onderwijzers.		Eur. Onderw. ressen		Inl. Onderwijzers.		Inl. Onderw. ressen		Chris- tenen.		Niet- Christenen.		in In- ternaten		schoolgeld gem. per hoofd per maand.	Subsidies.	Aantal Schol- len.	NAMEN EN ADRESSEN VAN EUROPA'S PERSONEEL.
					jongens	meisjes	jongens.	meisjes	jongens.	meisjes	jongens.	meisjes.						
Java: Inl. school.			1		1	3			13	6								J. de Wit, Gang hp. Lima 11.
Holl. Inl. school . . .	2	5	1		50	17			189	9					f 3 50		3	Mevr. H. Schaafsma de Jong Kwitang 10.
Holl. Chin. school . .	2	1			2	1			67	5					5.—			Mevr. G. B. J. Knol-Nieuwen- huis, Djamboelaan 10
Soerabaja: Inl. school			2						74	6					- 0 50		1	Mevr. G. Simons-Koster, Kwi- tang 7.
Inl. scholen:																		Mevr. C. A. v. d. Beek-de Bruijn Sluibrug D 6.
Soerabalinggo:																		Mej. F. B. Florentinus, Kema- joran 20.
Kandang Gampang)			3		15	12			25	13					- 0 20			C. v. d. Molen, Tjemorolaan 12.
Trendeng: (Karang					3	4			52	2					0 07 ⁵		1	R. Idema, Gng. Chassa.
Wangkai			3														1	Mej. M. E. Hors, Gg. Charlon.
Pertojoso			2		6	4			44						gratis			Allen te Weltevreden.
Keboemen:																		G. P. Hamer, Gombon.
Inl. scholen.																		M. Bijleveld, "
Keboemen																		Mevr. Hamer-de Boer, "
Premboen																		Mej. D. Zandstra, "
Kaboetothan.					14	45	25		± 440	± 62							7	Mej. J. v. d. Kouwe, Keboemen.
Groedjoegan.																		D. Koelewijn, directeur K. S. Klitren.
Glonggong																		H. Dijkema, onderwijzer K. S. Klitren.
Holl. Jav. sch. Gombong	2	3																Ds. D. Bakker, docent theol. opl. school.
idem Keboemen																		J. P. Zuidema, leeraar, idem.
Djokjakarta:																		R. Zijlstra, idem.
Inl. scholen.																		Mevr. Dijkstra, idem.
Klitran (vormschool . .			2		30	53			17	15					f 0 25			J. J. . . Offringa, Hoofd H. I. S.
Toegagak.			2		12	5			36	2							2	Lempajangan.
Penten			2		16	5			18	3							1	M. Schmidt, Hoofd H. C. S.
Toeren			2		2	5			24	3								Lempajangan.
Ngoelahkan			2		2	3			15	1							1	Mej. H. J. Wellensiek, Hoofd
Inl. kweekschool . . .			3		71						71							K. H. S. Bondolajoe.
Holl. Jav. school . . .	2	2	1		39	4			190	8					- 4.—		1	Mej. Jonkhoff.
Holl. Chin. school . .	1	2							79	14					- 5 —		1	Mej. Reinsma.
a. Holl. Koningin Wil- helminaschool					3						57				- 6 —		1	Mej. Van Alphen.
Opleiding-school voor helpers t. d. Dienst des Woords	2				15										kostg f 12 24			Mej. v. d. Wetering.
Soerakarta:																		Mej. Winter.
Inl. scholen.																		Mej. M. Wellensiek.
Margojoedan.			4		7	15			69	10								Mej. C. E. van Andel.
Toemenggoenga . . .			3		2				88	7							3	Allen te Djokja.
Wanoeleoesoeman . .			3		5				36	10								H. Meijerink, Mesen, Solo.
Holl. Jav. school . . .			1		4	1			67	3							1	P. Beukema, Bolapan, Solo.
Holl. Chin. school . .	1	1			4	1			48	16							1	J. G. Kaemingk, Bolapan, Solo
Wonosobo:																		Mej. H. Dümpel, Kebalen, Solo
Inl. scholen.																		
Wonosobo			2		3	4			26	13					- 0 10		1	
Bendoengan			2						50						- 0 07 ⁵		1	
Magelang:																		J. Bos, Magelang.
Inl. scholen.																		N. v. Oosten, "
Magelang			2						22						- 0 15		1	Mej. Jansz, "
Djombangan			2						24									Mevr. Slagers, "
Glagahombo			2		3	2			26								1	B. Siemons, "
Holl. Jav. school . . .	2	2	1						2 3	5					- 3 60		1	P. Lok, "
Holl. Chin. school . .	3	2			6	4			175	50					- 4.—		1	S. Griede, "
Poerworejo:																		Mej. Schütz, "
Inl. scholen.																		Mej. Sene, "
Poerworedjo.			1	1	1	7			20	4							1	
Koetoardjo			1		2				32	5								
Kesingi			2		9				16	4							1	
Dermosari			2		4				13								1	
Genarang			2		3	3			41								1	
Tlepek			1		1	1			33	5							1	
Temon			3		12	9			104	11							1	
Totaal.	21	18	77	1	376	200			2286	329	71	57					42	

Totaal. 3191

- a. Deze school wordt volledigheidshalve vermeld. Ze gaat niet uit van de Geref. Zending maar behoort ge-
noemd te worden bij de Chr. Scholen op M. Java, evenals de andere Holl. Inl. en de Holl. Chin. scholen.
- b. Opgave niet ontv. cijfers vorig jaar.

Schooldienst. SOEMBA.

PLAATSSEN WAAR SCHOLEN ZIJN.	Eur. Onderwijzers Eur. Onderwijressen	Inl. Onderwijzers.	Chris- tenen.		Niet- Christenen.		in In ternaten		Schoolgeld gem. per hoofd per maand.	Subsidies.	Aantal Scholen	NAMEN EN ADRESSEN VAN EUROPA' PERSONEEL.
			jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.				
Kambaniroe		2	30	23	27	12	4		f 629.82	1	T. van Dijk, Pajeti, eil. Soemba.	
Waingapoe		2	13	6	14	7		f 0.10	- 336.15	1		
Petawang		1	9	6	14	1		f 0.15	-	1		
Lai Handang		2			36	7			- 103.—	1		
Melolo		2	18	8	23	4		f 0.30	- 100.—	1		
Paraing Awang		1			30	6			- 400.—	1		
Mata-wai		1			34	6			- 100.—	1		
Baing		1			17	5			- 100.—	1		
Kananggar		2			57	4			- 100.—	1		
Tanakoeng		1			27	2			- 100.—	1		
Pameti Hau		1			25					1		
Kawangoe		1			20					1		
Lambanapoe		1			35					1		
Lewapakoe		1			24				f 1000.—	1		
Langgaliroe		1			24					1		
Lalatang		1			26	1				1		
Paraë-kareka		1			33					1		
Kadomboel		1			28	3				1		
Kapoendoeh		1			27	3				1		
Kadahang		1			17	2				1		
Karoeni		1			55	5	12	12		1		
Pella		1			31	5				1		
Ello Pada		2			63	5				1		
Tenggaba		1			14	6				1		
Wai-Mangoera		1			33	2				1		
Rara		1			30	10				1		
Kodi Bengedo		2			53	10				1		
Kodi-Besar		1			28	10				1		
Kodi-Bawa		1			15	5				1		
Memboro		1			34	3				1		
La Wonda		1			29	11				1		
Bolo Bokat		1			31	9				1		
Ana Kalang		1			29	10				1		
Wonokako		1			21	4				1		
Lamboio		1			33	7				1		
Wal Kaboebak		1			29	11				1		
Normaalcursus Pajeti	1	3	11		11		43		f 25.31	1		
Standaardschool Pajeti		2	5	6	39				- 670 —	1		
	1	48	2	86	49	11	16	176	59	12	38	

1427

Soemba en Java in 1917.

De Gereformeerde Kerken hebben het voorrecht een zendingsterrein te bezitten op de Buiten-Bezittingen en ook een op Java. Zelfs worden de Zendingsgelden vrij billijk tusschen de Buiten-Bezittingen en Java verdeeld. De Buiten-Bezittingen zijn wel vele malen zoo groot als Java, maar het voorwerp der zending is niet de bodem, maar de bevolking. Het Evangelie richt zich tot de menschen. Volgens de laatste volkstelling bedroeg de bevolking der Buiten-Bezittingen een vijfde deel van die van geheel Nederlandsch-Indië. En ruim een vijfde der zendingsgelden, die de Gerefor-

meerde Kerken bijeenbrengen, wordt aan de Buiten-Bezittingen besteed.

Er is een tijd geweest, dat de Gereformeerde Kerken werden opgewekt, meer kracht te gaan wijden aan de Buiten-Bezittingen. Voor die opwekking was een goede reden. De invoering van meer geregeld bestuur op de B. B. greep diep in het volksleven en in den godsdienst in; ze toonde voor het besef der volken, dat de vereerde geesten toch zoo heel machtig niet waren; en voorzooover ze macht hadden, zou deze zich openbaren in toorn en wraak

Vervolg pag. 170.

Colportage in 1916 en 1917.

Terreinen.	Colporteurs.		Bijbelvrouwen.		Bijbels.		Oude Testamenten.		Nieuwe Testamenten.		Schriftgedeelten.		Tijdschriften en Couranten, aant. ex. p. maand.		Losse trakaten.		Trakaten in boekvorm en scheurkalenders.		Christelijke boeken.	
	1916	1917	1916	1917	1916	1917	1916	1917	1916	1917	1916	1917	1916	1917	1916	1917	1916	1917	1916	1917
Soemba:																				
Kambanire . . .					4	5	13		8	9	10	38	47	113			32	35	63	165
Me'olo					1	1	6	1	15	9	35		30	90			60	33	170	26
Karoeni					10	11			2		1	58	20	50			57	50	147	167
Pajeti							4		1			5	3	3			20	20	88	47
Totaal Soemba . .					15	17	23	1	26	18	46	101	100	256			169	138	458	405
Java:																				
Batavia																	40	300		
Soerabaja													60	60			210	210		
Poerbolingo . . .	6	6			14	21	16	30	53	60	698	2 490	6 700	5 700			3 095		314	
Poerworedjo . . .	1	1					18	18	55	55	767	767	3 500	3 500			120	120	1 213	1 213
Keboemen	2	2				1		29		55		239		3 200				1 110		
Djokjakarta . . .	2	2			2	10		30	47	60	1 605	2 900	3 000	3 000			2 919	1 200	452	40
Soerakarta	7	9	1		23	30	70	100	160	150	16 514	13 203	7 500	10 100			10 709	7 525	1 200	1 130
Wonosobo						12				27		135	950	1 000				330		31
Magelang	1	2			27	14		6	191	40	306	274	4 600	6 500			801	1 438	82	
Totaal Java	19	23	1		66	87	104	213	506	447	19 890	20 025	26 310	31 160			18 254	12 233	3 261	2 414

over al die nieuwigheden; vandaar scheen de veiligste weg, tot een anderen godsdienst over te gaan. Een gulden tijd scheen de voor de zending op de B. B. te zullen aanbreken. En daar tegenover stond, dat Java een weinig hoopvol terrein leek, want de Javanen waren Mohammedanen, en het was van algemeene bekendheid, dat de zending onder de Mohammedanen weinig vruchten oogstte.

De omstandigheden, zoowel op de B. B. als op Java, wijzigden zich echter, en dienengevolge wijzigden zich ook de beschouwingen. Langzamerhand werd het duidelijk, dat het vragen naar een nieuwen godsdienst zich beperkte tot enkele landstreken op de B. B.; en die enkele streken kregen een vrij grooten toevoer van nieuwe zendingsarbeiders. Ook Java onderging verandering. Nieuwe krachten en nieuwe idealen ontwaakten onder de volken op Java. Een sterk streven naar vooruitgang brak zich baan. Ook bleek, dat de eigenlijke Javanen (Oost- en Midden-Java) over het algemeen niet sterk doordrongen waren van den Mohammedaanschen geest. De Heer Mühlendorf schreef (De Taak No. 2), dat de Islam onder de bevolking van een groot deel van het platteland der Vorstenlanden, practisch gesproken, nog niet doorgedrongen is; dat het gebruik van varkensvleesch er zeer veel voorkomt; en dat men in de overige streken van het binnenland van Midden-Java zich over het algemeen slechts aan enkele uiterlijke gebruiken van den Islam houdt. En Boedi Oetomo liet verleden jaar de voorgestelde Islamitisch getinte paragraaf van het partijprogram vallen, om die te vervangen door een, die een absoluut neutrale houding tegenover den Islam aangeeft. Dr. Radjiman, aan wiens invloed deze verandering vooral te danken was, verklaarde, dat het volstrekt niet vaststaat, dat de Javanen van Midden-Java in het algemeen gesproken, Islamieten zijn, dat daarentegen het Hindoeïsme en het Boeddhisme in de harten van talloos velen nog leeft. Daarmede stemde overeen, dat de zending op Java veel meer vruchten droeg dan onder andere Mohammedaansche volken. Oost-Java telde reeds haar duizenden Christenen. En de zending op Midden-Java ging met steeds snelleren tred voorwaarts. De goede gelegenheden werden op Java zoo vele, en de verwachtingen werden zoo hoog gespannen, dat Ds. Dijkstra zelfs kon schrijven: „De moeilijkheid van de zending op de B. B. en de teleurstellingen aldaar komen weer meer op den voorgrond, terwijl men nu weer zou meenen dat op Java, inzonderheid in de Vorstenlanden, de deur opengaat, en de bede: „Uw Koninkrijk

come" verhoord wordt". (Maced. Febr. 1918).

De twee terreinen der Gereformeerde zending zijn beide terreinen van groote verwachting. Dr. Gunning schreef acht jaar geleden, dat, bedriegen niet alle teekenen, Gods tijd voor Soemba spoedig zou aangebroken zijn. En de zending op Midden-Java samelt reeds in rijke mate haar eerstelingen in. De tijd van den grooten oogst is noch op Soemba noch op Java reeds aangebroken. Maar dit is ook niet te verwachten na zoo korten arbeidstijd. Indien Dr. Gunning de teekenen verstaan heeft, zullen de kerken der drie Noordelijke provinciën al hun krachten noodig hebben om den komenden oogst in te zamelen. En als de belangstelling op Java zich blijft ontwikkelen in dezelfde opgaande lijn, zullen de krachten der andere 8 provincies weldra tekort schieten om het werk naar den eisch te verzorgen. De maaitijd gaat in veelheid van arbeid den zaaitijd ver te boven.

Het werk op Soemba en dat op Java too- nen elk een eigen karakter. Op Soemba kan de onontwikkelde bevolking slechts door het gesproken woord bereikt worden; daarom zoekt men daar kracht in evangelisatiesamenkomsten. En opdat de bevolking uit den staat van onontwikkeltheid opgeheven worde en bekwaam worde den Bijbel te lezen, richt men vele scholen op. Voor colportage-werk is daar nog bijna geen gelegenheid. Er werden in 1917 137 Bijbels en Bijbelgedeelten, 543 andere Christelijke boeken, en maandelijks 256 kranten verspreid.

Op Midden-Java is vooral de colportage een uitnemend zendingsmiddel. Het gesproken woord bereikt de tien- en honderdtallen, het geschreven woord de duizenden en tienduizenden. Op de twee laatst bezette terreinen, Magelang en Solo, is aanstonds de Bijbelcolportage krachtig ter hand genomen. En het verrassend resultaat is, dat op die twee terreinen nu de meeste zendingsposten gevonden worden: n.l. op elk der twee vijftien. Misschien zullen Djokja, Poerbolingo en Poerworedjo (waarvan de opgaven over 1917 ontbreken) met hun krachtiger geworden colportage-werk in de eerstkomende jaren ook de blijde ervaring opdoen, dat verspreiding van den Bijbel hier en daar belangstelling wekt en tot nieuwen arbeid leidt. Op Midden-Java werden 20.772 Bijbels en Bijbelgedeelten, 38.100 traktaten, 14.647 Christelijke boeken, en maandelijks 34.160 kranten verspreid. Het Maleisch colportage-blad, door Ds. Tiemersma uitgegeven, heeft, meen ik, een oplage van 10.000 per maand. Het Javaansche blad, gezamenlijke uitgave van Midden-Java, een oplage van 30.000. We worstelen om, on-

danks de stijgende papierprijzen het hoofd boven water te houden. Gelukkig steunen ons vele Christenen in Indië. De krantverspreiding is een der weinige middelen om een héél breeden kring te bereiken; en wij bereiken op Midden-Java nog lang niet allen, die lezen kunnen. Op de liefde en den steun der broeders en zusters in Indië is onze hoop gevestigd voor het handhaven van de oplage van 30.000.

De schooltaak is op Soemba met groote kracht aangevat, en het aantal scholen is gestegen tot 38 met 1400 leerlingen. Het zijn over het algemeen nog kleine scholen met gemiddeld 37 leerlingen. De 42 scholen op Java tellen 3200 leerlingen, dus gemiddeld 76 per school. Op beide terreinen zijn vele scholen nog onvolgroeid, zoodat de getallen in de eerstkomende jaren veel grooter kunnen worden. Op Soemba wordt aan de ontwikkeling der hoofdenzonen bijzondere zorg besteed. En de Christelijke Hollandsch-Inlandsche en Hollandsch-Chineesche scholen op Java, die sterk in getal en in leerlingental groeien, werken ook onder de ontwikkelde klassen.

Het medisch werk op Soemba is nog in zijn eerste begin; een Europeesche verpleegster met haar hulpziekenhuis is daar laanbreekster. Op Java heeft de Gereformeerde zending reeds zes ziekenhuizen met tien dokters en acht hulphospitalen. De stroom van patiënten is steeds groot, en brengt meer patiënten dan de ziekenhuizen kunnen bevatten. Het medisch werk, dat veel lijden wegneemt of verzacht, doet den Christelijken godsdienst als een godsdienst van barmhartigheid kennen, en brengt jaarlijks vele duizenden in eenige aanraking met het evangelie.

Het aantal Inlandsche Christenen steeg in 1917 op Soemba van 877 tot 937, dus met 60, of met 7 pCt. Op Java van 2453 tot 2698 (ongerekend den vooruitgang te Poerworedjo, waarvan de opgaven ontbreken), dus met 245 of (Poerworedjo buiten rekening gelaten) met 13 pCt. Java toont een van jaar tot jaar snelleren voortgang. Het blijkt, dat de sedert enkele jaren gekoesterde groote verwachtingen niet onge-

grond waren. Het aantal Christenen vermeerderde in 1907 met 111, in 1908 met 130, in 1909 tot 1915 gemiddeld met 140, in 1916 met 252, in 1917 met 245 (zonder Poerworedjo). En de toename is niet alleen grooter in volstrekten zin, ook het percentage is gestegen. Het beloop van 1906 tot 1916 gemiddeld ongeveer 10 pCt., steeg in 1916 tot 12 procent en klom in 1917 tot 13 pCt. Deze stijging van het percentage toont duidelijk het sneller worden van den groei der Java-zending.

De arbeidskrachten namen toe naar evenredigheid van den omvang van het werk. Het aantal onderwijzers steeg op Soemba van 35 tot 50. Op Java steeg het aantal helpers tot den dienst des Woords van 42 tot 46, het aantal colporteurs van 19 tot 23, het aantal Inlandsche onderwijzers van 71 tot 78, in totaal van 132 tot 147. Ook het aantal medische helpers nam toe.

De gezegende voortgang van het werk mag de Kerken in Holland en de zendingsarbeiders in Indië stemmen tot dankbaarheid, en zal hen aansporen tot grooteren ijver. Tot nu toe kon het zich uitbreidend werk behoorlijk door de Hollandsche Kerken en de Christenen in Indië onderhouden worden. In dit opzicht is er voor de toekomst wel reden tot eenige zorg. Soemba met zijn bevolking van 120.000 (volgens sommigen 150.000) zal vermoedelijk de geldelijke krachten der drie Noordelijke Provinciën niet ver te boven gaan. Maar als onder de 50 maal grootere bevolking van Midden-Java (7.500.000) de vraag naar onderwijs in den Christelijken godsdienst meer algemeen mocht worden, hoe zullen de Kerken der 8 provincies dan de middelen vinden, om dit werk te bekostigen? Nu is geven een kunst waarin men het ver kan brengen bij gestadige oefening. Geve God, dat de Kerken in Holland en de Christenen in Indië in zoo rijke mate bezielde mogen zijn van zendingsijver, dat zij den zwaardere wordenden last gewillig en met blijdschap blijven dragen.

H. A. VAN ANDEL.

Solo, Juni 1918.

SOEMBA-SCHOOLWEEK.

Aan de Kerkeraden in de Drie Provinciën.

Weleerwaarde en Eerwaarde Heeren en Broeders.

De Deputaten voor de Zending op Soemba verzoeken een oogenblik Uwe aandacht voor enkele zaken betreffende ons werk op den Zendingsakker.

We staan namelijk voor gewenschte en noodzakelijke uitbreiding van den arbeid, die tevens vermeerdering van uitgaven in zich sluit. Allereerst wat het onderwijs aangaat. Onze hooggeachte broeder T. v. Dijk, die als schoolopziener, bij de gestadige toename van het aantal scholen, dat nu reeds boven de 30 klom, handen vol werk heeft, heeft zich

van af zijn komst op Soemba ook belast met het geven van onderwijs aan de Standaardschool en den normaal cursus te Pajeti, ter opleiding van toekomstige onderwijzers.

Dit mag niet langer bestendigd worden. Reeds ten vorige jare moest hij wegens overspanning een tijdlang rust nemen, wat Gode zij dank wel tot herstelling leidde, doch Deputaten zagen in die ongesteldheid toch van meet af eene vingerwijzing, te moeten uitzien naar eene 2e onderwijskracht, aan wien het onderwijs en de opleiding zou moeten worden opgedragen, opdat de Heer van Dijk geheel vrij blijven kon voor het schooltoezicht.

Nu zouden we volgens de bekende Soemba-Regeling hierbij kunnen volstaan met een Inlandsch hoofd. De broeders op Soemba oordeelden echter en Deputaten gingen hierin geheel met hen mee, dat we met het oog op onze Zending aan een inlander niet genoeg hadden. We hebben toch iemand noodig, die niet slechts onderwijzer is, maar die tevens uit liefde tot en in verband met de Zending het onderwijs dient. Deputaten hebben dan ook, de Particuliere Synodes gehoord, reeds iemand benoemd, die zoo mogelijk in 1919 naar Soemba zal vertrekken. In den Heer T. J. Mobach, laatst onderwijzer aan de Chr. School te Kampen, vonden zij een man, die naar zij mogen vertrouwen, de rechte man op de rechte plaats zal kunnen zijn.

De uitzending van dezen broeder brengt echter vrij hoge kosten mee. Wel hebben Deputaten, na ingewonnen advies van mannen hier te lande, specialiteiten in Indische aangelegenheden en der Zending toegenegen, tot de Regeering het verzoek gericht om de Soemba-Regeling aan te vullen in dien zin, dat er ook voor een Europeesch hoofd subsidie uit 's Lands kas kan verleend worden (de bestaande regeling laat dit niet toe); wel is ook gevraagd dat in afwachting van die wijziging reeds dadelijk eene uitkeering worde toegelegd of toegezegd — doch er zal ongetwijfeld heel veel tijd verlopen, alvorens het antwoord op dit request zal zijn ingekomen.

De gezondheidstoestand van br. van Dijk gedooft niet hierop te wachten, zoodat de kerken in elk geval zullen moeten beginnen met de benodigde gelden bijeen te brengen.

De Particuliere Synodes van dit jaar gaven hiertoe dan ook aan Deputaten machting.

Er is echter nog meer. In West-Soemba moet meer voor medische hulp worden gedaan, terwijl er ook aan de opvoeding van eenige meisjes de hand moet geslagen, opdat er voor de goeroe's en helpers in de Evangelisatie straks vrouwen mogen gevonden

worden, die niet vreemd tegenover het Christendom staan.

Met het oog op deze aangelegenheid benoemden Deputaten Zuster G. Zichterman, nu reeds te Lawang op Java werkzaam in de verpleging. Deze zuster zal eerst nog eenige opleiding in Djocja ontvangen en dan naar Karoeni gaan, om er tevens als hoofd van het meisjesinternaat op te treden.

Ook deze benoeming maakt het bouwen van eene woning noodzakelijk, waarvoor de kosten geraamd worden op pl.m. f7000.

Eindelijk werd op voorstel van de broeders op Soemba besloten, over te gaan tot het aanstellen van eenige inlandsche helpers bij den dienst des woords, Evangelisten, die zich geheel aan Zendingsarbeid zullen wijden. Ook voor deze mannen moeten woningen gebouwd worden, Soembaneesche woningen, eenvoudig en goedkoop, doch een paar duizend gulden is er toch mee gemoeid.

Alles te saam genomen zal er dus een som van 20 mille noodig zijn.

Geen kleinigheid, hooren we U zeggen, en Deputaten stemmen tot op zekere hoogte hiermee in, doch ze leven in de vaste overtuiging dat dit geld bepaald noodig is, zal de arbeid op Soemba naar behooren kunnen voortgezet worden. Hieraan ontleenen zij dan ook de vrijmoedigheid om Uwe hulpe in te roepen. Zij hebben daarbij overwogen dat het bij eenigen goeden wil, in deze tijden toch ook wel weer eene kleinigheid is om een som van 20 mille bijeen te brengen. Er zijn zoovele broeders en zusters, die in de oorlogsjaren door den Heere rijkelijk gezegend zijn op stoffelijk gebied, wien het daarom gemakkelijk zal vallen een flinke som voor de uitbreiding van onzen arbeid te leggen op het altaar der Zending.

Broeders, wij vragen daarom Uwe zoo zeer gewaardeerde medewerking en, geleerd door de ervaring, twijfelen we geen oogenblik aan uwe bereidwilligheid.

Natuurlijk laten we 't gaarne aan Uwe wijsheid over om te bepalen op welke manier in Uwe gemeente zal gewerkt worden, doch we mogen zeker wel zoo vrij zijn U nog eens even te herinneren aan de zoogenaamde „Soemba-week“, een paar jaar geleden gehouden, toen de jongedochters in korten tijd een aanzienlijk bedrag bijeen verzamelden voor den weer opbouw van het afgebrande huis van Ds. Krijger.

Zou het op die wijze ook nu niet weer kunnen?

Indien gij U hierin zoudt mogen vinden, stellen wij U voor de jongedochters der gemeente uit te noodigen om rond te gaan tot het verzamelen van giften voor de noodzakelijke uitbreiding van den arbeid op Soem-

ba. Evenals vroeger zou het ook nu weer wenschelijk zijn, dat deze „Soemba-School-week" zoo mogelijk overal terzelfder tijd gehouden worde, b.v. in de week van 24—30 November.

Wanneer door U of van Uwentwege deze zaak geleid en aanbevolen wordt, twijfelen we niet of al onze kerken zullen van hare liefde tot onze Zending weer blijk geven door de offervaardigheid, die ze betoonen.

In het vaste vertrouwen dat gij gaarne aan ons verzoek zult gevolg geven, bidden we dat onze trouwe God, die ons in Zijne genade nog altijd bewaarde bij den vrede, dezen arbeid voor de komst van Zijn Koninkrijk op Soemba rijkelijk zegenen moge. Dat de gezegende kerken in de drie Provinciën ten zegen gesteld worden mogen.

Namens Deputaten voor de Zending op Soemba:

Ds. H. DIJKSTRA, Praeses.

Ds. M. MEIJERING, Scriba.

Rotterdam,) September 1918.
Delfzijl,)

Korte Berichten.

Algemeene Vergadering

der Nederl. Ger. Zendingsvereeniging,
op Maandag 25 November, 's middags 2 uur,
in het gebouw „SALVATORI", Amstel te
Amsterdam.

Ds. N. A. DE GAAIJ FORTMAN,
Voorzitter.

L. BERK,

Secretaris-Penningmeester.

Ds. en Mevr. K. v. Dijk.

Door den Raad der Geref. Kerk te Heeg werd, naar het Friesch Dagblad meldt, een schrijven ontvangen van den missionairen dienaar Ds. K. v. Dijk, 19 Aug. uit New-York verzonden, waaruit blijkt, dat Ds. en mevr. van Dijk tot hiertoe een goede reis hebben gehad. „De Heere heeft", schrijft Z.Eerw., „onzen weg zeer voorspoedig gemaakt." Ook de familie Van der Kooi is in goeden welstand aangeland.

3 Aug. vertrokken wij uit Rotterdam, 16 Aug. waren wij te New-York, 17 Aug. mochten wij aan wal. Mijn vrouw en ik reisden dadelijk door naar Paterson, waar wij bij familie zijn. In 't laatst der volgende week hopen wij te San Francisco te komen.

Wij hebben geen bijzondere moeilijkheden ontmoet. Hoewel er veel zieken aan boord waren (er zijn 5 passagiers onderweg gestorven) waren wij voortdurend gezond."

Zending.

Met het s.s. „Nieuw-Amsterdam" zijn, om

de reis naar Ned. Oost-Indië aan te vangen, o.m. vertrokken Dr. W. L. Vogelesang, Ds. J. M. S. Baljon, zend. C. de Neef en zend. P. N. Vellekoop, die allen op het terrein der Zending gaan arbeiden.

Ook Ds. J. C. Aalders, beroepen pred. der Geref. Kerk van Batavia, bevindt zich op genoemd schip.

Uit het Kerkeradsverslag van Amsterdam.

Voorlezing geschiedt van een brief van dr. Groot, geschreven halfweg tusschen Amerika en Japan, over zijne reis.

Het bericht van het huwelijk van dr. van Proosdij te Djogja met mej. Piernbaum wordt in handen gesteld van de deputaten voor den medischen dienst.

LEESTAFEL.

Ter Herdenking van de Nationale
Synode van Dordrecht 1618—
1619 bij haar aanstaand derde
eeuwgetijde door A. H. Nieboer. —
Drukkerij „Libertas", Rotter-
dam.

Dit geschrift munt zeer uit door stijl en verhaaltrant. De prijs is wat hoog anders zou ik mijn kerkeraad voorstellen er voor elk gezin één van te nemen. Misschien was de uitgever genegen ze voor den halven prijs te leveren.

Oude Paden, Weekblad voor de
verbreiding der Gereformeerde
beginselen ten dienste van kerk
en volk.

Onder Hoofdredactie van Ds.
J. J. Knap Czn., Nederl. Her-
vormd Predikant te Groningen.
— Uitgever J. H. Kok te Kam-
pen.

Een zeer bevallig weekblad, van blijven-
de waarde.

Ik ontving ter aankondiging:

Maranatha, Christelijke Scheurka-
lender door Ds. J. J. Knap en Dr.
J. C. de Moor, met premieboek
Geloofstrouw door Carolina
Atwater Mason. — J. H. Kok te
Kampen.

Schrijvers zijn voldoende waarborg voor
den inhoud. Het schild is kleurig en fleurig.

Het verachte uitverkoren door
Cleopas. — J. H. Kok, Kampen.

Een mooi verhaal, uit het leven en voor
het leven.

Karakters uit den Bijbel door P. J. Smink J.Bzn. — J. H. Kok, Kampen.

Mooie woorden doch Pelagiaansch.

Verschoppelingen door Jan Veltman. — Kampen, J. H. Kok.

Een kunsteloos verhaal, met een goed doel. Men leze het en geve het aan zijn buurman.

Schuld en Pijl no. 6. Staatkundige Hervormingen in Ned. Indië door H. Colijn. — J. H. Kok, Kampen.

Een ongewoon degelijke studie, die men driemaal moet lezen om er recht van te genieten.

De Spiegel. Weekillustratie. — W. Kirchner, Amsterdam.

Met verlangen grijp ik elke week naar deze illustratie. De Zending krijgt ook nog al eens een beurt.

„Hou Zee”

valt mee. De uitgever J. A. Bosch te Baarn zal er plezier van beleven. Vraag hem een aflevering ter inzage!

Giften voor de Zending.

Ontvangen voor de Generale Kas der Zending.

Door R. E. de Jong te Sloten, legaat voor de Zending van N. N. te Z. f 50. Door Ds. F. Wiersma te Oosterbierum door Dieuwke Winsemius bijeenverzameld f 1.79. Door H. Meinsma uit het Zendingsbusje van de Ger. Jongel. Ver. te Duurswoude f 5.20. Door D. v. d. Meulen uit het busje van de buurt te Wijnjeterp f 2.50. Door Ds. J. de Waard opgespaarde halve centen van Klaas Burmania te Ferwerd f 1. Door A. v. Dam te Oud-Beijerland verzameld door de schoolkinderen f 4. Door D. v. d. Meulen te Wijnjeterp uit het busje te Duurswoude f 1.58. Door idem uit het busje van Opperbuurt en Kl. Groningen f 1.18 en uit het busje van Wijnjeterp f 3.59 te zamen f 4.77.

W. BREUKELAAR.

Zaandam, 22 Oct. '18.

Ontvangen voor de Zending te Djocja en Solo.

Van de Geref. Kerk te Zaandam, ½ jaarlijksche bijdrage f 300. Van N. de Ronde Cz. te Weesp voor de Colportage te Solo f 1.50. Van Mej. M. Hakvoort te Zaandam voor verkocht zilverpapier f 3.—. Van N. N. gevonden in de collecte te Zaandam voor de colportage te Solo f 5.—.

W. BREUKELAAR.

Zaandam, 22 Oct. '18.

Door Mej. G. H. Partier van de Geref.

School te Pernis voor de Zending van de kerken van Z.-Holl. en Z. f 11.

W. BREUKELAAR.

Zaandam, 22 Oct. '18.

Ontvangen voor de Zending der Ger. Kerken op Soemba.

H. Huisman te Delfzijl, gev. in de coll. f 1. Geref. Kerk te Dwingeloo, gev. in de coll. f 3. Ds. Postema te Beilen, gev. in de coll. f 4. J. J. Wegener te Wildervank, gev. in de coll. uit dankbaarheid f 5. Ds. Duursema te Nieuw-Amsterdam, nag. P.c. f 1, gev. in de coll. f 2.50 is f 3.50. Idem uit Zweeloo gev. in de coll. f 1.25. H. Uil te Midwolda (Old.) gev. in de coll. f 2.50. P. Boersema te Grijskerk, v. d. Jongel.v. f 8. J. de Vries, te Kommerzijl, busje in de Kerk f 19.15. Ds. Dekkers te Zevenhuizen, busje in de Kerk f 17.50. Dr. Schot te Hardenberg, gev. in de coll. f 10. Mej. E. J. Brons te Emmer Erischeidenveen, 't Nikkertje v. d. School en Jonged.v. f 5. R. E. Kladder te Kommerzijl, door Gr. Benthem f 0.75, G. Blom f 0.50, A. Zwama f 0.50, L. Bouma f 0.50, H. Sloterdijk f 0.25, J. Keegstra f 0.30, J. Witholt f 0.50, Vr. Faber f 0.50, R. Brandsma f 1, V. Soldaat f 0.50 is f 5.30. L. Groefsema te Oldehove, door J. D. Mollema, E. Hoeksema, A. Bakker, B. v. d. Horn, B. Mollema, W. Bakker, L. Meijer, J. Spiensma, H. Nieland, P. Dijkstra en J. W. Bakker f 14.57½. A. Smit te Haren, 2 m.d.l. contrib. f 18.95. A. Visscher te Uithuizen, busje der school, 2e en 3e klas f 6.28. H. Ubbens te Uithuizermeeden, gev. in de coll. f 1. Ds. Scholten te Zuidhorn, gev. in de coll. f 10. Ds. Zijlmans te Hengelo, Jonged.v. f 4, v. Str. f 1.25 aan h. c., 't lezen van 't Zend.bl. f 1.50 is f 6.75. J. F. Fleurke te de Krim van T. Bekkering, 200 h.c. is f 1. M. Velthuis te Bedum, gev. in de coll. f 1. H. Hulshof te Zoutkamp, v. d. Zend.v. f 30. Ds. Pel te Kommerzijl, gev. in de coll. een dankoffer f 2.50. H. Huisman te Delfzijl, gev. in de coll. f 5, busje Ger. kerk f 11.75 is f 16.74. L. v. Dijken te Stadskanaal v. d. Zend.v. f 218.63 en f 82.85 is f 301.48. Idem gev. in de coll. f 10 en f 10 en f 10 en f 25 en f 20 en f 10 en f 25 is f 110. Niezijl, gev. in de coll. f 2.50. N. N. te T. en B. f 60. H. v. Dam te Loppersum, busje T. Olthof en A. Klunder f 20.90, E. Fokkens f 16.06 is f 36.96. Ds. Kool te Meeden, gev. in de coll. f 5. Bulder te Vroomshoop, gev. in de coll. f 5. B. Mulder te Bellingwolde, 't Neger-tje in de Ger. Kerk f 2.85. Ds. Scheepsma te Roodeschool, gev. in de coll. uit dankbaarheid f 1. K. D. v. d. Kooy te Winsum-Obergum, uit het busje der schoolkinderen f 5.10. Idem N. N. te Obergum f 7. H. Timmer te Luiten a. d. Dedemsvaart, uit de busjes f 83.30. Ds. Dijkstra v. d. Jongel.v. te Mep-pel f 8.09. Idem N. N. te N. f 35. Ds. Hoeksema te Nieuwolda van N. N. f 1. Dr. Schot uit Heemse, gev. in de coll. f 5. Idem uit Dedemsvaart f 100. Pinkstercollecte te Uithuizermeeden f 140.28½, Idem te Nieuw-Buinen f 81.53. Idem te Staskanaal f 290.36.

J. DUURSEMA, Quaestor.

Groningen, Trompstr. 24.

21 Oct. '18.

Bij J. H. KOK te Kampen is verschenen de
4^e geheel herziene
 druk van

HET HUWELIJK

DOOR
Dr. A. DUPONT
 Geneesheer-Directeur te Ermelo.

Een uitnemend boek voor Gehuwden en Verloofden, met geneeskundige wenken, nuttige raadgevingen en ernstige waarschuwingen, waarvan in korten tijd reeds de **VIERDE DRUK** is verschenen. Door de **gansche** Chr. Pers dringend aanbevolen. Prijs ingenaaid **f2.40**, gebonden **f3.00**. Verkrijgbaar in elken Boekhandel en bij den uitgever **J. H. KOK** te Kampen.
 Vraag uitvoerig prospectus.

ONESIFORUS-BANK UTRECHT.

Verstrekt **BOUW**-Kapitaal tegen zekerheidsstelling
 aan KERKEN, SCHOLEN, STICHTINGEN.

Geeft uit $4\frac{1}{2}\%$ 10-jarige Obligaties in stukken
 van f 1000.—, f 500.—, f 250.—, f 100.—, 50.—.

Inlichtingen verschaft de Directie,
 Nieuwe Gracht 69, Utrecht.

Marmelade (Botersurrogaat)
L. STASSEN te Hillegom
 biedt aan:

MARMELADE van gemengde
 vruchten à f6.— per postkistje van
 5 K.G. bruto voor netto.

WINTERUIEN (Sjalotten) voor
 winterprovisie per 5 K.G. pakket f3.—

Zendingen franco thuis. Betaling moet
 geschieden per postwissel bij de order
 of onder rembours met 15 cts. verhooging.

Bij gewichtige

besprekingen, openbaar optreden en
 examens, behoeden

Mijnhardt's Zenuw-tabletten

U voor innerlijke opwindung, angst-
 gevoel en hartkloppingen, maken U
 rustig en kalm, houden Uw geest
 helder.

Per koker 60 ct., 3 kokers f 1.70.

Onschadelijk, zuiver samengesteld!

Fabrikant A. MIJNHARDT,

Pharm. Fabriek Zeist.

Verkrijgbaar bij Apoth. en Drogisten.

Dit Seizoen planten!

Prima **Stamrozen** in de prachtigste kleuren f1.20, per 12 stuks f12.

Sruikrozen, verschillende en nieuwste kleuren f0.30, per 12 stuks in
 b.v. 6 variëteiten f3.

Klimrozen, wit, rose of rood f0.35, per dozijn f3.60.

Hoogstam Treurrozen, wit, rose of rood f1.50.

Prijsopgaaf van Vruchtboomen in allerlei vorm wordt op aanvraag onmiddellijk verstrekt.

Ligustrum ovalifolium, voor heggen, **altijd groenblijvend**,
 prachtige voorraad.

Rhododendrons, azalea's in de kleuren welke u wenscht vanaf f0.60.

Tevens alles wat op tuinbouwgebied behoort.

Bestelt s.v.p. tijdig voor dit seizoen.

Onbekenden onder rembours. -:- Voor goede waar wordt beslist ingestaan.

A. M. EERDMANS - Boomkweker - Naarden.

Vraagt Prijscourant welke franco wordt toegezonden.
 Het Beste, Goedkoopste en meest Solide adres voor Zaden, Bloembollen en Planten
 is L. STASSEN, HILLEGOM.

Electrische Drukkerij
„VADA”
is speciaal ingericht voor
het drukken van
- TIJDSCHRIFTEN en -

H. F. DE CHARD & ZONEN.
PAPIERHANDEL - DEN HAAG.
PAPIERFABRIEK TE EERBEEK.

PAPIERFABRIEK TE EERBEEK.

DE AMSTERDAMSCHE

Directie: Jhr. A. F. DE SAVORNIN LOHMANN Jr., Jhr. J. DE SAVORNIN LOHMANN,
Mr. J. C. L. VLAANDEREN.

CLICHE - FABRIEK "UTRECHT"
VERSLIJNSEN 69
DIR. RUNCKEL

TE IUTRECHT

BLOEMGRACHT 133.

Christelijk Internaat Wilhelmina, te Zeist,

Op de prijzen van alle boeken moet volgens besluit van de Vereniging voor den Boekhandel een crisistoetslag van 5% worden geheven f 1.25 wordt dus f 1.31 $\frac{1}{2}$; f 2.25 = f 2.36 $\frac{1}{2}$; f 2.90 = f 3 04 $\frac{1}{2}$; f 2.50 = f 2.62 $\frac{1}{2}$; f 3 25 = f 3.41 $\frac{1}{2}$.

HET ZENDINGSBLAD

VAN DE
GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND

En dit Evangelie des
koninkrijks, zal in de
geheele wereld gepredikt
worden tot een getuigenis
allen volkeren.
Matth. 24 : 14.

Redactie:
H. DUKSTRA, Rotterdam.
J. HANNA, de Bilt (Utr.)

Comité v. Toez. en Controle:
W. BRUGELAAR, Zierikzee.
W. B. RENNEMA, Renkum.

INHOUD: Uwe zaligheid gezien. — Br. n. Ant. — Ds. C. J. Aalders en Gezin. — L. Netelenbos. — Statistiek. — Poerworedjo. — Een Kerstjubil. — Korte Berichten. — Leestafel. — Giften. — Register.

Uwe zaligheid gezien, die Gij bereidt hebt voor het aangezicht van alle de volkeren.

Want mijne oogen hebben uwe zaligheid gezien, die Gij bereidt hebt voor het aangezicht van alle de volkeren.

Lucas 2 : 30, 31.

Van het geestelijke leven en van de geestelijke werkzaamheden in de jongere levensjaren van Simeon weten wij niets. Of hij reeds vroeg weder-omgeboren is geweest, zooals b.v. een David of de hofmeester Obadja uit 1 Kon. 18, zoodat hij zeggen kon: Van den schoot mijner moeder aan zijt Gij mijn God (Psalm 22 : 11), dan of hij eerst op lateren leeftijd uit den dood is overgegaan in het leven, gelijk wij dat van een Zachéus of eene Lydia moeten denken — het wordt ons in de Heilige Schrift niet gemeld.

En evenmin heeft de Heilige Geest ons in het Woord meêgedeeld of Simeon een christen is geweest, bij wien de zon der genade niet zoo spoedig doorbrak, zoodat hij heel wat strijd en heel wat worstelingen heeft gehad vóór hij tot vollen vrede met God kwam om den roem in Hem te genieten, dan wel of hij een kind van God was, dat spoedig in de ruimte is gesteld, en spoedig duidelijk verstond: God kent mij bij name; ik heb veel gerustheid, veel vergenoeging en veel vreugde in mijn God; ja mijne ziel geniet gedurig van Zijne goedertierenheid en liefde, zoodat zij als met smeer en vettigheid is verzadigd en mijn mond Hem telkens weer en telkens meer roemen mag met vroolijk zingende lippen; des daags is het mij o zoo goed Zijne gemeenschap te mogen ervaren en word ik des nachts wakker dan ben ik nog bij Hem.

Van die geestelijke leidingen des Heeren uit Simeons jeugdijaren is ons niets geopenbaard.

Hij wordt ons in Lucas 2 dadelijk voorgesteld als denkelijk niet meer zoo jong, maar reeds op leeftijd gekomen; en dan als een degelijk, trouw en bevestigd Christen. Niet meer een kind, ook niet meer een jongeling, maar een *vader* in Christus. „Rechtvaardig" was hij, dat wil hier zeggen, eerlijk en trouw in handel en wandel. Hij wandelde in de wegen des Heeren. Liet zijn licht schijnen voor de menschen; leefde, wars van het kwaad, niet in de zonde, maar bestierde zijnen gang naar 's Heeren wetten. En dat was bij hem de goede vrucht van de genade Gods, die aan hem was groot gemaakt. „Godvreezend" wordt hij deswege dan ook genoemd. Wanneer dan ook en hoe dan ook, hij had den Heere leeren kennen en vreesde Hem met kinderlijke vreeze.

Het kan niet anders of deze vrome Simeon is ook wel gedurig in Zijne geestelijke overdenkingen met den Messias bezig geweest. Hij wist dat God dien Messias reeds in het Paradijs aan den gevallen en deswege ongetroosten mensch had beloofd. Hij wist dat de Silo komen zou; dat eene ster uit Jacob zou opgaan; dat de Heere David een hoorn der zaligheid zou doen uitspruiten; ja hij „verwachtte" geloovig „de vertroosting Israëls."

Doch al verwachtende kwam ongetwijfeld ook gedurig de sterke begeerte bij hem op: Mocht die vertroosting Israëls toch *spoedig* komen! Simeon zal ook wel bij herhaling gebeden hebben: Och, dat Gij de hemelen scheurdet, dat Gij neder kwaamt! (Ps. 64 : 1). Och dat Israëls verlossing uit Sion kwame! (Psalm 14 : 7). Abraham had vroeger begeerd den dag van Jezus te zien — en hij heeft hem gezien en is verblijd geweest — en zoo zal het ook wel bij Simeon zijn geweest; ja, is het ondenkbaar dat hij op ootmoedige en vertrouwelijke wijze tot den Heere gezegd heeft: Ik wou den geboren Jezus zelf nog wel graag zien met mijne eigen oogen vóór ik sterf?

God heeft hem dat in elk geval beloofd. Simeon heeft het voorrecht gehad dat hem eene goddelijke openbaring is gedaan door den Heiligen Geest, dat hij den dood niet zien zoude eer hij den Christus des Heeren zou zien.

Wat zal hem dat hebben verkwikt! Wat was het voor Jacob een opbeurend genot dat hij zijn zoon Jozef zien zou eer hij stierf; hoeveel grooter zal het genot van Simeon nog geweest zijn toen hij zich hoorde toezeggen: Gij zult Gods Zoon in het vleesch zien eer gij heengaat van deze aarde.

En wat God aan Simeon beloofde heeft Hij volbracht. God houdt getrouw Zijn woord.

Toen Jezus niet lang na Zijne geboorte door Zijne ouders in den tempel werd gebracht opdat zij, naar de gewoonte der wet, Hem den Heere voorstelden, bracht de Geest ook den ouden Simeon in den tempel. De Geest wees hem zeker op Christus; en toen, toen hebben Simeons oogen Jezus gezien.

Hoe verrukt zal Simeon toen zijn geweest!

Wat eene blijdschap zal toen uit zijne oogen zijn gestraald!

Wat zag hij veel in Jezus!

Hij zag in Jezus de *zaligheid*. Al wat aan Hem was, was enkel zaligheid. *Alleen in Hem* was de zaligheid. En *alle* zaligheid was in Hem. „En de zaligheid is geen andere: want er is ook onder den hemel geen andere naam, die onder de hemelen gegeven is, door welken wij moeten zalig worden." (Handel. 4 : 12).

En niet menschen-kinderen, noch Engelen, maar God zelf had deze zaligheid uitgedacht en beschikt en gegeven opdat Zijn volk zalig zou worden van de zonden.

Gods zaligheid, *Uwe* zaligheid noemde Simeon daarom Jezus. Jezus was de Christus *des Heeren*: ook de zaligheid *Gods*.

Hoe zal Simeon zich in dezen Geliefde hebben vermaakt toen hij Hem in de armen had en als Gods zaligheid beschouwde.

Zijne ziel weidde hier met een verwondrend oog.

Het oog werd niet verzadigd en niet vermoeid van zien.

Simeon verstond ook dadelijk dat in dezen Jezus het heil was voor *alle* volkeren. Hij zei immers ook: „Die gij bereid hebt voor het aangezicht van alle volkeren.” De Heilige Geest heeft Simeon ongetwijfeld deze betekenis van den Zaligmaker voor het gansche menschelijke geslacht duidelijk gemaakt en doen uitspreken.

Jesaja profeteerde er vroeger onder des Geestes leiding ook reeds van: „Alle de einden der aarde zullen zien het heil onzes Gods”. (Jes. 52 : 10). De psalmist zong: „De Heere heeft Zijn heil bekend gemaakt, Hij heeft Zijne gerechtigheid geopenbaard voor de oogen der heidenen.” (Psalm 98 : 2). Simeon wees er ook aanstonds op toen hij Gods zaligheid zag. Niet Israël alleen, ook de andere volken, ja alle volken zouden genieten van het heil in Christus bereid. Zoo had God het bepaald. Zoo liet Hij het nu zeggen. Hij hief hier door Simeon als het ware Jezus voor het aangezicht van alle volkeren omhoog en noodigde ze alle uit om de zaligheid bij Hem te zoeken.

Om Jezus wil had Hij in menschen uit *alle* volkeren een welbehagen.

In deze weken wordt op deze zaligheid Gods nog weer meer dan wel in andere tijden van het jaar de aandacht gevestigd. In de 2e helft van December wordt immers de gemeente van Christus opzettelijk bepaald bij Jezus' geboorte: en dan ook gedurig herinnerd aan den lofzang van Simeon.

Zeggen wij dat nu ook, wat Simeon gezegd heeft: Mijne oogen hebben uwe zaligheid gezien? Wij kunnen dat zeker niet nazeggen in den letterlijken zin des woords. De oude Simeon zag Jezus met zijn lichamelijk oog. In dien zin zullen wij hier wel nooit kunnen zeggen: Mijne oogen hebben Uwe zaligheid gezien. Jezus is nu, naar zijne menschheid, niet meer op aarde, maar in den hemel. Op eene verschijning van Jezus aan ons, gelijk b.v. aan een Stefanus, mogen wij niet rekenen. Als wij zullen spreken van een zien van de zaligheid, dan is dat voor ons, dat wij als met een geestelijk oog, met een oog des geloofs, Jezus als de zaligheid mogen zien en dan aannemen en ons toeëigenen en de blijdschap uit die zaligheid mogen ervaren in het hart.

Dan is het Kerstfeest in de ziel. Dan is er van binnen hartelijke vreugde.

Want de geboorte van Christus is het feest van groote blijdschap. Naar het woord van den Engel: Ziet, ik verkondig U groote blijdschap, die al den volke wezen zal, namel. dat U heden geboren is de Zaligmaker, welke is Christus de Heere in de stad Davids.

Te midden van zooveel dat in deze tijden drukt en bedroefd maakt, leve er iets, mocht het zijn, veel van die blijdschap uit den Zaligmaker in uwe zielen, geliefde lezer en lezeres.

En worde de zaligheid Gods ook gezien en genoten door velen uit al de volkeren.

De belofte van het heil in Jezus voor de volkeren is er nog.

God heeft Hem voor alle volkeren bereid.

Een licht tot verlichting der heidenen en tot heerlijkheid van Gods volk Israël.

Blijven wij er aan arbeiden dat die zaligheid Gods aan al de volkeren worde bekend gemaakt.

Het Kerstfeest roept ons ook weer op om te gedenken aan het werk der Zending.

Wie dan zelf in Jezus hebben mag al wat tot Zijne zaligheid van noode is, moge zich daardoor weer bij vernieuwing, gedrongen en opgewekt gevoelen om er aan mede te helpen dat *alle* de volkeren de zaligheid Gods mogen zien.

En als van die zaligheid gesproken wordt op het Zendingsveld, werke de Geest des Heeren bij die prediking van Jezus aan alle natie en in alle taal mede, opdat er onder de Heidenen velen komen die ook met vrijmoedigheid zingen:

Mijn geest mag blij' den Heer
Mijn zaligmaker noemen.

De Bilt, Dec. 1918.

J. HANIA.

Brieven naar Antiochie.

Gel.! „De stemme des Heeren rolt en klatert door de lucht". Aan deze woorden denk ik dikwijls. De geweldige oorlog is nu ten einde, nog hooren wij haar dreunend geweld, en het gekerm van de jonge mannen die ten doode gewond zijn. Wat een wonder dat onze zonen gespaard zijn; het geweld omdreunde ons, maar God waakte over ons. Welk een stof tot dank, welk een drijfveer tot toewijding van ons en onze zonen aan des Heeren dienst. Heere! mijn God, U zal ik loven!

Toen zond God het scharlakenroode beest, waarvan Openb. 17 spreekt, het kwam op uit het Oosten, het zette woestbrullend zijn klauw in de zijden van het arme Rusland, alle beenderen kraakten, heel Europa hoorde de ontzettende angstkreet. Toen trok het naar Duitschland, bracht ook daar ontsteltenis te weeg, zette de machten om en dreigt met erger, als God het niet verhoedt. Dezer dagen hoorden ook wij zijn brullen, het stond aan onze grenzen, wij zagen zijn rooden muil gereed om ons te verslinden, wij voelden den heeten adem, wij sidderden over heel ons lichaam. Gode zij dank! het kreeg een slag op den kop en het deinsde af, nog eenmaal werden onze zonen en onze dochteren en onze bezittingen wonderdadig gespaard. Wat zullen wij den Heere vergelden?

Nog een derde leed dreigt. De stemme des Heeren laat zich hooren in ziekte en dood. Ditmaal deelen wij het lot van anderen. Heden hij en morgen gij, wordt ons toegeroepen. Wie weet hoevelen van mijn lieve Antiocheners, die nu nog staan in 's levens volle kracht, dit woord niet lezen zullen, omdat hun oog voor goed gesloten is. Wie weet, of de oogen, die dit handschrift zien, ooit de gedrukte regels zullen aanschouwen. Als God ons nu maar vinden mag, ijverig in Zijn dienst, Hem vreezend, dienend, eerend, Zijn werk doende in alle landen der aarde, ons zelven niet sparend, om des Heeren wil.

Verwondert het u dat het mij onder het hooren rollen en klateren van de stemme des Heeren niet mogelijk is verder te schrijven.

Hij spreekt! Luistert!

R'dam 21-11-1918.

H. DIJKSTRA.

Ds. J. C. Aalders en Gezin.

Ds. Aalders, een zoon van Ds. Aalders te Achlum, een broeder van Ds. Aalders te Ermelo, getrouwd met een nicht van Ds. Ingwersen, vroeger te Poerworedjo, vader van vijf kinderen, die van links naar rechts op de foto staan. Ik wil ze u voorstellen, maar gij moet het voor lief nemen, ik weet alleen hun poppenamen, de eerste is Wim oud 9 jaar, de tweede Anni oud 4 jaar, de derde is de oudste zoon, Kees, oud 10 jaar, de vierde draagt den naam van hare Engelsche grootmoeder, Mary Ann, en bereikte den leeftijd

van 7 jaar, de vijfde heet Jopi en is 3 jaar.

Het gezin is op reis naar Batavia, waar de vader predikant zal worden. God geve er Zijn zegen toe!

Van Ds. Aalders weet ik niet veel te vertellen. Hij is, naar ik hoor, een bemind predikant geweest te 's Gravemoer, Beetgum en Bunschoten, een warm vriend der

vergezellen hem en de zijnen, met name ook zijn beide oudste zonen, met onze gebeden.

Waarom die beide jongens?

Omdat ze naar Batavia trekken op een leeftijd, dat vele kinderen naar Nederland gaan ter opvoeding. Zedelijk en lichamelijk is Batavia een dreigend gevaar voor die twee.

Zending is hij overal geweest, ik ontving er meermalen stoffelijke blijken van. Ook is hij schrijver, voorloopig nog maar van twee brochures, n.l. „Veruitwendigen onze Kerken?” en „De kritiek der Jongeren”. Deze trokken de aandacht nog al en wie hem wil kennen, doet goed ze aandachtig te lezen.

Volgens getuigenis van iemand, die het weten kan, gaat hij om Gods wil naar Batavia en dat is een heerlijk voorrecht, zoowel voor die kerk als voor hem zelve. Wij

Het gezelschap vertrok 10 October per Nieuw-Amsterdam van Rotterdam, kwam 22 Oct. te New-York en reist vandaar over land naar St. Francisco en over den Grooten Oceaan naar Batavia; een interessante, lange en geweldig kostbare reis. Vermoedelijk betaalt dit gezin voor de reis ongeveer zes duizend gulden.

Maar in Batavia zijn menschen, die voor de zaak des Heeren en Zijn kerk geld hebben en over hebben.

H. D.

L. NETELNBOS.

De Netelenbossen geven stof voor bespreking. Het vorige jaar was het Ds. J. B. Netelenbos te Middelburg. Nu is het Ds. L. Netelenbos te Wonosobo, (nu te Poerworedjo) op Java. Zoover ik weet zijn ze geen familie, ten minste dat is de oorzaak niet dat ze samen genoemd worden.

Netelenbos van Middelburg had in den Haag gepreekt voor Dr. Cramer; Netelenbos

van Java heeft een beroep ontvangen van Utrecht en is zonder ontslag en zonder overleg al vast naar Poerworedjo vertrokken.

Ook al een vreemd geval. Ik zou niet gaarne willen dat het gewoonte werd om de Miss. D. des W. van de ééne post naar de andere te beroepen. Kerkrechterlijk moge er niet tegen zijn, de zending zou er vast schade bij lijden.

In dit bijzondere geval vind ik (d.w.z. de persoon van Dijkstra niet als voorz. van Dep. en ook niet als Red. v. h. Zend. Blad) het wel goed dat Ds. L. Netelenbos van Wonosobo naar Poerworedjo is verplaatst.

Maar dat hij reeds verhuisd was, vóór hij het beroep had ontvangen en dat hij aan Delft er geen woord over schrijft, enz. enz. de wijze, waarop dat gegaan is, het komt mij voor dat hiervan niet veel goeds te zeggen is. Nu zal ik er verder niet van zeggen, maar hieronder twee officieele berichten plaatsen:

Eerst „Het

VERSLAG van de vergadering der zendingsdeputaten met die der andere classes en van Delft, op Maandag 2 September 1918.

Weleerw. en Eerw. Broeders!

De meesten uwer zullen wel met bijzondere belangstelling uitgezien hebben naar deze vergadering van de classis Woerden om te hooren het rapport der deputaten voor de zending. Veel is inderdaad gebeurd en veel is er reeds over die gebeurtenissen gesproken. Ook de bladen brachten de zaak ter sprake en vroegen om licht. Uwe deputaten hebben echter nog geen woord van zich laten hooren. Tot hiertoe werd een diep stilzwijgen bewaard.

De redenen voor dit zwijgen liggen voor de hand. In de eerste plaats mogen zij niet spreken in het publiek; zij zijn uw dienaren en deputaten; hun eerste woord is rechtstreeks gericht tot u en daarna pas kunnen zij publiceeren, wat kan vermeld worden. In de tweede plaats konden zij ook niets zeggen, omdat zij eerst Maandag 2 Sept. in 's-Gravenhage officieel met de gepasseerde feiten in kennis zijn gesteld.

Nu is evenwel de tijd gekomen om u mededeeling te doen van de belangrijke en ingrijpende verandering, die op ons zendings-terrein intrad.

In het voorafgaande rapport is u mededeeling gedaan van het vertrek van Ds. Netelenbos naar Poerworedjo, het zendingssterrein van Utrecht. Deze zendende kerk heeft dato 18 Juli l.l. bericht gezonden aan Delft van de aanneming van het beroep, door haar op Ds. Netelenbos uitgebracht. De aanneming ervan was gebonden aan de toestemming der Kerk van Delft. Deze laatste heeft ons 2 Sept. l.l. gerapporteerd, dat zij wegens de abnormale tijdsomstandigheden den gang van zaken heeft aanvaard en er in berust.

Ook de deputaten der samenwerkende classes konden geen bezwaren inbrengen in de gegeven omstandigheden, zoodat feitelijk ons zendingssterrein nu ontbloot is en wij naar een anderen missionaris hebben om te zien.

Van Ds. Netelenbos is nog geen enkel schrijven te dezer zake ingekomen. Welke redenen hem hebben bewogen om die roeping op te volgen, weten wij niet officieel. Mitsdien kunnen wij hierover ook niet oordeelen. Vermoedelijk zal later wel door hem alles is het licht worden gesteld. Voorhands moet wij het doen met een schrijven, dat is afgedrukt in het Kerkblad van de Geref. kerken in Ned. Oost-Indië. Dit stuk stellen wij ons voor in de Kerkbode te laten opnemen.

Met de Kerk van Utrecht is onderhandeld over de voorwaarden, waarop de zendende Kerk zou kunnen berusten in de aanneming van het beroep door Ds. Netelenbos. Deze voorwaarden zijn duidelijk gestipuleerd en aanvaard.

Zietdaar, Broeders, in het kort een overzicht van de belangrijke gebeurtenissen, die zich hebben voorgedaan op ons zendingsveld.

Gaarne zouden wij het anders hebben gewild. Doch voor dat wij een definitief oordeel over deze zaak kunnen vellen, dient afgewacht te worden, wat Ds. Netelenbos in het midden heeft te brengen. Uit den aard der zaak hangt daarvan veel af.

Wie zal hem opvolgen? Gemakkelijk is deze vraag te doen, niet zoo gemakkelijk haar te beantwoorden.

Zij er gebed tot den Heere van den wijn-gaard te Wonosobo, opdat Hij derwaarts een arbeider uitstoote.

Met den bouw van het zendings-hospitaal en de voorbereiding van den definitieven bouw wordt voortgang gemaakt.

Namens deputaten voornoemd,

J. BROUWER,
Rapporteur."

Voorts een bericht uit den Haag, dat ik ergens las:

Ds. L. Netelenbos.

„De Classis 's-Gravenhage van de Geref. Kerken had in haar laatste vergadering te oordeelen over de ontslag-aanvraag van ds. L. Netelenbos als missionair dienaar van Wonosobo (Java), die door Utrecht beroepen werd te Poerworedjo en daar reeds arbeidende is. De classis oordeelde na ernstige bespreking hierin te moeten berusten en verleende ds. Netelenbos eervol ontslag."

De zaak is dus formeel in orde. Delft zoekt nu een nieuwen M. D. d. W. naar Wonosobo.

H. DIJKSTRA.

N.B. Dit stuk bleef liggen wegens plaatsgebrek. Er is nu reeds heel wat over bekend. Dus tot later!

D.

Medische Zending. Plaatsen waar gewerkt wordt.	Europeesch personeel.				Inlandsch personeel.				Ziekenhuis en polikliniek.						NAMEN EUROP. PERSONEEL.				
	Europ. Artsen.	Europ. vr. Artsen.	Europ. Verloskundigen.	Europ. Verpleegsters.	Inl. Artsen.	Inl. Verplegers.	Inl. Verloskun- digen.	Inl. Verpleegsters.	Aantal bedden.	Opgenomen patienten in 1917.				Grote operaties.	Aantal verpleegdagen.	Gem. aantal pat. per dag.	Aantal nieuwe polikl. pat.	Gem. aantal polikl pat. per dag.	
										Mannen Chr.	Mannen niet Chr.	Vrouwen Chr.	Vrouwen niet Chr.						
Pajetie				1		4		1	25	5	343	4	51		10143	28	410	21	M. Lock, Gedipl. Eur. verpleegster.
Poerbolinggo (Prenggiling)	1			1		20		15	142	5	1199	51	1016	168	44964	123	3434	± 22	M. W. Jh. van Stokke- ren, Arts Poerbolinggo.
Poerworedjo . .	1			1		2	2		in 1917				niet geopend.	3			16	30	J. A. H. Weeda, Poer- bolinggo.
Keboemen	1			1		16		15	140	1199	1052			313	50775	139	5868	58	J. C. Flach, geneesheer Poerworedjo Kedoe.
Hulphospitaal: Krakal (Alijan) b. Keboemen.						2			40	166	172				13187	36	238	?	A. van Zanten, verpl. Poerworedjo Kedoe.
Djakjakarta . .	2		1	2		20		20	140	1210	630			120	51433	141	4803	36	J. W. Oosterhuis, ge- neesheer Keboemen.
Petronella Hospitaal						2			80						24509	67	6740	22	M. Oosterhuis-Bolt ver- pleegster.
Hulphospitalen:						2			50						18817	52	3150	10	H. S. Pruys, miss arts.
Toengkak						2	1		40						14920	41	9580	31	J. Oifringa, " "
Randoegeenting . .						1	1		50						20617	57	14632	47	A. C. Euserinck, ver- loskundige.
Wonosari						2	1		50						20617	57	14632	47	Mej M. Weeda.
Wates						2	1		32						8589	28	2198	6	
Medarie						2	1		60						20681	57	4401	14	
Patalan						20		23	125	1178	649				58126	160	404	± 36	C. v. Proosbij, arts Solo.
Soerakarta . . .	1		1			2													C. F. Lijsman Piern- baum, verlosk. Solo.
Hulphospitaal: Wanasari						2			35	162	85				11019	31		± 16	
Polikliniek: Pedan, Klaten (elke Wage, alle 5 dagen) geopend 2 Aug. '17.																	778	± 65	
Wonosobo																			
Opgave niet ontvangen																			

Opgave niet ontvangen.

POERWOREDJO.

Begin Februari van dit jaar ging de leiding der zending in andere handen over.

Na vele jaren te Wonosobo met gebrek aan Inlandse mede-arbeiders geworsteld te hebben, prees ondergetekende zich-zelf gelukkig toen hij zich op eens te midden van een grote kring helpers verplaatst zag.

Inderaad schijnt Poerworedjo op het eerste gezicht verre van misdeeld wat betreft het aantal mannen, aan het werk hier verbonden. We hebben 9 Javaanse broeders, die 's Zondags voorgaan in de Javaanse godsdienstoeeningen. En verder 8 onderwijzers, die enkel voor het onderwijs op de scholen bestemd zijn. Behalve deze verheugen we ons in de hulp van 5 colporteurs, wier taak is Christelike geschriften als ook het Javaanse maandblad in wijden kring te verspreiden.

Poerworedjo is onze oudste zendingspost. Allengs groeide het aantal Christenen, groeide ook het aantal plaatsen waar een groter of kleiner kring van gelovigen verzameld werd. Behalve ter hoofdplaats zelf komen iederen Zondag in 7 desa's de Christenen samen onder de prediking. Binnenkort hopen we ook elders een nieuwe koempoelan te kunnen beginnen.

Het aantal Christenen bedraagt in het geheel 540 Inlanders (waaronder 251 kinderen), benevens ongeveer 40 Chineezers (waaronder 24 kinderen).

Inlandse Zendingsscholen bezitten we op 8 plaatsen. Ook zijn we ter hoofdplaats Poerworedjo een Hollands-Javaanse school rijk, onder leiding van den heer Harkema, bijgestaan door den heer Boogaart en de Inlandse onderwijzer Alip. Deze school telt ruim 100 leerlingen, en hoopt na de poeasa aan haar 3 klassen van heden een vierde toe te voegen.

Last not least verheugen we ons in een goed verzorgde medische zending. We hebben in Dr. Flach onze eigen mission-arts, die met zr. van Zanten en een flinken staf Javaanse mandoers van dag tot dag zich ten dienste stelt van een ieder, die hulp zoekt voor de noden des lichaams; zichzelf daarbij zooveel mogelijk op den achtergrond plaatsend, opdat de kranken iets mogen leren verstaan van den barmhartigen Hoogepriester, wiens genadevol hart hen in ons zendingshospitaal zoekt.

Einde Januari werden twee grote zalen in gebruik genomen. Verlangend zien we uit naar de voltooiing van den gehelen bouw, omdat de arbeid in het ziekenhuis dan eerst recht tot zijn volle kracht kan komen. Niettemin zijn we zeer dankbaar voor dit hoopvolle begin.

Als we hierbij bedenken, dat de Sadrachs-crisis ook dit zendingsterrein indertijd zeer ernstig geteisterd heeft, dan mag er getuigd worden van rijken zegen, en past ons een ootmoedig hart, verlegen met Gods weldaden.

Het is een lust, hier te mogen arbeiden. De praktijk leerde dat ook de zending op Java haar uitbreiding dient te zoeken door den gestadigen arbeid van inlandsche krachten. Vandaar dat een zeer voornaam deel van ons werk is, onze helpers altijd beter voor hun gewichtige taak toe te bereiden, hun op allerlei wijze zooveel mogelijk steun te bieden, met raad en daad bij te staan, bezieling te schenken voor de strijd, waarin ze iederen dag — indien ze althans goede helpers zijn — gewikkeld worden, door onze belangstelling en sympathie hen de last blijmoedig te doen dragen. Deze mannen behoren levenslang gemobiliseerd te blijven; daarom mag een voortdurende oefening in den wapenhandel niet ontbreken. Welnu de helpers, aan wie de prediking in de gemeente en de propaganda daarbuiten opgedragen is, komen daartoe iedere veertien dagen te Poerworedjo bijeen. We bespreken dan de onderwerpen, die 's Zondags behandeld zullen worden; ook gaan we aandachtig de rapporten na, die zij over hun arbeid in het Evangelie dan indienen. Zulke rapporten kunnen zeer interessant zijn en geven aanleiding te over tot het bespreken van de verschillende wijzen, waarop ze toegepast kunnen worden.

Daarnaast houden we ééns in de maand een samenkomst met de colporteurs. Ook die leveren hun rapporten in met vermelding van de door hen bezochte desa's en de gehouden gesprekken. Voor een Javaan is het blijkbaar niet moeilijk een gesprek met zijn volksgenoten aan te knopen. Hij mag ook gerust over den godsdienst gaan praten; de inlander vindt dat nog geen zaak, waar men liefst over zwijgt als man van de twintigste eeuw. Maar overigens, welk een harde bodem vaak in weerwil van uiterlijke welwillendheid en hoopgevende vriendelijkheid. Toch ontbreken de belangstellenden niet. En verder, in hoeveel woningen vindt de boodschap des heils niet een plaats door den gestadig voortgezette arbeid van deze colporteurs. We zijn dankbaar voor hun bezit.

Temon is wel de grootste gemeente van dit ressort. Hier evenals te Poerworedjo is de gemeente geïnstituëerd, onder leiding van eigen ouderlingen en diakenen gesteld. Na den steun, aan onze helpers te bieden, is de ontwikkeling van het ambt in deze gemeen-

ten zeker wel de voornaamste taak, waaraan de zendeling zich te geven heeft. Immers, de stichting van Inlandse kerken, wel gefundeerd en tot zelfstandig leven ontwikkeld, is het grote doel, waarnaar onze zending streeft. Evenmin als in Europa zal op Java ooit de goede strijd ten einde gebracht worden. Eerst de komst van Christus brengt de eeuwige beslissing. Toch is het niet de roeping onzer Hollandse kerken om hier altijd de zending te blijven doorzetten. Integendeel is steeds uitgesproken, dat de zending er naar te streven heeft, zich overbodig te maken. Wij stellen ons ten doel, hier een goed geordend kerkelijk leven te wekken, waaraan dan de verdere kerstening van het volk toevertrouwd kan worden. Of het nog lang zal duren eer dit doel wordt bereikt, is een andere vraag. In ieder geval is wel duidelijk, dat de ontwikkeling der bestaande gemeenten bijzondere zorg verdient, en vooral daarop gericht moet zijn, haar groei een geheel natuurlijk verloop te doen hebben. Prentah's van de zendeling zullen van zelf op zij gezet worden, als de zendeling heengaat. Alleen wat men uit de Schrift als zijn hemelse roeping leerde kennen en aanvaarden, heeft blijvend bestand. Onze gemeenten onder de band des Woords te brengen ook in betrekking tot hun geïnstitueerd kerkelijk leven, ziedaar een kostelijke, zeer interessante, ook zeer veel eisende roeping.

Verder vragen de bestaande scholen goede verzorging. En ziehier nu de moeilijkheid. We komen krachten te kort. Schooltjes met één onderwijzer, die niet eens een kweek-school-opleiding genoot, mogen vroeger te gebruiken zijn geweest, tegenwoordig is hun waarde al zeer gering. Poerworedjo heeft nog vele onderwijskrachten nodig. En dan hebben we voor die niet-opgeleide onderwijzers werk genoeg als evangelisten. We komen hier voor de bestaande scholen inderdaad personeel te kort. Eenzelfde bezwaar als te Wonosobo drukt ook hier het werk, zij het in mindere mate. Daarom nemen we ons voor: „geen nieuwe schoolstichting aleer de tegenwoordige scholen flink bezet zijn.” Maar — als morgen een vraag komt om hier of daar een school te openen, wel, ik geloof dat we het toch doen zullen, zoo goed als het kan. Want het is van de zending niet te vorderen dat zij een haar geboden gelegenheid onbenut laat. Zij bedenkt dat het betere vaak de vijand van het goede is. Maar meer dan aan zoo'n algemeene waarheid sterkt zij zich aan de beloften van haar Heer, dat Hij Zijn kracht in onze zwakheid wil volbrengen.

Gebrek aan werkkrachten is een verblijvend verschijnsel in onze zending op Mid-

den-Java. We moeten dagelijks leven in het besef dat we nog maar aan het begin staan van een langen weg, en dat honderdvoudige uitbreiding van het werk in de toekomst nodig zal worden, indien Midden-Java inderdaad ooit een Christelik land mag heten. We kunnen dat einddoel zeker niet naderbij komen als we niet rusteloos onze werkkrachten vermeerderen. Uit dit oogpunt bezien, is het tekort aan helpers dan ook een zeer gezond verschijnsel, waarover we ons te verheugen hebben.

Zegene God onze Keuchenius-school en onzen theologiesen cursus, de beide bronnen, waaruit onze Inlandse mede-arbeiders ons toekomen. En make Hij allen, die Hem dienen als zaaiers in den akker der wereld, recht getrouw in hun werk als getuigen van Zijn Naam.

L. NETELENBOS.
Poerworedjo, 1 Mei 1918.

(Ind. Kerkblad).

Een Kerstjubel.

De heer H. A. Robbers te Abcoude zond ons een vorig jaar een Kerstjubel, te laat voor het December no. Plaatsgebrek belet ons het geheel te plaatsen.

Geloofst zij God, prijst Zijn naam,
Heft op dit feest een loflied aan
Zingt, zingt Zijn naam ter eere,
Nu God Zijn Zoon ons zond op d' aard,
Hij is de lof en hulde waard,
Looft God, den Heer der Heeren!

Triumf! triumf! driewerf triumf,
Voor Christus onzen Koning!
Die tot ons neerdaalde op deez' aard',
En koos een stal tot woning,
Verheerlijkt worde Uw Naam alom,
Zoo ook van Jood, als Heidendom.

Eens komt Hij weer, maar dan in pracht,
Vol majesteit en luister,
Het Kindeke in Bethle'ms stal
Komt dan als Richter van 't Heelal;
O zalige gedachte,
Die Hem als Heiland wachtte.

Korte Berichten.

Dr. H. S. Pruys.

Gezondheid verbeterd in de koele lucht van Wonosobo, God herstelle hem en geve hem nog weer kracht tot zijn schoone werk!

„De Nieuw Amsterdam”.

Met de „Nieuw-Amsterdam” zijn heden nacht 10 Oct. om 3 uur naar Amerika vertrokken 392 passagiers 1e klasse, 304 passagiers 2e klasse en 173 passagiers 3e klasse.

Chr. onderwijzers naar Ned.-Indië.

Chr. Schoolblad meldt, dat de heeren J. A. Wiggers, T. Jouvstra en J. Faber den 10den October met hun gezinnen per Nieuw-Amsterdam naar Amerika zijn vertrokken om van daar via San Francisco naar Nederlandsch Oost-Indië verder te gaan. De heer Jouvstra heeft Djogja tot bestemming, de beide andere heeren Solo.

Dr. Vogelesang en de Med. Dienst van Amsterdam.

We lezen in het verslag van den Kerkeraad van Amsterdam van 26 Sept. 1918:

„De kerkeraad besluit, in afwijking van eene vorige beslissing, dr. Vogelesang (zonder zijn gezin) 10 October naar zijn arbeidsveld te doen vertrekken, gehoord het advies van de deputaten der provincie voor den medischen dienst. Een crediet wordt daartoe geopend.

Aan dr. Offringa zal worden medegedeeld dat de verbeteringsarbeid die aan de hospitalen verricht moet worden krachtens den eisch van den dienst der pestbestrijding, voortgang kan hebben, overeenkomstig de door hem voorgestelde geldelijke regeling.

Zilverpapier enz.

Johanna van Raalte Hd., Hattem, zilverpapier en postzegels, Van Hendrik Rolloos 200 halve centjes gekregen van den heer de Boer, en een pak theelood. Van Zr. K. Holleman en Sijtje Haspels te Poortugal 20.000 postzegels, zilverpapier en theelood. Van den heer Wiegel te Pernis een zéér groote partij zilverpapier en theelood. Van Mientje van Tiel, zilverpapier.

Mijnheer!

Hierbij een pakje met 1000 postzegels, met zilverpapier en theelood voor de Zending, hopende dat het U zal verblijden; zoo ja, zal ik weder mijn krachten daartoe wijden.

Adres: Janna Elizabeth, Schep. Jd. te Willige—Langerak.

Leiden, 9-9-'18.

M.!

Hiernevens zend ik U een partijtje postzegels. De losse en die tusschen papier verpakt zijn van de kinderen der Chr. Bewaarschool „Ouden Rijn" en de gemaakte pakjes van den jonheer Jan Hoofdink, Zijlsingel Leiden.

Namens de Zendingscommissie Leiden:

N. BAKHUIJZEN,
Penningmeester.

Rijn- en Schiekade 65.

Dank voor dit alles.

W. C. v. BUUREN,
Schiedamsche weg 9, Rotterdam.

BATAVIA.**Uit het verslag v. d. Kerkeraadvergadering op 17 Juni.**

De Voorzitter Ds. L. Tiemersma brengt verslag uit van zijn reis naar Soekaboemi tijdens zijn verblijf te Bandoeng.

Medegedeeld wordt dat 12 Juni door Z.Eerw. te Soekaboemi den H. Doop werd bediend aan een kind van de familie Thijs, en dat ook het Heilig Avandmaal werd gevierd, waarbij aanzaten 13 leden en 2 gasten. De broeders en zusters wonende te Soekaboemi werden bezocht.

Zondag 23 Juni zal een extra collecte worden gehouden voor het Hooger Onderwijs (de helft voor de Theologische school en de helft voor de Theologische faculteit der Vrije Universiteit).

Uit deze bespreking blijkt dat de kosten van overtocht en uitrusting voor den te be-roepen predikant in deze tijdsomstandigheden naar schatting zullen bedragen f8000.— zoodat boven het vroeger voor dit doel verzamelde bedrag van f2200 nog f5800 zal moeten bijeengebracht worden.

Christelijke School te Medan.

Men meldt ons uit Medan:

Dezer dagen (de brief is den 11en Juli uit Medan verzonden, men leze dus: ongeveer vier maanden geleden, Red.) werd opgericht de „Vereeniging voor Christelijke Scholen" te Medan. Tot bestuursleden werden gekozen de heeren mr. F. E. Grooss, C. F. de Jong, J. A. de Klerk, P. H. Kuipers, dr. A. A. L. Rutgers, F. F. A. Sülter en mr. C. A. Wienecke.

Besloten werd op 1 Juli 1919 een Europeesche lagere school te Medan te openen, aanvankelijk met drie leerkrachten. De Vereeniging kreeg de beschikking over een goed gelegen terrein groot 2500 M²., bij den Residentsweg. Het benoodigde kapitaal (in totaal ruim 40.000), werd ook reeds gevonden. Over de benoeming van een hoofd is reeds met succes met Java onderhandeld, zoodat deze moeilijkheid als opgelost beschouwd kan worden. Op 1 Oct. hoopt men met den bouw van het schoolgebouw te kunnen aanvangen. Daar de jonge Vereeniging den vollen steun geniet van de gelijknamige Batavia'sche zustervereeniging, die acht bloeiende scholen in West-Java exploiteert, mag verwacht worden, dat de zaak flink aangepakt zal worden.

SOERABAJA.

Uit het kort verslag van de vergadering van den Kerkeraad op 11 Juni 1918.

Ingekomen is een schrijven van br. Broekhoff te Balikpapan om de mogelijkheid te overwegen tot het doen bezoeken van de op Celebes en Borneo woonachtige Gereformeerden door een predikant. In verband met in te winnen inlichtingen wordt besloten dit punt tot een volgende vergadering aan te houden.

Omtrent den opbouw van de kerk wordt naar aanleiding van een binnengekomen advies van de Commissie, besloten te wachten totdat de Commissie met haar werk gereeds is.

Van den Kerkeraad van Djocja gewerd eene mededeeling, dat de voorloopige classikale vergadering D.V. zal plaats vinden op 21 Augustus a.s.

LEESTAFEL.

De Gewijde Geschiedenis voor Kleine Kinderen, door J. H. Landwehr. — J. H. Kok, Kampen.

Een zeer geschikt vragenboekje voor kinderen.

Jeugdkalender, uitgave la Rivière en Voorhoeve, Zwolle.

Plaatjes, versjes, onderwijzingen. Zeer mooi.

Van Oosterbaan en le Cointre te Goes ontving ik een **Scheurkalender** zonder jaartal en zonder titel, blijkbaar bestemd voor 1919, met een mooi schild en zeer goede inhoud.

De Bijbelsche Geschiedenissen. In vertellingen door W. G. van de Hulst. In teekening door Isings. Rijswijk (Z.-H.). — J. H. Spruyt, afl. 1.

Schoon verhaald.

Papiergebrek? Nooit van gehoord. Oorlogsnoed? Geen sprake van. Heerlijk voor onze kinderen.

Zondagschool-Boekjes.

Bij H. Brink te Arnhem verschenen de volgende 14 boekjes:

Louise L.—G., Jennigje.

W. Blomberg-Zeeman, Het geheim van de Sneeuwkonigin.

G. Schrijver, Jobje's eerste Kerstboom.

Aletta Hoog, De nieuwe Schooltasch.

Aletta Hoog, Kerstmis in Rome.

T. Bokma, Van twee kinderen en twee lammetjes.

H. Gordeau, Tweeërlei Kerstfeest.

Hermann, Een Kerstfeest in benarden tijd.

A. L. Gerritsen, Uit dagen van strijd.

A. L. Gerritsen, De Viking van Helgoland.

J. L. F. de Liefde, Krullemientje.

J. M. Westerbrink—Wirtz, Van twee jongens en een ezel.

Louise L.—G., Keesje.

Henri Hooglandt, Mondjegauw.

Ik vond nog geen tijd om ze te lezen. Alleen las ik met zeer veel genoegen: „Van twee jongens en een Ezel”. Zoodra ik de andere gelezen heb kom ik er op terug.

Tusschen de Golven, door Ali Smeding.

Gustaaf III en zijn Hof, door Joh. Breevoort.

Deze twee behooren tot de Ster-editie van „Libertas” te Rotterdam. Ze zien er zeer netjes uit en laten zich prettig lezen. Het eerste is een verhaal uit het visschersleven, waar wel wat uit te leeren is voor onze jonge menschen, vooral als ze eerst gewend zijn aan dat nagemaakt nieuw Nederlandsch, dat Ali Smeding schrijft. Het tweede teekent zeer goed, hoe de vorsten aan het einde der 18de eeuw voor de revolutievlam takkebossen toebachten. Dit is in gewoon Nederlandsch, dat veel schooner is dan de taal van Ali Smeding.

Onder Zijne vleugelen, twaalf preeken door Dr. H. Bouwman. — J. H. Kok, Kampen.

Geen bloemen, vette tarwe.

Een „Soldatenmeid” die een Koningskind werd, door C. J. Hoekendijk.

Dit mooie boek over het Indische soldatenleven is verkrijgbaar bij zendeling A. van As; Wiessel bij Apeldoorn.

„Cijfers en Feiten” onder redactie van Dr. E. J. Beumer en C. Smeenk, Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Onder bovengenoemden titel zullen bij J. B. v. d. Brink en Co. te Zutten verschijnen brochures, die bedoelen een leidraad te zijn voor onze propagandisten, zoowel op sociaal als staatkundig terrein. Het ziet er aardig uit.

Wachter, wat is er van den Nacht, door H. J. Kouwenhoven — Leiden, Buurman en de Klei.

Een treffend, waar, tijdwoord.

Een Half Jaar in Amerika, door H. S. S. Kuiper, 2de druk. — D. A. Daamen, den Haag.

Deze herdruk komt in een tijd, dat het goed voor ons is, nog eens te lezen hoe wij voor eenige jaren met Amerika dweepten. De schrijfter hanteert de pen met zeldzaam geluk. Het papier herinnert aan den oorlog.

Christus stervende en Zondaren tot zich trekkende of eene beschouwing van onzen Zaligmaker in Zijn zielelijden, Zijne liefelijkheid in Zijn dood, en wat die hebben teweeggebracht, waarin sommige gevallen van zieleonrust in zwakgeloovigen, gronden van onderwerping onder de afwezigheid van Christus, met de ebbes en vloed van vrije genade, zijn opengelegd. Verhandeld in leerredenen over het Evangelie van Johannes, Hoofdstuk XII : 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33. Hier zijn ook eenige noodzakelijke afwijkingen tusschen gevoegd, overeenkomstig de gelegenheid des tijds, nopens verschillende dwalingen der Antinomianen, en eene korte verdediging van de leer der Protestanten, tegen de algemeene bewering der Arminianen, dat Christus voor alle en een ieder der menschenkinderen gestorven is, de moraal en het voorstaan van de wederstandelijke bekeering van zondaar; en welk geloof van allen in de zichtbare Kerk vereischt wordt, om welks gemis velen veroordeeld zijn door Samuel Rutherford, Evangeliedienaar en Professor in de Godgeleerdheid aan de Universiteit te St. Andrews in Schotland vertaald door C. B. van Woerden Sr., te Akkrum. — Leiden, Buurman & De Kler.

Zeer breed van opzet en uitwerking; een kostelijk werk voor wie den tijd heeft.

Giften voor de Zending.

Ontvangen voor de Generale Kas der Zending.

Door D. Agema uit het „knikkertje“ der Christ. School te Ureterp f5. Door D. v. d. Meulen uit het „Knikkertje“ der Christ. school te Wijnjetorp f5. Door P. J. Vlasveld opbrengst zilverpapier verzameld door de kinderen der Christ. School Botenmakerstraat te Zaandam f10. Door idem opge-

spaarde centen van de kinderen der vierde klas van de Christ. School Botenmakerstraat te Zaandam f5.11. Door B. Visser, opgespaarde halve centen van S. v. d. W. en B. P. te Garijp f1.87½. Door S. v. d. Berg de halve opbrengst van de Zendingsbus der Christ. Nat. School te Voorburg f7.70. Door W. van Dorp te Schipluiden verzameld op de bruiloft van P. Oosterlee f6.58. Door D. Agema uit het „Knikkertje“ der Christ. School te Ureterp f5. Door Mej. G. v. d. Lee van de Geref. Kerk te Baambrugge f15.

W. BREUKELAAR.

Zaandam, 22 Nov. '18.

Ontvangen voor de Zending te Djocja en Solo.

Van Mej. Kronenberg—Rot te Zaandam voor het lezen van het Zendingsblad f2.50. Van de Zendingscommissie der Geref. Kerk te Koog-Zaandijk f45. Van Jongeuffrouw Jet Smit te Zaandam door haar verzameld f5.

W. BREUKELAAR.

Zaandam, 22 Nov. '18.

Van de kinderen der Geref. School te Pernis door Mej. G. H. Pontier voor de Zending der Geref. Kerken in Zuid-Holl. f7.50 in de maand Juli en f11 in de maand October. Door bemiddeling van Ds. Breukelaar te Zaandam.

Dr. A. KUYPER Jr.,
Quaestor.

Ontvangen voor de Zending der Geref. Kerken op Soemba.

E. Nienhuis te Overschild v. d. Zend.v. f10. Mevr. Texer-Offringa te Groningen, v. d. Zangv. S. D. G. f6.31. Ds. Smitt te Zuidlaren v. d. kinderen Schw. en gedeelte opbrengst eikels f2, J. v. d. Laan Ez. te Pieterburen, gev. in de coll. f12.50. P. Beukema te Leen, v. d. Zend.v. f100. M. Velthuis te Bedum, gev. in de coll. f5. Ger. Kerk te Dwingeloo, gev. in de coll. f2.50. Mej. G. Sebens te Hoogkerk v. K. Moos 150 h.c., M. v. Wijk 100 h.c., J. H. Buist 200 h.c., N. N. f1 = f3.25. A. H. Homan te Tenboer, 't Negertje der Schoolk. f20. Ds. de Boer te Garrelsweer 2 × 2 mdl. storting d. Zend.v. f40. J. W. Zwartsenberg te Sauwerd, busjes in de Kerk f13.30. Ds. Postema te Beilen, gev. in de coll. f8. Mej. G. Kuipers te Nieuw-Buinen, uit de busejs f13.52½. Ds. Scheepma te Roodeschol, gev. in de coll. f1. H. Huisman te Delizijl, uit het Zend. busje f5.92½, H. Beute Kz. te Steenwijk, v. d. Zend. Comm. f30. Ds. Hoekstra te Tenpost, gev. in de coll. voor 't zenden van een Leeraar f10. Ds. Enserink te Siddeburen, gev. in de coll. f20. J. W. Braaksma te Langeslag, v. d. Zend.v. f16.17½. M. Velthuis te Bedum, gev. in de coll. f5, J. Wolting te Zwinderen (Gees) gev. in de coll. f4.50. J. J. Wegener te Wildervank, gev. in de coll. uit dankbaarheid f2.50. Ds. Postema te Beilen, gev. in de coll. f2.50. O. J. Bouwman te Uithuizen, gev. in de coll. f2.50. Ger. Kerk te Dwingeloo, gev. in de coll. f19. Ds. Bruin te Bafloo, busjes in de

Kerk *f*20.86½, W. Sloot Kz. te Gasselter Nijeveen, v. d. Zendv. *f*125. Ds. Kerssies te Smilde v. d. Jongej. Klok *f*11.23, v. d. Jongej. Wedeven *f*10.13, busje H. Veenstra *f*4.63 en *f*5.23 = *f*31.17. Z. Hopster te Vriezenveen, gev. in de coll. *f*2.50. Mej. J. A. Rijk te Veenendaal, v. d. Jongd.v. Maria *f*3.80. J. de Vries te Kommerzijl, saldo blaadjes en kerkbusjes *f*19.29½. J. J. Wegener te Wildervank, gev. in de coll. op Dankdag *f*25. Ds. Bakker te Emmen, gev. in de coll. *f*10. A. Blaak te Sapemeer, v. d. Zendv. *f*68.75. Ds. Postema te Beilen, gev. in de coll. een dankoffer *f*2.50. D. de Boer te Oldemarkt, Zend. busje v. W. de Boer te Paasloo *f*6.36. Ds.

Dekkers te Zevenhuizen busjes in de Kerk *f*19.71, busje Wed. G. Appelhof *f*7, busje J. v. d. Laan *f*2.35 = *f*29.06. Mej. G. Haan te Groningen, 2 m.d.l. Stort. Kinder Zendv. *f*120. R. Koolstra te Zalk, N. N. *f*2, J. Bultman *f*2 = *f*4. Ds. Fokkens te 2de Exloermond, gev. in de coll. *f*25. Ds. Lammertsma te Appingedam, saldo Kal. *f*15.60, v. e. broeder *f*1, v. e. zuster een dankoffer *f*24.90, gev. in de coll. een dankoffer *f*9.95 = *f*51.45. G. H. v. d. Vegte te Langeslag, gev. in de coll. *f*25. D. de Boer te Nijeveen, gev. in de coll. *f*10.

J. DUURSEMA,

Groningen, 23 Nov. '18.

Quaestor.

HET ZENDINGSBLAD 1918. REGISTER.

A.

Aalders (Ds. J. C.) 140, 180.
Adjibarang 58.
Adriani (Ds. M. A.) 76.
Alcohol-gevaar 53.
Ambachtsschool Soemba 89.
Amsterdam cijfers 156.
Andel (Dr. H. A. v.) 5.
Arkel (Dr. R. E. v.) 36.
Aroen (Stephanus) 23.
Avondmaal op Soemba 73.

B.

Bähler (Dr.) 4.
Bakker (Ds. D.) 6, 86—88.
Batavia Dorcas 156.
Beek (W. v. d.) 91.
Begravenis op Soemba 73.
Bentaran-tengah 6.
Boeddhisme 20.
Boedi Oetomo 170.
Boetzelaer (C. W. Th. v.) 68.
Breukelaar (Ds. W.) 38.

C.

Calvinisten 52.
Chineezen-predikant 163.
Colenbrander (Ds. J. F.) 73—75, 88.
Convooi (Het) 91.
Cijfers (Amsterdam) 156.

D.

Dajataroena 23.
Djagaprawesti 23.
Djagaswara 23.
Djokja 6—11.
Djokja Med. dienst 75, 151.
Doeta 23.
Doop op Soemba 72.
Dorcas Batavia 156.
Dijk (Ds. K. v.) 91, 100, 133—135, 173.
Dijk (T. v.) 89.
Dijkema (Corrie) 118.

E.

Eelderink (Mej. G.) 157.

Esser (Dr. B. J.) 124, 136, 149, 164.
Evangelisten Soemba 90.
Evangelisatie te Magelang 135—136.
Eykhout (Zuster A.) 44.

F.

Faber (onderw.) 140.

G.

Gehrels (Dr.) 101, 102.
Gerhard 53.
Goeroehuis op Soemba 74.
Groot (Dr. K. P.) 157, 166.
Groot (Zend. de) 44.
Guillaume (Zend.) 101.

H.

Haas (Ds. W. S. de) 37, 38, 52, 75.
Hamer (G. P.) 123.
Hania (Dr. J.) Zie meditatieën.
Harrestein (Dr. W. G.) 22, 38—39, 52, 60, 76, 100, 101, 149.
Helpers Salaris 12.
„Heraut" (De) 6.
Hyum 133.

J.

Java. Honger 136.
Brug 136.
Evangelisatie 37, in 1917 168.
Jerobeam 23.
Jeruzalem 5.
Jochanan 23.
Joden-Missie 20.
Jonkhoff (Mej. T.) 44.

K.

Kaemingk 44.
Karang Pandan 25, 40.
Karoeni 58—60.
Karoeni (Med. dienst) 89.
Kartadiwirja 23.
Kartapangarsa 23.
Keboemen 71, 86.
Keboemen Med. dienst 54—58, 86.

Kerkgangers op Soemba 74.
 Keucheniuschool 102—105.
 Klaten 22.
 Koningin-Wilhelmina-school 6—11, 28, 40—44.
 Kruyt (Zend. J.) 109.
 Krijger (Ds. L. P.) 58—60, 71—73, 117.
 Kuyper (Mej. H. S. S.) 21.
 L.
 Legaat-formule 165.
 Lectuurverspreiding 170.
 Lindeboom (Prof. Dr. J.) 52.
 Logger (Mej.) 157.
 Loosdrecht (Mevr. de Wed. v. d.) 71.

M.

Magelang 11, 12, 27, 83—86.
 Hoopvol 107.
 Drie groepen helpers 107.
 Opgewektheid 108.
 Zielental 108.
 Scholen 108.
 Lectuurverspreiding 109.
 Briefwisseling 118—119.
 Med. dienst 119.
 Evangelisatie 121—123, 151.
 Mangoen 23.
 Mangoensoewita 23.
 Mardi Rahardjo 12, 156.
 Marta 24.
 Martaredja 23.
 Medan 38, 101, 149, 150, 186.
 Meditatiën 1, 17, 33, 49, 65, 81, 97, 113, 129, 145, 161, 177.
 Meisjesscholen op Soemba 59, 71, 90.
 Merkelijn (Ds. A.) 11, 37, 83—85.
 Midi 23.
 Ministerie 148.
 Mobach (T. J.) 135, 149, 172.
 Molenaar (Zuster) 44.

N.

Ned. Ger. Zend. Ver. 11, 173.
 Neef (N. de) 91.
 Netelenbos (Ds. L.) 101, 181, 182, 184.
 N. Amsterdam (Per) 124, 173, 181, 185.
 Nommensen (Zend. Dr.) 109.

O.

Onesiforus-bank 157.
 Oorlog 4, 180.
 Oosten (De ster in het) 4.
 Oosterhuis (Dr.) 101.
 Opleidingsschool 86—88, 165.
 Overspel op Soemba 73.

P.

Padjoeroeng 54.
 Pangoeng Songga Boewana 39.
 Parakans 164.
 Pedan 22, 24.
 Poerbolinggo 124.
 Poerworedjo 184.
 Pontier (Zuster) 109.
 Proosdij (Dr. C. v.) 173.
 Pruys (Dr. H. S.) 101, 120, 185.

R.

Randiman (Dr.) 170.
 Reinsma (Mej. M.) 44.
 Roomsche Missie 70.
 S.
 Schelfhorst (Zend. F.) 101.
 Schepper (Mr. J. M. J.) 68, 69, 91, 119.
 Scheurer (Dr. J. G.) 67.
 Scheurer (Dr. Hospitaal) 151.
 School (Mohammedaansche) 13.
 Schulz (Zend. Onderw.) 44.
 Setjang 12.
 Sillevis Smitt (Prof. Dr. P. A. E.) 51.
 Soemba 12, 58—60, 71—75, 88—91, 116.
 Soemba in 1917 168.

Soemba-Schoolweek 135, 165, 171—173.
 Soerabaia 101, 187.
 Solo 5, 22—26, 39—41, 44.
 Solo Zegeningen 105.
 Med. dienst 105.
 Scholen 106.
 Helpers 106.
 Lectuurverspreiding 106.
 Verstrooiden 109, in 1917 105—107.
 Chr. School adelstand 157.
 Chr. School 140.
 Chr. School voor meisjes 137—139.
 Standaardschool Karoeni 90.
 Statistiek 152—155, 167—169, 183.
 Stokkum (Dr. M. W. Th. v.) 140.

T.

Taalverschil 84.
 Tarotoeng 44.
 Temon 184.
 Theelood 91.
 Troonrede 148.

U.

Utrecht 37.
 Utrechtsche Zending 52.

V.

Vacantiereis 123.
 Vergadering Soemba 89.
 Verstrooiden 109.
 Vogelesang (Dr. W. L.) 173, 186.

W.

Wellensiek (Mej. M.) 6—11.
 Wielenga (Dr. B.) 4, 20.
 Wielenga (Ds. D. K.) 89.
 Wielenga (Ds. J. D.) 83.
 Wonogiri 25.
 Wonosari 26—27.
 Wonosobo 101.
 Wijers 101.

Z.

Zeeuwsche Zending 51.
 Zelfonderhoud 76.
 Zendingsblad 100.
 Zendingsconferenties op Halmahera 123.
 Zendingskring 132.
 Zendingsstudieraad 52.
 Zichterman (Zuster G.) 172.
 Zilverpapier 60, 186.

JAARBODEN Geref. Kerken in Nederland. Oosterbaan & de Gointie, Goees

Bij J. H. KOK te Kampen is verschenen de

4^e geheel herziene druk van

HET HUWELIJK

DOOR
Dr. A. DUPONT
Geneesk.-Directeur te Ermelo.

Een uitnemend boek voor Gehuwden en Verloofden, met geneeskundige wenken, nuttige raadgevingen en ernstige waarschuwingen, waarvan in korten tijd reeds de **VIERDE DRUK** is verschenen. Door de gansche Chr. Pers dringend aanbevolen. Prijs ingenaaid f2.40, gebonden f3.00. Verkrijgbaar in elken Boekhandel en bij den uitgever J. H. KOK te Kampen. Vraag uitvoerig prospectus.

ONESIFORUS-BANK UTRECHT.

Verstrekt **BOUW**-Kapitaal tegen zekerheidsstelling aan KERKEN, SCHOLEN, STICHTINGEN.

Geeft uit 4 $\frac{1}{2}$ % 10-jarige Obligaties in stukken van f 1000.—, f 500.—, 250.—, f 100.—, 50.—.

Inlichtingen verschaft de Directie,
Nieuwe Gracht 69, Utrecht.

Electrische Drukkerij „VADA”
Speciaal ingericht voor PERIODIEKEN.

Christelijk Internaat Wilhelmina, te Zeist,
neemt niet meer dan 20 leerlingen. Daardoor kunnen ouders verzekerd zijn, dat voor hun kind alles gedaan wordt, wat eenigszins mogelijk is.
J. MOPPES Jzn., Hoofdonderwijzer.

H. F. DE CHARRO & ZONEN.
PAPIERHANDEL - DEN HAAG.
PAPIERFABRIEK TE EERBEEK.

Vraagt onze nieuwe collectie Pakpapieren.

CLICHÉ-FABRIEK-UTRECHT
DIR. HUNCKEL **JERUSALEMSTEEG 9**
□ □ □ □ □ TE UTRECHT. □ □ □ □ □

Hoesten en verkoudheid!

ANGA-bonbons, Doos 50 en 90 ct.
Vastzittende hoest, slijm op de borst,
Bronchitis en Kinkhoest.
ANGA-siroop p. flacon f1.50.
Fabr. A. MIJNHARDT, ZEIST.
Bij Apoth. en Drogisten.

Dit Seizoen planten!

Prima **Stamrozen** in de prachtigste kleuren f1.20, per 12 stuks f12.
Struikrozen, verschillende en nieuwste kleuren f0.30, per 12 stuks in b.v. 6 variëteiten f3.
Klimrozen, wit, rose of rood f0.35, per dozijn f3.60.
Hoogstam Treurozen, wit, rose of rood f1.50.
Prijsoopgaaf van Vruchtboomen in allerlei vorm wordt op aanvraag onmiddellijk verstrekt.
Ligustrum ovalifolium, voor heggen, **altijd groenblijvend**, prachtige voorraad.
Rhododendrons, azalea's in de kleuren welke u wenscht vanaf f0.60.
Tevens alles wat op tuinbouwgebied behoort.

Bestelt s.v.p. tijdig voor dit seizoen.

Onbekenden onder rembours. -:- Voor goede waar wordt besteld ingestaan.
A. M. EERDMANS - Boomkweeker - Naarden.

Vraagt Pijscourant welke franco wordt toegezonden.
-
L. STASSEN, HILLEGOM.
Het Beste, Goedkoopste en meest Solide adres voor Zaden, Bloembollen en Planten

PEEK & CLOPPENBURG

Grootste Heeren-en Jongeheeren
KLEEDINGMAGAZYNEN

In alle voornamen plaatsen

LEVEN- en ONGEVALLENVERZEKERING

DE AMSTERDAMSCH

AMSTERDAM: Tijdelijk adres: HEERENGRACHT 414.

Directie: Jhr. A. F. DE SAVORNIN LOHMANN Jr., Jhr. J. DE SAVORNIN LOHMANN,
Mr. J. C. L. VLAANDEREN.

Feestgeschenken

UITGEGEVEN DOOR

W. KIRCHNER - AMSTERDAM

BLOEMGRACHT 133.

	Ing.	In prachtb.
RULLMANN, De Afscheiding, 2e druk	f 2.50;	f 3.25.
RULLMANN, De Strijd voor Kerkherstel, 2e druk	f 2.50;	f 3.25.
RULLMANN, De Doleantie, 2e druk	f 2.50;	f 3.25.
M. v. O., Hij is onze Vrede, 4e druk	f 2.25;	f 2.90.
NELLY HAS, Zusterliefde	Nog alleen	f 2.90.
NELLY HAS, Clara van Arkel	f 2.25;	f 2.90.
NELLY HAS, De Liefde Sticht en andere Novellen	f 1.25.	
G. THEMME, Schaduwwegen en andere Novellen	f 1.25.	

Op de prijzen van alle boeken moet volgens besluit van de Vereeniging voor den Boekhandel een crisistoelag van 5%, worden geheven. f 1.25 wordt dus f 1.31 $\frac{1}{2}$; f 2.25 = f 2.36 $\frac{1}{2}$; f 2.90 = f 3.04 $\frac{1}{2}$; f 2.50 = f 2.62 $\frac{1}{2}$; f 3.25 = f 3.41 $\frac{1}{2}$.

THREE DAY 343210

Gereformeerde Kerken in
Nederland.

Het zendingsblad
1918

1918

343210

THREE DAY

GRADUATE THEOLOGICAL UNION LIBRARY

BERKELEY, CA 94709

GTU Library

3 2400 00291 2420

